Midterm Review Wet stelsel openbare bibliotheekvoorziening

Eindrapport

KWINK GROEP

Midterm Review Wet stelsel openbare bibliotheekvoorziening

Eindrapport

Den Haag, 22 / 11 / 2017

Auteur: Bill van Mil
Janine Mulder
Laura de Leeuw
Paul Corten

Inhoud

Managementsamenvatting 5

1. Inleiding 11
    1.1. Aanleiding 11
    1.2. Doel en scope midterm review 11
    1.3. Onderzoeksaanpak 12
    1.4. Leeswijzer 12

2. Wsob – invulling van de vijf bibliotheekfuncties 13
    2.1. Bibliotheekfuncties volgens de Wsob 13
    2.2. Georganiseerde activiteiten, collectie, uitleningen en leden 14
        2.2.1. Activiteiten 14
        2.2.2. Collectie, leden en uitleningen 15
    2.3. Bereik bibliotheek 21
    2.4. Functie 1 - Ter beschikking stellen van kennis en informatie 21
        2.4.1. Activiteiten op het gebied van kennis en informatie 21
        2.4.2. Informatiepunten 22
    2.5. Functie 2. Ontwikkeling en educatie 23
        2.5.1. Aantal activiteiten op het gebied van ontwikkeling en educatie 23
        2.5.2. Basisvaardigheden 23
        2.5.3. Samenwerking met scholen 26
    2.6. Functie 3. Bevorderen van lezen en kennismaken met literatuur 28
        2.6.1. Aantal activiteiten op het gebied van lezen en literatuur 28
        2.6.2. Activiteiten op het gebied van lezen en leesbevordering 29
        2.6.3. Activiteiten op het gebied van lezen en leesbevordering jongeren 29
    2.7. Functie 4 - Ontmoeting en debat 33
        2.7.1. Aantal activiteiten 33
        2.7.2. Voorbeelden van activiteiten 34
    2.8. Functie 5 - Kunst en cultuur 35
        2.8.1. Aantal activiteiten 35
        2.8.2. Voorbeelden van activiteiten 36
        2.8.3. Samenwerkingspartners 37
    2.9. Activiteiten in het sociaal domein 37

3. Functioneren van het bibliotheeknetwerk als stelsel 41
    3.1. Netwerkbepalingen van de Wsob 41
        3.1.1. Lokaal – gemeenten en bibliotheken 42
        3.1.2. Provinciaal – provincies en POI's 43
        3.1.3. Landelijk – ministerie van OCW en KB 49
    3.2. Samenhang tussen lokaal, provinciaal en landelijk niveau 50
    3.3. Rol van de KB in het stelsel 55
        3.3.1. Landelijke stelseltaken 55
        3.3.2. Landelijke digitale openbare bibliotheek 58
        3.3.3. Bibliotheekvoorziening Aangepast Lezen 60
        3.3.4. Collectieplan en gegevenslevering 62

4. Bereikbaarheid en spreiding bibliotheken 64
    4.1. Aantal fysieke locaties bibliotheekvoorzieningen en afstand voorzieningen 64
    4.2. Gemeenten zonder openbare bibliotheekvoorziening conform de Wsob 66

4.3. Burgerinitiatieven 72
4.3.1. Bepalingen Wsob (artikel 6) 72
4.3.2. Typologie van burgerinitiatieven rond bibliotheken 73
4.3.3. Casestudy-onderzoek naar vijf burgerinitiatieven 74
4.3.4. De vrijwilligersbibliotheek in Uitgeest 75
4.3.5. Thuisbibliotheek De Ruit in Venlo 77
4.3.6. De vrijwilligersbibliotheken in Roerdalen 78
4.3.7. Uitleenpunt gemeenschapsraad in Heibloem 79
4.3.8. Bibliotheekinitiatief in Geesteren (2017) 80
4.3.9. Analyse 82
4.4. Vrijwilligers in de bibliotheek 83

5. Landelijke digitale openbare bibliotheek 84
5.1. Producten en diensten digitale bibliotheek 84
5.2. Bekendheid 84
5.3. Gebruikerservaringen en wensen 85
5.3.1. E-books 86
5.3.2. Cursussen 87
5.3.3. LuisterBieb 88
5.3.4. VakantieBieb 89
5.3.5. WelkBoek 90
5.3.6. Literatuurplein 90
5.3.7. Leesplein 91
5.3.8. Lezen voor de Lijst 91
5.3.9. Werkstuk en spreekbeurt 92
5.3.10. eBooks eregalerij 92

6. Ontwikkelingen rondom de Wsob 93

Bijlage 1. Overzicht gemeenten en provincies en subsidies aan bibliotheken en POI's 102

Bijlage 2. Overzicht gesprekspartners 123

Bijlage 3. Gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob 124

Bijlage 4. Overzicht burgerinitiatieven 140

Bijlage 5. Lijst met afkortingen 145

Managementsamenvatting

Per 1 januari 2015 is de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) in werking getreden. Bij de parlementaire behandeling van de Wsob is afgesproken om in 2017 een midterm review uit te voeren. De midterm review geeft duiding aan de ontwikkelingen in de bibliotheeksector en voegt een aantal onderwerpen toe aan de jaarlijkse monitor van de Wsob. De midterm review is geen vervroegde evaluatie van de Wsob, maar is wel bedoeld om eventuele situaties waarin het stelsel niet goed functioneert te signaleren en een overzicht te geven van mogelijke 'witte vlekken' (gebieden zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob) in het stelsel.

Een belangrijke bron voor de midterm review van de Wsob is de jaarlijkse monitor van de Wsob die wordt uitgevoerd door de Koninklijke Bibliotheek (KB). Daarnaast is op een aantal specifieke onderwerpen gebruik gemaakt van aanvullende gegevens van de KB (zoals uit onderzoeken van het Bibliotheekonderzoeksplatform en uit gebruikersonderzoeken) en van andere partijen, bijvoorbeeld als het gaat om gemeentelijk en provinciaal beleid. Daarnaast is aanvullend empirisch onderzoek verricht door middel van het voeren van gesprekken met stakeholders uit het bibliotheekveld.

In deze midterm review staan vijf thema's centraal, die hierna achtereenvolgens worden beschreven. Over het algemeen kan worden gesteld dat de bibliotheeksector volop bezig is met de ontwikkeling van een klassieke uitleenbibliotheek naar een knooppunt van kennis, ontwikkeling en cultuur. Deze moderne bibliotheken dragen actief bij aan de maatschappelijk ontwikkelingen, (digitale) basisvaardigheden van inwoners en de sociale cohesie op lokaal niveau. Daarbij wordt krachtig samengewerkt met stakeholders en partners, onder meer in het onderwijs.

1. De invulling van de vijf wettelijke bibliotheekfuncties met inbegrip van de activiteiten die bibliotheken ondernemen in het sociale domein.

In de midterm review wordt een overzicht gegeven van een aantal algemene kengetallen die de afzonderlijke vijf bibliotheekfuncties overstijgen:

- **Activiteiten.** De wijze waarop met activiteiten invulling wordt gegeven aan de kernfuncties is afhankelijk van de lokale vraag en het lokale beleid. Bibliotheken leveren jaarlijks informatie aan over de activiteiten die zij organiseren rondom de vijf kernfuncties. Het totaal aantal activiteiten is gestegen van 72.422 georganiseerde activiteiten in 2014 naar 97.384 activiteiten in 2016.
- **Collectie.** De totale fysieke boekencollectie neemt al jaren af. In de afgelopen jaren is de digitale collectie, in tegenstelling tot de fysieke collectie, gegroeid.
- **Leden.** In 2016 waren 3.722.000 mensen lid van de bibliotheek: 22 procent van de bevolking. Het aantal jeugdleden is in 2015 en 2016 vrijwel gelijk gebleven, terwijl het aantal volwassen leden met circa 4 procent is afgenomen ten opzichte van 2014. Ook deze cijfers zijn conform de langjarige trend van het dalen van volwassen leden en het stijgen van jeugdleden.
- **Uitleningen.** Het totaal aantal uitleningen, van fysieke boeken en e-books, was in 2015 circa 76,5 miljoen, ten opzichte van 73 miljoen in 2016. Er is sprake van een daling van het totaal aantal uitleningen.
- **Bereik van bibliotheken.** Uit onderzoek van het SCP blijkt dat de bibliotheek in 2016 38% van de Nederlandse bevolking van 6 jaar of ouder bereikte. Bezoekers van de bibliotheek vormen een goede representatie van de bevolking op veel vlakken. Het gemiddeld aantal bezoeken in 2016 was 4,0 per jaar. In 2014 waren het bereik en de bezoekfrequentie hoger: 39% bereik en gemiddeld 4,3 bezoeken per jaar.

Daarnaast wordt in de midterm review een beschrijving gegeven van de wijze waarop de bibliotheken invulling geven aan de vijf wettelijke kernfuncties:

1. **Ter beschikking stellen van kennis en informatie**. Bibliotheken geven hier onder meer invulling aan door het fysiek en digitaal uitlenen van materialen. Een deel van de collectie wordt niet uitgeleend, maar is in de bibliotheek wel te raadplegen. Een voorbeeld hiervan zijn naslagwerken. Ten slotte bieden bibliotheken ook informatiepunten aan op het gebied van bijvoorbeeld werk en inkomen of Basisvaardigheden. In 2016 organiseerden bibliotheken 7.073 activiteiten op het gebied van deze functie.
2. **Bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie.** Bibliotheken organiseerden 32.084 activiteiten in 2016 gericht op de ontwikkeling van onder meer taalvaardigheid, digitale geletterdheid en informatievaardigheden. Zo voeren alle bibliotheken activiteiten uit op het gebied van basisvaardigheden voor volwassenen. Daarnaast biedt de bibliotheek inmiddels 32 online cursussen aan, waaraan 11.774 mensen hebben deelgenomen in 2016. Ook zijn er landelijke cursusprogramma's rondom digitale vaardigheden zoals Klik & Tik. Klik & Tik werd in 2016 door 84 procent van de bibliotheken aangeboden ten opzichte van 63 procent in 2015. Het cursusprogramma Digisterker is er primair op gericht burgers te leren werken met de e-overheid. Ook het aanbod van deze dienst is sterk gestegen naar 84 procent van de bibliotheken in 2016, ten opzichte van 32 procent in 2015. Dit hangt mede samen met de meerjarige samenwerking tussen het bibliotheekstelsel en de Belastingdienst die in 2016 is vastgelegd.
3. **Bevorderen van lezen en kennismaken met literatuur.** Het gaat hier om 45.292 activiteiten in 2016 rondom (nieuwe) schrijvers en leeskringen, maar ook om activiteiten met scholen rondom leesgedrag en leesvaardigheden (waarvoor landelijke programma's als de Bibliotheek op school en BoekStart zijn ontwikkeld en uitgerold) en om activiteiten ter ondersteuning van mensen met een leesbeperking.
4. **Organiseren van ontmoeting en debat**. Activiteiten op het gebied van 'ontmoeting en debat' zijn bijvoorbeeld activiteiten gericht op samenkomst en/of discussie over maatschappelijke onderwerpen. Bibliotheken organiseerden 4.774 van dit soort activiteiten in 2016.
5. **Laten kennis maken met kunst en cultuur.** Voorbeelden van activiteiten op het gebied van 'kunst en cultuur' zijn tentoonstellingen rondom (lokale) kunst en cultuur, muziekuitvoeringen en lezingen. In 2016 organiseerden bibliotheken 8.161 activiteiten behorend bij deze functie.

Conclusie en vooruitblik: De kernfuncties bieden een helder kader voor gemeenten en openbare bibliotheken om afspraken te maken over de rol van de bibliotheek in de lokale omgeving. De brede formulering van de vijf functies zorgt er voor dat het kader tegelijkertijd de benodigde ruimte biedt om invulling op lokaal niveau mogelijk te maken. De invulling van de functies heeft breder vorm gekregen waarbij met name de invulling op het gebied ontwikkeling en educatie in relatie tot het sociaal domein stelselbreed gestalte heeft gekregen. Dat blijkt met name uit de veelheid aan activiteiten op het gebied van basisvaardigheden, lezen en laaggeletterdheid. Uitdagingen voor de toekomst zijn het nog beter zichtbaar maken van de maatschappelijke impact van de bibliotheek, het opschalen en breed beschikbaar stellen voor het hele bibliotheeknetwerk van producten en diensten die in pilots en experimenten succesvol zijn gebleken en het verder verbeteren van de aansluiting tussen de producten en diensten van de digitale bibliotheek en de lokale ondersteuning door bibliotheken die daarbij wordt gegeven.

2. Het functioneren van het bibliotheeknetwerk als stelsel conform de netwerkbepalingen van de Wsob. In het onderdeel wordt gekeken naar de samenhang tussen het lokale, provinciale en landelijke niveau.

De lokale bibliotheken, de provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's) en de Koninklijke Bibliotheek (KB), voor wat betreft haar taak tot het in stand houden van de landelijke digitale bibliotheek, vormen één netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen. Het stelsel bestaat naast het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen uit de betrokken overheidslagen (Rijk, provincies en gemeenten). De drie overheden zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het bibliotheeknetwerk.

Bibliotheken functioneren in een decentraal stelsel. De Wsob biedt een kader, maar laat ruimte voor gemeenten en provincies om binnen het kader hun eigen bibliotheekbeleid in te vullen. Gemeenten financierden in 2016 via exploitatiesubsidies in totaal 396 miljoen euro aan in totaal 154 bibliotheekinstellingen en ruim 16 miljoen euro via overige gemeentelijke subsidies (aan 115 van die 154 bibliotheekinstellingen).

Het merendeel van de lokale bibliotheken maakt voor ondersteunende diensten gebruik van POI's. POI's zijn op grond van de Wsob verantwoordelijk voor de distributie van fysieke werken door middel van het interbibliothecaire leenverkeer (IBL) binnen en tussen de provincies en voor de ontwikkeling van innovaties ten behoeve van de lokale bibliotheken. Er zijn momenteel negen POI's en dit aantal neemt af naar acht. De ondersteuning van de POI's blijft wel landelijk dekkend. De totale subsidies op het provinciale niveau ten behoeve van de wettelijke provinciale taken bedroegen in 2016 circa 33,3 miljoen euro. Met behulp van die subsidies vervoerden de POI's in 2016 in het kader van het IBL landelijk circa 12,3 miljoen materialen. Het gaat dan zowel om boeken als om dvd's en cd's. POI's ondersteunden daarnaast bibliotheken bij innovatie op verschillende thema's die aansluiten op de Gezamenlijke innovatieagenda en op regionale en lokale doelstellingen. Via de inrichting van een netwerk van Communities of Practice zijn de POI's van start gegaan met de uitvoering van de Actieagenda vanuit hun taak innovaties te ontwikkelen voor lokale bibliotheken.

Het ministerie van OCW financiert de KB voor haar taken op basis van de Wsob. In 2017 ontvangt de KB in totaal 43,3 miljoen euro voor de uitvoering van de taken op grond van de Wsob. Dit bedrag is onderverdeeld in € 21,4 miljoen voor de uitvoering van de stelseltaken openbare bibliotheekvoorzieningen en digitale infrastructuur, in € 10,6 miljoen voor de digitale openbare bibliotheek voor de inkoop van e-content en in € 11,3 miljoen voor de bibliotheekvoorziening leesgehandicapten.

Conclusie en vooruitblik: De Wsob heeft structuur en houvast gegeven door de rollen van de partijen en de verhoudingen ten opzichte van elkaar te beschrijven. Deze rollen en de bijbehorende ambities zijn in de eerste twee jaar na de start van de Wsob in verschillende documenten - in samenspraak met alle netwerkpartners en overheden - nader uitgewerkt, zoals bijvoorbeeld in de Innovatieagenda. Het verder gestalte geven en realiseren van de samenwerking is in ontwikkeling. Voor de samenwerking tussen bibliotheken en de KB geldt dat die belast wordt door verschillende opvattingen over de rol van de KB. De samenwerking en resultaten van de samenwerking zijn nog niet altijd goed zichtbaar. Voor de uitvoering van de netwerkverplichtingen geldt dat dit wordt gezien als 'werk in uitvoering'. Resultaten zijn wel zichtbaar in het door de KB vastgestelde collectieplan en de uitkomst dat een meerderheid van de openbare bibliotheken aangeeft door te willen gaan met een collectief landelijk bibliotheeksysteem.

3. De rol van de Koninklijke Bibliotheek (KB) in het stelsel: de landelijke digitale bibliotheek, de landelijke stelseltaken en de bibliotheekvoorziening voor personen met een leeshandicap.

De KB stuurt op grond van artikel 9 van de Wsob het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen aan door afstemming en coördinatie, door educatie, informatie en reflectie en door vertegenwoordiging en promotie. De KB heeft op basis van het beleidsplan intern een visie opgesteld om vanuit een gezamenlijk beeld te werken aan de uitvoering van haar stelseltaken. In deze visie zijn concrete activiteiten benoemd ten behoeve van de uitvoering van de stelseltaken tot en met 2018. Resultaten die zijn behaald op het gebied van de stelseltaken zijn de met het netwerk opgestelde gezamenlijke Innovatieagenda, het collectieplan en de bijbehorende uitvoeringsagenda's. Ook vindt gestructureerd en periodiek overleg plaats via bijvoorbeeld gesprekstafels rondom de digitale infrastructuur. De KB voert de coördinatie van landelijke programma's zoals Basisvaardigheden, Kunst van Lezen en het programma Jeugd. Voor de landelijke digitale openbare bibliotheek geldt dat er continuïteit van de dienstverlening voor alle infrastructurele componenten is gerealiseerd. Er is een *digital only* lidmaatschap gelanceerd en een tarief vastgesteld voor dit lidmaatschap. Voor de toekomst is de wens om delen van de digitale infrastructuur door te ontwikkelen zoals de Nationale Bibliotheekcatalogus (NBC+), het datawarehouse (DWH) en de gezamenlijke website-infrastructuur (Waas). Voor de bibliotheekvoorziening Aangepast Lezen is een beleidskader opgesteld voor de sturing op en doorontwikkeling

van de dienstverlening. De KB heeft zich bij de bibliotheekvoorziening Aangepast Lezen gericht op het in kaart brengen van de stand van zaken rondom de infrastructuur en het bezien van de mogelijkheden voor de aansluiting bij de landelijke digitale openbare bibliotheek.

Conclusie en vooruitblik: De KB heeft in haar beleidsplan gestructureerd aangegeven op welke wijze zij invulling wil geven aan haar stelseltaken, de instandhouding van de landelijke digitale bibliotheek en het verzorgen van een bibliotheekvoorziening van noodzakelijk omgezette werken voor personen met een handicap. Ze geeft invulling aan haar stelseltaken door de uitvoering te ondersteunen met landelijke programma's zoals Basisvaardigheden en Kunst van Lezen. Er heerst bij de KB enerzijds het gevoel dat veel is bereikt, maar anderzijds ook het gevoel dat men pas 'net op stoom komt'. Een deel van het veld geeft aan dat de KB zaken gedegen uitvoert, maar dat dit wel als consequentie heeft dat de uitvoering lang duurt. De KB mag volgens hen haar snelheid van handelen vergroten. De uitdaging is om meer zichtbaar te maken welke ambities de KB heeft, welke stappen reeds zijn gezet en hoe het vervolg eruit ziet. De KB kan daarnaast de synergie tussen de taken vanuit enerzijds de Wsob en anderzijds de WHW nog verder bevorderen.

4. Bereikbaarheid en spreiding bibliotheken

Het aantal fysieke locaties van bibliotheekvoorzieningen in termen van (hoofd)vestigingen en servicepunten is afgenomen van 1011 in 2014 naar 961 in 2016. Daarmee is de gemiddelde afstand tot (hoofd)vestigingen en servicepunten van de bibliotheek voor Nederlanders toegenomen van 1,8 kilometer in 2014 naar 1,9 kilometer in 2016.[1] Echter, deze afstand van 1,9 kilometer is vergeleken met de gemiddelde afstand tot andere culturele voorzieningen nog steeds relatief klein.

De Wsob legt geen verplichting op aan gemeenten om een openbare bibliotheekvoorziening in stand te houden. Een openbare bibliotheekvoorziening conform de Wsob geeft invulling aan de vijf kernfuncties (artikel 5), is onderdeel van het netwerk (artikel 8) en opereert vanuit een aantal in de wet benoemde publieke waarden (artikel 4). Het aantal 'gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob' is toegenomen van tien bibliotheken in 2014 naar zestien bibliotheken in 2017. Dit betekent overigens niet dat in al deze zestien gemeenten inwoners zijn verstoken van bibliotheekdienstverlening:

- Onder de 16 gemeenten bevinden zich drie gemeenten die hebben gekozen voor een commerciële bibliotheek. Deze gemeenten hebben wel vestigingen (twee vestigingen respectievelijk vier vestigingen respectievelijk één vestiging met drie servicepunten), maar de bibliotheken voldoen niet volledig aan het gestelde in de artikelen 4, 5 en 8 uit de Wsob en zijn dus aangemerkt als een 'gemeente zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob'. Ondanks dat deze drie gemeenten met een commerciële bibliotheek niet bijdragen aan de openbare bibliotheekvoorziening in de buurgemeenten, geldt voor één gemeente toch dat hun inwoners lid kunnen worden van de openbare bibliotheekvoorziening in de buurgemeente zonder dat ze daarvoor een meerprijs hoeven te betalen ten opzichte van de eigen inwoners van die buurgemeente. Voor de andere twee gemeenten geldt dat inwoners wel meerkosten betalen bij een openbare bibliotheekvoorziening in de buurgemeente, ten opzichte van de eigen inwoners van die buurgemeente.
- Daarnaast bevindt zich onder deze 16 gemeenten één gemeente waarvan de openbare bibliotheek maar vier van de vijf wettelijke kernfuncties (uit artikel 5 van de Wsob) uitvoert. Omdat niet alle vijf functies worden uitgevoerd is deze gemeente ook aangemerkt als een gemeente zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob.
- De overige twaalf gemeenten hebben geen openbare bibliotheekvestiging en ook geen commerciële bibliotheek. Van die twaalf gemeenten verstrekken alsnog acht gemeenten wel subsidie aan de bibliotheek in de buurgemeente. Hun inwoners betalen geen meerprijs als zij lid worden in de buurgemeente. Onder de resterende vier gemeenten die geen subsidie verstrekken aan een buurgemeente zijn er twee gemeenten waarvoor alsnog geldt dat hun inwoners geen meerprijs betalen

[1] CBS (2017). Nabijheid voorzieningen; afstand locatie, regionale cijfers.

als ze lid worden van de bibliotheek in de buurgemeente en twee bibliotheken waarvoor wel geldt dat ze een meerprijs moeten betalen.

Voorts is relevant op te merken dat een ruime meerderheid van de zestien 'gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob' (namelijk elf gemeenten) aangeeft financiële ondersteuning te bieden aan een schoolbibliotheek of een leesbevorderingsprogramma. Voor de overige gemeenten is het onbekend of er subsidie wordt verstrekt voor ondersteuning van het onderwijs door de bibliotheek.[2]

Bovendien geeft een ruime meerderheid van de zestien 'gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob' (namelijk dertien gemeenten) aan dat er burgerinitiatieven binnen de gemeente zijn. Sommige gemeenten hebben ook aangegeven deze burgerinitiatieven financieel te ondersteunen. Voor de overige gemeenten is het onbekend of er burgerinitiatieven zijn.

Conclusie en vooruitblik: Het aantal 'gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob' is toegenomen ten opzichte van 2014. Dat geldt ook voor de gemiddelde afstand tot een bibliotheek(vestiging) voor burgers. Een aantal betrokkenen uit het bibliotheeknetwerk nuanceert deze ontwikkeling: in de 'gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob' is veelal een andere invulling van de bibliotheekvoorziening of bibliotheektaken gerealiseerd en daartoe is democratisch besloten. Bovendien zijn bibliotheken, met de huidige gemiddelde afstand van 1,9 kilometer tot aan de bibliotheek, nog altijd de meest nabije culturele voorzieningen voor burgers. Tot slot wordt aangegeven dat het bereik van de bibliotheek onder jongeren juist is toegenomen de afgelopen jaren, onder meer door het landelijke programma de Bibliotheek op school waaraan steeds meer scholen meedoen. Daar staat tegenover dat een aantal andere betrokkenen uit het bibliotheeknetwerk bezorgd is dat de ontwikkeling van het sluiten van vestigingen en locaties zich verder doorzet (als een soort van olievlek), ook al is in gemeenten de noodzaak tot bezuiniging niet meer zo nadrukkelijk aanwezig als enkele jaren geleden. Zij wijzen er bovendien op dat het aantal 'gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob' een vertekend beeld kan geven. Door fusies tussen gemeenten wordt een 'gemeente zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob' ineens een 'gemeente mét een bibliotheekvoorziening conform de Wsob', zonder dat er feitelijk iets is veranderd in de bereikbaarheid en spreiding. Uit het voorgaande volgt dat de bereikbaarheid van de bibliotheekvoorziening, bijvoorbeeld in termen van de gemiddelde afstand tot een bibliotheek, ook de komende jaren een belangrijk aandachtspunt zal zijn.

Een ander aandachtspunt is de mate waarin, bij een voorgenomen besluit van een gemeente dat tot gevolg heeft dat een openbare bibliotheekvoorziening ophoudt te bestaan of redelijkerwijs niet meer kan voldoen aan de verplichtingen in de wet, wordt overlegd met de andere partijen op wie dit van invloed kan zijn waaronder de ingezetenen. Op basis van de gevoerde gesprekken in dit onderzoek is bij de onderzoekers de indruk ontstaan dat het overleg dat in artikel 6.4 wordt bedoeld niet altijd heeft plaatsgevonden. Sommige gesprekspartners hebben de wens geuit om de verplichting tot dit overleg, die volgt uit artikel 6.4 van de Wsob, nader in beleid te specificeren. Andere gesprekspartners geven echter aan nadere verplichtingen niet noodzakelijk te vinden, aangezien volgens hen de bestaande wet- en regelgeving voldoende waarborgen biedt. Daarnaast biedt de werking van de lokale democratie volgens deze gesprekspartners voldoende mogelijkheden voor betrokkenen en belanghebbenden om hun belang onder de aandacht te brengen.

Een laatste aandachtspunt bij dit onderdeel betreft de burgerinitiatieven. Deze initiatieven zijn zeer uiteenlopend voor wat betreft omvang en ambitieniveau, maar ook als het gaat om de samenwerking die er is tussen het burgerinitiatief en de bibliotheek en de mate waarin het initiatief financieel wordt ondersteund door de gemeente. De continuïteit van burgerinitiatieven is een aandachtspunt, met name door de

[2] Vier gemeenten hebben aangegeven het landelijke programma de Bibliotheek op school (dBos) binnen de gemeente financieel te ondersteunen en zeven gemeenten hebben aangegeven financiële ondersteuning aan een leesbevorderingsprogramma of een schoolbibliotheek (anders dan dBos) te bieden.

afhankelijkheid van (een soms select gezelschap van) vrijwilligers. Initiatiefnemers van burgerinitiatieven zelf geven aan dat zij in sommige gevallen intensiever bij het (gemeentelijk) beleid zouden willen worden betrokken. Tot slot geven zowel initiatiefnemers als gemeenten aan dat duidelijke informatieverstrekking omtrent leenrechtvergoeding zou helpen in het wegnemen van een zorg omtrent de mogelijke afdracht hiervan.

5. De gebruikerservaringen en wensen bij de landelijke digitale openbare bibliotheek.

De digitale bibliotheek bestaat uit tien verschillende producten en diensten die beschikbaar worden gesteld via onlinebibliotheek.nl en bibliotheek.nl. Het gaat dan om e-books, Cursussen, LuisterBieb, VakantieBieb, WelkBoek, Literatuurplein, Leesplein, Werkstuk en spreekbeurt, Lezen voor de Lijst en de eBooks eregalerij. Het grootste onderdeel van de digitale bibliotheek zijn de e-books. Voor deze producten en diensten is de bekendheid beschreven alsmede het gebruik in termen van bijvoorbeeld aantal accounts, aantal uitleningen of websitebezoeken. Daarnaast zijn de wensen voor de toekomst in kaart gebracht.

Conclusie en vooruitblik: De KB haalt voor het ontwikkelen en het in stand houden van de digitale bibliotheek input op uit het veld. Partijen in het netwerk zijn positief over de opstelling van de KB, maar ze zijn tegelijkertijd kritisch over wat de KB (soms) in hun ogen met die opgehaalde input doet en over de terugkoppeling over het gebruik van de geleverde input. De besluitvorming rondom de inkoop van e-content is een onderwerp waar veel discussie over is. Met name lokale bibliotheken geven aan ook meer invloed te willen hebben op de uiteindelijke besluitvorming door de KB aangaande de digitale bibliotheek en de inkoop van e-content. Het beeld van de KB is dat de invloed van bibliotheken juist is geregeld via de advies- en inkoopcommissie, waarin de lokale bibliotheken vertegenwoordigd zijn. Voor het verder ontwikkelen van producten en diensten van de digitale bibliotheek wordt aangeraden om onderzoeken naar de bekendheid, het gebruik en de tevredenheid van deze producten en diensten meer systematisch uit te voeren, meer te uniformeren en periodiek te herhalen. Communicatie met het bibliotheekveld met betrekking tot de oplevering van nieuwe digitale producten en diensten in de digitale bibliotheek is ook als aandachtspunt genoemd. Eenieders wens voor de toekomst is om het aanbod van e-books (ook voor jeugd) te vergroten in de digitale bibliotheek.

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Per 1 januari 2015 is de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) in werking getreden. Kern van de wet is het instellen van één netwerk van bibliotheekorganisaties, het regelen van een aantal zaken rondom de fysieke bibliotheek, de instelling en opbouw van een landelijke digitale bibliotheek en het aanturen van het netwerk van openbare bibliotheekvoorziening door de Koninklijke Bibliotheek (KB).

De Wsob komt voort uit de Wet op het specifiek cultuurbeleid (Wsc) dat voorheen het wettelijk kader voor het openbare bibliotheeknetwerk was. De Wsc bood geen adequate basis meer voor de huidige praktijk van het bibliotheeknetwerk en voor de digitale ontwikkelingen in de bibliotheeksector.

Bij de parlementaire behandeling van de Wsob heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) toegezegd dat de Eerste en Tweede Kamer elk jaar een monitor van de stand van zaken in het bibliotheeknetwerk ontvangen en in 2019 een evaluatie van de Wsob. Op aandringen van de Kamer is daar een midterm review in 2017 aan toegevoegd. De belangrijkste aanleiding voor deze midterm review was de vrees vanuit de Kamer dat er mogelijk als gevolg van lokale bezuinigingen in het bibliotheekstelsel gemeenten zouden ontstaan waar geen fysieke bibliotheek meer is. KWINK groep voert deze midterm evaluatie uit in opdracht van het ministerie van OCW.

1.2. Doel en scope midterm review

De midterm review geeft duiding aan de ontwikkelingen in de bibliotheeksector en voegt een aantal onderwerpen toe aan de jaarlijkse monitor van de Wsob. De midterm review is geen vervroegde evaluatie van de Wsob. De midterm review signaleert eventuele situaties waarin het stelsel niet goed functioneert en geeft een overzicht van mogelijke witte vlekken in het stelsel.

De jaarlijkse monitor van de Wsob geeft een kwantitatief beeld van de stand van zaken in de Nederlandse bibliotheeksector. In de midterm review wordt deze monitor aangevuld met de volgende vijf thema's:

1. De invulling van de vijf wettelijke bibliotheekfuncties met inbegrip van de activiteiten die bibliotheken ondernemen in het sociale domein;
2. Het functioneren van het bibliotheeknetwerk als stelsel conform de netwerkbepalingen van de Wsob. In het onderdeel wordt gekeken naar de samenhang tussen het lokale, provinciale en landelijke niveau;
3. De rol van de KB in het stelsel: de landelijke digitale bibliotheek, de landelijke stelseltaken en de bibliotheekvoorziening voor personen met een leeshandicap;
4. Burgerinitiatieven op het gebied van bibliotheken op lokaal niveau;
5. De gebruikerservaringen en wensen bij de landelijke digitale openbare bibliotheek.

Voor de beschrijving van de vijf thema's wordt indien relevant informatie ontleent uit de kwantitatieve monitor. Dit wordt op die plaatsen aangegeven in de referenties.

1.3. Onderzoeksaanpak

De basis van de midterm review van de Wsob bestaat uit de jaarlijkse monitor van de Wsob die wordt uitgevoerd door de KB. Naast de jaarlijkse monitor zijn aanvullende bestaande gegevens verzameld en geanalyseerd door de onderzoekers. Vervolgens is aanvullend empirisch onderzoek verricht. Er zijn veertien gesprekken met stakeholders uit het bibliotheekveld gevoerd. Er hebben onder andere gesprekken plaatsgevonden met het ministerie van OCW, de KB, verschillende bibliotheekdirecteuren, gemeenteambtenaren via de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), provincies via het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Stichting Certificering Openbare Bibliotheken (SCOB), de Stichting Samenwerkende POI's Nederland (SPN), de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB), Muziekweb, Stichting Lezen en Stichting Lezen & Schrijven. Daarnaast is een lijst met gemeenten opgesteld die mogelijk geen openbare bibliotheekvoorzieningen conform de Wsob hebben. Deze gemeenten zijn gesproken en een definitief overzicht is te vinden in paragraaf 4.2. Tevens zijn vijf burgerinitiatieven bestudeerd. Voor het beschrijven van de verschillende burgerinitiatieven zijn case studies uitgevoerd. Deze initiatieven zijn ten eerste zoveel mogelijk beschreven door bronnen te bestuderen van relevante websites. Vervolgens zijn de beschrijvingen geverifieerd en aangevuld in gesprekken met de initiatiefnemers en beleidsmedewerkers van de betrokken gemeenten. Voor een compleet overzicht van gesprekspartners wordt verwezen naar bijlage 2.

1.4. Leeswijzer

In deze rapportage worden de verschillende onderdelen van de midterm review achtereenvolgens besproken. Hoofdstuk 2 start met de invulling van de vijf bibliotheekfuncties. Per kernfunctie van de bibliotheekvoorziening wordt een overzicht van de stand van zaken gegeven. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 ingegaan op het functioneren van het bibliotheeknetwerk als stelsel. Dit wordt gedaan door de netwerkbepalingen van de Wsob te benoemen, de spreiding en bereikbaarheid van bibliotheekvoorzieningen te beschrijven, te kijken naar de samenhang tussen lokaal, provinciaal en nationaal niveau bij de invulling van de netwerkbepalingen en de rol van de KB in het stelsel te beschrijven. In hoofdstuk 4 staat een overzicht van en onderzoek naar burgerinitiatieven. Een beschrijving van de bekendheid en gebruikservaringen met betrekking tot de landelijke digitale openbare bibliotheek staat opgenomen in hoofdstuk 5. De rapportage sluit af met een overzicht van kansen en uitdagingen voor de toekomst. Tot slot zijn er vijf bijlagen opgenomen: een overzicht van gemeenten en provincies en subsidies aan bibliotheken en provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's) (bijlage 1), een overzicht van gesprekspartners (bijlage 2), de bronnenlijst (bijlage 3), een overzicht van gemeenten zonder openbare bibliotheekvoorziening (bijlage 3), een overzicht van burgerinitiatieven (bijlage 4) en een lijst met afkortingen (bijlage 5).

2. Wsob – invulling van de vijf bibliotheekfuncties

2.1. Bibliotheekfuncties volgens de Wsob

De memorie van toelichting van de Wsob beschrijft een openbare bibliotheekvoorziening als 'het algemene begrip voor een door een overheidslaag gesubsidieerde of in stand gehouden voorziening in het stelsel van voor het algemeen publiek toegankelijke bibliotheken. Onder dit begrip vallen de lokale bibliotheken, de POI's en de KB'.[3]

Er is pas sprake van een openbare bibliotheekvoorziening als vijf wettelijke kernfuncties worden vervuld. Deze functies dienen ertoe bij te dragen aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen van het algemene publiek (artikel 5). De vijf wettelijke kernfuncties van een openbare bibliotheekvoorziening zijn:

1. ter beschikking stellen van kennis en informatie;
2. bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie;
3. bevorderen van lezen en kennismaken met literatuur;
4. organiseren van ontmoeting en debat;
5. laten kennis maken met kunst en cultuur.

De wijze waarop invulling wordt gegeven aan de kernfuncties is afhankelijk van de lokale vraag en het lokale beleid. De functies zijn alleen van toepassing op openbare bibliotheekvoorzieningen die voor het algemeen publiek toegankelijk zijn. Hiermee worden de POI's uitgesloten.[4] In de memorie van toelichting wordt toegelicht dat de eerste drie functies, ook wel bekend als 'lezen, leren en informeren' van oudsher de kern zijn van het werk van bibliotheken. De functies 'kunst en cultuur' en 'ontmoeting en debat' nemen echter in belang toe, terwijl de klassieke uitleenfunctie in belang afneemt.[5]

De openbare bibliotheek, zowel fysiek als digitaal, onderscheidt zich van andere aanbieders door te functioneren vanuit een aantal publieke waarden: betrouwbaarheid, onafhankelijkheid, authenticiteit, pluriformiteit en toegankelijkheid. Dit is opgenomen in artikel 4 van de Wsob.[6]

Tot slot zijn in de Wsob netwerkbepalingen opgenomen. De netwerkgedachte 'veronderstelt dat de deelnemers van het netwerk samenwerken en gezamenlijk de gebruikers ten dienste zijn'.[7] De lokale bibliotheken, de POI's en de KB, voor wat betreft haar taak tot het in stand houden van de landelijke digitale bibliotheek, vormen één netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen. Meer informatie over de invulling in de praktijk van de netwerkbepalingen is te vinden in hoofdstuk 3.

[3] Memorie van toelichting - Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen). Artikelsgewijs deel onder artikel 2.
[4] Memorie van toelichting - Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen). Artikelsgewijs deel onder artikel 5.
[5] Memorie van toelichting - Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen). Uitgangspunten.
[6] Zie: Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, artikel 4.
[7] Memorie van toelichting - Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen). Artikelsgewijs deel onder artikel 8.

In onderstaande paragrafen wordt ten eerste het aantal activiteiten, de omvang van de collectie en het aantal uitleningen en leden weergegeven voor 2015 en 2016. Vervolgens wordt het bereik van de bibliotheek beschreven. Ten slotte wordt per kernfunctie van de bibliotheekvoorziening een overzicht van de stand van zaken gegeven, waarbij de focus ligt op 2015 en 2016. Waar mogelijk en indien relevant voor het laten zien van trends, voegen wij ook gegevens uit eerdere jaren toe. Dit zijn cijfers op geaggregeerd niveau, de precieze invulling van de functies verschilt voor iedere lokale bibliotheek.

2.2. Georganiseerde activiteiten, collectie, uitleningen en leden

2.2.1. Activiteiten

Bibliotheken leveren jaarlijks informatie aan over de activiteiten die zij organiseren middels de gegevenslevering. In deze gegevenslevering wordt bibliotheken gevraagd hoeveel activiteiten zij op een bepaalde kernfunctie uitvoeren.

Onderstaande tabel geeft dit aantal activiteiten weer voor de jaren 2014, 2015 en 2016. Het totaal aantal activiteiten is gestegen in de periode 2014-2016, van 72.422 georganiseerde activiteiten in 2014 naar 97.384 activiteiten in 2016.

Belangrijk om op te merken bij deze cijfers is het feit dat de toe- of afname in het aantal gerapporteerde activiteiten niet per definitie wijst op een toe- of afname van het aantal georganiseerde activiteiten. In verschillende jaren van de gegevenslevering, zijn de voorbeelden van activiteiten die per functie werden genoemd, veranderd. In de midterm review zijn geen andere verklaringen gevonden die de verschillen in aantal activiteiten kunnen verklaren.

De getallen in onderstaande tabel weerspiegelen dus mogelijk andersoortige activiteiten in de verschillende jaren. De grote verschillen tussen de jaren 2014, 2015 en 2016 moeten dus ook met dit voorbehoud worden geïnterpreteerd. In de volgende paragrafen wordt per functie de definitie van de gegevenslevering uit 2014, 2015 en 2016 benoemd, zodat deze cijfers op de juiste manier kunnen worden geïnterpreteerd.

Totaal aantal georganiseerde activiteiten	2014	2015	2016
Kennis en informatie (functie 1)	11.848	4.028	7.073
Educatie en ontwikkeling (functie 2)	36.236	24.991	32.084
Lezen en literatuur (functie 3)	17.123	36.165	45.292
Ontmoeting en debat (functie 4)	Niet bekend[8]	4.946	4.774
Kunst en cultuur (functie 5)	7.215	8.615	8.161
Totaal	72.422	78.745	97.384

Tabel 1. Aantal georganiseerde activiteiten per kernfunctie 2014-2016.

[8] In 2014 was deze vraag nog niet meegenomen in de dataverzameling.

2.2.2. Collectie, leden en uitleningen

Omvang collectie

Onderstaande tabel geeft de omvang van de collectie weer. We geven bij zowel de collectie, als het aantal leden en uitleningen, de jaren weer dat de wet in werking is (2015 en 2016). Daarnaast willen we inzicht geven in een langere trend (vandaar 2006) en verschil ten opzichte van het jaar voor de Wsob (2014).

Collectie (digitaal en fysiek)[9]	2006	2014	2015	2016
Fysiek				
Fysieke boeken totaal	31.200.000	24.200.000	23.100.000	22.600.000
Fictieboeken jeugd	8.800.000	8.400.000	8.400.000	8.700.000
Non-fictieboeken jeugd	3.600.000	2.800.000	2.700.000	2.600.000
Fictieboeken volwassenen	9.400.000	7.100.000	6.700.000	6.400.000
Non-fictieboeken volwassenen	9.100.000	6.000.000	5.300.000	5.000.000
Audiovisuele collectie	2.200.000	1.900.000	1.800.000	1.600.000
Digitaal				
E-books totaal	*Niet van toepassing*	Circa 4.000	11.684	14.214
E-books volwassenen fictie	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	6.881	7.067
E-books volwassenen non-fictie	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	2.837	3.813
E-books jeugd fictie	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	788	1.232
E-books jeugd non-fictie	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	105	187
Cursussen	*Niet van toepassing*	*Niet van toepassing*	*Niet van toepassing*	32
VakantieBieb	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	*Niet bekend*	60
LuisterBieb	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	*Niet bekend*	750
eBooks eregalerij	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	26	26
Selectie e-books	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	1.047	1.047

Tabel 2. Omvang collectie digitale en fysieke bibliotheek.

Over de lange termijn laat het aantal materialen (inclusief meerdere exemplaren per titel) een afname zien. De afname van de fysieke collectie in 2016 ten opzichte van 2015, komt dan ook overeen met de langjarige trend. Enkel het aantal fictieboeken voor de jeugd is tussen 2005 en 2016 nagenoeg gelijk gebleven. Dit aanbod omvat tussen de 8,5 en 9 miljoen exemplaren. De collectie non-fictieboeken voor de jeugd is wel afgenomen in dezelfde periode, namelijk van 3,5 miljoen naar 2,6 miljoen boeken. Voor volwassenen is zowel voor fictie als non-fictie boeken een afname te zien. De collectie fictieboeken is gedaald van 9,6 miljoen naar 6,4 miljoen en de collectie non-fictieboeken van 9,6 miljoen naar 5 miljoen.[10] Ook de collectie audiovisuele materialen is

[9] Bij de fysieke collectie betreft dit het aantal exemplaren, terwijl bij de e-books het aantal titels in de tabel is weergegeven.
[10] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob.

afgenomen. In 2006 waren er nog circa 1,2 miljoen muziek-cd's aanwezig in de collectie van bibliotheken. In 2016 waren dit er nog 340.000. Het aantal dvd's is daarentegen toegenomen, van 608.000 in 2006 naar 907.000 in 2016. Interessant is tot slot dat de uitleningen bij Muziekweb toenemen. Bij Muziekweb kan muziek worden geluisterd en geleend. Buiten de muren van de bibliotheek kunnen fragmenten van tracks worden geluisterd van maximaal 30 seconden. In 2015 waren er 6.785.254 beluisterde fragmenten van tracks en in 2016 7.317.300. Het totaal aantal beluisterde tracks binnen de muren van de bibliotheek betrof in 2015 1.488.288 en in 2016 1.135.852.

In de afgelopen jaren is de digitale collectie, in tegenstelling tot de fysieke collectie, gegroeid. Het digitale aanbod dat wordt ontsloten via het landelijke e-bookportal, de VakantieBieb-app, de LuisterBieb-app en de eBooks eregalerij is toegenomen. Er is ten eerste een stijging van het aantal e-books dat beschikbaar is via de openbare bibliotheek, namelijk een stijging van 11.700 items in 2015 naar 14.200 items in 2016. Voor de jeugd is het aantal e-books gestegen van 893 items in 2015 naar 1.419 items in 2016 en voor volwassenen van 9.718 in 2015 naar 10.880 in 2016. De overige collectie e-books bestaat uit de diensten LuisterBieb, Cursussen, VakantieBieb, eBooks eregalerij en een eBookselectie-app (rechtenvrije e-books)[11]. In de LuisterBieb waren in 2016 750 titels te beluisteren. De VakantieBieb heeft een omvang van 60 titels, waarvan circa 30 jeugdtitels en 30 titels voor volwassenen. Het aanbod in de VakantieBieb wordt jaarlijks vernieuwd. Ten slotte waren zowel in 2015 als 2016 in de eBooks eregalerij 26 items opgenomen.[12]

Leden

In 2016 waren 3.722.000 mensen lid van de bibliotheek, dit is 22 procent van de bevolking.[13] Het aantal jeugdleden is in 2015 en 2016 gelijk gebleven, terwijl het aantal volwassen leden met circa 4 procent is afgenomen. Ook deze cijfers zijn conform de langjarige trend (weergegeven in onderstaande grafiek). Het jaar 2005 was het laatste jaar met meer volwassen leden dan jeugdleden. Sinds 2006 is het aantal jeugdleden gestegen. Ook relatief gezien is dit een stijgend ledenaantal, gezien het feit dat het aantal kinderen en jongeren als onderdeel van de totale bevolking is gedaald. Het aantal volwassen leden is gedaald in dit zelfde tijdvak van 2,1 miljoen naar 1,4 miljoen. In 2005 was dus 16 procent van de volwassenen lid van de bibliotheek, ten opzichte van 11 procent nu.

Het onderscheid tussen jeugd- en volwassenleden is bepalend voor de contributie die leden betalen. Artikel 13 van de Wsob stelt dat voor het uitlenen van gedrukte werken door lokale bibliotheken aan jeugd (beneden de 18 jaar) geen contributie of andere geldelijke bijdrage wordt geheven. Uitzondering hierop is wanneer het college van burgemeester en wethouders of het bestuurscollege heeft besloten dat er wel contributie wordt geheven. De contributie bedraagt dan ten hoogste de helft van de contributie voor volwassenen.

[11] De eBookselectie-app is niet meer in gebruik.
[12] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob, p.15.
[13] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob, p.24.

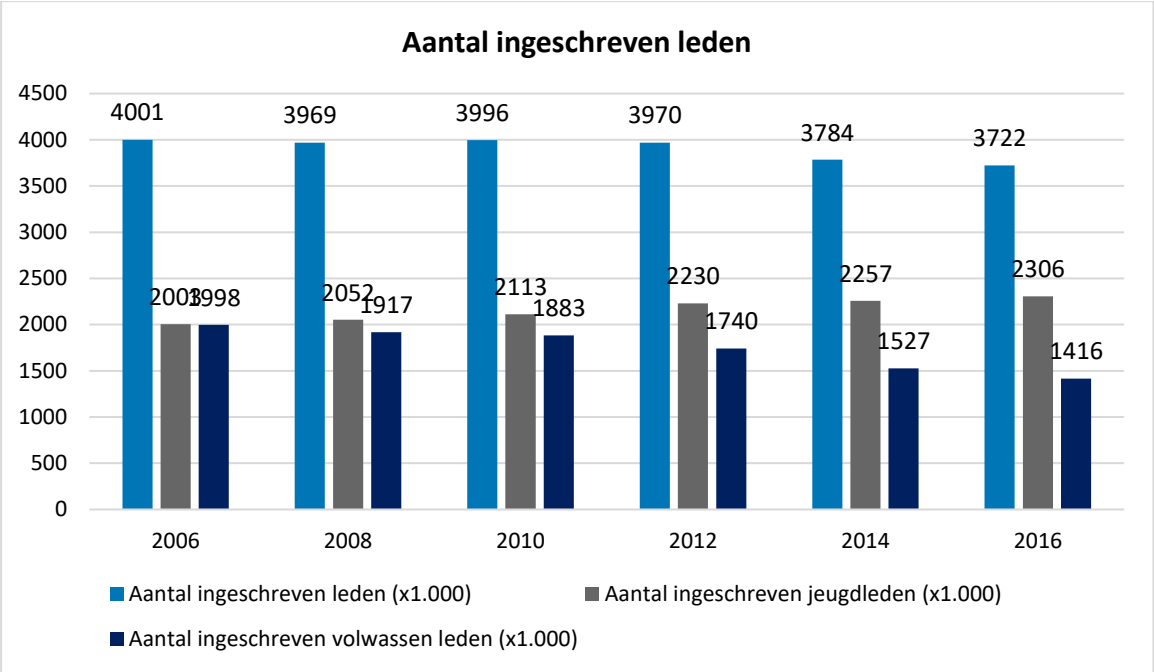

Figuur 1. Aantal ingeschreven leden (zowel jeugd als volwassen x 1.000).

Het digitale e-bookplatform is geopend in januari 2014 en kent een groeiend aantal leden die een account op het platform hebben aangemaakt. Deze accounts kunnen aangemaakt zijn door twee typen leden. Ten eerste kunnen leden van de fysieke bibliotheek, met een abonnement van minimaal 42 euro, een account aanmaken op het e-bookplatform.[14] Daarnaast kan voor 42 euro een digital-only abonnement worden afgesloten of een kennismakingsabonnement van 21 euro.[15] Eind 2016 waren er circa 344.000 leden met een account op het platform. Dit betreft leden met een lokaal bibliotheekabonnement die een account hebben aangemaakt op het platform en 2.600 digital only leden. Van deze 344.000 accounts waren er 204.000 actief. Actief betekent in dit geval dat er in ieder geval één boek mee geleend is in het desbetreffende kalenderjaar. In de zomer van 2017 waren er in totaal reeds 410.000 accounts en 4.500 digital only lidmaatschappen.[16]

De gratis app VakantieBieb is daarnaast in de zomer van 2017 door zo'n 800.000 gebruikers (bibliotheekleden en niet bibliotheekleden) geactiveerd. Via deze app kunnen gebruikers gedurende de vakantieperiode circa 60 e-books gratis lezen. [17] In 2015 waren er 328.500 actieve gebruikers van de Vakantiebieb en in 2014 waren dit er 238.900. Tot slot: de LuisterBieb-app heeft 250.000 geactiveerde accounts in de zomer van 2017.[18]

[14] Zie: https://www.kb.nl/ob/nieuws/2016/werkgroep-lokaal-digitaal.
[15] Zie: https://www.onlinebibliotheek.nl/klantenservice/lid-worden.html.
[16] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob, p.8.
[17] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob, p.25.
[18] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob, p.25.

Uitleningen

Onderstaande tabel geeft het aantal uitleningen voor 2014, 2015 en 2016 weer voor zowel de fysieke als de digitale collectie. Het totaal aantal uitleningen, fysieke boeken en e-books, was in 2015 circa 76,5 miljoen, ten opzichte van 73 miljoen in 2016. Er is dan ook sprake van een daling van het totaal aantal uitleningen.

Aantal uitleningen (x 1.000)	2006	2014	2015	2016
Totaal aantal uitleningen				
Totaal aantal uitleningen (fysiek en digitaal)	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	76.641	73.194
Fysiek				
Totaal uitgeleende boeken	120.520	73.374	72.728	68.467
Totaal uitgeleende boeken volwassenen	65.768	37.520	35.510	32.674
- Uitleningen volwassenen fictie	48.452	28.543	27.401	25.317
- Uitleningen volwassenen non-fictie	18.547	8.977	8.109	7.357
Totaal uitleningen boeken jeugd	54.752	35.855	37.218	35.793
- Uitleningen jeugd fictie	45.366	30.150	31.704	30.544
- Uitleningen jeugd ontwikkelingsboeken	9.383	5.705	5.514	5.249
Uitleningen bladmuziek	428	141	123	98
Uitleningen audiovisuele materialen	5.644	6.880	5.217	4.558
Digitaal				
E-books totaal	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	3.913	4.727
E-books volwassenen fictie	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	1.252	2.194
E-books volwassenen non-fictie	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	212	332
E-books jeugd fictie	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	141	263
E-books jeugd non-fictie	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	3	11
E-books uitleningen leeftijdsklasse boeken onbekend	*Niet van toepassing*	*Niet bekend*	*Niet bekend*	2

Tabel 3. Aantal uitleningen in 2006, 2014, 2015 en 2016 (x1.000).

Het totaal aantal uitleningen van fysieke boeken is in 2016 ten opzichte van 2015 gedaald met 6 procent. In totaal werden 68.467.000 fysieke boeken in 2016 uitgeleend. In 2015 werden in totaal 72.728.000 fysieke boeken uitgeleend. Het aantal uitleningen door volwassen leden is sterker gedaald dan het aantal uitleningen door jeugdleden: respectievelijk met 8 en 4 procent. Tot slot is het aantal uitleningen van audiovisueel

materiaal gedaald met 13 procent en van bladmuziek met 20 procent. In de periode 1987-1995 hebben de uitleningen bij openbare bibliotheken een hoogtepunt gekend met zo'n 180 miljoen uitleningen per jaar. Vanaf 1995 is het aantal uitleningen gedaald. Tussen 2005 en 2016 is het aantal uitleningen onder volwassen en jeugdleden afgenomen, waarbij een sterkere daling zichtbaar is bij volwassenen dan bij jeugd. In 2015 lag daardoor het aantal uitleningen door volwassenen voor het eerst onder het aantal uitleningen door 0-18 jarigen.

Bibliotheekleden zijn door de jaren heen steeds minder fysieke boeken gaan lenen. Onderstaande grafiek geeft het gemiddeld aantal uitleningen per lid tussen 2006-2016 weer. Daarin is te zien dat het gemiddeld aantal geleende boeken per lid is afgenomen van 30,1 boeken per jaar in 2006 naar 18,4 boeken per jaar in 2016.

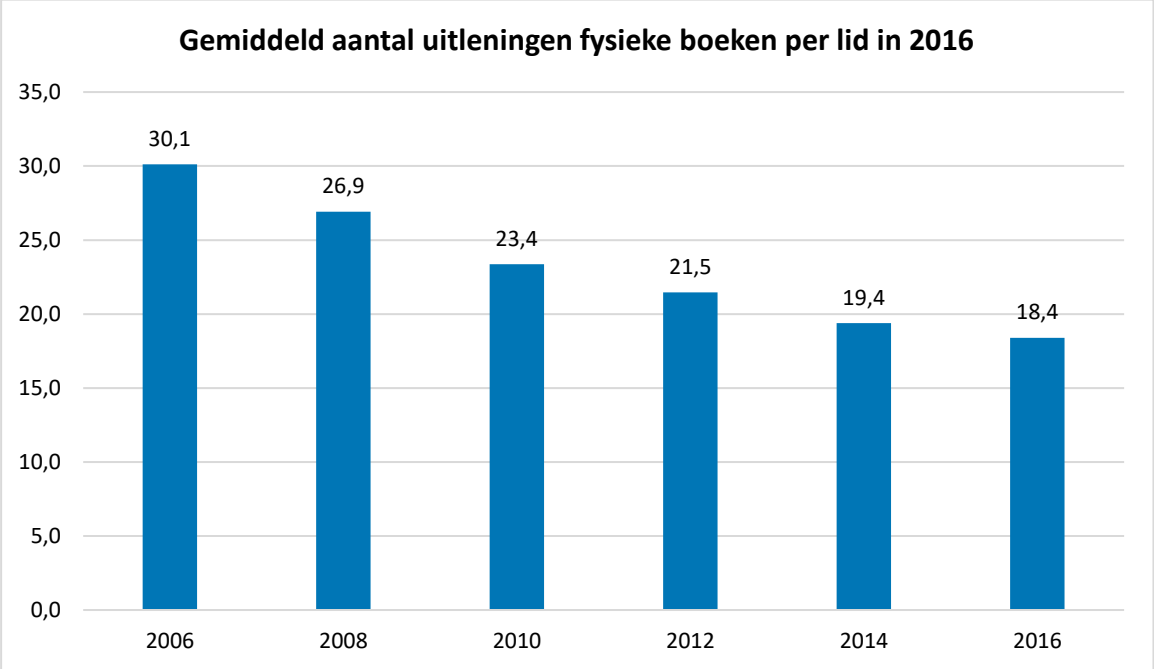

Figuur 2. Gemiddeld aantal uitleningen fysieke boeken per lid. Bron: KB (2017). Voorlopige bibliotheekcijfers 2015-2016. Kengetallen.

De uitleningen van het aantal muziekcd's zijn ook sterk afgenomen, onder meer omdat diverse bibliotheekorganisaties ervoor hebben gekozen te stoppen met cd-uitleen. Wel is er de achtergrondcollectie van de Centrale Discotheek Rotterdam/Muziekweb met 580.000 cd's, die ook in de bibliotheken zonder eigen cd-collectie via het leenverkeer bereikbaar blijft. Tot 2014 steeg het aantal uitgeleende dvd's, maar dit kent vanaf 2014 een sterke daling.[19]

In totaal is tot slot de omloopintensiteit voor alle fysieke materiaalsoorten de afgelopen tien jaar licht afgenomen (zie onderstaande grafiek). Per jaar wordt een boek gemiddeld drie keer uitgeleend, waarbij jeugdboeken iets vaker circuleren dan volwassen boeken. Voor dvd's ligt het cijfer iets hoger dan voor boeken, terwijl het voor bladmuziek en muziek-cd's beduidend lager ligt.[20]

[19] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob, p.26.
[20] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob, p.26.

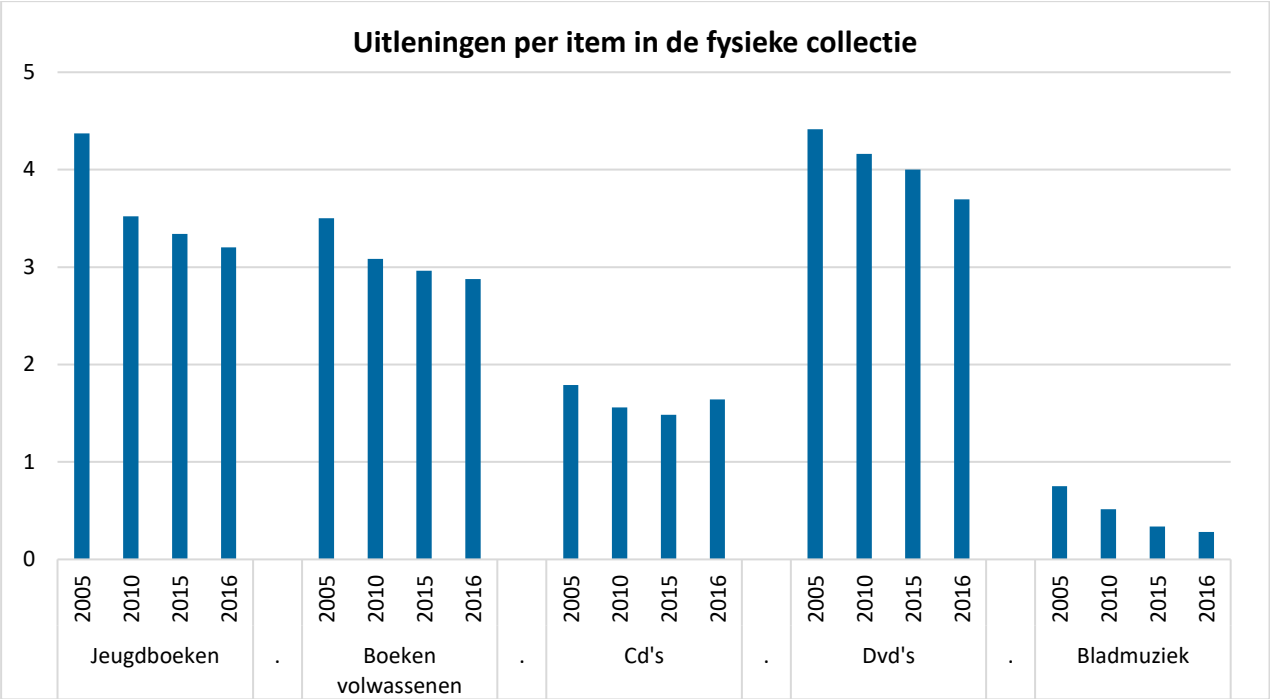

Figuur 3. Uitleningen per item in de fysieke collectie (Bron: KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob).

Het aantal uitleningen van de digitale collectie stijgt, in tegenstelling tot de fysieke collectie. In 2016 zijn er ongeveer 4,7 miljoen e-books uitgeleend. Deze uitleningen zijn naast het e-bookplatform mogelijk via de VakantieBieb en de LuisterBieb. In 2015, 2016 en 2017 werden telkens zo'n twee miljoen e-books geleend via de VakantieBieb. In 2014 werden er circa 1,5 miljoen boeken geleend. Via de LuisterBieb werden in de maand juli 2017 125.000 beluisterde bestanden geregistreerd.[21] In 2015 zijn in de LuisterBieb 171.101 boeken gedownload en in 2014 145.639.

Het dalend aantal fysieke uitleningen en het stijgend aantal digitale uitleningen, past in de langjarige trend van vrijetijdsbesteding zoals geschetst door het Sociaal Cultureel Planbureau. Het lezen van papieren boeken laat een lichte teruggang te zien, van 78% in 2012 naar 76% in 2014 van de bevolking dat zegt in de twaalf maanden voorafgaand aan het onderzoek minstens enkele keren een boek te hebben gelezen. Het totale bereik van e-books steeg van 16% naar 22%, het percentage dat minstens maandelijks e-books leest, ging van 8% in 2012 naar 12% in 2014. Beide trends bij elkaar optellend, blijft het lezen constant: het totale bereik van boeken lezen (minstens enkele keren per jaar) was en bleef 79%.[22]

[21] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob, p. 27-29.
[22] SCP (2016). Sport en cultuur. Patronen in belangstelling en beoefening, p. 38.

2.3. Bereik bibliotheek

Het bovengenoemde onderzoek van SCP geeft daarnaast inzicht in het bereik en aantal bezoeken van bibliotheken. De bibliotheek bereikte in 2012 42% van de Nederlandse bevolking van 6 jaar of ouder.[23] In 2014 was dit 39% en in 2016 is dit 38%. De bezoekfrequentie van de bibliotheek in 2012 was 4,6 keer per jaar. In 2014 was het gemiddeld aantal bezoeken 4,3 keer per jaar en in 2016 4 keer per jaar.[24] Deze afname van bezoek is mogelijk mede te verklaren door de toename van de afstand tot een bibliotheekvoorziening (zie paragraaf 4.1). Hoe dichter iemand bij een bibliotheek in de buurt woont, hoe vaker iemand gaat.[25] Het bereik van de bibliotheek in 2014 is het grootst onder de jongere leeftijdscategorieën (82% bij de leeftijd 6-11 jaar en 62% bij de leeftijd 12-19 jaar). Bij de leeftijd 20-34 jaar is het bereik 33% en in de leeftijd 35-49 is het bereik weer 43% waarna het vanaf 50 jaar naar de 27% gaat. Bezoekers van de bibliotheek zijn een goede representatie van de bevolking op veel vlakken.[26]

Van het aantal bezoeken aan fysieke bibliotheken zijn ook schattingen bekend, omdat een aantal bibliotheken tellerpoortjes heeft bij de in- en uitgang van de bibliotheek. Op basis van deze cijfers wordt een schatting gemaakt van het aantal bezoekers aan bibliotheken. De Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) meldde dat het aantal jaarlijkse fysieke bibliotheekbezoeken tussen 2010 en 2013 daalde van 74 naar 60 miljoen. In 2014 was er een stijging naar 63,4 miljoen.[27] Op basis van de openbare statistieken betreffende het jaar 2015 wordt geschat dat er in 2015 eveneens circa 63 miljoen bezoeken hebben plaatsgevonden.

2.4. Functie 1 - Ter beschikking stellen van kennis en informatie

De eerste functie van een openbare bibliotheekvoorziening is het aanbieden van kennis en informatie.[28] Bibliotheken geven hier ten eerste invulling aan door middel van het fysiek en digitaal uitlenen van materialen. Daarnaast kan een deel van de collectie niet geleend worden maar is deze collectie wel in de bibliotheek te raadplegen. Een voorbeeld hiervan zijn naslagwerken. De omvang van de collectie en het aantal uitleningen zijn reeds beschreven in paragraaf 2.2. In deze paragraaf beschrijven wij in aanvulling hierop hoeveel activiteiten openbare bibliotheekvoorzieningen hebben uitgevoerd op het gebied van het aanbieden van kennis en informatie in 2014, 2015 en 2016. Daarna beschrijven wij het aantal informatiepunten in de bibliotheek.

2.4.1. Activiteiten op het gebied van kennis en informatie

In de gegevenslevering is bij bibliotheken gevraagd naar het aantal activiteiten dat zij organiseren op het gebied van kennis en informatie (functie 1). Hierna volgt een overzicht.

Kennis en informatie (functie 1)	2014	2015	2016
Totaal aantal georganiseerde activiteiten	11.848	4.028	7.073

Tabel 4. Aantal georganiseerde activiteiten op het gebied van kennis en informatie.

[23] Dit betekent dat 42 procent van de Nederlandse bevolking ten minste één keer in de twaalf maanden de bibliotheek heeft bezocht.
[24] SCP (2016). Sport en cultuur. Patronen in belangstelling en beoefening, p. 39. Aangevuld met informatie van het SCP over 2016. Ministerie van OCW (2017). Cultuur in Beeld, p. 17.
[25] Ministerie van OCW (2015). Cultuur in Beeld, p. 50.
[26] SCP (2016). Sport en cultuur. Patronen in belangstelling en beoefening, p. 41-42.
[27] Zie: http://www.debibliotheken.nl/de-branche/stelsel/ontwikkelingen-en-trends/bibliotheekgebruik-2010-2014/.
[28] Memorie van toelichting - Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen). Uitgangspunten.

De grote verschillen in de achtereenvolgende jaren kunnen mogelijk worden verklaard door de veranderde definitie in de gegevenslevering. In 2014 werden deze activiteiten bijvoorbeeld omschreven als informatieve bijeenkomsten, spreekuren, bemande of onbemande informatiepunten op speciale onderwerpen (denk aan juridisch, gezondheid, historie en jeugd).[29] In 2015 en 2016 werden deze activiteiten beschreven als activiteiten gericht op informatie en kennisdeling, zoals voorlichtingsbijeenkomsten of informatieavonden over onderwerpen zoals geldzaken, reizen en hulpverlening.[30]

2.4.2. Informatiepunten

Onderstaande tabel geeft het aantal bibliotheken met informatiepunten per onderwerp in 2016 weer. Een informatiepunt werd in de gegevenslevering 2016 beschreven als *een fysieke plek in de bibliotheek (bijvoorbeeld loket, balie of zuil) die is ingericht rondom een specifiek thema of doelgroep. Informatie kan er worden aangeboden in digitale of fysieke vorm, op schrift (boeken, flyers, et cetera.) of in de vorm van persoonlijke hulp. Vaak wordt aanvullende programmering aangeboden in de vorm van lezingen of inloopspreekuren.*[31]
In totaal hebben in 2016 149 bibliotheken aangegeven één of meer informatiepunten in de bibliotheek te hebben. Vijf bibliotheken hebben geen informatiepunten. In 2015 gaven 36 bibliotheken aan niet over een informatiepunt te beschikken.[32] Gezien de gewijzigde vraagstelling in de gegevenslevering, kan hier echter niet direct uit worden afgeleid dat er een daling is van het aantal bibliotheken zonder informatiepunt.

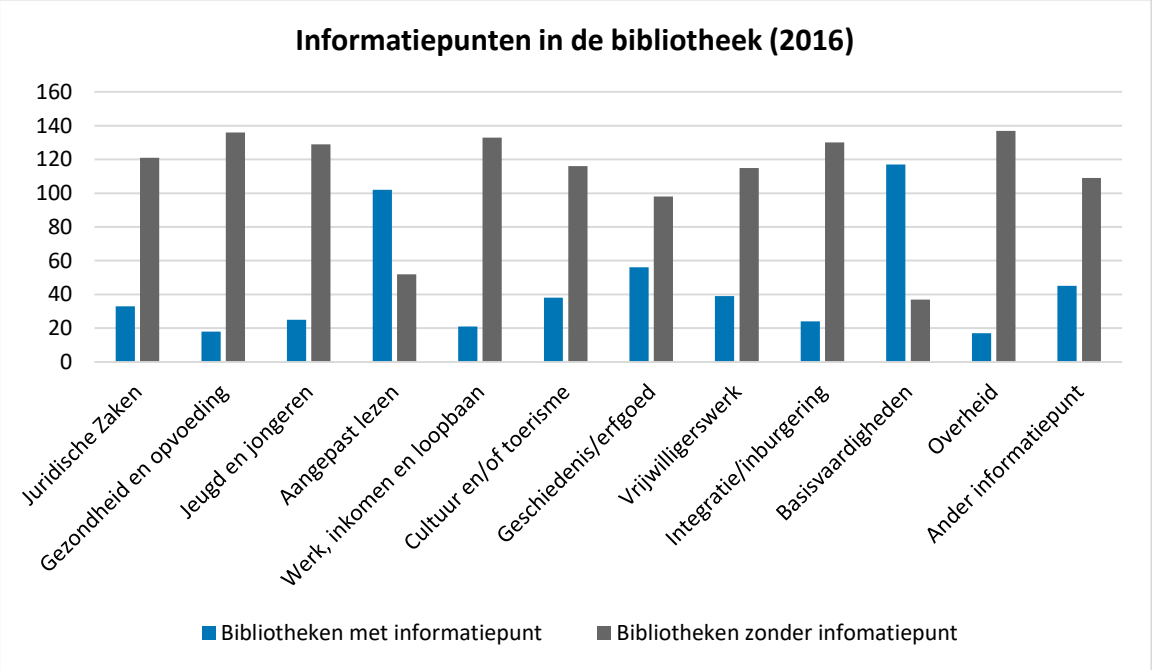

Figuur 4. Informatiepunten in de bibliotheek (2016).

[29] Zie: CBS Gegevenslevering 2014.
[30] Vragenlijst gegevenslevering 2015 en Vragenlijst gegevenslevering 2016.
[31] Vragenlijst gegevenslevering 2016.
[32] Informatie uit gegevenslevering over 2015.

2.5. Functie 2. Ontwikkeling en educatie

De tweede functie van een openbare bibliotheekvoorziening is het bieden van mogelijkheden voor ontwikkeling en educatie. In de gegevenslevering 2016 worden activiteiten op het gebied van educatie en ontwikkeling beschreven als activiteiten gericht op de ontwikkeling van taal of digitale- en informatie vaardigheden; een Leven Lang Leren, cursussen Klik & Tik et cetera.[33]

Deze functie vertoont een samenhang met functie 3: het bevorderen van lezen en kennismaken met literatuur. Cursussen lezen en schrijven voor laaggeletterden betreffen bijvoorbeeld ontwikkeling en educatie (functie 2), terwijl ze tegelijkertijd ook betrekking hebben op het bevorderen van lezen (functie 3). Ook voorschoolse educatie op het gebied van lezen, zou zowel onder functie 2 als 3 kunnen worden geschaard. In deze midterm review wordt de vraagstelling uit de gegevenslevering 2016 als uitgangspunt genomen bij de indeling van activiteiten onder functie 2 of 3. Zo worden BoekStart en de Bibliotheek op school in de gegevenslevering onder functie 3 geschaard.

In deze paragraaf wordt als eerste het aantal activiteiten dat wordt georganiseerd op het gebied van ontwikkeling en educatie beschreven. Daarna beschrijven wij de activiteiten op het gebied van basisvaardigheden, waarbij onder meer wordt gekeken naar cursussen, zowel digitaal als niet-digitaal, die bibliotheken aanbieden. Tot slot wordt de samenwerking van bibliotheken met educatieve instellingen en de dienstverlening aan onderwijsinstellingen beschreven.

2.5.1. Aantal activiteiten dat wordt georganiseerd op het gebied van ontwikkeling en educatie

In de gegevenslevering is bij bibliotheken gevraagd naar het aantal activiteiten dat zij organiseren op het gebied van ontwikkeling en educatie (functie 2).

Ontwikkeling en educatie (functie 2)	2014	2015	2016
Totaal aantal georganiseerde activiteiten	36.236	24.991	32.084

Tabel 5. Aantal georganiseerde activiteiten op het gebied van ontwikkeling en educatie.

In de gegevenslevering over 2015 en 2016 zijn deze activiteiten beschreven als activiteiten gericht op de ontwikkeling van taal of digitale- en informatie vaardigheden; een Leven Lang Leren, cursussen Klik & Tik et cetera. In de gegevenslevering over 2014 werden deze activiteiten beschreven als onder andere cursussen lezen en schrijven voor laaggeletterden, trainingen van digitale vaardigheden, activiteiten met scholen en Taalhuis. Het verschil in aantal georganiseerde activiteiten kan mogelijk worden verklaard door een verschil in vraagstelling.

2.5.2. Basisvaardigheden

Bibliotheken voeren activiteiten uit op het gebied van basisvaardigheden voor volwassenen.[34] De term basisvaardigheden heeft betrekking op ‘een breed pakket aan vaardigheden waarop bibliotheken burgers willen ondersteunen. In hoofdlijnen valt het concept uiteen in taalvaardigheid, rekenvaardigheid, digitale

[33] Vragenlijst gegevenslevering 2016.
[34] De cijfers in deze paragraaf zijn gebaseerd op het onderzoek van de KB (2017). Dienstverlening openbare bibliotheken rondom basisvaardigheden voor volwassenen. Onderzoeksresultaten BOP-enquête Basisvaardigheden 18+, 2016. 129 bibliotheken hebben deelgenomen aan deze enquête.

vaardigheden en vaardigheden in de domeinen gezin, gezondheid, werk & inkomen.'[35] De term basisvaardigheden voor volwassenen, staat dan ook voor een brede variëteit aan activiteiten. Zo betreft dit onder andere cursussen, trainingen, workshops, losse activiteiten, informatiebijeenkomsten, persoonlijke begeleiding en advies, doorverwijzing naar instanties en inloopspreekuren.

Alle 129 responderende bibliotheken in het recente onderzoek van de KB naar basisvaardigheden, gaven aan jaarlijks minimaal één activiteit in het kader van basisvaardigheden voor volwassenen te organiseren. De hoeveelheid en soort activiteiten die deze bibliotheken ondernemen varieert. Zo is in 2016 bij negen op de tien bibliotheken digitale vaardigheden en taalvaardigheid in het aanbod opgenomen. De belangrijkste doelgroep van de bibliotheken op dit punt zijn dan ook laaggeletterden en digibeten, net als in 2015. Opvallend is dat het percentage bibliotheken dat zich specifiek richt op de basisvaardigheden voor vluchtelingen, asielzoekers en statushouders sterk is toegenomen. In 2015 gaf 67 procent van de bibliotheken aan hier aanbod voor te hebben, ten opzichte van 85 procent in 2016.[36]

De activiteiten die bibliotheken ondernemen op het gebied van digitale vaardigheden en overige basisvaardigheden worden hieronder toegelicht. De basisvaardighedenactiviteiten van bibliotheken op het gebied van taalvaardigheid, volgen onder functie 3 'bevorderen van lezen en kennismaken met literatuur'.

Online cursussen en landelijke programma's digitale vaardigheden

Digitale cursussen

Het digitale aanbod van bibliotheken is, conform de Wsob, georganiseerd in gezamenlijkheid voor alle partners in het stelsel. Het huidige online cursusaanbod van de Bibliotheek is op 14 november 2016 geïntroduceerd.[37] In de jaren voor 2016 werden overigens al gezamenlijk online cursussen aangeboden door de bibliotheek. De Bibliotheek is in 2012 (in samenwerking met de HEMA) gestart met het aanbieden van online cursussen onder de naam Bibliotheek/HEMA-academie. In 2016 is het concept geheel aangepast: de inlog is vereenvoudigd en het cursusaanbod is aangepast.[38] Het huidige aanbod van cursussen[39] bestaat uit 32 cursussen in een vijftal categorieën. Dit aanbod is weergegeven in onderstaande tabel.

Cursus categorie	Cursussen
Vrije tijd	Digitale fotografie, Gitaar, Keyboard, Bloemschikken en Wijn.
Talen	Engels, Frans, Italiaans, Duits, Spaans en Nederlands foutloos schrijven.
Persoonlijke ontwikkeling	Breinleren, Timemanagement, Presenteren, Solliciteren, Blind en snel typen en Rekenen: de basis
Gezondheid en opvoeding	Conditie, Bewegen om af te slanken, Eetgedrag om af te slanken, Omgaan met stress en Puberbrein.
Computer en nieuwe media	Online Essentials, Computer Essentials, Haal meer uit je iPad, Android, Facebook, LinkedIn, Instagram en Excel 2010.

Tabel 6. Huidige aanbod cursussen digitale bibliotheek.

[35] KB (2017). Dienstverlening openbare bibliotheken rondom basisvaardigheden voor volwassenen. Onderzoeksresultaten BOP-enquête Basisvaardigheden 18+, 2017, p.2.
[36] KB (2017). Dienstverlening openbare bibliotheken rondom basisvaardigheden voor volwassenen. Onderzoeksresultaten BOP-enquête Basisvaardigheden 18+, 2017, p. 2.
[37] Zie: https://www.kb.nl/ob/nieuws/2016/online-cursussen-van-de-bibliotheek-enthousiast-ontvangen.
[38] Zie: https://www.kb.nl/ob/nieuws/2016/bibliotheekhema-academie-wordt-cursussen-van-de-bibliotheek.
[39] Zie: https://www.onlinebibliotheek.nl/cursussen.html.

Ieder lid van een bibliotheek kan in de huidige situatie elk jaar gratis twee online cursussen volgen. In 2016 zijn 11.774 digitale cursussen gevolgd, zo blijkt uit de gegevenslevering over 2016.[40]

De cursussen Digitale fotografie, Spaans, Engels en Breinleren/onthouden zijn populair.[41] Naast het reguliere aanbod van digitale cursussen, zijn er dit jaar twee digitale pilot cursussen, die in het najaar van 2017 worden geëvalueerd. De eerste pilot is een cursus Nederlands als tweede taal (NT2 cursus) en daarnaast is er de pilot Zoek Werk. Beide pilots zijn in een beperkt aantal bibliotheken beschikbaar gesteld.[42] De KB Inkoopcommissie heeft voor 2017 25 oefenprogramma's NT2 en twintig trainingen Online Leren Solliciteren aangekocht.[43]

Aan de pilot NT2 hebben vijftien bibliotheken meegedaan. Over een eventuele verlening van deze pilot wordt eind 2017 een besluit genomen. Aan de tweede pilot, Zoek Werk, hebben 24 bibliotheken deelgenomen. De Inkoopcommissie e-content heeft besloten deze pilot niet te verlengen.

Landelijke programma's digitale vaardigheden

Bij de activiteiten op het gebied van digitale vaardigheden is daarnaast opvallend dat het aanbod van de landelijke programma's Klik & Tik en Digisterker beide sterk zijn toegenomen. Klik & Tik is een programmaserie van Oefenen.nl. Klik & Tik ondersteunt digibeten bij het ontwikkelen van digitale vaardigheden. Klik & Tik kan zelfstandig worden gebruikt, maar bezoekers kunnen er ook voor kiezen om bijvoorbeeld deel te nemen aan een ondersteunende cursus of een startbijeenkomst. Bibliotheken kunnen zelf deelnemers werven voor Klik & Tik, maar ook organisaties zoals UWV kunnen mensen doorverwijzen naar het programma. Klik & Tik werd in 2016 door 84 procent van de bibliotheken aangeboden ten opzichte van 63 procent in 2015.[44]

Het programma Digisterker is er primair op gericht burgers te leren werken met de e-overheid. Zo kunnen zij leren gebruik te maken van de elektronische dienstverlening van gemeenten en de belastingdienst. Ook het aanbod van deze dienst is sterk gestegen. In 2016 werd het programma aangeboden door 84 procent van de bibliotheken, ten opzichte van 32 procent in 2015.[45]

Cursussen in en door lokale bibliotheken

Naast het landelijke, digitale cursusaanbod bieden bibliotheken ook een eigen aanbod aan cursussen aan. Zo maakt 40 procent van de bibliotheken gebruik van een zelf ontwikkeld programma of cursus op het gebied van digitale vaardigheden. Ongeveer een derde van de bibliotheken biedt andere programma's of cursussen op het gebied van digitale vaardigheden.[46] Het is niet bekend of dit fysieke of digitale programma's betreft. Een kwart van de responderende bibliotheken biedt daarnaast sollicitatietrainingen aan en een kwart biedt werkplekken voor flexwerkers. Eén op de vijf bibliotheken biedt daarnaast ondersteuning bij de aanvraag van toeslagen en uitkeuringen. Hetzelfde aantal bibliotheken organiseert bijeenkomsten en cursussen met werkgevers en werknemers.[47]

Om een indruk te geven van het soort cursussen dat wordt geboden, geven wij nog een tweetal voorbeelden van niet-digitale cursussen die door bibliotheken worden aangeboden.

[40] Informatie uit gegevenslevering over 2016.
[41] Zie: https://www.kb.nl/ob/nieuws/2016/online-cursussen-van-de-bibliotheek-enthousiast-ontvangen.
[42] KB (2017). Basispakket e-Content van de KB Inkoopcommissie 2017.
[43] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000007611.
[44] KB (2017). Dienstverlening openbare bibliotheken rondom basisvaardigheden voor volwassenen. Onderzoeksresultaten BOP-enquête Basisvaardigheden 18+, 2017.
[45] KB (2017). Dienstverlening openbare bibliotheken rondom basisvaardigheden voor volwassenen. Onderzoeksresultaten BOP-enquête Basisvaardigheden 18+, 2017, p. 6.
[46] KB (2017). Dienstverlening openbare bibliotheken rondom basisvaardigheden voor volwassenen. Onderzoeksresultaten BOP-enquête Basisvaardigheden 18+, 2017, p. 6.
[47] KB (2017). Dienstverlening openbare bibliotheken rondom basisvaardigheden voor volwassenen. Onderzoeksresultaten BOP-enquête Basisvaardigheden 18+, 2017, p. 9.

Bibliotheek Den Haag[48] [49]
In Bibliotheek Den Haag worden allerlei cursussen gegeven 'voor iedereen die wil leren omgaan met internet, de computer, de iPad of een andere tablet.' Er worden beginnerscursussen aangeboden op het gebied van de computer en het internet. Daarnaast is er ook aanbod voor gevorderde gebruikers over bijvoorbeeld veilig werken en werken met de Cloud. Daarnaast biedt Bibliotheek Den Haag haar leden cursussen aan om het Nederlands beter te beheersen.

Bibliotheek Midden-Brabant[50]
Bibliotheek Midden-Brabant biedt creatieve cursussen (waaronder fotografie en kalligrafie), culturele cursussen (zoals een introductie in de filosofie) en lifestyle-cursussen (zoals neuro-linguïstisch programmeren). Daarnaast biedt zij ook taalcursussen en cursussen in digitale vaardigheden aan.

Aanbieden werkplekken en studieruimtes
Naast deze activiteiten vervult de bibliotheek tot slot ook een educatieve functie door het inrichten van studieruimtes en werkplekken. Dit biedt de mogelijkheid aan jongeren en volwassenen om te studeren en zich te ontwikkelen. De bibliotheek voorziet hiermee in een behoefte aan een ruimte voor concentratie en reflectie. Sommige bibliotheken bieden naast studiewerkplekken tot slot ook extra ondersteuning aan in de vorm van studie coaching.[51]

2.5.3. Samenwerking met scholen

Samenwerkingsverbanden bibliotheken met onderwijsinstellingen
Onderstaande grafiek geeft tot slot het aantal bibliotheken weer dat samenwerkt en het aantal bibliotheken zonder samenwerking met een bepaald type onderwijsinstelling. Opvallend is dat naast het primair en het voorgezet onderwijs, er vooral wordt samengewerkt met ROC's en andere instellingen voor beroepsonderwijs. Er is relatief weinig samenwerking met hogescholen en universiteiten.

[48] Zie: https://www.bibliotheekdenhaag.nl/Leren/Cursussen-1.htm.
[49] Zie: https://www.bibliotheekdenhaag.nl/Leren/Nederlands-leren-en-spreekuur.htm.
[50] Zie: https://www.bibliotheekmb.nl/cursusoverzicht.html.
[51] Zie voor een voorbeeld hiervan: https://www.oba.nl/nieuws/kom-studeren-bij-de-oba.html.

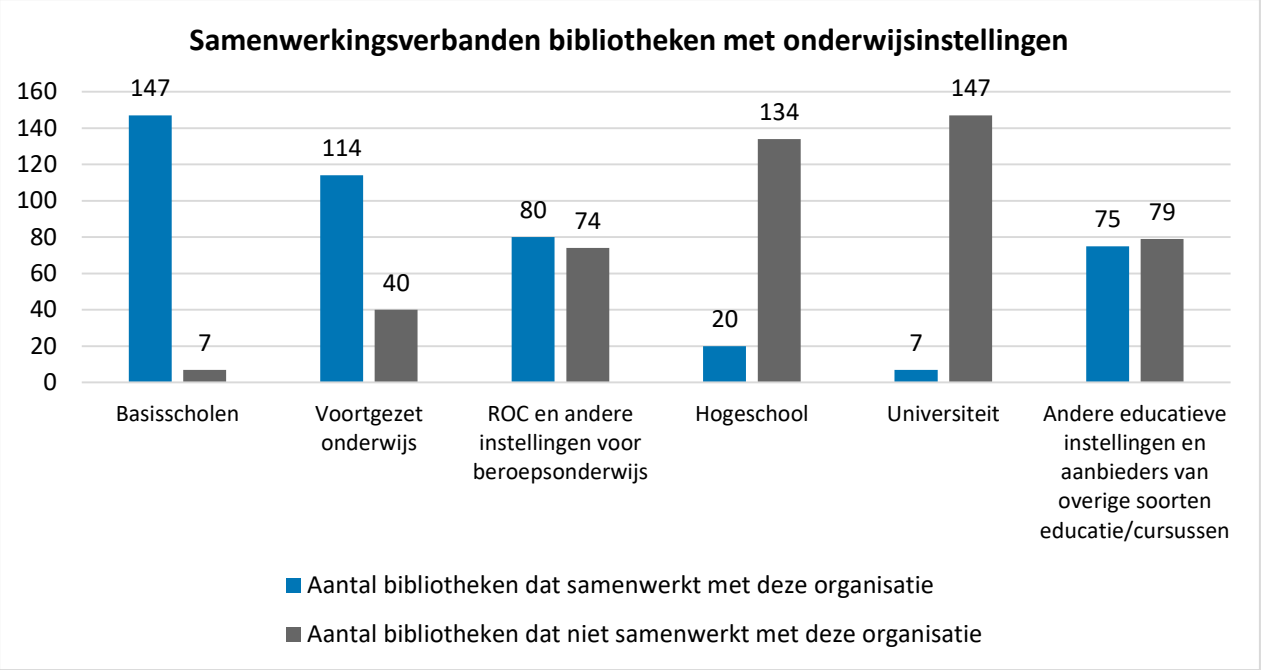

Figuur 5. Samenwerkingsverbanden bibliotheken met onderwijsinstellingen.

Samenwerking tussen de bibliotheek en het primair onderwijs

Bibliotheken leverden aan het primair onderwijs in 2014-2015 voornamelijk activiteiten op het gebied van leesbevordering (96 procent); gevolgd door informatievaardigheden op de helft van de scholen en mediawijsheid op een kwart van de scholen. Mediawijsheid en informatievaardigheden lijken wellicht op het eerste oog niet te verschillen, toch zijn het andersoortige activiteiten. Bij informatievaardigheden wordt ingezet op vaardigheden die helpen bij het offline en online zoeken en verwerken van informatie. Bij mediawijsheid gaat het om het bewust inzetten van media – digitaal en analoog – om het maatschappelijk functioneren te versterken. In 2015-2016 is het aantal scholen waarmee de responderende bibliotheken aangeven samen te werken op het gebied van leesbevordering en informatievaardigheden afgenomen. Op het gebied van mediawijsheid is de samenwerking juist toegenomen.[52] Wij lichten kort de verschillende activiteiten en diensten op het gebied van leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid toe.

Op het gebied van **leesbevordering** is de meest voorkomende dienst in 2016 het organiseren van activiteiten in de groep of de schoolbibliotheek. Daarna volgen informatieavonden en workshops voor ouders en workshops en trainingen voor leerkrachten. In 2015 zag de dienstverlening er iets anders uit. Ook toen was het organiseren van activiteiten in de groep of schoolbibliotheek een van de hoofdactiviteiten, maar werd daarnaast voornamelijk ondersteuning geboden bij de vormgeving van het onderwijs en de begeleiding van vrijwilligers en leerlingen. De focus is in 2016 dus meer verschoven naar het bieden van workshops en trainingen voor ouders en docenten.[53] Tot slot stelden de 94 bibliotheken die deelnamen aan het onderzoek samen met 1.179 scholen een leesplan op, in 2016 werd dit met 1.327 scholen gedaan. Het aantal scholen waarmee een leesplan werd opgesteld steeg daarmee van 31 procent naar 36 procent.[54]Verder wordt samengewerkt binnen het programma de Bibliotheek op school.

Op het gebied van **informatievaardigheden** en **mediawijsheid** organiseerden bibliotheken in 2016 voornamelijk activiteiten voor de leerlingen zoals workshops en activiteiten in de schoolbibliotheken. Daarnaast worden informatieavonden voor ouders georganiseerd en leermiddelen aangeboden. Ook in 2015 is

[52] KB (2016). Samenwerking openbare bibliotheken met het primair onderwijs, 2015-2016, p. 5.
[53] KB (2016). Samenwerking openbare bibliotheken met het primair onderwijs, 2015-2016, p. 6.
[54] KB (2016). Samenwerking openbare bibliotheken met het primair onderwijs, 2015-2016, p. 7.

gevraagd naar de dienstverlening van bibliotheken op dit domein. Het geven van instructies aan leerlingen was ook toen de meest voorkomende activiteit.[55]

Daarnaast werken bibliotheken intensief samen met primair en voortgezet onderwijs door middel van het programma de Bibliotheek op school. Dit programma wordt uitgebreid beschreven onder functie 3, paragraaf 2.6.

2.6. Functie 3. Bevorderen van lezen en kennismaken met literatuur

De derde functie van een openbare bibliotheekvoorziening is het bevorderen van lezen en kennismaken met literatuur. In de gegevenslevering 2016 worden activiteiten op het gebied van lezen en kennismaking met literatuur beschreven als activiteiten rondom (nieuwe) schrijvers; leeskringen; activiteiten met scholen rondom leesgedrag en leesvaardigheden (voor bijvoorbeeld de Bibliotheek op school en BoekStart) of activiteiten ter ondersteuning van mensen met een leesbeperking.

Als eerste wordt het aantal activiteiten dat is georganiseerd op het gebied van lezen en literatuur beschreven. Daarna volgen een aantal voorbeelden van deze activiteiten. Zoals in paragraaf 2.5 reeds is opgemerkt, zouden Bibliotheek op school en BoekStart ook onder de functie van ontwikkeling en educatie kunnen worden beschreven. In gesprekken met stakeholders is aangegeven dat BoekStart en de Bibliotheek op school een bredere educatieve functie hebben. Wij kiezen er in deze rapportage voor aan te sluiten bij de CBS definities van de kernfuncties en bij de gegevenslevering, waarbij de programma's onder functie 3 zijn geplaatst. Wel wordt in deze paragraaf nadrukkelijk de brede educatie functie van BoekStart en de Bibliotheek op school beschreven en niet enkel de bijdrage van de programma's aan lezen en kennismaken met literatuur.

2.6.1. Aantal activiteiten dat wordt georganiseerd op het gebied van lezen en literatuur

In de gegevenslevering bij bibliotheken gevraagd naar het aantal activiteiten dat zij organiseren op het gebied van lezen en leesbevordering (functie 3).

Lezen en leesbevordering (functie 3)	2014	2015	2016
Totaal aantal georganiseerde activiteiten	17.123	36.165	45.292

Tabel 7. Aantal activiteiten op het gebied van lezen en leesbevordering.

In de gegevenslevering 2015 en 2016 zijn deze activiteiten beschreven als activiteiten op het gebied van lezen en kennismaking met literatuur beschreven als activiteiten rondom (nieuwe) schrijvers; leeskringen; activiteiten met scholen rondom leesgedrag en leesvaardigheden (voor bijvoorbeeld dBos of BoekStart) of activiteiten ter ondersteuning van mensen met een leesbeperking. In 2014 werden deze activiteiten omschreven als onder andere optredens van schrijvers, bijeenkomsten van leesclubs en literaire schrijfcursussen.[56] Dit verschil in definitie kan een mogelijke verklaring zijn voor het verschil tussen de verschillende jaren in aantallen georganiseerde activiteiten.

[55] KB (2016). Samenwerking openbare bibliotheken met het primair onderwijs, 2015-2016, p. 8-9.
[56] CBS gegevenslevering 2014.

2.6.2. Activiteiten op het gebied van lezen en leesbevordering

Zo'n driekwart van de bibliotheken biedt ten eerste op het gebied van taalvaardigheid advies of non-formele cursussen. Met non-formele cursussen worden cursussen bedoeld die door de bibliotheken zelf worden georganiseerd. De helft van de bibliotheken die non-formele cursussen aanbiedt, biedt dit zelfstandig aan. Formele cursussen, waarbij een diploma of certificaat kan worden behaald, worden veelal uitbesteed door bibliotheken. Dergelijke formele cursussen worden door een kwart van de bibliotheken aangeboden.[57]

Daarnaast maakt 88 procent van de responderende bibliotheken deel uit van een netwerk met minimaal één Taalhuis of Taalpunt. Een Taalhuis is een samenwerking tussen verschillende partners waaronder de gemeente, de bibliotheek, ROC's, private taalaanbieders, vrijwilligers- en welzijnsorganisaties. Het is een plek waar bezoekers heen kunnen om hun basisvaardigheden te ontwikkelen. Een Taalhuis is ook bedoeld voor vrijwilligers. Zij kunnen er terecht voor onderwijskundig advies of lesmateriaal voor cursisten.[58]
Een Taalpunt is een basisvariant van een Taalhuis, waar informatie wordt verzameld en bezoekers worden doorverwezen.[59]

Het programma 'de bibliotheek en basisvaardigheden' heeft als belangrijkste doelstelling dat elke bibliotheek in 2018 deel uitmaakt van een Taalhuis. Van de responderende bibliotheken in het onderzoek naar Basisvaardigheden, gaf 88% aan deel uit te maken van minimaal één Taalhuis of Taalpunt. Van deze bibliotheken gaf 33% aan samen te werken met meer dan één Taalhuis of Taalpunt. Gemiddeld wordt er met twee tot drie Taalhuizen en/of Taalpunten samengewerkt. Over het algemeen wordt er meer samengewerkt met Taalhuizen dan met Taalpunten.

2.6.3. Activiteiten op het gebied van lezen en leesbevordering voor jongeren

In onderstaande paragrafen worden activiteiten die bibliotheken organiseren op het gebied van lezen en leesbevordering voor jongeren beschreven. Deels zijn dit activiteiten die bibliotheken zelfstandig ontplooien en daarnaast zijn het activiteiten die bibliotheken uitvoeren binnen het programma Tel mee met Taal.

Tel mee met Taal is een programma dat in 2016 is ontstaan uit een samenwerking van de ministeries van OCW, SZW en VWS. Doel van het programma is het voorkomen van taalachterstanden bij kinderen door middel van leesbevordering en het aanpakken van laaggeletterdheid bij volwassenen. Tel mee met Taal is een nieuw programma, waarin bestaande effectieve programma's, zoals Kunst van Lezen, een plek hebben gekregen. Daarnaast worden experimenten ontwikkeld binnen Tel mee met Taal en Kunst van Lezen. Deze zijn gericht op laagtaalvaardige gezinnen, oudere laaggeletterden, laaggeletterden met Nederlands als moedertaal en op digitale vaardigheden. Het programma Kunst van Lezen is sinds 2016 het preventieve onderdeel van het actieprogramma Tel mee met Taal om laaggeletterdheid te voorkomen en te bestrijden. Kunst van Lezen is een leesbevorderingsprogramma dat reeds sinds 2008 bestaat en vanaf 2015 onderdeel is van Tel mee met Taal. Penvoerder van Kunst van Lezen is Stichting Lezen en zij voeren het programma uit met de KB, SPN en de bibliotheken. Kunst van Lezen kent drie programmalijnen. Ten eerste BoekStart (voor baby's en voor de kinderopvang), ten tweede de Bibliotheek op school (po en vo) en ten derde de leesbevorderingsnetwerken.

In de volgende paragrafen beschrijven wij waar relevant ook de activiteiten op het gebied van leesbevordering die bibliotheken ondernemen binnen het programma Tel mee met Taal. Belangrijk op te merken is dat Tel mee

[57] KB (2017). Dienstverlening openbare bibliotheken rondom basisvaardigheden voor volwassenen. Onderzoeksresultaten BOP-enquête Basisvaardigheden 18+, 2017, p. 8.
[58] KB en Taal voor het Leven (2015). Bouwstenen voor een duurzaam taalhuis.
[59] KB (2017). Dienstverlening openbare bibliotheken rondom basisvaardigheden voor volwassenen. Onderzoeksresultaten BOP-enquête Basisvaardigheden 18+, 2017, p. 8.

met Taal is gestart in januari 2016 en loopt tot en met december 2018. In die periode wordt het programma twee keer geëvalueerd, in de zomer van 2017 en in de zomer van 2018. De evaluatie van 2017 is reeds uitgevoerd door Ecorys en het Verwey-Jonker Instituut.

Voor- en vroegschoolse educatie (VVE)[60]

Voor – en vroegschoolse educatie (VVE) wordt georganiseerd voor kinderen van 0 tot 4 jaar en ondersteund door Bibliotheken. Een belangrijk onderdeel van VVE door bibliotheken is het programma BoekStart voor baby's en BoekStart in de kinderopvang. Daarnaast organiseren bibliotheken andere activiteiten op het gebied van VVE. Onderstaand wordt ten eerste Boekstart, als onderdeel van Tel mee met Taal besproken. Vervolgens worden overige activiteiten op het gebied van VVE beschreven.

BoekStart voor baby's

BoekStart is een programma dat kinderen van 0 tot 4 jaar en hun ouders kennis wil laten maken met boeken in een zo vroeg mogelijk stadium (vanaf dat de baby ongeveer drie maanden oud is). BoekStart heeft daartoe een koffertje ontwikkeld waarin twee boekjes plus informatiemateriaal over voorlezen aan baby's zitten. Wanneer een baby ongeveer drie maanden is, krijgen de ouders van de gemeente of via het consultatiebureau een brief met een waardebon om het BoekStartkoffertje in de lokale bibliotheek op te halen. De baby wordt dan ingeschreven als lid en de ouders worden rondgeleid in de BoekStarthoek. Vanuit de landelijke programmering worden bibliotheken gestimuleerd regelmatig BoekStartbijeenkomsten te organiseren om ouders met baby's te verbinden aan de Bibliotheek.[61]

Vrijwel alle bibliotheken doen mee aan BoekStart voor baby's. Dit beeld is ongewijzigd ten opzichte van 2015. In juni 2017 deed ruim 99 procent van de basisbibliotheken mee aan BoekStart voor baby's. Dat betekent in de praktijk dat vrijwel alle ruim 780 bemande vestigingen, die vijftien uur per week of meer open zijn, meedoen. Daarnaast bieden ook nog circa 60 servicepunten en vestigingen (die vier tot vijftien uur per week open zijn) het programma aan. Met een oplage van 165.000 exemplaren in 2017 en 172.520 geboren baby's in 2016 kan geschat worden dat al bijna alle ouders van Nederlandse baby's een boekje ontvangen (96%).[62] Kantar Public heeft tot slot in 2017 een onderzoek uitgevoerd naar de bekendheid van Boekstart. Daaruit blijkt dat het BoekStartkoffertje bij 61 procent van de Nederlandse ouders bekend is en door 45 procent van de ouders wordt opgehaald.[63] Vrijwel alle bibliotheken die deelnemen aan BoekStart voor baby's, hebben een collectie voor 0- tot 4- jarigen. Ook een speciaal voor baby's ingerichte boekenhoek en voorlichting voor ouders behoren bij veel bibliotheken tot het aanbod van producten en diensten in het kader van BoekStart.[64]

BoekStart voor baby's	
Percentage bibliotheken dat deelneemt aan BoekStart voor baby's	99 procent
Percentage ouders dat bekend is met het BoekStart koffertje (schatting op basis van Kantar Public onderzoek)	61 procent
Percentage ouders dat het BoekStart koffertje ophaalt (schatting op basis van Kantar Public onderzoek)	45 procent

Tabel 8. Bereik BoekStart voor baby's.

[60] De cijfers in deze paragraaf zijn gebaseerd op het onderzoek KB (2017). Dienstverlening openbare bibliotheken rondom voor- en vroegschoolse educatie. Onderzoeksresultaten BOP-enquête VVE. In totaal namen 135 bibliotheken deel aan dit onderzoek.
[61] Kunst van Lezen (2017). Kunst van Lezen Feitenrelaas 2017, p. 7.
[62] Ecorys (2017). Monitor actieprogramma Tel mee met Taal, p. 20.
[63] Kunst van Lezen (2017). Kunst van Lezen Feitenrelaas 2017, p. 9.
[64] KB (2017). Dienstverlening openbare bibliotheken rondom voor- en vroegschoolse educatie. Onderzoeksresultaten BOP-enquête VVE, 2016, p. 3.

BoekStart in de kinderopvang

BoekStart in de kinderopvang is opgezet om pedagogisch medewerkers te stimuleren meer voor te lezen en kinderen in kinderdagverblijven en peuterspeelzalen te stimuleren zelf boekjes te lezen. BoekStart in de kinderopvang bestaat uit vijf 'lijnen'. Ten eerste wordt een aantrekkelijke leesplek in de kinderopvang georganiseerd en wordt een startcollectie geschikte boekjes opgebouwd. Ten tweede wordt de deskundigheid van pedagogisch medewerkers verhoogd. Ten derde worden ouders betrokken zodat ook thuis meer voorgelezen wordt. Ten vierde wordt een voorleesplan opgenomen in het beleid zodat dit een vaste plek in de opvang krijgt. Tot slot wordt samengewerkt met partners in een leesbevorderingsnetwerk, waarbij bijvoorbeeld ook de jeugdgezondheidszorg en de gemeente deelnemen. Concreet biedt de bibliotheek al deze voorzieningen aan de kinderopvang aan.

Uit het Feitenrelaas van Kunst van Lezen komt naar voren dat 133 basisbibliotheken deelnemen aan BoekStart in de kinderopvang. In april 2017 faciliteerden deze 133 bibliotheken BoekStart voor 1.504 kinderopvanginstellingen. Onder deze instellingen bevonden zich 325 peuterspeelzalen en 1.179 kinderdagverblijven, hetgeen 16% is van het totale aantal kinderopvanglocaties, 20% van de peuterspeelzalen en 16% van de kinderdagverblijven. Via deze instellingen worden in het voorjaar van 2017 ongeveer 55.564 kinderen met BoekStart in de kinderopvang bereikt.[65]

BoekStart in de kinderopvang	
Percentage kinderopvanglocaties dat deelneemt aan BoekStart in de kinderopvang	16 procent
Percentage peuterspeelzalen dat deelneemt aan BoekStart in de kinderopvang	20 procent
Percentage kinderdagverblijven dat deelneemt aan BoekStart in de kinderopvang	16 procent

Tabel 9. Bereik BoekStart in de kinderopvang.

Overige activiteiten op het gebied van VVE

Naast BoekStart organiseren bibliotheken ook andere activiteiten op het gebied van VVE. Zo organiseert Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek, met geld van Stichting Lezen, onder andere de Nationale Voorleesdagen. Meer dan de helft van de bibliotheken organiseert (naast BoekStart) losse voorleesbijeenkomsten (zonder vast programma). Negen op de tien bibliotheken bieden ook training en ondersteuning aan op het gebied van voor- en vroegschoolse educatie, dit aanbod wordt voornamelijk door de bibliotheken zelf georganiseerd. Het aantal bibliotheken dat training en ondersteuning aanbiedt is hetzelfde als in 2015.[66]

Tot slot is Kunst van Lezen sinds 2016 actief met verschillende projecten rond laagtaalvaardige gezinnen. Uitgangspunt daarbij is dat laagtaalvaardige ouders vertrouwd raken met voorlezen aan hun kinderen (preventie) en tegelijkertijd voorgelicht worden over mogelijkheden om hun eigen taalvaardigheid te verbeteren (curatie). In 2017 worden in 2016 voorbereide aanpakken om laaggeletterde gezinnen beter te bereiken met de educatieve programma's ontwikkeld en gepilot. Onder andere de BoekStartcoach en verbindingen met de VoorleesExpress worden landelijk overdraagbaar gemaakt. [67]

[65] Ecorys (2017). Monitor actieprogramma Tel mee met Taal, p. 20.
[66] KB (2016). Dienstverlening openbare bibliotheken rondom voor- en vroegschoolse educatie Onderzoeksresultaten BOP-enquête VVE, 2016, p. 6.
[67] Kunst van Lezen (2017). Kunst van Lezen Feitenrelaas 2017, p. 30.

Samenwerking met het onderwijs op het gebied van lezen en leesbevordering

In paragraaf 2.5.3 is de samenwerking met bibliotheken en het onderwijs beschreven. In onderstaande paragrafen wordt de samenwerking met het onderwijs op het gebied van lezen en leesbevordering verder toegelicht.

De Bibliotheek op school primair onderwijs

De Bibliotheek op school is een programma dat in 2009 is opgezet door Stichting Lezen. In 2012 heeft de Bibliotheek op school een belangrijke extra impuls gekregen vanuit SIOB en BNL. Bibliotheken, scholen en gemeenten werken gezamenlijk aan taalontwikkeling, leesbevordering en mediawijsheid van kinderen en jongeren. Doel van het programma is kwaliteitsverbetering van het onderwijs en stimulering van meer lezen, zowel op school als thuis. Eind 2016 voerde bijna 85 procent (128) van de bibliotheken het programma de Bibliotheek op school in het primair onderwijs uit. In totaal wordt het de Bibliotheek op school programma uitgevoerd op bijna 38 procent van de reguliere en speciaal basisscholen in Nederland. [68]

In totaal deden eind 2016 2.398 reguliere basisscholen mee aan de Bibliotheek op school basisonderwijs. Het gaat om 444 scholen die in de zogenaamde acquisitiefase verkeren. In deze fase wordt er gesproken met het bestuur, de directie en het team van de school over de inhoud, voorwaarden en planning. Officieel is er dan nog geen sprake van een Bibliotheek op school. Daarnaast zijn er 1.954 scholen die een contract hebben afgesloten met 128 bibliotheken. Voor het speciaal basisonderwijs geldt dat er in totaal 137 scholen meedoen aan het programma de Bibliotheek op school. Dit wordt verzorgd door 48 bibliotheken. Het betreft 45 scholen in de acquisitiefase en 92 scholen met een contract met de bibliotheek.

de Bibliotheek op school primair onderwijs	Percentage dat dBos PO uitvoert
Percentage bibliotheken dat dBos PO uitvoert	84,7 procent
Percentage scholen in het regulier basisonderwijs dat dBos PO uitvoert	37,3 procent
Percentage scholen in het speciaal basisonderwijs dat dBos PO uitvoert	49,3 procent

Tabel 10. de Bibliotheek op school primair onderwijs.

de Bibliotheek op school Voortgezet onderwijs

Sinds 2013 is Kunst van Lezen gestart met de ontwikkeling van de aanpak voor het voortgezet onderwijs. Het aanbod van de Bibliotheek op school voor het voorgezet onderwijs kent vier segmenten. Ten eerste de Bibliotheek op school vmbo. Dit programma is gestart in 2013/2014. Via de Bibliotheek op school vmbo worden eind 2016 30 basisbibliotheken (20%) en 55 scholen met circa 46.000 leerlingen bereikt (12% van het totaal aantal vmbo-leerlingen).[69]

Het tweede segment is de Bibliotheek op school havo/vwo. In het najaar van 2017 wordt gestart met het actief ondersteunen van Lezen voor de Lijst.[70] In de pilots wordt geëxperimenteerd met verschillende vormen van dienstverlening van bibliotheken aan scholen. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het leveren van een fysieke collectie in de school, maar ook aan de beschikbaarheid van e-books via de landelijke digitale bibliotheek.

Ten derde wordt de Bibliotheek op school mbo voorbereid begin 2017. In 2017 starten pilots op ROC's (Den Bosch, Zwolle en Amersfoort). Zo wordt in Amersfoort bijvoorbeeld gefocust op het lezen en de leesvaardigheid van de studenten van de opleiding Pedagogisch Werk en Onderwijsassistent.

[68] Kunst van Lezen (2017). Kunst van Lezen Feitenrelaas 2017, p. 14.
[69] Kunst van Lezen (2017). Kunst van Lezen Feitenrelaas 2017, p. 22-23.
[70] Zie voor meer informatie over Lezen voor de Lijst paragraaf 5.3.8.

Ten slotte wordt momenteel de Bibliotheek op school pabo ontwikkeld. Er is al een aantal jaar een voorleeswedstrijd voor de pabo en ook is een minor pabo-leesbevordering gestart op een aantal pabo's. Daarnaast is in maart 2017 een pabo-conferentie over laagtaalvaardigheid georganiseerd en starten in 2017 vier pilots op pabo's. Binnen deze pilots wordt onder andere gefocust op leesbevordering en leesbevorderingsactiviteiten inzetten tijdens de les. Daarnaast worden de toekomstige leerkrachten voorbereid op werken met kinderboeken tijdens de lessen en met de Bibliotheek op school aanpak. Verder wordt gezorgd dat de fysieke en digitale bibliotheek van de pabo's up-to-date is met een actuele collectie en wordt er structureel samengewerkt tussen pabo en bibliotheek. Tot slot wordt de Bibliotheek op school ook onder de aandacht gebracht bij docenten buiten de pabo opleiding, zodat lezen ook kan worden geïntegreerd in andere vakken dan Nederlands.

De Bibliotheek op school VO wordt momenteel door de KB onderzocht binnen de BOP. De KB levert een eerste landelijke rapportage over de Bibliotheek op school op het voortgezet onderwijs naar verwachting eind 2017 of begin 2018 op.

Leesbevorderingsnetwerken
De derde programmalijn van Kunst van Lezen bestaat uit de leesbevorderingsnetwerken. Dit zijn (boven)lokale netwerken om leesbevorderingsprogramma's binnen consultatiebureaus, kinderopvang en onderwijs met name op lokaal niveau goed te borgen in beleid van de diverse samenwerkende partners. Idee achter deze netwerken is dat de leesbevorderingsprogramma's BoekStart en de Bibliotheek op school deels uit (gaan) maken van de netwerkstructuur op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau. Met name de lokale strategische leesbevorderingsnetwerken worden belangrijk geacht, omdat daar het beleid bepaald wordt en financiën worden vrijgemaakt. Binnen deze netwerken neemt bij voorkeur de basisbibliotheekdirecteur het voortouw. Afgesproken is dat eind 2018 in 90% van de basisbibliotheken samengewerkt wordt met lokale overheid en instellingen binnen een leesbevorderingsnetwerk. Dit aantal is reeds bereikt, omdat voor de uitvoering van BoekStart en de Bibliotheek op school lokale netwerkafspraken ten grondslag liggen.[71] Inmiddels is Kunst van Lezen een aanpak gestart om, binnen (geletterdheids)netwerken, preventie en curatie van laaggeletterdheid rond gezinnen nauwer met elkaar te verbinden. De bibliotheek zal, zowel op POI-niveau als op basisbibliotheekniveau, een centrale rol spelen.

2.7. Functie 4 - Ontmoeting en debat

Activiteiten op het gebied van 'ontmoeting en debat' zijn bijvoorbeeld activiteiten gericht op samenkomst (inloopkoffies) en/of discussie over maatschappelijke onderwerpen.[72] Hierna wordt aangegeven hoeveel activiteiten bibliotheken hebben georganiseerd in het kader van deze functie (per jaar). Vervolgens worden een aantal voorbeelden gegeven van activiteiten.

2.7.1. Aantal activiteiten

In de gegevenslevering is bij bibliotheken gevraagd naar het aantal activiteiten dat zij organiseren op het gebied van ontmoeting en debat (functie 4).

Ontmoeting en debat (functie 4)	2014	2015	2016
Totaal aantal georganiseerde activiteiten	niet bekend[73]	4.946	4.774

Tabel 11. Aantal activiteiten op het gebied van ontmoeting en debat.

[71] Kunst van Lezen (2017). Kunst van Lezen Feitenrelaas 2017, p. 25.
[72] Vragenlijst gegevenslevering 2016.
[73] In 2014 was deze vraag nog niet meegenomen in de dataverzameling.

Er is lichte afname te constateren in het jaar 2016 ten opzichte van het jaar 2015. De vraagstelling was in beide jaren hetzelfde, namelijk hoeveel activiteiten de bibliotheek organiseert op het gebied van samenkomst (inloopkoffies) en/of discussie over maatschappelijke onderwerpen zoals zorg & welzijn of integratie & inburgering.[74]

2.7.2. Voorbeelden van activiteiten

Activiteiten op het gebied van ontmoeting en debat kunnen vele vormen aannemen. Zo zijn er initiatieven die expliciet gericht zijn op het bij elkaar brengen van mensen (en dus primair gericht zijn op ontmoeting). Voorbeelden van dergelijke initiatieven zijn projecten waarin mensen die het Nederlands niet beheersen die in contact worden gebracht met taalmaatjes. Ook zijn er initiatieven die voornamelijk gericht zijn op informeren en debat te faciliteren. Voorbeelden hiervan zijn symposia en lezingen over thema's die interessant zijn voor de (lokale) samenleving. Om een beeld te schetsen van het brede scala aan activiteiten dat bibliotheken uitvoeren op het gebied van ontmoeting en debat beschrijven wij beknopt een aantal voorbeelden.

Ontmoeting

PraatjesMaken – Bibliotheek Hengelo Stad

Met PraatjesMaken oefenen vluchtelingengezinnen de Nederlandse taal. Ze komen in de zomervakantie twee keer per week naar de bibliotheek. De gezinnen volgen een online sessie logopedie (e-health, TinyEYE) in een innovatieve spelomgeving die leuk is voor kinderen. Met vrijwilligers doen ze ook spraak- en taaloefeningen, spelletjes en voorleesactiviteiten. Zo leren de gezinnen elkaar als nieuwe stadsgenoten kennen en helpt de bibliotheek bij de integratie in de samenleving.[75]

Shared Reading – Biblionet Drenthe, Bibliotheek Noordenveld en Bibliotheek Westerveld

In het project Shared Reading wordt het gesprek aangegaan op basis van samen lezen. Het project is gericht op laaggeletterden, mensen in een sociaal isolement en mensen met een licht psychische problematiek. Met het project wil de bibliotheek het sociaal isolement doorbreken, deelname aan activiteiten basisvaardigheden stimuleren en participatie bevorderen. Het project levert een specifieke methode op voor Shared Reading. Bedoeling is mensen toe te leiden naar cursussen, DigiTaalhuizen of andere activiteiten voor basisvaardigheden. [76]

Studiekringen 50+ – Bibliotheek Rijnbrink

In een Studiekring komen circa tien tot vijftien ouderen wekelijks of tweewekelijks bij elkaar om een gezamenlijk gekozen (actueel) onderwerp met elkaar te bespreken. De Studiekring is een activiteit die zich afspeelt in een groep, waardoor een community ontstaat die zorg draagt voor elkaar. [77]

Lezing over eenzaamheid – Bibliotheek Bergen[78]

In het kader van de week tegen eenzaamheid organiseerde de Bibliotheek Bergen een lezing over eenzaamheid. In de lezing presenteerde een lid van het Sociaal Team onder andere de oorzaken en de gevolgen van eenzaamheid. Daarnaast werden manieren gedeeld om zelf iets aan eenzaamheid te doen als burger. De lezing was georganiseerd in samenwerking met Stichting Welzijn Bergen.

[74] Vragenlijst gegevenslevering 2016.
[75] Zie: https://www.innovatiebieb.nl/project/6551368.praatjesmaken.htmln
[76] Zie: https://www.innovatiebieb.nl/project/6551042.shared-reading.html.
[77] Zie: https://www.innovatiebieb.nl/project/6551847.studiekringen50plus.html.
[78] Zie: https://www.bibliotheekkennemerwaard.nl/activiteiten-algemeen/1626-een-eenzaam-of-juist-een-creatief-leven.

Debat

Het Grote Ondermijningsdebat – Bibliotheek Eindhoven[79]

Naar aanleiding van het boek 'De Achterkant van Nederland', over ondermijnende criminaliteit, organiseerde de Bibliotheek Eindhoven in juli 2017 'Het Grote Ondermijningsdebat'. De schrijvers gingen samen met betrokkenen (zoals burgemeesters) in gesprek over het boek en de achterliggende problematiek.

Verkiezingsdebat – Bibliotheek 's-Hertogenbosch [80]

In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen, organiseerde Bibliotheek 's-Hertogenbosch, samen met Cubiss en Stichting Lezen & Schrijven, een 'debat in begrijpelijke taal'. De politieke partijen werden gevraagd in heldere, begrijpelijke taal hun standpunten toe te lichten en inwoners konden het debat gratis bijwonen.

VPRO Tegenlicht Meet Ups – Meerdere bibliotheken

VPRO Tegenlicht organiseert landelijke Meet Ups naar aanleiding van hun afleveringen in Pakhuis de Zwijger in Amsterdam. Tijdens de Meet Up wordt er naar aanleiding van een uitzending van VPRO Tegenlicht gediscussieerd over een bepaald onderwerp. VPRO Tegenlicht biedt ook de mogelijkheid aan anderen om een Meet Up te organiseren. Via de website kunnen organisatoren van lokale Meet Ups zich aanmelden en Tegenlicht maakt dan promotie voor deze Meet Ups. Verschillende bibliotheken hebben een dergelijke Meet Up naar aanleiding van een uitzending van Tegenlicht georganiseerd.[81]

2.8. Functie 5 - Kunst en cultuur

Kunst een Cultuur is de laatste functie en ook afgeleid van de drie kernfuncties van bibliotheken. Activiteiten op het gebied van 'kunst en cultuur' zijn activiteiten en tentoonstellingen rondom (lokale) kunst en cultuur, muziekuitvoeringen, lezingen.[82] Wij beschrijven eerst het aantal activiteiten dat bibliotheken uitvoerden op het gebied van kunst en cultuur in 2014, 2015 en 2016. Daarna gaan wij in op de samenwerkingspartners van bibliotheken binnen de kunst- en cultuursector. Ten slotte wordt een drietal concrete voorbeelden van activiteiten beschreven.

2.8.1. Aantal activiteiten

In de gegevenslevering is bij bibliotheken gevraagd naar het aantal activiteiten dat zij organiseren op het gebied van kunst en cultuur (functie 5).

Kunst en Cultuur (functie 5)	2014	2015	2016
Totaal aantal georganiseerde activiteiten	7.215	8.615	8.161

Tabel 12. Aantal activiteiten op het gebied van kunst en cultuur.

De gehanteerde definitie van activiteiten op het gebied van kunst- en cultuur is hetzelfde gebleven. Na de stijging van het aantal activiteiten in 2015 (ten opzichte van 2014) is een daling te zien in 2016.

[79] Zie: https://www.bibliotheekeindhoven.nl/actueel/agenda/het-grote-ondermijningsdebat.html.
[80] Zie: https://www.bibliotheekdenbosch.nl/activiteiten/evenement/593-verkiezingsdebat-voor-iedereen.
[81] Zie: https://www.vpro.nl/programmas/tegenlicht/meetups/aanmelden.html.
[82] Vragenlijst gegevenslevering 2014, 2015 en 2016.

2.8.2. Voorbeelden van activiteiten

Bibliotheken zijn in de gegevenslevering 2016 gevraagd welke drie activiteiten op het gebied van kunst en cultuur zij het meest hebben georganiseerd. Zij hadden daarbij de keuze uit acht opties of konden een eigen aanvulling doen (optie 9):

1. Cursussen / workshops (bijvoorbeeld over kunststromingen, kunstgeschiedenis of amateurkunst beoefenen)
2. Lezingen
3. Exposities
4. Filmvertoningen
5. Dansvertoningen
6. Theatervoorstellingen
7. Concerten / muzikale voorstellingen
8. Open podium / (bijeenkomsten waarop lokaal talent zich kan presenteren)
9. Anders, namelijk..

In 2016 gaven bibliotheken aan van de voorgaande activiteiten het vaakst de activiteit 'lezingen' te hebben georganiseerd: bij 124 van de 154 bibliotheken zijn lezingen één van de drie meest voorkomende type activiteiten. Dit wordt gevolgd door exposities (door 100 bibliotheken genoemd) en cursussen / workshops (door 76 bibliotheken genoemd). Beduidend minder bibliotheken geven aan dat één van hun drie meest voorkomende activiteiten filmvertoningen, dansvoorstellingen, theatervoorstellingen en concerten of andere muzikale voorstellingen zijn.

Tot slot kozen acht bibliotheken als één van de drie meest georganiseerde activiteiten de keuze 'anders', waarbij ze hebben aangegeven de volgende activiteiten te hebben georganiseerd: themaweken, culturele stadwandelingen, luisteravonden, culturele markt (muziek, theater en dans), kennismakingscursussen voor kinderen en jongeren, workshop kennismaken met cultuur, cultuurnetwerken en een historisch café.

Ter illustratie van de activiteiten die bibliotheken organiseren op het gebied van kunst en cultuur wordt hieronder een drietal voorbeelden beschreven.

Beelden van Wageningen – Bibliotheek Wageningen
Beelden van Wageningen is een coproductie van Rijnbrink en de bibliotheek van Wageningen (bblthk). Dit project toont informatie over de buitenbeelden in Wageningen bijvoorbeeld wie de kunstenaar is, de titel, in welk jaar het beeld geplaatst is en een beschrijving. Via een wandel- en fietsroute kunnen de kunstwerken worden bezocht. [83]

Lezingencyclus Geschiedenis van Middelburg - 800 jaar stad – Bibliotheek Zeeland
De lezingcyclus 'Geschiedenis van Middelburg' is een gezamenlijke activiteit van het Zeeuws Archief, de Zeeuwse Volksuniversiteit, Zomeracademie Zeeland en ZB|Planbureau en Bibliotheek van Zeeland. De auteurs van het boek over 800 jaar stadsgeschiedenis zijn de inleiders van een lezingencyclus, die bestaat uit acht lezingen. In acht lezingen worden thema's en gebeurtenissen beschreven uit acht eeuwen historie van Middelburg. [84]

Kunst in één jasje – Cubiss Limburg
Kunst in één jasje is een workshop om kinderen op een bijzondere manier bekende kunstwerken te laten

[83] Zie: https://www.innovatiebieb.nl/project/6550048.beelden-van-wageningen.html.
[84] Zie: http://www.zeeuwsarchief.nl/educatie-en-exposities/cursussen-en-workshops/lezingencyclus-geschiedenis-van-middelburg-800-jaar-stad-2017.

ontdekken. De workshop begint met een korte introductie waarbij kinderen leren hoe de techniek van een Green Screen werkt. Vervolgens ontdekken ze het verhaal achter een bekend schilderij. Met behulp van de Green Screen-techniek komen de kinderen terecht 'in' dit schilderij. [85]

2.8.3. Samenwerkingspartners

Bibliotheken zijn ook gevraagd naar de culturele organisaties waarmee zij samenwerken. In onderstaande grafiek is een overzicht gegeven van de culturele organisaties waarnaar is gevraagd. Uit de antwoorden blijkt dat bibliotheken verhoudingsgewijs het meest samenwerken met het theater, gevolgd door samenwerking met musea en samenwerking met de VVV.

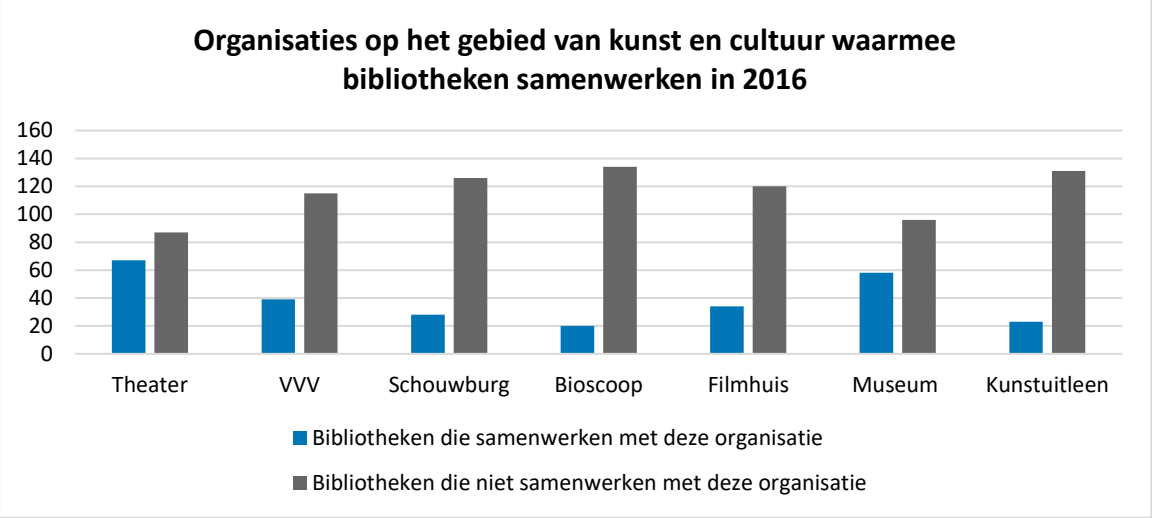

Figuur 6. Organisaties op het gebied van kunst en cultuur waar bibliotheken mee samenwerken in 2016.

2.9. Activiteiten in het sociaal domein

Naast de vijf functies is een ontwikkeling waarneembaar van bibliotheken die (steeds meer) activiteiten ondernemen in het sociaal domein. In de publicatie 'de kracht van de Bibliotheek in het sociaal domein' van begin 2016 staat deze nieuwe rol van de bibliotheek beschreven. In deze publicatie zijn voorbeelden te vinden van activiteiten die bibliotheken ondernemen. Denk bijvoorbeeld aan gezondheidsvoorlichting over diabetes of de overgang, aan informatieavonden voor mantelzorgers of cursussen over hoe je met geld moet omgaan (zoals in Utrecht). De rol van de bibliotheek in het sociaal domein moet worden bezien in het licht van de drie decentralisaties die zijn ingezet in 2015. Gemeenten zijn sinds 2015 verantwoordelijk voor de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, Participatiewet en de Jeugdzorg. Deze decentralisaties hebben gemeenten meer verantwoordelijkheden gegeven in het sociale domein en bibliotheken kunnen gemeenten bij de uitvoering van deze taken ondersteunen. Ook het jaarbericht van de auditoren van de SCOB beschrijft tot slot deze maatschappelijke 'vervlechting' als één van de ontwikkelingen binnen het veld van openbare bibliotheken.[86]

Daarnaast is een ontwikkeling gaande dat bibliotheken zich verbreden en een plek innemen in Multifunctionele Accommodaties (MFA's). In deze MFA's zijn meerdere functies naast de bibliotheek ondergebracht. Bibliotheken delen dan soms de locatie, maar er zijn ook voorbeelden waarbij het ook gaat om gedeelde programmering of een gedeeld bestuur van de bibliotheek met andere culturele of maatschappelijke

[85] Zie: https://www.innovatiebieb.nl/project/6551352.kunst-in-een-jasje.html.
[86] Zie: http://www.certificeringob.nl/wp-content/uploads/2016/03/Jaarbericht-auditoren-SCOB-2015.pdf.

organisaties.[87] De VOB heeft in 2016 een peiling onder haar leden gehouden over de samenwerking met lokale partners. In deze peiling gaven 53 van de 125 responderende bibliotheekorganisaties aan samen te werken met andere zelfstandige organisaties door huisvesting te delen. Deze 53 bibliotheekorganisaties delen de hoofdvestiging van het gebouw met andere instanties (bijvoorbeeld een museum, archief of theater). Wel zijn de organisaties nog aparte rechtspersonen en heeft de bibliotheekorganisatie een eigen Raad van Bestuur en Raad van Toezicht. Het aantal samenwerkingspartners verschilt van twee tot acht organisaties die huisvesting delen. Zeventien responderende bibliotheken geven daarnaast aan met meerdere (culturele) organisaties samen te zijn gefuseerd en één rechtspersoon te zijn geworden. Deze organisaties fuseerden onder andere met een muziekschool (zeven keer), een Centrum voor de Kunsten (zes keer) en een Theater (zes keer). 51 responderende bibliotheken geven daarnaast aan te beschikken over een hoofdvestiging waarin geen andere organisaties zijn gehuisvest. Tot slot zijn vier responderende bibliotheken onderdeel geen zelfstandige stichting maar een afdeling van een gemeente.

Hierna worden ter illustratie een aantal voorbeelden van bibliotheken die activiteiten ondernemen in het sociaal domein, in eventuele samenwerking met lokale partners, omschreven. De eerst genoemde voorbeelden hebben reeds een wat bredere navolging hebben gevonden bij bibliotheken.[88]

Samenwerking KB, openbare bibliotheken en de Belastingdienst[89]

In februari 2016 hebben de KB, de Belastingdienst en de openbare bibliotheken een convenant gesloten. Deze partijen hebben afgesproken samen te werken met als doel om mensen te helpen in hun contact met de e-overheid. Doel van het convenant is dat de openbare bibliotheken burgers ondersteunen in hun contact met de e-overheid, waaronder het werken met DigiD, het doen van digitale belastingaangifte en het aanvragen van toeslagen. Het convenant kent drie pijlers: ICT- en printfaciliteiten, digivaardigheidscursussen en belastingspreekuren. De KB vervult in deze samenwerking een coördinerende rol. Zij verdeelt de subsidie van €1,9 mln. van de Belastingdienst onder de bibliotheken.

Recent heeft de KB onderzoek uitgevoerd naar de huidige stand van zaken rond de uitvoering van dit convenant. 149 van de 154 bibliotheken hebben deelgenomen aan het convenant. Ten eerste heeft 99% van alle deelnemende bibliotheken gratis pc's met printfaciliteiten aangeboden. Bibliotheken die begin 2017 nog geen ICT- en printfaciliteiten ter beschikking hebben gesteld, geven aan dit in 2017 te gaan aanbieden.

Ten tweede bieden alle 149 bibliotheken die deelnemen aan het convenant digivaardigheidscursussen aan. Naast deze digivaardigheidscursussen, bieden bibliotheken activiteiten aan rond thema's als mobiele devices en e-books (spreekuren) en computervaardigheden en e-overheid. Daarnaast zijn naast de bibliotheken ook organisaties als UWV en de gemeente actief in het toegeleiden van cursisten naar het programma Digisterker. Vrijwel alle bibliotheken die Digisterker aanboden in 2016, hebben de licentie verlengd voor 2017.

Ten derde organiseert 62 procent van de bibliotheken financieel/juridische spreekuren. De spreekuren die het meest worden aangeboden zijn: inloopspreekuur belastingaangifte, de invulhulp belastingaangifte en het inloopspreekuur belastingvragen. De doelstelling voor de samenwerking in 2017 was dat 30 bibliotheken belastingspreekuren aanbieden waarbij de fiscaal inhoudelijke ondersteuning van buiten de bibliotheek wordt betrokken.[90] Deze doelstelling is reeds bereikt, aangezien 88 bibliotheken spreekuren aanbieden. Daarmee hebben ze naar schatting 5.000 burgers bereikt.

[87] Zie bijvoorbeeld: VOB (2015) Gedeeld gebouw als begin. Over de weerbarstige maar kansrijke praktijk in multifunctionele accommodaties.
[88] Zie: www.debibliotheken.nl/fileadmin/documenten/belangenbehartiging/2016_sociaal-domein_de-kracht-van-de-bibliotheek-in-sociaaldomein_brochure_g4.pdf.
[89] Zie: https://www.kb.nl/nieuws/2016/belastingdienst-en-koninklijke-bibliotheek-sluiten-convenant.
[90] KB (2017). Samenwerking Belastingdienst en Openbare Bibliotheken.

Een voorbeeld van deze spreekuren is dat de Stichting Belastingwinkel Rotterdam (SBR) op dinsdagavond een spreekuur in de bibliotheek Den Haag. De Stichting helpt min- en onvermogenden op een onafhankelijke en objectieve manier met belastingzaken. Zo kan er bijvoorbeeld worden geholpen met de belastingaangifte of met het maken van bezwaar. Studenten fiscaal recht en fiscale economie voeren deze dienstverlening uit.[91]

Living labs[92]

Het UWV, de VOB en de stichting Lezen en Schrijven hebben een samenwerkingsovereenkomst gesloten om gezamenlijk via pilotprogramma's in aantal arbeidsmarktregio's te verkennen hoe UWV en de openbare bibliotheken elkaar kunnen versterken. Er is gestart in de regio's Dordrecht, Flevoland, Groningen, Midden-Utrecht en Noord-Limburg en het programma is uitgebreid naar de arbeidsmarktregio's Midden-Brabant en de Achterhoek. De samenwerking vindt plaats in zogenaamde living labs. Doel van deze living labs is mensen met een taalachterstand en/of een achterstand in digitale vaardigheden te helpen bij de zoektocht naar werk. In deze living labs hebben de volgende activiteiten plaatsgevonden. [93]

1. helpen van mensen die weinig digivaardig zijn;
2. helpen in de bestrijding van laaggeletterdheid;
3. vergroten van kennis van burgers en werkgevers op het gebied van arbeidsmarkt;
4. vergroten van zelfregie ten behoeve van participatie en employability;
5. bevorderen dat er meer elektronische communicatie tussen UWV en haar klanten kan plaatsvinden.

Ouderen in de wijk – G4 bibliotheken en Mira Media[94]

De bibliotheken in de vier grote steden en Mira Media hebben het project 'Ouderen in de wijk' opgezet. Samen met lokale partners willen ze in de periode 2015 – 2020 tienduizend ouderen zichtbaar maken en helpen hun persoonlijke sociale netwerken en competenties te versterken om zo lang mogelijk zelfredzaam te blijven. Ouderen kunnen via dit project nieuwe mensen leren kennen en leuke activiteiten ondernemen. Zo kan men in Den Haag onder andere deelnemen aan computerlessen, boekenclubjes, fotografiecursussen en schilderlessen.[95]

Lezing Gezond Leven in de moderne tijd – Bibliotheek Vlaardingen

De Bibliotheek Vlaardingen heeft een lezing georganiseerd over gezond leven. Vraag die centraal stond bij deze lezing was: wat kunnen we doen om goed voor onszelf te zorgen? Bezoekers kregen praktische tips over bijvoorbeeld het doen van gezonde boodschappen.[96]

Bibliotheek voor ouderen en mensen met een zorgvraag

BiblioPlus heeft samen met thuiszorgorganisatie Pantein getracht een plek te creëren waar ouderen en mensen met een zorgvraag boeken kunnen lenen en lezen. De bibliotheek is daarnaast bedoeld als een plek voor ontmoeting. Bezoekers kunnen via spreekuren informatie krijgen over specifieke, vaak zorggerelateerde, thema's. Regelmatig vinden spreekuren plaats van de cliëntenraad, de ouderenverpleegkundige, het Steunpunt Mantelzorg en de wijkagent.[97]

[91] Zie: https://www.bibliotheekdenhaag.nl/Bibliotheken/Partners-en-spreekuren-in-de-bibliotheek/Gratis-hulp-bij-belastingzaken.htm.
[92] Zie: http://www.debibliotheken.nl/de-vob/uitgaves/nieuws/bericht/bericht/uwv-en-vob-sluiten-samenwerkingsovereenkomst.
[93] Zie: http://www.debibliotheken.nl/de-branche/netwerk/living-labs/.
[94] Zie https://www.bibliotheekdenhaag.nl/Artikelen/Ouderen-in-de-Wijk.htm.
[95] Zie: https://www.bibliotheekdenhaag.nl/Bibliotheken/Adressen-en-openingstijden/Segbroek/Ouderen-in-de-Wijk-1.htm.
[96] Zie: https://www.bibliotheek.vlaardingen.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=775:gezond-leven-in-de-moderne-tijd&catid=78&Itemid=112.
[97] Zie: https://www.thuiszorgpantein.nl/nieuws/lezen-ontmoeten-en-beleven-in-bibliotheek-madeleine/157.

Inloopspreekuur Mantelzorg – Bibliotheek Zoetermeer

In de Bibliotheek Zoetermeer kunnen mensen die mantelzorg verlenen, wekelijks naar een spreekuur komen. Hier zijn coördinatoren mantelzorg aanwezig, die vragen omtrent mantelzorg kunnen beantwoorden. De bibliotheek werkt samen met welzijnsorganisatie Palet Welzijn. [98]

Haagse wetswinkel – Bibliotheek Den Haag

In de Bibliotheek Den Haag is de Haagse Wetswinkel gevestigd. Hier kunnen mensen uit Den Haag en omgeving gratis advies krijgen over hun rechten in bijvoorbeeld werk- en woonsituaties. Vrijwilligers geven advies over de rechten en plichten van de burger en kunnen helpen bij het opstellen van een stappenplan. Daarnaast ondersteunen vrijwilligers bij het maken van brieven en bezwaarschriften. De wetswinkel is er speciaal voor mensen met lage inkomens. [99]

[98] Zie: https://www.bibliotheek-zoetermeer.nl/actueel/agenda/zosamen---mantelzorg%202017.33.html.
[99] Zie: https://www.bibliotheekdenhaag.nl/Bibliotheken/Adressen-en-openingstijden/Centrale-Bibliotheek/Haagse-wetswinkel.htm.

3. Functioneren van het bibliotheeknetwerk als stelsel

In dit hoofdstuk wordt het functioneren van het bibliotheeknetwerk als stelsel beschreven. Paragraaf 3.1 start met het noemen van de netwerkbepalingen van de Wsob. Paragraaf 3.2 gaat in op de samenhang tussen het lokaal, provinciaal en nationaal niveau waarbij wordt gekeken naar de invulling van de netwerkbepalingen in de praktijk. De laatste paragraaf 3.3 gaat in op de rol van de KB in het stelsel.

3.1. Netwerkbepalingen van de Wsob

De lokale bibliotheken, de POI's en de KB, voor wat betreft haar taak tot het in stand houden van de landelijke digitale bibliotheek, vormen één netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen volgens artikel 7 van de Wsob.[100] De memorie van toelichting beschrijft dat het functioneren in een netwerk een essentieel kenmerk van het Nederlandse bibliotheekstelsel is. De Nederlandse bibliotheekorganisaties verschillen in schaalgrootte, in omvang van het werkgebied en in niveau van bestuurlijke aansturing (lokaal, provinciaal, landelijk) en financiering. Het zijn echter geen volledig losstaande organisaties. Zij functioneren met elkaar in één netwerk als delen van een groter geheel. Bijvoorbeeld doordat alle openbare bibliotheken in één digitale infrastructuur participeren, versterkt de digitale bibliotheek de kracht van het netwerk. Achterliggende gedachte van het netwerk is dat de deelnemers aan het netwerk steeds meer in gezamenlijkheid kunnen uitvoeren en aanbieden.[101]

In artikel 8, functioneren van het netwerk, wordt beschreven wat er van de deelnemers in het netwerk wordt verwacht. De KB heeft hierbij een specifieke rol (zie paragraaf 3.3). Een deelnemer van het netwerk:

a. maakt met de andere deelnemers gebruik van een gezamenlijke catalogus van beschikbare werken;
b. is onderdeel van het interbibliothecaire leenverkeer;
c. voert zijn collectiebeleid overeenkomstig het gezamenlijk collectieplan;
d. maakt gebruik van een op de andere deelnemers afgestemde digitale infrastructuur;
e. stemt zijn administratie van leden en zijn algemene voorwaarden af op de andere deelnemers;
f. ondersteunt het onderwijs.[102]

Het bibliotheekstelsel bestaat naast het bibliotheeknetwerk uit de betrokken overheidslagen (Rijk, provincies en gemeenten). De drie overheden zijn volgens artikel 6 in de Wsob gezamenlijk verantwoordelijk voor het bibliotheeknetwerk.

[100] Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, artikel 7.
[101] Memorie van toelichting - Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen), p. 15.
[102] Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, artikel 8.

3.1.1. Lokaal – gemeenten en bibliotheken

De openbare bibliotheek is een voor ieder toegankelijke voorziening die bijdraagt aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen van het algemene publiek volgens artikel 5 van de Wsob. De openbare bibliotheekvoorziening heeft een publieke taak die zij voor het algemene publiek vervult op basis van de waarden onafhankelijkheid, betrouwbaarheid, toegankelijkheid, pluriformiteit en authenticiteit.[103] Ook staat in de Wsob aan welke vijf functies een openbare bibliotheekvoorziening dient te voldoen. Deze functies zijn:

a. ter beschikking stellen van kennis en informatie;
b. bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie;
c. bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur;
d. organiseren van ontmoeting en debat; en
e. laten kennis maken met kunst en cultuur.[104]

De wijze waarop in de praktijk invulling wordt gegeven aan deze vijf functies staat beschreven in hoofdstuk 2.

Bibliotheken functioneren in een decentraal stelsel. Gemeenten zijn verantwoordelijk en financieren de lokale bibliotheken. Gemeenten zijn onderdeel van het netwerk en geven zich bij de uitoefening van de verantwoordelijkheid rekenschap van de gemiddelde afstand tussen de lokale bibliotheekvoorziening en de inwoners van de financierende gemeente of gemeenten. Ook bevorderen zij dat een door hen gesubsidieerde of in stand gehouden openbare bibliotheekvoorziening aan de netwerkverplichtingen voldoet. Als de gemeente het voornemen heeft om een besluit te nemen dat tot gevolg heeft dat een openbare bibliotheekvoorziening ophoudt te bestaan of redelijkerwijs niet meer kan voldoen aan de verplichtingen in deze wet, overlegt zij eerst met de andere partijen op wie dit van invloed kan zijn waaronder de ingezetenen. Zo nodig maakt zij afspraken over de toegankelijkheid van een openbare bibliotheekvoorziening voor het betrokken algemene publiek. [105] De bereikbaarheid en spreiding van de bibliotheekvoorzieningen wordt besproken in hoofdstuk 4.

Lokale bibliotheken zijn aangesloten bij de brancheverenigingen voor bibliotheken (VOB). De VOB heeft sinds 2015 een branche-innovatietraject genaamd Route2020 opgezet. In dit traject is innovatie van onderop bij bibliotheken beoogd. Het programma Route2020 is eind november omgezet in een beweging om vanuit de basis van de branche de innovatie te blijven stimuleren. De VOB gaat verder met het activeren en faciliteren van deze beweging in samenwerking met de KB en SPN.

De Wsob biedt een kader, maar laat ruimte voor gemeenten en provincies om binnen het kader hun eigen bibliotheekbeleid in te vullen.[106] De VNG geeft in haar handreiking voor gemeenten aan dat gemeenten maatschappelijke opgaven kunnen kiezen, deze kunnen concretiseren in doelen en doelgroepen en op basis daarvan de prioritering kunnen bepalen bij het invullen van de vijf bibliotheekfuncties. Gemeenten bepalen de prioriteiten op basis van de algemene ontwikkelingen die van belang zijn voor de bibliotheek, de lokale situatie en geografische structuur en het lokale beleid.[107] De samenwerking tussen gemeenten en bibliotheken is niet eenduidig te beschrijven omdat deze sterk afhangt van de lokale situatie.

Uit cijfers van de gegevenslevering blijkt dat gemeenten in 2016 via exploitatiesubsidies in totaal 396 miljoen euro financierden aan in totaal 154 bibliotheekinstellingen en ruim 16 miljoen euro via overige gemeentelijke subsidies (aan 115 bibliotheekinstellingen).[108] In 2015 was dit bedrag nog 415 miljoen euro aan 156

[103] Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, artikel 4.
[104] Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, artikel 5.
[105] Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, artikel 6.
[106] VNG (2015). Lokaal bibliotheekwerk. Een handreiking voor gemeenten, p. 5.
[107] VNG (2015). Lokaal bibliotheekwerk. Een handreiking voor gemeenten, p. 38.
[108] Informatie uit gegevenslevering over 2016.

bibliotheekinstellingen via exploitatiesubsidies en twaalf miljoen via overige gemeentelijke subsidies aan 110 bibliotheekinstellingen.[109] In 2015 is een uitname gedaan uit het gemeentefonds voor de inkoop van e-content voor bibliotheken. De uitname was acht miljoen in 2015 oplopend naar een bedrag van 12,2 miljoen in 2019. [110] Figuur 7 geeft een meerjarig beeld weer over de subsidies en bijdragen van gemeenten op basis van CBS-cijfers.[111] Een compleet overzicht van de subsidies die gemeenten in 2016 verstrekken aan bibliotheekinstellingen is te vinden in bijlage 1.

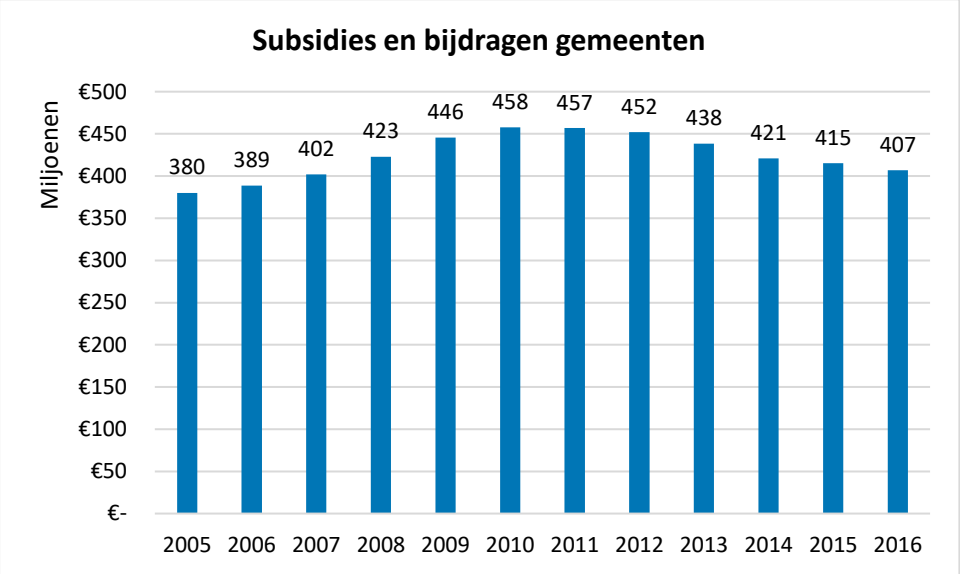

Figuur 7. Subsidies en bijdragen van gemeenten aan openbare bibliotheken.[112] Cijfers van CBS in 2017.

Er zijn 154 bibliotheekorganisaties die 388 gemeenten bedienen. 78 bibliotheekorganisaties werken voor één gemeente. Bibliotheken werken gemiddeld voor drie gemeenten. Meer dan twintig bibliotheekinstellingen hebben een werkgebied van vijf of meer gemeenten. Vier bibliotheekorganisaties werken zelfs voor tien of meer gemeenten.[113]

Er zijn daarnaast ook gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob, in de zin dat in die gemeenten geen bibliotheekvoorziening aanwezig is waarmee wordt voldaan aan de vereisten uit de wet. Deze worden omschreven in hoofdstuk 4.

3.1.2. Provinciaal – provincies en POI's

Het merendeel van de lokale bibliotheken maakt voor ondersteunende diensten gebruik van POI's. POI's zijn (wettelijk) verantwoordelijk voor de distributie van fysieke werken door middel van het interbibliothecaire leenverkeer binnen en tussen de provincies en voor de ontwikkeling van innovaties ten behoeve van de lokale bibliotheken (in overeenstemming met de KB in verband met haar coördinerende taak). Ook zijn zij onderdeel van het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen waar een aantal taken uit voortvloeien (zie paragraaf 3.1).

[109] Informatie uit gegevenslevering over 2015.
[110] Zie: https://vng.nl/onderwerpenindex/cultuur-en-sport/bibliotheekwerk/wet-stelsel-openbare-bibliotheekvoorzieningen-0.
[111] Een aantal bibliotheken heeft na publicatie van de CBS-cijfers informatie doorgegeven aan de KB waardoor de subsidiebedragen niet geheel overeen komen.
[112] Het CBS geeft cijfers weer van openbare bibliotheken. Sinds 2005 zijn provinciale bibliotheek centrales niet meer meegenomen in de cijfers. Provinciale bibliotheek centrales zijn de voorlopers van provinciale serviceorganisaties die nu de naam provinciale ondersteuningsinstellingen dragen.
[113] Informatie uit gegevenslevering over 2016..

De POI's werken onderling met elkaar samen via het Samenwerkingsverband POI's Nederland (SPN). Er zijn thans negen POI's[114] in Nederland. De provincie Flevoland heeft besloten om de subsidierelatie met de POI (Servicecentrum Flevolandse Bibliotheken) te beëindigen. De verwachting is dat de provincie haar bibliotheektaken in 2019 anders gaat invullen en haar POI opheft. De provincie is voornemens om de wettelijke taken rondom distributie van fysieke werken en de netwerktaken onder te brengen bij de twee basisbibliotheken en een provinciaal fonds op te richten voor bibliotheekinnovaties in beheer bij de provincie.[115] Het aantal POI's neemt dan ook af naar acht per 1 januari 2019 (en mogelijk al per 1 januari 2018). Voor drie POI's geldt dat ze twee provincies als werkgebied hebben: ProBiblio, Rijnbrink en Cubiss.

Uit gesprekken met het bibliotheekveld blijkt dat provincies zich expliciet hebben geheroriënteerd op hun rol. Dit is een ontwikkeling die sinds de inwerkingtreding Wsob steeds meer zichtbaar is maar ook al voor de Wsob in gang was gezet. Een aantal provincies heeft een provinciale visie opgesteld rondom bibliotheekbeleid. Zo heeft de provincie Utrecht een Bibliotheekvisie opgesteld om samen met het netwerk te bouwen aan de maatschappelijke bibliotheek. De provincie Utrecht geeft aan dat zij zichzelf verantwoordelijk vindt voor de ondersteuning van het regionale bibliothekennetwerk. Zij ziet zichzelf als een belangrijke schakel tussen de lokale bibliotheken en het Rijk.[116] In Gelderland is in maart 2017 het Gelders Bibliotheekbeleid in de provinciale staten vastgesteld.[117]

Subsidie provincies

De provincies subsidiëren de POI's voor tenminste de wettelijke provinciale taken. In 2016 hebben POI's informatie over de subsidie geleverd aan de KB in het licht van de Regeling gegevenslevering. Een eerste overzicht is te vinden in onderstaande tabel. De totale subsidies op het provinciale niveau ten behoeve van de wettelijke provinciale taken bedroegen in 2016 circa 32,5 miljoen euro.[118]De totaalsubsidies van de provincies in 2015 zijn aangeleverd door de provincieambtenaren.

[114] Het gaat dan om Biblionet Drenthe, Biblionet Groningen, BiSC in Utrecht, BSF in de provincie Friesland, Cubiss voor de provincies Limburg en Noord-Brabant, ProBiblio voor Noord- en Zuid-Holland, Rijnbrink in Gelderland en Overijssel, SFB voor de provincie Flevoland en ZB in Zeeland.
[115] In Flevoland zijn twee bibliotheken actief. Denieuwebibliotheek (DNB) in Almere en de FlevoMeer Bibliotheek (FMB) in de overige gemeenten Lelystad, Zeewolde, Dronten, Urk en Noordoostpolder. Het besluit over de opheffing van SFB is genomen door de Gedeputeerde Staten in Flevoland. Zie http://stateninformatie.flevoland.nl/documenten/ingekomen-stukken/DOCUVITP-2093298-v6-Mededeling-PS-inzake-Defintief-besluit-bibliotheekondersteuning-Flevoland.PDF.
[116] Provincie Utrecht (2017). Samen bouwen aan de maatschappelijke bibliotheek. Bibliotheekvisie provincie Utrecht 2017 en verder.
[117] Provincie Gelderland (2017). Cultuur en Erfgoed 2017 - 2020; Beleef het mee! Beleidsprogramma Cultuur en Erfgoed 2017 – 2020.
[118] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob.

	Totaalsubsidie provincie 2015	Totaalsubsidie provincie 2016	Subsidie per inwoner in 2016
Drenthe	€ 2.582	€ 2.624	€ 5,34
Flevoland	€ 885	€ 888	€2,18
Friesland	€ 3.024[119]	€ 3.023	€ 4,67
Gelderland	€ 5.790	€ 5.882[120]	€ 2,87
Groningen	€ 2.670	€ 2.635	€ 4,52
Limburg	€ 1.374	€ 1.270	€ 1,14
Noord-Brabant	€ 2.565	€ 4.516	€ 1,80
Noord-Holland	€ 2.532	€ 2.382	€ 0,85
Overijssel	€ 3.071	€ 2.512	€ 2,19
Utrecht	€ 1.992	€ 1.192	€ 0,93
Zeeland	€ 1.235[121]	€ 1.235	€ 3,24
Zuid-Holland	€ 5.093	€ 5.093	€ 1,40
Totaal	€ 32.813	€ 33.252	

Tabel 13. Provinciale subsidies aan POI's voor wettelijke taken (x €1.000).

POI's bieden een pakket aan ondersteunende activiteiten voor de lokale bibliotheken in de desbetreffende provincie. Net als dat gemeenten in de afspraken die zij maken met lokale bibliotheken rekening houden met lokale omstandigheden en lokale wensen, doen ook provincies dat in de afspraken die zij maken met de POI die actief is in hun provincie. De regionale verschillen in provincies maken dat POI's verschillende activiteiten uitvoeren, zowel binnen de wettelijke taken als aan autonome taken. Zo biedt bijvoorbeeld de POI in Utrecht ondersteuning op het gebied van administraties (financieel, control, salaris en personeel) aan voor een aantal bibliotheken. De POI in Friesland krijgt ook taken van de provincie die niet onder de Wsob vallen, zoals taken op het gebied van Marketing & Communicatie en voor specifieke projecten zoals Friese Media. Een laatste voorbeeld is de POI in Zuid-Holland die specifiek voor de provincie het project Erfgoed en Archeologie in Zuid-Holland uitvoert.

Interbibliothecair leenverkeer

Voor een lid van een bibliotheek uit het netwerk staan alle materialen van alle bibliotheken in Nederland ter beschikking. Uitleningen vanuit andere bibliotheken in het netwerk zijn mogelijk door middel van het interbibliothecaire leenverkeer (IBL). Het IBL heeft alleen betrekking op fysieke werken. IBL omvat niet alleen de logistieke diensten zoals de levering en terugbezorging van materialen, maar bevat ook het ter beschikking stellen van werken aan leden van andere bibliotheken en het doen van verzoeken hiertoe.[122] Verkeer tussen de vestigingen van één bibliotheekorganisatie die meerdere gemeentes verzorgt, wordt ook wel aangeduid als

[119] De provincie merkt hierbij op dat de POI ook taken krijgt die niet onder de Wsob vallen en hier subsidie voor ontvangt, zoals: Marketing&Communicatie (€ 132.451), Anna Blahman collectie (€ 25.449), Friese Media (€ 53.948), Frysk Muzyk Argyf (€ 30.000), Productontwikkeling Frysk (€ 53.100).
[120] De subsidie vanuit de provincie voor de POI zijn inclusief een subsidie voor Musidesk. Deze bedragen zijn in 2015 wel opgenomen en in 2016 niet.
[121] In de provincie Zeeland is de POI per 1 oktober 2015 ZB | Planbureau en Bibliotheek van Zeeland ontstaan uit een fusie van de Zeeuwse Bibliotheek en SCOOP.
[122] Memorie van toelichting Wsob. Zie https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33846-3.html.

IBL.[123] In het bibliotheekveld wordt in de praktijk onderscheid gemaakt tussen provinciaal en landelijk IBL. Gesprekspartners geven aan dat dit onderscheid is terug te voeren op de knip tussen landelijke en provinciale verantwoordelijkheden.

De Wsob stelt dat de POI verantwoordelijk is voor de distributie van fysieke werken door middel van het IBL binnen de provincie of binnen de provincies waardoor zij wordt gesubsidieerd of in stand gehouden. Gezamenlijk zijn de POI's verantwoordelijk voor de distributie van fysieke werken door middel van IBL tussen de provincies.

De meeste verplaatsingen via IBL vinden plaats binnen de provinciegrenzen. In 2016 waren er landelijk 12,34 miljoen vervoerde materialen van fysieke media. Het gaat dan om zowel boeken als om dvd's en cd's. Een kleine 30 procent van deze items zijn boeken en cd's die gebruikers specifiek hebben aangevraagd bij hun bibliotheek.[124] Binnen provincies (tussen bibliotheekinstellingen) zijn bijna 1,8 miljoen aanvragen gedaan voor materialen. Als laatste zijn er 126.424 aanvragen gedaan tussen provincies en 306.680 vervoerde materialen.[125] Er is geen informatie op landelijk niveau beschikbaar over voorgaande jaren omdat de Regeling gegevenslevering pas sinds 2016 van toepassing is voor POI's. Individuele POI's beschikken wel over gegevens van voorgaande jaren.

[123] KB (2016). Gezamenlijk collectieplan. Beleidskader collectiebeleid voor het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen.
[124] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob.
[125] Peildatum is 31-12-2016.

Binnen provincies	aanvragen	per 100 inw.	vervoerde materialen	per 100 inw.
Groningen	343.971	59	550.353	94
Friesland	98.153	15	1.048.190	162
Drenthe	104.455	21	208.810	42
Overijssel	351.472	31	996.000	87
Flevoland	162.133	40	482.884	118
Gelderland	111.363	5	2.730.300	133
Utrecht	56.045	4	1.481.000	115
Noord-Holland	37.424	1	559.796	20
Zuid-Holland	84.461	2	1.298.532	36
Zeeland	151.945	40	347.728	91
Noord-Brabant	131.962	5	2.122.208	84
Limburg	129.948	12	509.600	46
Totaal	**1.763.332**	**10**	**12.335.401**	**72**
Tussen provincies	**aanvragen**		**vervoerde materialen**	
- boeken	15.250		30.500	
- cd's	38.990		77.980	
subtotaal	54.240		108.480	
tussen N- en Z-Holland[126]	72.184		198.200	
Totaal	**126.424**		**306.680**	

Tabel 14. IBL binnen en tussen provincies in 2016. Bron: Gegevenslevering POI's in KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob.

De innovatie van het interbibliothecair leenverkeer is een expliciete taak van de POI's conform de Wsob.[127] POI's werken samen om het landelijk IBL efficiënt te organiseren via bijvoorbeeld nachttransport. Tegelijkertijd zoeken POI's ook naar mogelijkheden om dit efficiënter te organiseren. Zo zijn de POI's via SPN aan het kijken of ze een onderzoek kunnen uitvoeren naar de efficiency van IBL.

[126] IBL tussen Noord- en Zuid-Holland vindt plaats via ProBiblio in Hoofddorp en niet via landelijk IBL-transport.
[127] KB (2016). Gezamenlijke innovatieagenda netwerk openbare bibliotheekvoorzieningen. Leidraad voor gezamenlijke innovatie in de periode 2016-2018.

Innovatie

Verder zijn de POI's gezamenlijk verantwoordelijk voor de ontwikkeling van innovaties ten behoeve van de lokale bibliotheken (in overeenstemming met de KB in verband met haar coördinerende taak).[128] POI's ondersteunen bibliotheken bij innovatie op verschillende thema's die aansluiten op de Gezamenlijke innovatieagenda en regionale en lokale doelstellingen.

Een aantal provincies heeft specifiek voor de taak rondom innovatie mogelijkheden gecreëerd. Zo is bijvoorbeeld in de provincie Groningen een Innovatiefonds opgericht waar jaarlijks 300.000 euro beschikbaar is. Het budget is gericht op de ontwikkeling van innovatie ten behoeve van de lokale bibliotheken in de transitie naar de toekomstbestendige bibliotheek. Bijzonder is dat niet alleen de POI aanvragen kan indienen maar ook andere partijen mits zij intensief samenwerken met de POI (Biblionet).[129]

De Gezamenlijke innovatieagenda netwerk openbare bibliotheekvoorzieningen 2016-2018 is door de KB in afstemming met het netwerk opgesteld. Doel van de agenda was om de vernieuwingskracht van de bibliotheeksector te versterken om zo toegevoegde waarde te kunnen bieden aan burgers en samenleving in lijn met de vijf functies van de bibliotheek. Met de agenda kunnen overheden samen met het bibliotheekveld invulling geven aan het innovatieproces door samen te werken bij het bedenken, verzamelen en uitwerken van goede ideeën, bij het experimenteren en het monitoren van experimenten en bij het beschikbaar stellen van beproefde innovaties. Met de agenda is er een leidraad voor de uitwerking, samenhang en innovatie. In de agenda is een beschrijving opgenomen van de gezamenlijke ambities en prioriteiten; de daarbij behorende activiteiten en innovaties; de rollen, netwerktaken en (financiële) verantwoordelijkheden van de netwerkpartners en de samenhang die nodig is om ambities en prioriteiten te kunnen realiseren. Een aantal provincies hebben daar vervolg aan gegeven door het opstellen van een provinciale bibliotheekvisie of een provinciale innovatieagenda. Een voorbeeld is dat in de Bibliotheekvisie van Utrecht de link is gelegd naar de Landelijke Innovatieagenda door daarbij aan te sluiten. De provincie ziet de genoemde prioriteiten in de Innovatieagenda als leidraad. Via de POI (BiSC) wil de provincie de schakel vormen tussen de Innovatieagenda en de lokale uitvoering.[130] Een ander voorbeeld is dat in de provincie Drenthe door een projectgroep van gezamenlijke openbare bibliotheken en de POI een innovatieagenda voor het Drentse netwerk van bibliotheken voor 2017 – 2020 is ontwikkeld. Er zijn zeven thema's gekozen die thema's sluiten aan bij de landelijke gezamenlijke innovatieagenda en bij het beleid van de gemeenten en de provincie Drenthe. De innovatiethema's worden nader uitgewerkt in projectplannen en begrotingen. De provincie Drenthe heeft in de subsidie aan de POI een geoormerkt budget bepaald ten behoeve van de uitvoering van deze innovatieagenda.[131]

De Innovatieagenda is de leidraad voor gezamenlijke innovatie in de periode 2016-2018.[132] Als vervolg daarop namen SPN en KB het initiatief om de Innovatieagenda nader uit te werken in een Actieagenda. In de Actieagenda is de samenwerking in het bibliotheekstelsel rondom innovatie nader uitgewerkt en geconcretiseerd. Er zijn bijvoorbeeld vijftien Communities of Practice ingericht, waarin de lagen van het stelsel kunnen samenwerken op vijftien innovatiethema's. De Communities worden gemodereerd door één van de POI's, die met elkaar hebben afgestemd welke POI welke Community modereert en daarin vervolgens samen optrekken, samen met lokale bibliotheken en de KB (en op termijn ook andere partijen).[133]

[128] Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen, artikel 16.
[129] Provincie Groningen (2016). Uitvoeringprogramma Cultuur 2017-2020, p. 44.
[130] Provincie Utrecht (2017). Samen bouwen aan de maatschappelijke bibliotheek. Bibliotheekvisie provincie Utrecht 2017 en verder.
[131] Projectgroep Innovatie (2017). Innovatieagenda Drents Netwerk Bibliotheken 2017 – 2020.
[132] KB (2016). Gezamenlijke innovatieagenda netwerk openbare bibliotheekvoorzieningen. Leidraad voor gezamenlijke innovatie in de periode 2016-2018.
[133] KB (2016). Gezamenlijke innovatieagenda netwerk openbare bibliotheekvoorzieningen. Leidraad voor gezamenlijke innovatie in de periode 2016-2018.

De provinciale laag vervult een scharnierfunctie tussen het lokale en landelijke niveau. Zo staat in de Innovatieagenda omschreven als beschrijving van haar rol dat de provinciale laag weet welke bibliotheken met welke innovaties bezig zijn en weten op welke thema's innovatie wenselijk is. Ook van provincies wordt verwacht dat zij innovaties ontwikkelen en daarbij de belangen van gemeenten kennen. De provinciale laag versterkt en ondersteunt innovaties op lokaal niveau. Ook ontwikkelen ze zelf innovaties op grond van gesignaleerde behoeften en op verzoek van bibliotheken of provincies.[134]

De provinciale laag verzamelt informatie over innovaties en draagt zorg dat lokale innovaties beschikbaar worden gesteld aan andere bibliotheken en in andere provincies. Ze spelen een rol bij de uitvoering van landelijke programma's en afspraken, brengen effectieve innovaties onder de aandacht bij lokale bibliotheken en bevorderen de implementatie van innovaties. [135] Een voorbeeld uit de praktijk waarbij dit reeds is uitgevoerd is BoekStart en de Bibliotheek op school (zie paragraaf 3.2).

Het delen van kennis en afstemmen met andere POI's ten einde de innovatiekracht en -middelen zo goed mogelijk samen en op elkaar afgestemd in te zetten is ook zichtbaar in de praktijk. [136] Via SPN worden gezamenlijk programma's uitgerold die tevens gezamenlijk worden gefinancierd.

Een landelijk instrument voor het delen van kennis is het digitale platform voor bibliotheekinnovaties, de Innovatiebieb. Via deze website zijn inmiddels ruim 100 innovaties in de bibliotheeksector te vinden die met het veld worden gedeeld. Met behulp van zoekfuncties kunnen innovaties worden gezocht op bijvoorbeeld de vijftien thema's van de Actieagenda. Materialen kunnen worden gedownload en er kan contact worden opgenomen met de bibliotheek, die de innovatie heeft uitgevoerd.[137] De Innovatiebieb is het digitale instrument van de Communities of Practice. De KB faciliteert de website, stelt de database G!DS beschikbaar voor de Innovatiebieb en draagt de technische verantwoordelijkheid. POI's zijn verantwoordelijk voor de redactie en het inhoudelijk beheer van de Innovatiebieb. SPN heeft via een POI tijd beschikbaar gesteld voor de redactie van de Innovatiebieb. Elke POI beschikt daarnaast over een provinciale servicemanager voor G!DS die kan helpen bij het indienen en invoeren van innovaties.[138]

3.1.3. Landelijk – ministerie van OCW en KB

De KB heeft in de Wsob de taak gekregen van het aansturen van het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen door (i) afstemming en coördinatie, (ii) educatie, informatie en reflectie en (iii) vertegenwoordiging en promotie. Daarnaast is zij verantwoordelijkheid voor het in stand houden van de landelijke digitale bibliotheek. Ook verzorgt zij de leesvoorziening voor personen met een handicap (programma Aangepast Lezen). Als laatste heeft zij een taak op het gebied van het collectieplan, het vaststellen van tarieven voor de digitale bibliotheek en het verstrekken van subsidies ten behoeve van de taken die de KB heeft op grond van artikel 9 van de Wsob: aansturen van het netwerk, in stand houden van de digitale bibliotheek en verzorgen van een bibliotheekvoorziening voor personen met een handicap (Aangepast Lezen).

Het ministerie van OCW financiert de KB voor haar taken op basis van de Wsob. In 2017 ontvangt de KB in totaal 43,3 miljoen euro voor de uitvoering van de taken vanuit de Wsob. Dit bedrag is uitgesplitst in 21,4 miljoen voor de stelseltaken openbare bibliotheekvoorzieningen en digitale infrastructuur, 10,6 miljoen voor de digitale openbare bibliotheek voor de inkoop van e-content en 11,3 miljoen voor de bibliotheekvoorziening

[134] KB (2016). Gezamenlijke innovatieagenda netwerk openbare bibliotheekvoorzieningen. Leidraad voor gezamenlijke innovatie in de periode 2016-2018.
[135] KB (2016). Gezamenlijke innovatieagenda netwerk openbare bibliotheekvoorzieningen. Leidraad voor gezamenlijke innovatie in de periode 2016-2018.
[136] KB (2016). Gezamenlijke innovatieagenda netwerk openbare bibliotheekvoorzieningen. Leidraad voor gezamenlijke innovatie in de periode 2016-2018.
[137] Zie: https://www.innovatiebieb.nl/Over-de-innovatiebieb.
[138] KB (2017). Innovatiebieb. Deel en vind bibliotheekinnovaties!

leesgehandicapten.[139] Het budget inkoop e-content wordt gevormd door de uitname uit het gemeentefonds voor de inkoop van e-content vanaf 2015.[140]

De rol van de KB wordt in paragraaf 3.3 nader beschreven.

3.2. Samenhang tussen lokaal, provinciaal en landelijk niveau

In deze paragraaf wordt ingegaan op de samenhang tussen het lokale, provinciale en landelijke niveau door te kijken naar de invulling van de netwerktaken uit artikel 8 van de Wsob in de praktijk.

Gezamenlijke catalogus van beschikbare werken

Er is een gezamenlijke catalogus van beschikbare werken die Nederlanders toegang geeft tot de publiek gefinancierde bibliotheekcollecties: de Nationale Bibliotheekcatalogus (NBC+). De NBC+ is een catalogus met gegevens over titels die in Nederlandse bibliotheken aanwezig zijn voor zover dat publiek gefinancierde bibliotheken betreft. De NBC+ draagt bij aan het optimaliseren van deze toegang én aan de vindbaarheid van deze collecties voor alle soorten gebruikers (leden en niet leden), inclusief speciale doelgroepen zoals leesgehandicapten en kinderen.[141]

De KB geeft in haar visie aan: *Om in technische zin als één bibliotheeknetwerk te kunnen functioneren is het noodzakelijk dat op een centraal punt de catalogusgegevens, de bezitsgegevens en informatie over de beschikbaarheid van materialen verzameld worden. Zonder deze verplichting kunnen de nationale bibliotheekcatalogus en het interbibliothecaire leenverkeer niet goed functioneren.*[142] In het Gezamenlijke collectieplan staat de afspraak dat alle bibliotheken de eigen bibliotheekcollectie integraal vind- en beschikbaar maken via de gezamenlijke catalogus (de NBC+). De KB ondersteunt deze ontwikkeling actief.[143]

Sinds eind 2014 synchroniseren alle bibliotheken hun bezit via de NBC+. Synchronisatie houdt in dat bibliotheken via de NBC+ doorgeven welke werken zij in hun collectie beschikbaar hebben. Niet alle bibliotheken verwijzen hun klanten door naar de NBC+ voor het zoeken in de landelijke collectie. Het gaat om 25 bibliotheken waarvan voor tien bibliotheken geldt dat de daarvoor benodigde update van hun bibliotheeksysteem nog niet is uitgevoerd. Bij de vijftien andere bibliotheken biedt het eigen bibliotheeksysteem geen of geen goede oplossing voor het gebruik maken van het 'landelijk zoeken' via de NBC+.

In 2015 waren er ruim 37 miljoen pageviews van de NBC+ via bibliotheek.nl. In 2016 is het aantal pageviews gestegen naar 53 miljoen. In de NBC+ zitten circa 18 miljoen records. Het gaat dan om muziekrecords (ruim 8,75 miljoen), audioboeken (1,5 miljoen), boeken (4,8 miljoen) en beschrijvingen van personen of organisaties, artikelen, afbeeldingen, video's et cetera. De records zijn niet uniek.[144]

Naast de NBC+ zijn ook GGC, WorldCat (OCLC) en Delpher onderdelen van het landelijk bibliotheeknetwerk. Waar NBC+ het systeem is voor metadata, is Delpher geschikt om de content (inhoud) van boeken, kranten en tijdschriften vast te leggen. GGC staat voor het Gemeenschappelijk Geautomatiseerd Catalogiseersysteem.

[139] KB (2014). De kracht van het netwerk. Beleidsplan 2015-2018, p. 22 en zie http://www.rijksbegroting.nl/2017/voorbereiding/begroting,kst226152_23.html.
[140] Zie https://vng.nl/onderwerpenindex/cultuur-en-sport/bibliotheekwerk/wet-stelsel-openbare-bibliotheekvoorzieningen-0.
[141] Zie: https://www.kb.nl/ob/digitale-infrastructuur/nationale-bibliotheekcatalogus-nbc.
[142] KB (2016). Visie stelseltaken Wsob. Uitwerking stelseltaken zoals belegd bij KB, p. 9.
[143] KB (2016). Gezamenlijk collectieplan. Beleidskader collectiebeleid voor het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen, p. 39 en 42.
[144] Bron: KB.

GGC is het centrale metadata-managementsysteem van OCLC[145] waarmee publicaties worden beschreven. De publicaties zijn vindbaar in de NBC+ en Delpher. GGC wordt vervangen door WorldCat.[146]

Interbibliothecaire leenverkeer

Interbibliothecair leenverkeer (IBL) wordt in de Wsob gedefinieerd als leenverkeer tussen lokale bibliotheekorganisaties. Het gaat dan om het vervoeren van materialen van bibliotheekorganisaties.[147] Via het IBL heeft elk lid in principe toegang tot de gezamenlijke, brede collecties van alle openbare bibliotheken in Nederland. Deze taak hangt nauw samen met het collectiebeleid van bibliotheken (zie hierna). In het gezamenlijk collectieplan staat over IBL opgenomen: *In het bibliotheekveld wordt onderscheid gemaakt tussen provinciaal en landelijk IBL. Verkeer tussen de vestigingen van één bibliotheekorganisatie die meerdere gemeentes verzorgt, wordt ook wel aangeduid als IBL. Deze aanduiding vindt weliswaar geen grond in de Wsob, waarin IBL wordt gedefinieerd als leenverkeer tussen lokale bibliotheekorganisaties, maar sluit wel aan op de alledaagse praktijk en is daarom zowel begrijpelijk als acceptabel.*[148]

De afzonderlijke POI's verzorgen de uitvoering van de distributietaak in hun werkgebieden en zorgen in SPN-verband voor de uitvoering van het landelijke IBL. Cijfers over IBL zijn te vinden in paragraaf 3.1.2.

De praktijk van het IBL is gevarieerd in de verschillende provincies. De afspraken over IBL verschillen per provincie en er worden verschillende tarieven en IT-systemen gehanteerd. Op dit moment kennen de Nederlandse openbare bibliotheken gezamenlijk 44 verschillende bibliotheeksystemen van vijf verschillende leveranciers. Zo zijn er provincies met één bibliotheeksysteem[149] (Groningen, Friesland, Drenthe, Flevoland, Overijssel, Zeeland) en provincies waarbinnen bibliotheken verschillende systemen hanteren (Noord- en Zuid-Holland, Utrecht, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg).

Elk van deze systemen interacteert met de landelijke digitale infrastructuur en vraagt om aandacht bij de implementatie van de landelijke dienstverlening van de KB. Eén collectief bibliotheeksysteem zou een versnelling kunnen betekenen voor het doorvoeren van nieuwe producten en diensten als voor het verder ontwikkelen van bestaande digitale producten en diensten, omdat er dan slechts koppelingen naar één systeem hoeven te worden ontwikkeld. Ook ketenverbeteringen in collectiebeheer, klantregistratie en marketing worden belemmerd door de suboptimale schaal van de huidige systemen. De KB heeft in 2016 onderzoek laten uitvoeren naar een landelijk bibliotheeksysteem. Conclusie was dat een landelijk systeem mogelijk is. Voorwaarde voor succes is dat de bibliotheken bereid moeten zijn processen en functionaliteiten te harmoniseren zodat alle bibliotheken gebruik kunnen maken van een 'standaard' systeem. Nadelen van één systeem werden in het onderzoek ook genoemd. Meedoen aan het landelijk systeem kan voor individuele bibliotheken soms betekenen dat het lokale bibliotheeksysteem sneller dan gepland moet worden afgeschreven om snel in het landelijke traject te kunnen stappen. Hier en daar zijn ook desinvesteringen mogelijk, bijvoorbeeld omdat sommige investeringen in het eigen bibliotheeksysteem niet mee kunnen naar het landelijke systeem. Daarnaast is er minder ruimte voor individuele wensen van individuele bibliotheken als die niet overeen komen met de wensen van andere bibliotheken. Opschalen betekent ook standaardiseren en het aanpassen van traditionele bibliotheekprocessen op deze gestandaardiseerde functionaliteit.[150]

In aanvulling heeft de KB in 2017 onderzoek gedaan naar de vraag hoe een standaard-bibliotheeksysteem er uit zou kunnen zien. Voordat bibliotheken kunnen beslissen of zij gezamenlijk zo'n systeem willen financieren is nog nader onderzoek gedaan naar standaardisatie van processen, een nadere kostenonderbouwing en de

[145] Zie: https://www.oclc.org/nl/news/releases/2016/201605leiden.html.
[146] Zie: https://www.kb.nl/organisatie/onderzoek-expertise/informatie-infrastructuur-diensten-voor-bibliotheken/bibliotheekcollecties-in-het-netwerk/landelijk-bibliotheeknetwerk.
[147] Zie: Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen.
[148] KB (2016). Gezamenlijk collectieplan. Beleidskader collectiebeleid voor het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen, p. 24.
[149] Het gaat dan om een ILS-systeem dat staat voor Integrated Library Systems.
[150] M&I Partners (2017). Rapport Onderzoek Landelijk Shared Bibliotheeksysteem.

gewenste governance. Eind 2017 zijn de resultaten bekend gemaakt van een peiling onder bibliotheken voor een collectief bibliotheeksysteem. Concluderend kan worden gesteld dat een breed draagvlak is bereikt. De antwoorden van bibliotheken laten geen eenduidig 'ja' zien maar tonen de nodige nuances tussen 'ja', 'ja, mits', 'ja en nee', en 'nee'. De KB geeft aan dat overleg nodig zal zijn om in gezamenlijkheid de combinatie van voorwaarden te vinden waarmee het draagvlak optimaal behouden blijft. De KB zal het voortouw nemen voor een vervolgproces waarbij samen met de bestuurlijke partijen wordt bekeken hoe zij kunnen bijdragen aan deze strategische ontwikkeling. Ook wordt gekeken naar het bestuur en beheer (governance) en de financiering van het bibliotheeksysteem.[151, 152]

Daarnaast staan in het collectieplan een aantal afspraken die van invloed zijn op de toekomstige invulling van IBL.

- Voor POI's geldt dat er in het kader van de gesprekstafels rond de landelijke digitale infrastructuur een klantvriendelijker, landelijk kader voor het IBL wordt opgesteld. Een getrapte en vlotte levering geldt hierbij als uitgangspunt en kostenbeheersing als aandachtspunt.
- De KB onderzoekt op korte termijn een digitaal alternatief voor fysiek landelijk IBL ('scanning on demand').[153]

Collectiebeleid en collectieplan

In december 2016 heeft de KB het gezamenlijk Collectieplan vastgesteld. Het collectieplan is in interactie met het bibliotheeknetwerk opgesteld. Er was een gesprekstafel voor het collectieplan waar directeuren uit het openbaar bibliotheekveld aan deelnamen. Ook is het bibliotheekveld via het digitale platform BiebtoBieb betrokken. Het Collectieplan bevat 37 afspraken die betrekking hebben op (de rol van) verschillende partijen in het openbare-bibliotheekveld, of op specifieke thema's of collecties. De afspraken komen voort uit de conclusies die zijn getrokken ten aanzien van het collectiebeleid in het Nederlandse openbare-bibliotheekveld. Er zijn direct toepasbare afspraken gemaakt maar ook procesafspraken voor de komende periode.[154]

In het Collectieplan staat beschreven: *De digitale collectievorming geschiedt landelijk, de verantwoordelijk voor het fysieke collectiebeheer ligt bij de lokale bibliotheken. In de meeste bibliotheken is zowel de collectiepraktijk (bestellen, beheren, saneren) als het collectiebeleid (plannen en profielen) gekoppeld aan het geautomatiseerde bibliotheeksysteem. Sommige bibliotheken doen en hebben alles in eigen huis, maar de meeste bibliotheken laten zich hierin ondersteunen door de POI.*

Een zichtbare ontwikkeling in de afgelopen jaren is dat de lokale bibliotheken meer en meer gezamenlijk zijn gaan collectioneren. Gezamenlijk collectioneren gebeurt vaak per regio of per provincie. In de provincies Drenthe, Friesland, Gelderland (deels), Groningen, Overijssel, Utrecht en Zeeland is sprake van gezamenlijk collectioneren. In de provincies Flevoland en Noord-Holland vinden pilots plaats. Op het POI-niveau wordt de collectiepraktijk van de openbare bibliotheek niet alleen ondersteund, de POI's beheren zelf ook collecties. Alle POI's (met uitzondering van Noord-Brabant en Limburg) bezitten zogenoemde achtergrondcollecties.[155]

Er zijn ook vijftien lokale bibliotheken die een bijzondere collectiefunctie hebben. De zogenaamde PLUSbibliotheken collectioneren een specifiek wetenschapsdomein op HBO+ niveau. Alle PLUSbibliotheken stellen hun collecties via IBL ter beschikking aan (de klanten van) het netwerk en vormen zo een brug tussen de universiteitsbibliotheken, die het wetenschappelijk onderwijs en de wetenschapsbeoefening ondersteunen, en de reguliere openbare bibliotheken. Door budgettaire ontwikkelingen in het bibliotheekstelsel staat de

[151] Zie: https://www.kb.nl/ob/nieuws/2017/draagvlakpeiling-gestart-voor-collectief-landelijk-bibliotheeksysteem.
[152] KB (2017). Dossier. Draagvlakpeiling collectief landelijk bibliotheeksysteem.
[153] KB (2016). Gezamenlijk collectieplan. Beleidskader collectiebeleid voor het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen, p. 41-42.
[154] Zie: https://www.kb.nl/sites/default/files/docs/191216_gez._collectieplan_definitief.pdf.
[155] KB (2016). Gezamenlijk collectieplan. Beleidskader collectiebeleid voor het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen, p. 17, 18 en 23.

PLUSfunctie al enige tijd onder druk. De PLUSfunctie wordt momenteel herzien. In het collectieplan is afgesproken dat de PLUSbibliotheken, POI's en de KB binnen een half jaar na vaststelling van het collectieplan een nieuw kader opstellen voor de invulling van de integrale PLUSfunctie in het netwerk (HBO+ , achtergrondcollecties, voormalige wisselcollecties). Ze stellen tevens een toekomstbestendig financieringsmodel voor de PLUSfunctie op. De KB coördineert dit traject. Het beleidskader en financieringsmodel worden besproken met de VOB en de drie bestuurslagen.[156]

In het collectieplan staan een aantal afspraken die van invloed zijn op het collectiebeleid van bibliotheken en de POI's.

- Elke lokale bibliotheekorganisatie is – met inachtneming van de vijf wettelijke functies – in staat om minimaal 95% van de fysieke (klant)vraag uit het eigen verzorgingsgebied af te handelen op basis van de eigen collectie. Deze norm is richtinggevend voor het lokale collectieplan, het collectieprofiel en de collectierapportage.
- Vanwege de effectiviteits- en efficiencyvoordelen vindt het collectioneren plaats in regionale dan wel provinciale collectieteams.
- Lokale bibliotheken saneren en vervangen jaarlijks minimaal 10% van hun reguliere collectie. Dit collectieplan bestendigt deze certificeringsnorm voor alle openbare bibliotheken en het lokale collectiebeleid.
- De POI's stimuleren en coördineren de (vorming van) provinciale collectieteams.
- De afspraken moeten ertoe leiden dat ultimo 2017 van alle provinciale uitleningen 99,9% uit de provinciale collectie kan worden afgehandeld.[157]

Digitale infrastructuur

De KB is verantwoordelijk voor het ontwikkelen en beheren van de digitale infrastructuur. De invulling in de praktijk rondom de digitale infrastructuur door de KB wordt in paragraaf 3.3.2. beschreven.

Via vier gesprekstafels wordt door de KB met het bibliotheeknetwerk gesproken over de landelijke digitale infrastructuur. De gesprekstafels hebben tot doel afstemming tussen de lokale, provinciale en landelijke infrastructuur te bevorderen. Ze bieden ook de mogelijkheid om met verschillende groepen te reflecteren op strategische keuzes voor de landelijke digitale infrastructuur. Er zijn gesprekstafels voor bibliotheken (15-20 directeuren uit alle provincies), voor beheerders (POI's en bibliotheken Utrecht, Den Haag, Amsterdam en Rotterdam), leveranciers (zoals OCLC[158]) en bestuurders. De eerste drie kennen een regulier karakter met een frequentie van twee tot vijf overleggen per jaar. De gesprekstafel voor bestuurders wordt georganiseerd binnen de bestaande bestuurlijke context en indien nodig worden relevante onderwerpen geagendeerd. Een concreet resultaat dat voortkomt uit de gesprekstafels is het onderzoek dat de KB heeft uitgevoerd naar het landelijk bibliotheeksysteem. Het onderwerp is aangekaart in de gesprekstafel van bibliotheekdirecteuren. Twee van de vier tafels (bibliotheken en beheerders) zijn door de KB na twee jaar geëvalueerd. Deelnemers waren tevreden over de status van de overlegtafels. Wel bleek tevens uit deze evaluatie dat er vraag is naar overzicht over welke overleggen er zijn en behoefte aan gesprek over meer thematische en strategische ontwerpkeuzen.

[156] KB (2016). Gezamenlijk collectieplan. Beleidskader collectiebeleid voor het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen, p. 19, 40 en 41.
[157] KB (2016). Gezamenlijk collectieplan. Beleidskader collectiebeleid voor het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen, p. 39-40; 42.
[158] OCLC is een wereldwijd samenwerkingsverband van bibliotheken dat gezamenlijk gedeelde technologieservices en research biedt aan zijn leden en aan de volledige branche. De KB en OCLC hebben een meerjarig contract afgesloten dat waarborgt dat alle openbare bibliotheken een aansluiting hebben op de basisdiensten van OCLC: GGC, NCC/IBL, VDX en Picarta/Publiekwijzer.

De vernieuwingen rondom de digitale infrastructuur zijn van invloed op zowel de POI's als de bibliotheken. In SPN-verband worden ervaringen, gevolgen, effecten en gewenste veranderingen op het terrein van de (vernieuwingen aan de landelijke digitale infrastructuur) in kaart gebracht.

Administratie van leden en algemene voorwaarden

Het netwerk werkt bij de administratie van leden en algemene voorwaarden samen in het traject rondom de Nationale Bibliotheekpas.

In 2012 is door de bibliotheken de branchestrategie 'de Bibliotheek levert waarde' aangenomen. Een van de projecten daarin was de Nationale Bibliotheekpas. Met deze pas hebben leden met één pas toegang tot alle fysieke en digitale collecties van alle bibliotheken in Nederland. Leden kunnen overal lenen en inleveren. Bij de inwerkingtreding van de Wsob is een nieuwe stuurgroep Nationale Bibliotheekpas geformeerd. Bij de behandeling van wet heeft de Tweede Kamer namelijk de regering met de motie Dik-Faber verzocht zich met de bibliotheekbranche en de KB in te spannen voor een landelijke bibliotheekpas.[159] In de loop van het voorjaar 2015 bleek in de stuurgroep geen overeenstemming te bestaan over de uitvoering van het digitale lidmaatschap in relatie tot het bestaande fysieke lidmaatschap van de Bibliotheek. De uitvoering van de Nationale Bibliotheekpas stagneerde. Eind 2015 is door de VOB een projectdirecteur aangesteld om het traject te versnellen. Begin 2016 heeft de VOB een onderzoek laten uitvoeren naar de behoefte van Nederlanders aan de Nationale Bibliotheekpas. Daarnaast is ook een onderzoek uitgevoerd naar de businesscase van de 'Nationale Bibliotheekpas'. Vanaf midden 2016 is het voor leden van bibliotheken die gebruik maken van het bibliotheeksysteem Wise mogelijk om met 1 pas te lenen in andere bibliotheken dan de thuisbibliotheek. De ambitie was dat eind 2016 alle bibliotheekleden gebruik konden maken van de Nationale Bibliotheekpas.[160] Eind 2017 is dat nog niet het geval. Doorontwikkeling moet ervoor zorgen dat leden uiteindelijk in alle bibliotheken in Nederland kunnen lenen én retourneren. De VOB werkt voor dit project samen met bibliotheken en de KB. De samenwerking met de KB voor dit onderdeel komt voort uit de taak van de KB voor de landelijke digitale infrastructuur en hangt ook samen met bijvoorbeeld het onderzoek naar een landelijk bibliotheeksysteem.

Ondersteuning onderwijs

De invulling van de functie van de bibliotheek 'ontwikkeling en educatie' wordt beschreven in paragraaf 2.5. Deze paragraaf beschrijft de samenwerking tussen de verschillende lagen, zoals die wordt uitgevoerd en gecoördineerd via het programma Kunst van Lezen. Kunst van Lezen is een leesbevorderingsprogramma dat Stichting Lezen samen met de KB, SPN en de bibliotheken uitvoert. Kunst van Lezen bestaat uit drie samenhangende programmalijnen: BoekStart, de Bibliotheek op school en (boven)lokale leesbevorderingsnetwerken. Er is een stuurgroep Educatie die bestaat uit SPN/POI's, Stichting Lezen en de KB. Kernteams van SPN voeren de Bibliotheek op school en BoekStart uit. De teams richten zich op de uitrol van de producten en methodes die ontwikkeld zijn en ontwikkeld worden binnen het landelijke leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen. Bibliotheken kunnen de landelijk ontwikkelde concepten uitrollen en gebruikmaken van provinciale ondersteuning. Kunst van Lezen is onderdeel van het brede actieprogramma Tel mee met Taal. In maart 2015 hebben ministeries van OCW, SZW en VWS voor de komende drie jaar ruim €50 miljoen uitgetrokken voor de bestrijding van laaggeletterdheid en voor leesbevordering via het actieprogramma.

[159] Zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/33846/kst-33846-G?resultIndex=7&sorttype=1&sortorder=4.
[160] Zie: http://www.debibliotheken.nl/de-branche/strategie/de-nationale-bibliotheekpas/.

3.3. Rol van de KB in het stelsel

In de Wsob, artikel 9, staan de drie taken die de KB dient te verrichten. Deze taken voert zij uit in aanvulling op haar taken die staan beschreven in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW). De taken die KB heeft op basis van de WHW nemen we niet mee in dit onderzoek.

De KB stuurt het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen aan door afstemming en coördinatie, educatie, informatie en reflectie; en vertegenwoordiging en promotie. Daarnaast is de KB verantwoordelijk voor het in stand houden van de landelijke digitale bibliotheek en het verzorgen van een bibliotheekvoorziening van noodzakelijk omgezette werken voor personen met een handicap.

Daarnaast staat in artikel 10 opgenomen dat de KB elke vier jaar voor de deelnemers van het netwerk een gezamenlijk collectieplan vaststelt. In artikel 11 staat dat de KB gegevens van lokale bibliotheken en POI's verzamelt. Als laatste stelt de KB op basis van artikel 14 de tarieven vast voor de toegang tot digitale werken of het gebruik van digitale diensten of bronnen.

De invulling in de praktijk door de KB wordt in de volgende subparagrafen beschreven. De KB maakt zelf onderscheid in generieke en specifieke stelseltaken. In de generieke taken stuurt de KB het netwerk aan en bij de specifieke stelseltaken zorgt ze voor de instandhouding van de digitale bibliotheek, aangepast lezen, het collectieplan en gegevenslevering. Wel wordt opgemerkt dat deze taken in de praktijk raakvlakken en soms overlap vertonen. We starten met de generieke stelseltaken in paragraaf 3.3.1 waarna de specifieke taken volgen.

3.3.1. Landelijke stelseltaken

De invulling van de Wsob in de praktijk door de KB is gestoeld op het beleidsplan van de KB.[161] In het beleidsplan staan de missie en visie met de daaruit volgende strategische prioriteiten omschreven.

De KB is de nationale bibliotheek van Nederland: wij brengen mensen en informatie samen. De KB maakt hiertoe de bibliotheekcollectie-Nederland zichtbaar, houdbaar en bruikbaar. De vrije toegang tot dit gezamenlijke bezit van publiek gefinancierde bibliotheken zorgt ervoor dat mensen op nieuwe ideeën worden gebracht en op elkaars inzichten kunnen voortbouwen. Dit netwerk van bibliotheken is een bron voor onderzoek en helpt mensen om vaardiger, slimmer en creatiever te worden. De KB neemt een centrale positie in dit netwerk in. De missie en visie bepalen de strategische prioriteiten voor 2015-2018: 1. Het realiseren van de nationale digitale bibliotheek en 2. Het versterken van nationale en internationale samenwerking.[162]

De KB heeft op basis van het beleidsplan intern een visie opgesteld om vanuit een gezamenlijk beeld te werken aan de uitvoering van haar stelseltaken. In deze visie zijn concrete activiteiten opgesteld voor de uitvoering van de stelseltaken tot en met 2018. Ook is een toetsingskader gecreëerd om te kijken of de KB de goede dingen op de juiste manier doet. De visie op de stelseltaken is ook het fundament voor de specifieke stelseltaken (zie paragrafen 3.3.2, 3.3.3 en 3.3.4).

Binnen de KB is de uitvoering van de stelseltaken belegd bij verschillende afdelingen en daarnaast is een nieuwe stafafdeling bibliotheekstelsel ingericht. De organisaties en taken van voorheen SIOB en BNL zijn in de KB geïntegreerd.

[161] Zie: https://www.kb.nl/sites/default/files/docs/beleidsplan-2015-2018.pdf.
[162] KB (2014). De kracht van het netwerk. Beleidsplan 2015-2018, p. 6-7.

De landelijke stelseltaken bestaan uit drie onderdelen, namelijk 1. afstemming en coördinatie, 2. educatie, informatie en reflectie; en 3. vertegenwoordiging en promotie.

Afstemming en coördinatie

De KB omschrijft haar taak rondom afstemming en coördinatie in haar visie als volgt. *De KB versterkt de efficiency en maatschappelijke effectiviteit van het netwerk door:*

- **a.** *activiteiten van afzonderlijke netwerkpartners te koppelen en indien gewenst op te schalen, breed inzetvaar te maken;*
- **b.** *innovatie van/door de fysieke bibliotheek te verbeteren en beter af te stemmen op digitale dienstverlening;*
- **c.** *gezamenlijk een richting te formuleren en te bewaken, zowel voor het netwerk als geheel, als op belangrijke beleidsthema's in de sector;*
- **d.** *belangstelling in de sector voor landelijke initiatieven te peilen en draagvlak te creëren en organiseren binnen het stelsel.*

De visie is door de KB uitgewerkt in doelen en activiteiten die de KB wil uitvoeren om haar taken te vervullen. Resultaten die reeds zijn gehaald op dit punt zijn de met het netwerk opgestelde gezamenlijke innovatieagenda, het collectieplan en de bijbehorende uitvoeringsagenda's. De monitoring en evaluatie van de uitvoering van deze agenda's dient plaats te vinden in 2018 en verder. Meer over deze documenten is te vinden in paragraaf 3.2. Een activiteit die nog voor 2018 staat gepland is het opleveren van een Landelijke Onderzoeksagenda van de KB. Deze agenda dient de samenhang te bevorderen in het onderzoek over en ten behoeve van het bibliotheekwerk. Er zijn al wel voorbeelden van projecten die momenteel lopen in het licht van de onderzoeksagenda zoals het programma Meten Maatschappelijke Opbrengst (MMO) en het Bibliotheek onderzoeksplatform (BOP). In het programma MMO werkt de KB samen met POI's sinds begin 2017 aan methoden en instrumenten voor effectmeting voor bibliotheken. Het BOP bestaat sinds de zomer van 2015. Sinds dat moment worden landelijke onderzoeken (jaarpeilingen) uitgevoerd via het BOP. Voorbeelden van onderzoeken die via het BOP beschikbaar worden gesteld zijn onderzoeken naar Basisvaardigheden volwassenen (18+), Voor- en vroegschoolse educatie (0-4), de Belastingdienst en digitale vaardigheden en de Bibliotheekstatistiek.

De KB geeft aan gestructureerd en periodiek overleg in te regelen met netwerkpartners via gesprekstafels rondom de digitale infrastructuur, in het bibliotheeknetwerkoverleg met de VOB en SPN en in een bestuurlijk overleg met het ministerie van OCW, IPO en de VNG. Overleg met openbare bibliotheken vindt plaats bij de KB-OB dag maar bijvoorbeeld ook via de gesprekstafel Landelijke digitale infrastructuur voor bibliotheken. De frequentie van de overleggen verschilt. Zo is het de bedoeling dat er tweemaal per jaar een bestuurlijk overleg plaatsvindt terwijl het bibliotheeknetwerkoverleg 4-6 per jaar vergadert. In de praktijk vinden de bestuurlijke overleggen niet altijd periodiek plaats.

Daarnaast voert de KB de coördinatie van landelijke programma's zoals Basisvaardigheden, Kunst van Lezen en het programma Jeugd. De coördinatie van bijvoorbeeld Kunst van Lezen voert ze samen uit met Stichting Lezen en de POI's. Ook voor het programma Basisvaardigheden wordt samenwerkt met de POI's. Meer over de programma's Basisvaardigheden en Kunst van Lezen is te vinden in paragrafen 2.5.2 en 2.6.

Educatie, informatie en reflectie

De KB omschrijft haar taak rondom educatie, informatie en reflectie in haar visie als volgt. *De KB versterkt de effectiviteit en het lerend vermogen van de sector door:*

- **a.** *het ontwikkelen van kaders, stimuleren en initiëren van kennisdeling en vakontwikkeling;*
- **b.** *het ontwikkelen van visies op de bibliotheekrol ten aanzien van sectorbrede thema's;*
- **c.** *monitoring, evaluatie van het handelen van bibliotheken in de invulling van de bibliotheekfuncties;*

d. *reflectie op de ontwikkeling van de sector en invulling van bibliotheekfuncties door onder andere onderzoek en debat.*

De visie is door de KB uitgewerkt in doelen en activiteiten die de KB wil uitvoeren om haar taken te vervullen. De ambitie voor 2018 is dat er een gedragen, professioneel en flexibel kader is voor (bij)scholing en kennisdeling ten behoeve van het bibliotheekveld. De KB ziet kennisdeling als een belangrijk onderdeel dat wordt ingevuld door het instrument van de Innovatiebieb en BiebtoBieb. De Innovatiebieb is het digitale platform voor bibliotheekinnovaties (zie ook paragraaf 3.1.2.). BiebtoBieb is de kennisdelingswebsite van het bibliotheeknetwerk. Het platform BiebtoBieb is toegankelijk voor iedereen die in het bibliotheekstelsel werkt of er een bijdrage aan kan leveren. In 2018 wordt het platform geherstructureerd. Naast kennisdeling is ook de formele opleidingskant van bibliotheekpersoneel een onderdeel van de doelen van de KB. Momenteel zijn de POI's en Stichting Bibliotheekwerk aan het kijken of ze dit kunnen oppakken door middel van een HR-overleg. De KB probeert in dit geval het netwerk te faciliteren om hiermee aan de slag te gaan in plaats van het direct zelf op te pakken.

Bij dit onderdeel hoort ook de ambitie dat er in 2018 objectieve kennis en data is verzameld en zichtbaar is gemaakt over wat werkt en niet werkt bij de invulling van de bibliotheekfuncties. Er is steeds een actueel overzicht van de stand van zaken van de sector. De KB geeft hier invulling aan door het uitvoeren van het programma MMO en het beschikbaar stellen van onderzoeken via het BOP (zie bij het onderdeel 'afstemming en coördinatie'). Onderdeel hiervan is ook het beschikbaar stellen van jaarrapportages die horen bij de gegevenslevering van 2015 en 2016. Deze rapportages worden in de toekomst verder uitgebreid met informatie die wordt verzameld via het BOP. Als laatste staat de uitbouw van de Bibliotheekmonitor op de lijst met activiteiten voor 2018.

Voor de taak rondom educatie heeft de KB de ambitie om onafhankelijke en gefundeerde visies te ontwikkelen voor relevante thema's zoals basisvaardigheden en mediawijsheid. In 2016 heeft de KB een visie Mediawijsheid beschikbaar gesteld waarin ambities en doelstellingen rond mediawijsheid staan beschreven samen met de rollen van betrokkenen. Ook is er visie en plan voor Basisvaardigheden. Als laatste is in 2016 een jeugdstrategie voor de periode 2016-2019 gemaakt genaamd #Jeugdbibliotheek XL.[163] Doel van deze strategie is om de digitale bibliotheek te voorzien van een jeugdingang gericht op alle 0-18 jarigen (leden en niet-leden). Voor 2018 staat een educatieve strategie en een uitvoeringsplan Leven Lang Leren op de planning.

Vertegenwoordiging en promotie

De KB omschrijft haar taak rondom vertegenwoordiging en promotie in haar visie als volgt. *De KB:*

a. *vertegenwoordigt vanuit een onafhankelijke rol het OB-stelsel in nationaal en internationaal verband en zorgt voor duidelijke rolverdelingen en verantwoordelijkheden binnen het netwerk en met (inter)nationale stakeholders.*

b. *brengt de maatschappelijke functie en publieke waarden van de bibliotheekfuncties onder de aandacht, mede op basis van een gedragen sectorbrede agenda (zoals de innovatieagenda), de bibliotheekmonitor, netwerkevenementen (zoals het Nationaal Bibliotheekcongres).*[164]

De KB wil bijdragen aan de promotie van en communicatie van het merk Bibliotheek richting het netwerk. Ze wil de maatschappelijke meerwaarde van het netwerk bekend en zichtbaar maken aan een brede groep van stakeholders en afspraken maken met deze partijen. Dit wil ze doen in samenwerking en afstemming met het netwerk. In de praktijk doet de KB dit door kennis te delen via BiebtoBieb, gesprekstafels, het Bibliotheekcongres maar ook door dagen te organiseren met bibliotheken zoals een KB-OB-dag of een landelijke dag basisvaardigheden. Daarnaast sluit de KB samenwerkingsovereenkomsten met bijvoorbeeld

[163] Zie: https://www.kb.nl/ob/nieuws/2017/jeugdstrategie-kb-jeugdbibliotheek-xl.
[164] Onder promotie richt de KB zich op de promotie van de maatschappelijke functie en niet op die van het object of de organisatie bibliotheek.

Stichting Lezen, Stichting Lezen & Schrijven, Seniorweb en de Belastingdienst. Voor zaken als marketing, campagnes en acties naar de klanten van de digitale bibliotheek is een aparte stichting in oprichting. De KB en VOB zijn hier gezamenlijk mee bezig. Binnen die stichting wordt binnen de kaders van de algemene privacy wetgeving geregeld hoe de lokale bibliotheken en de KB de gezamenlijke klanten benaderen.

3.3.2. Landelijke digitale openbare bibliotheek

De KB is verantwoordelijk voor het in stand houden en doorontwikkelen van de landelijke digitale openbare bibliotheek. De landelijke digitale openbare bibliotheek is een openbare bibliotheekvoorziening in de zin van de wet en is daarmee de 155ste openbare bibliotheek.

Op grond van artikel 17 van de Wsob dient de KB te zorgen voor een beheerplan, als onderdeel van het beleidsplan. In het beleidsplan van de KB is nog geen beheerplan opgenomen. In juni 2017 is er een beheerplan opgesteld voor de landelijke digitale openbare bibliotheek met een looptijd tot eind 2018. In het volgende beleidsplan van de KB zal ook het beheerplan worden opgenomen.[165]

In het beheerplan van de KB staat: *De landelijke digitale openbare bibliotheek zorgt er voor dat de publieke taken van de openbare bibliotheken ook in het digitale domein vervuld worden. Die taken concentreren zich in het digitale domein op het publieksvriendelijk, gestructureerd en van context voorzien aanbieden van digitale vormen van informatie en cultuur met een toets op betrouwbaarheid, onafhankelijkheid, authenticiteit en pluriformiteit. De landelijke digitale openbare bibliotheek draagt bij aan het realiseren van beleidsdoelen op het gebied van vrije meningsvorming, mediawijsheid, bestrijding van laaggeletterdheid, leesbevordering en talentontwikkeling.* [166]

De landelijke digitale openbare bibliotheek is onderdeel van de Nationale Digitale Bibliotheek. De KB was al de nationale bibliotheek in het kader van de WHW. De Nationale Digitale Bibliotheek omvat de taken van de KB in de domeinen wetenschap, erfgoed en openbare bibliotheken.[167] In dit onderzoek kijken we naar het onderdeel de landelijke digitale openbare bibliotheek omdat dit onderdeel voortvloeit uit de Wsob.

De landelijke digitale openbare bibliotheek bestaat uit de infrastructuur en de content. De infrastructuur bestaat momenteel uit de volgende onderdelen:

- **de Nationale Bibliotheekcatalogus (NBC+).** De NBC+ is een catalogus met gegevens over titels die in Nederlandse openbare bibliotheken en de KB.
- **het Datawarehouse (DWH).** Het DWH is een databank die gegevens uit de hele openbare bibliotheekbranche aggregeert, harmoniseert en combineert. Het DWH vormt de infrastructurele basis voor de gegevenslevering.
- **de gezamenlijke website-infrastructuur (WaaS).** De WaaS is netwerk van voorzieningen waar lokale bibliotheken gebruik van kunnen maken om hun eigen website te realiseren. Het contentmanagementsysteem (cms), de vormgeving en functionaliteit worden centraal geregeld. De inhoud van de website bepaalt de bibliotheek zelf, die daarbij zowel lokale als landelijke content en diensten kan gebruiken.
- **Identity & Access Management (IAM).** IAM is een landelijke voorziening waarmee gebruikers kunnen inloggen op allerlei bibliotheekdiensten. Door middel van een synchronisatieproces zijn lokale inlogaccounts ook voor landelijke diensten bruikbaar. De infrastructuur wordt in de loop van 2017 vervangen en heet vanaf dan de Authenticatievoorziening (AV).
- **E-bookplatform**. Het e-bookplatform is een landelijke bibliotheekvoorziening om leden van openbare bibliotheken in staat te stellen e-books te lenen.

[165] KB (2017). Beheerplan Landelijke Digitale Openbare Bibliotheek, p. 4.
[166] KB (2017). Beheerplan Landelijke Digitale Openbare Bibliotheek, p. 3-4.
[167] KB (2017). Beheerplan Landelijke Digitale Openbare Bibliotheek, p. 5.

- Naast deze kerndiensten ondersteunt de KB de toekenning van de ISIL-codes ter identificatie van openbare bibliotheken, wordt een database met informatie over producten en diensten (G!DS) beheerd en ontwikkelen ze klantfunctionaliteit (Mijn Bibliotheek).

De content bestaat uit producten en diensten voor eindgebruikers. Een voorbeeld is het e-bookplatform. De producten en diensten die onderdeel zijn van de landelijke digitale openbare bibliotheek worden besproken in hoofdstuk 5.

De KB heeft een vijftal doelen en activiteiten benoemd voor de landelijke digitale openbare bibliotheek. Over deze vijf onderdelen wordt door de KB jaarlijks gerapporteerd aan het ministerie van OCW. Hieronder worden die benoemd met daarbij de realisatie op deze onderdelen volgens de KB met daarbij weergeven welke activiteiten nog worden uitgevoerd eind 2017 en 2018.

- **Het ontwikkelen en beheren van de digitale infrastructuur**. De KB geeft aan continuïteit van de dienstverlening voor alle infrastructurele componenten te hebben gerealiseerd. Er vindt via het DWH gegevenslevering plaats. Er is een overlegstructuur gerealiseerd rondom de digitale infrastructuur door middel van de gesprekstafels (zie paragraaf 3.2). Ook zijn onderdelen van de infrastructuur doorontwikkeld zoals IAM naar AV. AV moet nog wel in gebruik worden genomen. Andere activiteiten voor de toekomst zijn de doorontwikkeling van WaaS, NBC+ en het DWH.
- **Beheren en van context voorzien van de digitale collectie en de afstemming met de collectie digitale werken van de KB op grond van de WHW**. Er is een inkoopmodel voor digitale content vastgesteld dat zorgt voor veranderingen in het aankoopbeleid. Daarnaast is er een groei van de digitale collectie gerealiseerd. Het aanbod aan de klant in afstemming met de collectie digitale werken op grond van de WHW staat op de lijst voor de toekomst. Daarnaast wil de KB de context rond de digitale collectie verder stroomlijnen.
- **Het opstellen van een reglement voor de toegang tot digitale werken**. Per 1 januari 2016 heeft de KB een lidmaatschapsvorm voor enkel de digitale voorziening gelanceerd. Voor dit lidmaatschap is een tarief vastgesteld van 42 euro per jaar. Ook is een kennismakingsabonnement mogelijk voor 21 euro waarbij een lid maximaal 6 e-books per jaar mag lenen. Voor het vaststellen van het tarief is overleg geweest met vertegenwoordigers van bibliotheken.[168] De KB is samen met de VOB bezig met het oprichten van een aparte stichting voor het bereiken van klanten van de digitale bibliotheek. In 2018 zal een evaluatie plaatsvinden van het vastgestelde tarief samen met de netwerkpartners.
- **Het bereiken van verschillende doelgroepen (klantbenadering**). Er is een groei van het gebruik van de landelijke openbare digitale bibliotheek als wordt gekeken naar het aantal accounts en uitleningen. Daarnaast zijn processen voor klantondersteuning ingericht door een uitbreiding van de klantenservice met webcare en is er sprake van structurele marketing. Voor 2018 staat de oplevering van jeugdbibliotheek.nl gepland waarbij andere doelgroepen worden bereikt. De ambitie is om de groei van het gebruik in het aantal accounts en uitleningen verder voort te zetten.
- **Het samenwerken met andere publieke aanbieders van publieke werken.** De KB werkt samen met partijen in erfgoedverband via het NDE, in de wetenschap met CLARIAH en op internationaal gebied via Europeana. De KB wil deze samenwerkingen voorzetten en ziet hierin kansen voor de synergie tussen haar taken voor wetenschap en bibliotheken.

[168] Zie: https://www.kb.nl/ob/nieuws/2015/tarief-digitaal-lidmaatschap-vastgesteld.

3.3.3. Bibliotheekvoorziening Aangepast Lezen

De KB heeft op basis van de Wsob de taak om de bibliotheekvoorziening van noodzakelijk omgezette werken voor personen met een handicap te verzorgen. Het juridisch kader waarbinnen Aangepast Lezen wordt uitgevoerd is breder dan de Wsob alleen.[169]

Aangepast Lezen streeft ernaar dat mensen met een leesbeperking volwaardig kunnen participeren in maatschappelijk en cultureel opzicht. Hiertoe wordt de bibliotheekvoorziening voor mensen met een leesbeperking, waarin boeken, kranten en tijdschriften toegankelijk in een aangepaste leesvorm (audiolezen, braillelezen, letterlezen, combilezen) worden aangeboden, onderhouden en verbeterd in nauwe samenspraak met de klant. Daarnaast wordt binnen Aangepast Lezen samengewerkt met andere organisaties in en buiten het bibliotheekwezen om de participatie en zelfredzaamheid van mensen met een leesbeperking te vergroten. Aangepast Lezen is de centrale en enige brede collectie van algemene werken voor mensen met een leesbeperking in Nederland. [170]

De doelgroep is in de Wsob breed omschreven als 'personen met een handicap'. De KB sluit bij het verlenen van toegang aan bij de criteria die zijn opgenomen in het verdrag van Marrakesh. De klant met een visuele beperking staat centraal in de (door)ontwikkeling van de dienstverlening. Streven is om continu in gesprek te blijven met de klant, zodat goed kan worden aangesloten op de vraag en een zo groot mogelijk bereik van de dienstverlening kan worden. [171]

De voorziening overstijgt het lokale niveau en wordt op nationaal niveau uitgevoerd door de Bibliotheekservice Passend Lezen in samenwerking met stichting Dedicon en de CBB (Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden). De KB is verantwoordelijk voor de aansturing en coördinatie van deze voorziening. Voor de Wsob was het SIOB verantwoordelijk voor de uitvoering van het programma Aangepast Lezen.

In het beleidsplan van de KB zijn een tweetal indicatoren voor Aangepast Lezen benoemd:

- Het aantal titels dat per jaar wordt omgezet naar aangepaste leesvormen is eind 2018 gegroeid met 25% naar 2.500 titels per jaar.
- Eind 2018 hebben 50% meer lezers zich ingeschreven die gebruik maken van lezen in aangepaste leesvormen.[172]

In de praktijk spelen deze twee indicatoren een kleine rol. Het aantal titels dat wordt omgezet naar aangepaste leesvormen wordt behaald. Jaarlijks wordt een deel van het budget voor Aangepast Lezen ingezet de productie van titels. De collectie van Braille en gesproken boeken nam dan ook toe in 2015 en 2016.

[169] De Auteurswet (artikel 15c en 15i) bevat een beperking op het auteursrecht van de rechthebbenden ten gunste van mensen met een handicap, waarmee de productie en uitleen van voor de doelgroep omgezette werken mogelijk wordt gemaakt. Met het Nederlands uitgeversverbond (NUV) zijn afspraken gemaakt over de praktische uitvoering van de dienstverlening op basis van artikel 15i. Deze afspraken zijn vastgelegd in de Regeling toegankelijke lectuur. Het VN-verdrag inzake rechten van personen met een handicap (geldig vanaf juli 2016) verplicht landen ertoe mensen met een handicap volwaardig te laten deelnemen aan de samenleving. Toegang tot informatie is een onderdeel hiervan. Het gedachtegoed van dit verdrag wordt verankerd in de Nederlandse wetgeving (Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte). Het verdrag van Marrakesh tot bevordering van toegang tot gepubliceerde werken van personen die blind zijn, visueel gehandicapt of anderszins een leeshandicap hebben geeft een kader voor grensoverschrijdende uitwisseling van werken in toegankelijke vorm die op grond van beperkingen van of uitzonderingen op het auteursrecht worden vervaardigd. Het verdrag is nog niet geratificeerd, wel is een Europese richtlijn in voorbereiding die dit mede mogelijk moet maken. Nederland is voorstander van ratificatie van het verdrag en kan zich in grote lijnen vinden in het voorstel voor de richtlijn waarmee de ratificatie van dit verdrag mogelijk wordt gemaakt. Bron: KB (2016). Beleidskader 2017-2018. Aangepast Lezen, p. 2-3.

[170] KB (2016). Beleidskader 2017-2018. Aangepast Lezen, p. 5.

[171] KB (2016). Beleidskader 2017-2018. Aangepast Lezen, p. 5.

[172] KB (2014). De kracht van het netwerk. Beleidsplan 2015-2018, p. 14.

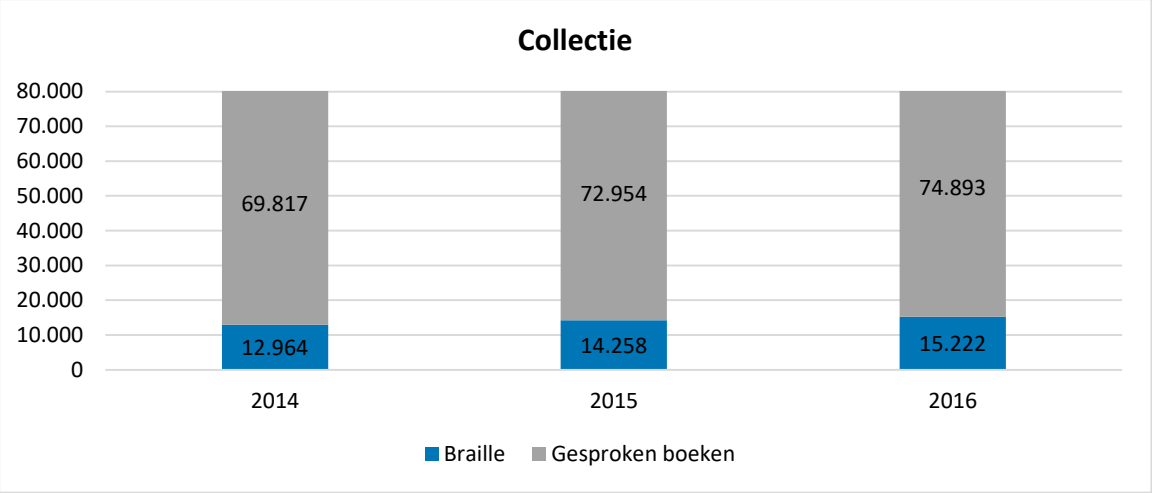

Figuur 8. Collectie Braille en gesproken boeken.

Een toename van het aantal lezers die ook gebruik maken van lezen in aangepaste leesvormen wordt door de KB als een ambitieus doel gezien waar wel volop wordt ingezet. Het totaal aantal klanten is in 2015 toegenomen met 20% (van 33.778 in 2014 naar 40.437 personen in 2015) maar in 2016 weer afgenomen met 7% (naar 37.607 personen). Een verklaring hiervoor is dat in 2016 contributie is ingevoerd en ledenbestanden zijn opgeschoond. Het gebruik van de collectie (aantal uitleningen) is wel in 2015 en 2016 gestegen met jaarlijks 7%. In 2016 zijn 1.612.308 boeken geleend.[173]

In samenspraak met belanghebbenden is in 2016 door de KB een beleidskader opgesteld dat als referentie dient voor de sturing op en doorontwikkeling van de dienstverlening. Algemeen startpunt was een stabiele dienstverlening aan de doelgroep waarbij optimale toegang en toegankelijkheid van informatie én een maximaal bereik voor mensen met een leesbeperking worden nagestreefd.[174]

De KB houdt een bibliotheekvoorziening in stand voor mensen met een leesbeperking door:

a. *Het verlenen van subsidie aan uitvoerende partijen en het bepalen van het kader en de voorwaarden daarvoor.* Ze verleent deze instellingssubsidie aan Bibliotheekservice Passend Lezen die verantwoordelijk is voor de front office (klantencontact, selectie van titels voor collectie en toegankelijkheid van de collectie via de website en catalogi). Organisaties CBB en Dedicon organiseren de backoffice waarbij het gaat om de productie, opslag van materialen, de digitale infrastructuur en de kennisfunctie, onderzoek en innovatie.
b. *Het onderhouden van contact met en aansluiten op de vraag van de doelgroep.* Er is een Lezersraad Aangepast Lezen die bestaat uit een vertegenwoordiging van gebruikers.
c. *Het sturen op innovatie en doorontwikkeling van de dienstverlening en aansluiting hiervan bij de landelijke digitale bibliotheek en fysieke dienstverlening van de openbare bibliotheken*. Hiervoor worden projectsubsidies verleend. Ook wordt gewerkt aan de verankering van de dienstverlening in de openbare bibliotheken door scholing aan te bieden aan bibliotheken (via POI's) en (delen) van de collectie beschikbaar te stellen. Aangepast Lezen is ook onderdeel van de Bibliotheek op school.
d. *Het monitoren van het gebruik en bereik van de dienstverlening.* Aan een groter bereik wordt gewerkt door via zoveel mogelijk kanalen (zoals de website en contacten met scholen en bibliotheken) een beeld te geven van de dienstverlening. Hierbij is het vooral van belang om op nieuwe manieren te proberen de niet-gebruikers te bereiken. Voor de specifieke doelgroepen zoals jeugd en slechtziende ouderen worden aanvullende initiatieven ontwikkeld.
e. *Het volgen van nationale en internationale ontwikkelingen op dit gebied*.

[173] KB (2016). Beleidskader 2017-2018. Aangepast Lezen.
[174] KB (2016). Beleidskader 2017-2018. Aangepast Lezen, p. 5.

De KB heeft zich bij de bibliotheekvoorziening Aangepast Lezen gericht op het in kaart brengen van de stand van zaken rondom de infrastructuur en te kijken naar de mogelijkheden voor de aansluiting bij de landelijke digitale openbare bibliotheek. Er is een eerste onderzoek naar de gezamenlijke toegang afgerond en er is een notitie over de gebruikersinbreng vastgesteld. In de notitie over gebruikersinbreng is inzichtelijke gemaakt wie welke taken heeft en wat de verantwoordelijkheden zijn. Ook is de memo een manier om duidelijk te maken op welke wijze gebruikers betrokken zijn bij Aangepast Lezen. Een voorbeeld is dat een Lezersraad actief is die gevraagd of ongevraagd kan adviseren over het programma. Voor 2018 en verder is het zaak om een plan te maken voor de doorontwikkeling van de infrastructuur rondom Aangepast Lezen waarbij een besluit dient te worden genomen over de vorm van de gezamenlijke toegang tot Aangepast Lezen. Daarnaast wordt verder gegaan met de uitvoering van activiteiten zoals campagnes voor senioren, het zoeken van aansluiting bij het jeugdplan, uitbreiding naar de Bibliotheek op School, het zoeken van aansluiting bij het programma Basisvaardigheden (Digisterker, Klik & Tik) en het werken aan de bekendheid en het gebruik van de dienst.

3.3.4. Collectieplan en gegevenslevering

Collectieplan

De KB stelt elke vier jaar voor de deelnemers van het netwerk een gezamenlijk collectieplan vast. In december 2016 is het 'Gezamenlijk collectieplan. Beleidskader collectiebeleid voor het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen' gepubliceerd. Het feit dat een collectieplan is gerealiseerd wordt door stakeholders uit het bibliotheekveld en de KB als een resultaat op zich gezien. Afgesproken is dat de KB eind 2018 in overleg met het bibliotheekveld een eerste evaluatie van het collectieplan zal starten. De KB geeft aan: *Door het vaststellen van een gezamenlijk collectieplan voor het netwerk van openbare bibliotheken en het monitoren daarvan draagt de KB bij aan een actueel, representatief en samenhangend collectieaanbod (fysiek en digitaal) door de bibliotheken ten behoeve van hun klanten.*[175]

Doel van het collectieplan was afstemming bewerkstelligen tussen collecties en tussen fysiek en digitaal. Het collectieplan heeft geen betrekking op de feitelijke inhoud van de collectie en het aanschaffen van titels. In het collectieplan staan 37 afspraken/aanbevelingen voor verschillende partijen. De KB vervult hierbij een coördinerende rol. Het collectieplan is nader geconcretiseerd in een uitvoeringsagenda voor 2017 en 2018. In het uitvoeringsprogramma zijn de aanbevelingen geclusterd naar zes gebieden:

1. Plusfunctie
2. Alternatief fysiek IBL
3. E-content
4. Film en bladmuziek
5. Monitorfuncties
6. Lokale bibliotheken

Per cluster zijn activiteiten geïdentificeerd en is een planning gemaakt. In de uitvoeringsagenda is verder de organisatie geschetst (wie doet wat van het netwerk?) en er zijn afspraken gemaakt over de verdeling van de kosten.

Gegevenslevering

De Wsob verplicht lokale bibliotheken, POI's en de KB om jaarlijks gegevens te leveren aan het ministerie van OCW. Voor de Wsob gebeurde het aanleveren van gegevens op vrijwillige basis. Resultaat hiervan was dat het beeld niet compleet was en de gegevens beperkt gebruikt konden worden.

Er worden twee soorten gegevens door de KB geleverd: gegevens ten behoeve van de gezamenlijke catalogus voor de landelijke digitale bibliotheek en gegevens ten behoeve van beleidsontwikkeling.

[175] KB (2016). Visie stelseltaken WSOB. Uitwerking stelseltaken zoals belegd bij KB, p. 10.

In artikel 11 van de Wsob is bij de KB de taak belegd voor het verzamelen van de gegevens. In de ministeriële regeling 'Regeling gegevenslevering openbare bibliotheekvoorzieningen' zijn nadere regels gesteld over de wijze van levering (digitaal), de aanleverdatum (jaarlijks voor 1 mei) en welke gegevens concreet geleverd dienen te worden. Bibliotheken verstrekken gegevens over voorzieningen, collectie, uitleningen, lidmaatschap en bezoek, invulling van de kernfuncties en dienstverlening, personeel en over baten en lasten. De KB levert gegevens over de collectie, gebruik en lidmaatschap. De POI's leveren gegevens over voorzieningen, IBL, ontwikkeling van innovaties, functioneren van het netwerk en baten en lasten. Meer over de gegevens die zijn verzameld door de KB is te vinden in hoofdstuk 2.

De KB geeft in haar visie over de gezamenlijke catalogus in relatie tot de gegevenslevering aan: *Om in technische zin als één bibliotheeknetwerk te kunnen functioneren is het noodzakelijk dat op een centraal punt de catalogusgegevens, de bezitsgegevens en informatie over de beschikbaarheid van materialen verzameld worden. Zonder deze verplichting kunnen de nationale bibliotheekcatalogus en het interbibliothecaire leenverkeer niet goed functioneren. Voor de bibliotheekbranche en voor de subsidieverstrekkers is het van belang inzicht te hebben in de prestaties.*[176]

De KB heeft tweemaal informatie verzameld bij bibliotheken voor de gegevenslevering. De KB geeft aan dat het proces efficiënt verloopt. Er is sprake van een 100% levering door bibliotheken van gegevens en de informatie wordt op tijd geleverd. Het proces rondom de gegevenslevering wordt jaarlijks geëvalueerd. Ook de rapportage bij de gegevenslevering wordt doorontwikkeld in overleg met de netwerkpartners. Ambitie voor 2018 is om de rapportage uit te breiden met informatie die wordt verzameld via het BOP.

[176] KB (2016). Visie stelseltaken WSOB. Uitwerking stelseltaken zoals belegd bij KB, p. 9.

4. Bereikbaarheid en spreiding bibliotheken

In dit hoofdstuk wordt de bereikbaarheid en spreiding van bibliotheken beschreven. Paragraaf 4.1 start met het aantal fysieke locaties van bibliotheekvoorzieningen en afstand tot deze voorzieningen beschreven. Gemeenten zonder openbare bibliotheekvoorziening conform de Wsob staan in paragraaf 4.2. In paragraaf 4.3 worden de selectiecriteria voor het casestudieonderzoek beschreven en worden de bevindingen uit de vijf cases beschreven. Tot slot gaat paragraaf 4.4 in op vrijwilligers in de bibliotheek.

4.1. Aantal fysieke locaties van bibliotheekvoorzieningen en afstand tot deze voorzieningen

In hoofdstuk 2 is reeds het bezoek aan de bibliotheek beschreven. Bij de spreiding en bereikbaarheid van de bibliotheekvoorzieningen wordt daarnaast gekeken naar het aantal fysieke locaties van bibliotheekvoorzieningen en de afstand tot de bibliotheek voor inwoners van Nederland. De KB geeft aan dat over het geheel genomen een tendens van verschraling zichtbaar is. Groeiend zijn de afhaalpunten, loketten waar gereserveerde boeken en andere materialen kunnen worden afgehaald en geretourneerd, en het aantal zelfbedieningsbibliotheken. Het aantal plaatsen waar burgers terecht kunnen met hun vragen bij gekwalificeerd, professioneel personeel wordt schaarser.[177]

	2014	2015	2016
Totaal vestigingen/locaties	**1.317**	**1.266**	**1.167**
Aantal vestigingen en hoofdvestigingen	802	770	767
Aantal servicepunten	209	232	194
Aantal bibliotheekbushaltes	212	141	68
Aantal miniservicepunten	59	56	56
Aantal afhaalpunten	31	56	63
Aantal zelfbedienings-bibliotheken zonder bemanning	4	11	19
Aantal bibliotheekorganisaties	157	156	154

Tabel 15. Vestigingen en locaties van openbare bibliotheken. Bron: KB (G!DS).

[177] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob.

Het aantal locaties waar inwoners terecht kunnen voor het afnemen van bibliotheekdiensten en de afstand tot de vestiging zijn de meest relevante kengetallen voor de bereikbaarheid en spreiding van bibliotheekvoorzieningen. In het licht van deze kerngetallen is bovendien relevant dat, net als het aantal vestigingen en hoofdvestigingen, ook het aantal servicepunten en bibliotheekbushaltes is afgenomen in 2016. Het aantal afhaalpunten en zelfbedieningsbibliotheken zonder bemensing is echter wel licht toegenomen. Het aantal miniservicepunten bleef gelijk in 2016 ten opzichte van 2015. Het totaal aantal vestigingen/locaties neemt zowel in 2015 als 2016 af ten opzichte van 2014.

Samenhangend met de afname van het aantal fysiek te bezoeken bibliotheeklocaties is de gemiddelde afstand tot de bibliotheek voor Nederlanders in 2015 en 2016 verder toegenomen tot 1,9 kilometer. In 2014 was de gemiddelde afstand tot de bibliotheek nog 1,8 kilometer en in 2006 1,7 kilometer. Het betreft hier de gemiddelde afstand van alle inwoners tot de dichtstbijzijnde bibliotheek, zijnde een (hoofd-)vestiging of servicepunt, berekend over de weg.[178] Afhaalpunten, miniservicepunten en zelfbediening zijn niet in deze cijfers opgenomen. Hoewel de afstand tot de dichtstbijzijnde bibliotheek afneemt, is deze nog steeds relatief klein ten opzichte van de afstand tot andere culturele voorzieningen. Bibliotheken zijn de meest nabijgelegen culturele voorziening, gevolgd door musea en theaters/schouwburgen.[179]

Tenslotte blijkt uit de cijfers dat het aantal bibliotheekorganisaties is afgenomen van 157 in 2014 naar 156 in 2015 tot 154 in 2016. De onderstaande grafiek laat deze ontwikkeling zien sinds 2005. De vermindering van het aantal bibliotheekorganisaties is al jaren gaande. Gesprekspartners geven aan dat de vermindering vooral iets zegt over de schaalvergroting die is ingezet in het bibliotheekveld. De afname van het aantal organisaties is volgens hen door de jaren ingezet met bewust beleid en is het gevolg van fusies waarmee professionaliteit en efficiency wordt bewerkstelligd.

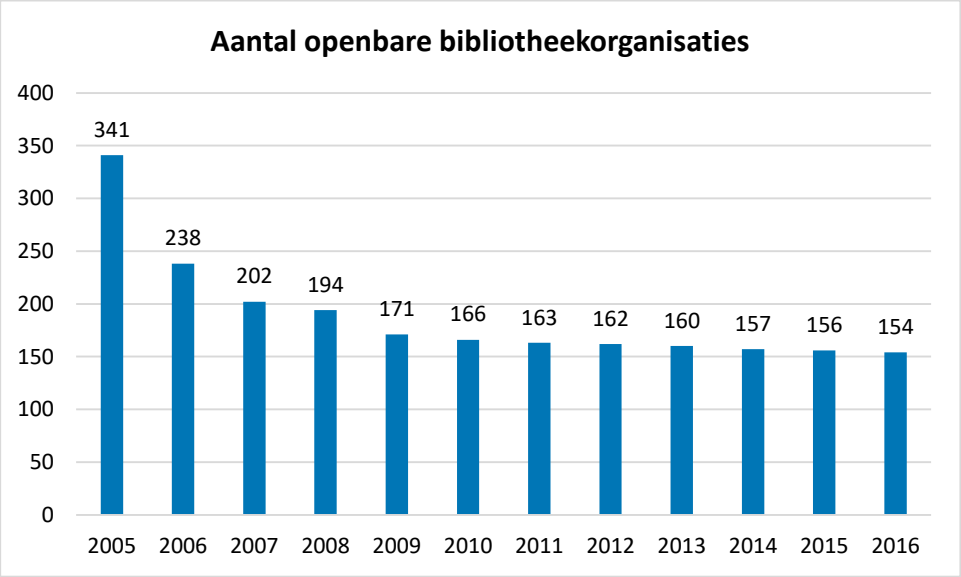

Figuur 9. Aantal openbare bibliotheekorganisaties (gebaseerd op CBS cijfers).

[178] CBS (2017). Nabijheid voorzieningen; afstand locatie, regionale cijfers.
[179] SCP (2016). Sport en cultuur. Patronen in belangstelling en beoefening, p. 42.

4.2. Gemeenten zonder openbare bibliotheekvoorziening conform de Wsob

Bij de parlementaire behandeling van de Wsob heeft de Tweede Kamer aangegeven vrees te hebben voor het mogelijk ontstaan van gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob. Door lokale bezuinigingen zouden gemeenten de aanwezige openbare bibliotheekvoorziening mogelijk wegbezuinigingen en daarmee een 'witte vlek' in het stelsel worden.

Gemeenten zonder volwaardige bibliotheekvoorziening conform de Wsob kunnen ten eerste gemeenten zijn waar geen enkele vorm van bibliotheekvoorziening is. Daarnaast zijn dit gemeenten waar wel een bibliotheekvoorziening is, maar deze voorziening niet voldoet aan de wettelijke verplichtingen voor openbare bibliotheekvoorzieningen zoals vastgesteld in de Wsob. Een openbare bibliotheekvoorziening in de zin van de Wsob geeft invulling aan de vijf kernfuncties (artikel 5), is onderdeel van het netwerk (artikel 8) en opereert vanuit een aantal in de wet benoemde publieke waarden (artikel 4). Een gemeente met een commerciële bibliotheek of een vrijwilligersbibliotheek die niet aan de wettelijke verplichtingen uit de Wsob voldoet, wordt dus gedefinieerd als een gemeente zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob.

De Wsob legt geen verplichting op aan gemeenten om een bibliotheek in stand te houden. Wel is in artikel 6 vastgelegd dat bij een voorgenomen besluit dat tot gevolg heeft dat een openbare bibliotheekvoorziening ophoudt te bestaan, of redelijkerwijs niet meer kan voldoen aan de verplichtingen uit de Wsob, de gemeente overlegt met de andere partijen waarop dit van invloed kan zijn waaronder de ingezetenen. Zo nodig maakt de gemeente afspraken over de toegankelijkheid van een openbare bibliotheekvoorziening voor het betrokken algemene publiek.

Gemeenten zonder bibliotheekvoorziening in 2014

Ten tijde van de behandeling van de Wsob waren er tien gemeenten zonder openbare bibliotheekvoorziening conform de Wsob. Deze tien gemeenten zorgden destijds wel voor een gedeeltelijke bibliotheekvoorziening, of toegang tot een openbare bibliotheek in een andere gemeente door de bibliotheekorganisatie aldaar te subsidiëren.[180] Van de tien gemeenten zijn er acht gemeenten destijds naar voren gekomen op basis van een inventarisatie van de toenmalige G!DS-data door OCW. In de onderstaande tabel zijn deze acht gemeenten opgenomen zoals destijds beschreven in de Nota naar aanleiding van het verslag inzake de Wsob. Na publicatie van deze Nota naar aanleiding van het verslag bleken er nog twee gemeenten te ontbreken op de lijst: de gemeente Vlist en de gemeente Mook en Middelaar. In de gemeente Vlist (per 1 januari onderdeel van gemeente Krimpenerwaard) was enkel een bibliobus van Karmac aanwezig. In de gemeente Mook en Middelaar is sinds 2012 geen openbare bibliotheekvoorziening meer aanwezig.

[180] Zie: http://www.debibliotheken.nl/fileadmin/documenten/2014_bibliotheekwet_nota-naar-aanleiding-van-het-verslag-inzake-wetstelsel-openbare-bibliotheekvoorzieningen_kst-33846.pdf.

	Gemeente	Provincie	Korte beschrijving
1	Ferwerderadiel	Friesland	Geen locatie, inwoners kunnen terecht in meerdere bibliotheekvestigingen in de regio, mediatheken aanwezig op scholen en peuterspeelzalen, bezorgdienst voor ouderen.
2	Rozendaal	Gelderland	Geen locatie, inwoners kunnen terecht bij bibliotheek in Velp.
3	Buren	Gelderland	Karmac bibliotheekvestiging (commerciële bibliotheek).
4	Schermer	Noord-Holland	Alleen bibliotheekbus (Gemeente fuseert vanaf 2015 met gemeente Alkmaar).
5	Zeevang	Noord-Holland	Karmac bibliobus (commerciële bibliotheek). (Gemeente fuseert in 2016 met gemeente Edam-Volendam).
6	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Noord-Holland	Afdeling voor de jeugd aanwezig en bestel- en afhaalpunt in Spaarndam. Inwoners kunnen voor volledige functie terecht in bibliotheek in Zwanenburg en Haarlem.
7	Korendijk	Zuid-Holland	Bibliotheekvestigingen onder beheer van vrijwilligers die zich op de uitleenfunctie concentreren, leenconstructie met Openbare bibliotheek Rotterdam.
8	Waterland	Noord-Holland	Karmac bibliotheekvestigingen (commerciële bibliotheek).

Tabel 16. Gemeenten zonder bibliotheekvoorziening in 2014. Bron: Nota naar aanleiding van het verslag Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen).

Huidige gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob

Om in kaart te brengen welke gemeenten in Nederland momenteel geen bibliotheekvoorziening conform de Wsob hebben, zijn drie methoden gebruikt.

- Ter eerste heeft SPN, op basis van de gegevenslevering van POI's over 2016, een lijst met elf gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob opgesteld. In deze lijst stonden de gemeenten Haaren, Alphen-Chaam, Mook en Middelaar, Ferwerderadiel, Buren, Rozendaal, Lopik, Montfoort, Waterland, Uitgeest en Korendijk.
- Ten tweede is de data uit G!DS[181] geanalyseerd. Hierbij zijn alle gemeenten die geen geregistreerde bibliotheekvoorziening in G!DS hebben in kaart gebracht. Naast bovengenoemde gemeenten, kwamen de gemeenten Veere, Blaricum, Noord-Beveland en Haarlemmerliede en Spaarnwoude naar voren als gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob.
- Tot slot zijn gemeenten met een bibliotheekvoorziening waarbij geen certificering is uitgevoerd door de Stichting Certificering Openbare Bibliotheken, of waarbij naar aanleiding van de certificering geen certificaat is toegekend, in kaart gebracht. Twee bibliotheken (Wageningen en Den Bosch) hebben uit principiële redenen niet deelgenomen aan de certificering, maar op basis van de gegevenslevering blijkt dat zij de vijf wettelijke kernfuncties uitvoeren. Eén bibliotheek geeft aan dat op verzoek van de gemeente Zaanstad maar vier van de vijf wettelijke kernfuncties worden uitgevoerd. Omdat niet alle vijf functies worden uitgevoerd is de gemeente Zaanstad strikt genomen ook een gemeente zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob.

In totaal beschikken 16 van de 388 gemeenten niet over een bibliotheekvoorziening conform de Wsob: gemeente Haaren, gemeente Alphen-Chaam, gemeente Mook en Middelaar, gemeente Ferwerderadiel, gemeente Buren, gemeente Roozendaal, gemeente Lopik, gemeente Montfoort, gemeente Waterland,

[181] G!DS is de digitale sociale en culturele kaart van de openbare bibliotheken in Nederland. Iedere bibliotheek beschikt over G!DS. Het is een databank met organisatiegegevens op het terrein van onder meer zorg, werk, onderwijs, cultuur en recreatie.
Zie: https://www.kb.nl/ob/digitale-infrastructuur/databank-gds.

gemeente Uitgeest, gemeente Korendijk, gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude, gemeente Veere, gemeente Noord-Beveland, gemeente Blaricum en gemeente Zaanstad.

Om de toegang tot een bibliotheekvoorziening in de gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob in kaart te brengen, zijn ambtenaren van deze gemeenten geïnterviewd.[182] Op basis van een documentenstudie en interviews is per gemeente een beschrijving opgenomen in bijlage 4. We starten deze beschrijving met het schetsen van de situatie voorafgaand aan het opheffen van de bibliotheekvoorziening. Daarna geven we een beeld van de huidige toegang tot een bibliotheekvoorziening. Bij de huidige situatie hebben wij aandacht voor de mogelijke toegang voor inwoners tot een bibliotheekvoorziening in andere omliggende gemeenten, burgerinitiatieven en samenwerkingsverbanden van de gemeente met bijvoorbeeld scholen en verzorgingshuizen. In onderstaande tabel zijn een aantal kenmerken per gemeente uitgelicht.

	Gemeente	Provincie	Beknopte beschrijving
1	Haaren	Noord-Brabant	- **Bibliotheek in de regio:** Inwoners kunnen terecht in meerdere bibliotheekvestigingen in de regio, maar betalen een meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Gemeente Haaren betaalt geen subsidie aan de bibliotheekvestigingen in de regio. - **Ondersteuning onderwijs:** Op de basisscholen worden schoolbibliotheken financieel ondersteund. - **Burgerinitiatieven**: Er zijn meerdere burgerinitiatieven, waar boeken kunnen worden geleend/geruild.
2	Alphen-Chaam	Noord-Brabant	- **Bibliotheek in de regio:** Inwoners kunnen terecht in meerdere bibliotheekvestigingen in de regio, maar betalen een meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Gemeente Alphen Chaam betaalt geen subsidie aan de bibliotheekvestigingen in de regio. - **Ondersteuning onderwijs:** Op de basisscholen wordt het programma de Bibliotheek op School ondersteund. - **Burgerinitiatieven:** Er is één vrijwilligersbibliotheek (Bibliotheek Alphen-Chaam).
3	Mook en Middelaar	Limburg	- **Bibliotheek in de regio:** Inwoners betalen bij bibliotheken in de regio geen meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Gemeente Mook en Middelaar geeft geen subsidie aan de bibliotheek in buurgemeenten. - **Ondersteuning onderwijs:** Op de basisscholen worden schoolbibliotheken financieel ondersteund. - **Burgerinitiatieven:** Er zijn meerdere burgerinitiatieven, waar boeken kunnen worden geruild/geleend.
4	Ferwerderadiel	Friesland	- **Bibliotheek in de regio:** Inwoners betalen bij bibliotheken in de regio geen meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Gemeente Ferwerderadiel betaalt subsidie aan de bibliotheek in buurgemeenten. - **Ondersteuning onderwijs:** Op de basisscholen wordt het programma de Bibliotheek op School ondersteund en peuterspeelzalen doen mee aan BoekStart. - **Burgerinitiatieven:** Er zijn meerdere burgerinitiatieven, waar boeken kunnen worden geruild/geleend.
5	Buren	Gelderland	- **Commerciële bibliotheek:** Er is een Karmac bibliotheek, met een vestiging en drie servicepunten in de gemeente.

[182] Er zijn 14 interviews gevoerd. Ten eerste is besloten gemeente Zaanstad niet te interviewen en geen overzicht van deze gemeente op te nemen in de rapportage. Dit omdat de bibliotheek functioneert als bibliotheekvoorziening conform de Wsob, behalve dat het de ontmoeting en debat-functie niet uitvoert. Ten tweede heeft één gemeente, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, aangegeven niet mee te willen werken aan telefonisch interview. Deze gemeente heeft wel schriftelijk een door KWINK groep opgesteld overzicht over de gemeente goedgekeurd.

			- **Bibliotheek in de regio:** Inwoners betalen bij bibliotheken in de regio een meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Gemeente Buren betaalt geen subsidie aan de bibliotheek in de buurgemeenten. - **Ondersteuning van het onderwijs**: Scholen worden financieel ondersteund voor leesstimulering en laaggeletterdheid. - **Burgerinitiatieven**: Er zijn verschillende burgerinitiatieven, waar boeken kunnen worden geruild/geleend.
6	Rozendaal	Gelderland	- **Bibliotheek in de regio:** Inwoners betalen bij bibliotheken in de regio geen meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Gemeente Rozendaal betaalt subsidie aan de bibliotheek in de buurgemeenten. - **Ondersteuning van het onderwijs:** De school in Rozendaal heeft een instellingsabonnement bij een bibliotheek in de buurgemeente. - **Burgerinitiatieven:** Er zijn geen burgerinitiatieven bekend bij de gemeente.
7	Lopik	Utrecht	- **Commerciële bibliotheek:** Er is een Karmac bibliotheek, met twee vestigingen in de gemeente. - **Bibliotheek in de regio:** Inwoners betalen bij bibliotheken in de regio geen meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Gemeente Lopik betaalt geen subsidie aan de bibliotheek in buurgemeenten. - **Ondersteuning van het onderwijs:** Op de basisscholen is een schoolbibliotheek aanwezig. - **Burgerinitiatieven:** Er zijn verschillende minibieb's, waar boeken kunnen worden geruild/geleend.
8	Montfoort	Utrecht	- **Bibliotheek in de regio:** Inwoners betalen bij bibliotheken in de regio geen meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Gemeente Montfoort betaalt subsidie aan de bibliotheek in buurgemeenten. - **Ondersteuning van het onderwijs:** Op de basisscholen wordt de Bibliotheek op School aangeboden. - **Burgerinitiatieven:** Er zijn verschillende boekspots, waar boeken kunnen worden geruild/geleend.
9	Waterland	Noord-Holland	- **Commerciële bibliotheek**: Er is een Karmac bibliotheek met vier vestigingen in de gemeente. - **Bibliotheek in de regio:** Inwoners betalen bij bibliotheken in de regio een meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Gemeente Waterland betaalt geen subsidie aan de bibliotheek in buurgemeenten. - **Ondersteuning van het onderwijs:** Scholen hebben beschikking over een bibliotheekpas van Karmac en kunnen bepaalde zaken inkopen bij Karmac. - **Burgerinitiatieven**: Er zijn verschillende burgerinitiatieven die worden ondersteund door Karmac.
10	Uitgeest	Noord-Holland	- **Bibliotheek in de regio:** Inwoners betalen bij bibliotheken in de regio geen meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Gemeente Uitgeest betaalt geen subsidie aan de bibliotheek in buurgemeenten. - **Ondersteuning van het onderwijs:** Er is ondersteuning van scholen op het gebied van leesbevordering georganiseerd door het LeesLokaal. - **Burgerinitiatieven**: Er is een LeesLokaal waar inwoners van de gemeente boeken kunnen ruilen.
11	Korendijk	Zuid-Holland	- **Bibliotheek in de regio:** Inwoners betalen bij bibliotheken in de regio geen meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Gemeente Korendijk betaalt wel subsidie aan de bibliotheek in buurgemeente voor een project Cultuureducatie. - **Ondersteuning van het onderwijs:** Samenwerkende Bibliotheken Korendijk (zie onderstaand) werkt samen met scholen, onder andere door het aanbieden van een schoolabonnement.

			- **Burgerinitiatieven:** Er zijn meerdere vrijwilligersbibliotheken aanwezig in de gemeente georganiseerd door Samenwerkende Bibliotheken Korendijk (SBK). Dit is een samenwerkingsverband van drie vrijwilligersbibliotheken in de gemeente Korendijk.
12	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Noord-Holland	- **Bibliotheek in de regio:** Inwoners betalen bij bibliotheken in de regio geen meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude betaalt subsidie aan de bibliotheek buurgemeenten. - **Ondersteuning onderwijs**: De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft niet aangegeven of het onderwijs wordt ondersteund. - **Burgerinitiatieven:** Er is een burgerinitiatief waar boeken kunnen worden geruild.
13	Veere	Zeeland	- **Bibliotheek in de regio:** Inwoners betalen bij bibliotheken in de regio geen meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Daarnaast zijn er bibliobushaltes in de gemeente. Gemeente Veere betaalt subsidie aan de bibliotheek in buurgemeenten. - **Ondersteuning onderwijs:** ZB Planbureau en Bibliotheek van Zeeland werkt samen met scholen in Veere. - **Burgerinitiatieven:** Er zijn verschillende burgerinitiatieven waar boeken kunnen worden geleend/geruild.
14	Noord-Beveland	Zeeland	- **Bibliotheek in de regio:** Inwoners betalen bij bibliotheken in de regio geen meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Daarnaast zijn er bibliobushaltes in de gemeente. Gemeente Noord-Beveland betaalt subsidie aan de bibliotheek in buurgemeenten. - **Ondersteuning onderwijs**: Op één school wordt de Bibliotheek op School aangeboden. - **Burgerinitiatieven**: Er zijn geen burgerinitiatieven bekend bij de gemeente.
15	Blaricum	Noord-Holland	- **Bibliotheek in de regio:** Inwoners betalen bij bibliotheken in de regio (onder andere Bibliotheek Huizen, Laren, Blaricum) geen meerprijs ten opzichte van inwoners uit buurgemeenten. Gemeente Blaricum betaalt subsidie aan de bibliotheek in buurgemeenten. - **Ondersteuning onderwijs**: Er is financiële ondersteuning voor programma's op basisscholen. - **Burgerinitiatieven:** Er is een minibieb waar boeken kunnen worden geruild.
16	Zaanstad	Noord-Holland	De Bieb voor de Zaanstreek verzorgt de bibliotheekvoorziening in Zaanstad. Deze bibliotheek voldoet aan de netwerkverplichtingen, maar vervult niet alle vijf kernfuncties. Er wordt geen uitvoering gegeven aan de functie 'ontmoeting en debat'.

Tabel 17. Overzicht gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob in 2017.

Analyse

Op basis van een analyse van de gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob kan een aantal overkoepelende bevindingen over de 16 gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob worden geformuleerd.

Gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob: aantal en aard

- Er zijn zestien gemeenten waar thans geen bibliotheekvoorziening is conform de Wsob. In 2014 waren dat nog tien gemeenten.[183] Voor drie van die acht gemeenten geldt dat ze niet meer op de lijst staan

[183] Belangrijke kanttekening bij de vergelijking van 10 gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob in 2014 en 16 gemeenten zonder bibliotheekvoorziening in 2017 is dat de aantallen op verschillende wijzen tot stand zijn gekomen. De lijst van 2014 is samengesteld door OCW op basis van enkel de G!ds-data. De lijst voor 2017 is, zoals beschreven, vastgesteld op basis van meerdere bronnen, namelijk de G!ds-data, de gegevenslevering van SPN én de certificering door de SCOB.

(van gemeenten zonder een bibliotheekvoorziening conform de Wsob) omdat ze inmiddels zijn gefuseerd met een andere gemeenten en daarmee onderdeel zijn geworden van een gemeente waar wel een voorziening is conform de Wsob.[184] De andere zeven gemeenten staan nog steeds op de lijst, samen met negen 'nieuwe' gemeenten.

- Onder die 16 gemeenten bevinden zich drie gemeenten die hebben gekozen voor een commerciële bibliotheek. Deze gemeenten hebben wel vestigingen (twee vestigingen respectievelijk vier vestigingen respectievelijk één vestiging met drie servicepunten), maar de bibliotheken voldoen niet volledig aan het gestelde in de artikelen 4, 5 en 8 uit de Wsob en zijn dus aangemerkt als een 'gemeente zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob'. Dit betreft de gemeente Waterland, de gemeente Buren en de gemeente Lopik. Ondanks dat deze drie gemeenten met een commerciële bibliotheek niet bijdragen aan de openbare bibliotheekvoorziening in de buurgemeenten, geldt voor één gemeente toch dat hun inwoners lid kunnen worden van de openbare bibliotheekvoorziening in de buurgemeente zonder dat ze daarvoor een meerprijs hoeven te betalen ten opzichte van de eigen inwoners van die buurgemeente (de gemeente Lopik). Voor de gemeente Buren en de gemeente Waterland geldt dat inwoners wel meerkosten betalen bij een openbare bibliotheekvoorziening in de buurgemeente, ten opzichte van de eigen inwoners van die buurgemeente.
- Daarnaast bevindt zich onder deze 16 gemeenten één gemeente waarvan de openbare bibliotheek maar vier van de vijf wettelijke kernfuncties (uit artikel 5 van de Wsob), namelijk niet de functie 'ontmoeting en debat'. Dit betreft de Bieb voor de Zaanstreek. Om deze reden voldoet deze bibliotheek strikt genomen niet aan de eisen van een openbare bibliotheekvoorziening conform de Wsob.
- De overige twaalf gemeenten hebben geen openbare bibliotheekvestiging en ook geen commerciële bibliotheek. Van die twaalf gemeenten verstrekken alsnog acht gemeenten wel subsidie aan de bibliotheek in de buurgemeente. Dit betreft de gemeenten Blaricum, de gemeente Ferwerderadiel, de gemeente Montfoort, de gemeente Korendijk, de gemeente Rozendaal, de gemeente Veere, de gemeente Noord-Beveland en de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude. Hun inwoners betalen geen meerprijs als zij lid worden in de buurgemeente. Onder de resterende vier gemeenten die geen subsidie verstrekken aan een buurgemeente zijn er twee gemeenten waarvoor alsnog geldt dat hun inwoners geen meerprijs betalen als ze lid worden van de bibliotheek in de buurgemeente. Dit betreft de gemeente Mook en Middelaar en de gemeente Uitgeest. Daarnaast zijn er twee bibliotheken waarvoor wel geldt dat ze een meerprijs moeten betalen. Dit betreft de gemeente Alphen Chaam en de gemeente Haaren.

Burgerinitiatieven

- Ook op het gebied van burgerinitiatieven zijn er verschillen tussen de gemeenten.
  - Ten eerste geven dertien gemeenten aan dat er burgerinitiatieven zijn binnen de gemeente en twee gemeenten geven aan niet bekend te zijn met initiatieven binnen de gemeente (Noord-Beveland en Roozendaal).
  - In drie gemeenten wordt een subsidie van meer dan 40.000 euro verstrekt aan deze burgerinitiatieven (Uitgeest, Alphen-Chaam en Korendijk).
  - In twee gemeenten worden of zijn daarnaast op incidentele basis kleine subsidies verleent van minder dan 1.000 euro.
  - Voor de andere gemeenten is het onbekend of de burgerinitiatieven financieel worden ondersteund.

Ondersteuning onderwijs

Tenslotte zijn er verschillen op het gebied van de gemeentelijke ondersteuning van de relatie tussen de bibliotheek en het onderwijs.

[184] De gemeente Schermer is opgeheven per 1 januari 2015 en samen gegaan met gemeente Alkmaar. De gemeente Zeevang is opgeheven per 1 januari 2016 en samen gegaan met gemeente Edam-Volendam. Deze twee gemeenten staan dus niet meer op de huidige lijst 'gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob'.

- Vier gemeenten hebben aangegeven dat de Bibliotheek op School binnen de gemeente financieel wordt ondersteund.
- Zeven gemeenten ondersteunen de samenwerking tussen de bibliotheek en het onderwijs financieel op een andere wijze dan middels het landelijke programma de Bibliotheek op school. In deze gemeenten wordt bijvoorbeeld een leesbevorderingsprogramma of een schoolbibliotheek ondersteund.
- Voor de overige gemeenten is het onbekend of er subsidie wordt verstrekt voor ondersteuning van het onderwijs door de bibliotheek.

4.3. Burgerinitiatieven

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan burgerinitiatieven rond bibliotheken. Allereerst worden de bepalingen in de Wsob omtrent burgerinitiatieven en het amendement op artikel 6 Wsob van het lid Keijzer c.s. toegelicht. Daarna volgt een typologie van verschillende projecten die kunnen worden aangemerkt als burgerinitiatief. De paragraaf eindigt met een beschrijving van vijf casussen rondom burgerinitiatieven.

4.3.1. Bepalingen Wsob (artikel 6)

In de Wsob zijn bepalingen opgenomen die van invloed kunnen zijn op burgerinitiatieven. Deze bepalingen zijn opgenomen in artikel 6 en zijn mede het gevolg van het amendement van het lid Keijzer c.s. De beschrijving van lid 4, 5 en 6 van artikel 6 van de Wsob volgt hierna:

- Lid 4: *Bij een voorgenomen besluit van een partij als bedoeld in het eerste lid dat tot gevolg heeft dat een openbare bibliotheekvoorziening ophoudt te bestaan of redelijkerwijs niet meer kan voldoen aan de verplichtingen in deze wet, overlegt zij eerst met de andere partijen op wie dit van invloed kan zijn waaronder de ingezetenen. Zo nodig maken zij afspraken over de toegankelijkheid van een openbare bibliotheekvoorziening voor het betrokken algemene publiek.* De toelichting hierop is dat niet alleen Rijk, provincie en gemeente belang hebben bij het al dan niet open houden van een bibliotheekvoorziening. Juist buurtbewoners en buurgemeenten zijn belanghebbenden als het gaat om voorzieningen in de wijk, waaronder een openbare bibliotheekvoorziening.
- Lid 5: *Bij algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld over de wijze waarop ingezetenen en maatschappelijke initiatieven bij de uitvoering van het beleid kunnen worden betrokken, het uitvoeren van taken van het college op grond van deze wet daaronder begrepen.*
- Lid 6. *De voordracht voor een algemene maatregel van bestuur als bedoeld in het vierde lid wordt niet eerder gedaan dan vier weken nadat het ontwerp aan beide kamers der Staten-Generaal is overgelegd. Indien een der kamers der Staten-Generaal besluit niet in te stemmen met het ontwerp, wordt er geen voordracht gedaan en kan niet eerder dan zes weken na het besluit van die kamer der Staten-Generaal een nieuw ontwerp aan beide kamers der Staten-Generaal worden overgelegd.*

De achterliggende idee van het amendement is dat het goed denkbaar is dat bewoners zelf een initiatief kunnen ontwikkelen waardoor een desbetreffende bibliotheek toch kan voortbestaan en dat de mogelijkheden daartoe expliciet moeten worden onderzocht. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan het inzetten van vrijwilligers of het combineren van de bibliotheek met een andere (commerciële) functie.

Ook wordt voorzien in de mogelijkheid om landelijk bepaalde proces-eisen te stellen aan de wijze waarop en de vormen waarin buurtinitiatieven kunnen plaatsvinden middels een AmvB. Voor bibliotheekvoorzieningen wordt een buurtinitiatiefrecht geïntroduceerd dat lijkt op het Britse model van een *right to challenge* of, mogelijk in sommige gevallen, een *right to bid*.

Het ministerie van OCW heeft aangegeven af te wachten hoe burgerinitiatieven in de praktijk vorm krijgen om daarmee te bezien of er aanleiding is nadere regels te stellen in een AmvB (zoals bedoeld in lid 5 van artikel 6 van de Wsob).

4.3.2. Typologie van burgerinitiatieven rond bibliotheken

Voordat hierna burgerinitiatieven aangaande bibliotheken worden omschreven, is het van belang te constateren dat de meningen over wat wel en niet onder een burgerinitiatief kan worden verstaan in de bibliotheeksector uiteenlopen.

In dit onderzoek wordt niet de definitiediscussie beslecht over wat wel en geen burgerinitiatief is op het gebied van bibliotheken. In dit hoofdstuk wordt een zo compleet mogelijk beeld geschetst van de initiatieven die volgens betrokkenen kunnen worden gezien als burgerinitiatieven. Deze keuze is gemaakt omdat het doel van het onderzoek is om inzicht te geven in de initiatieven die er zijn. Het beslechten van een definitiediscussie helpt daarbij niet per sé.

Voorts is het van belang te constateren dat een compleet en kwantitatief overzicht van alle burgerinitiatieven aangaande bibliotheekvoorzieningen in Nederland niet voor handen is.[185] Op basis van openbare bronnen kan wel een goed beeld worden gevormd van voorbeelden en typen burgerinitiatieven die zijn ontstaan. Een overzicht van de initiatieven die wij tijdens dit onderzoek zijn tegengekomen door het bestuderen van (openbare) bronnen als bibliotheekblad.nl, nieuwsberichten van de KB en VOB, een uitvraag bij de leden van de begeleidingscommissie, bij het IPO en een inventarisatie van de VOB onder haar leden[186], is te vinden in bijlage 5. Op basis van dit overzicht ontstaat een typologie van burgerinitiatieven bestaande uit drie categorieën. De typen burgerinitiatieven die hieronder staan beschreven zijn niet in alle gevallen volledig van elkaar te scheiden. Zo kan bijvoorbeeld een Boekspot op een wijkbibliotheek lijken. Onderstaande typologie is enkel bedoeld om grofweg de variëteit aan burgerinitiatieven te illustreren en te categoriseren.

Type 1. Vrijwilligers-, dorps-, of wijkbibliotheken

Dit soort initiatieven worden vaak georganiseerd door groepen burgers. Er is vaak sprake van een vaste locatie waar de boeken staan opgesteld en op vaste tijden zijn vrijwilligers in de bibliotheek aanwezig. In veel gevallen is de omvang van de collectie niet vergelijkbaar met de collectie van een openbare bibliotheekvoorziening. De openingstijden van dergelijke initiatieven variëren sterk, afhankelijk van het aantal vrijwilligers en van de keuze om de bibliotheek te combineren met een andere functie met ruimere openingstijden. Met deze initiatieven wordt vooral invulling gegeven aan kernfunctie 1 van de Wsob (ter beschikking stellen van kennis en informatie). Ook kunnen de initiatieven invulling geven aan de andere functies van een openbare bibliotheekvoorziening. Zo worden in de Leeszaal Rotterdam West allerlei activiteiten georganiseerd die tevens invulling geven aan functies als educatie en ontwikkeling, ontmoeting en debat, en kunst en cultuur.[187]

Type 2: Minibieb's, Boekspots en soortgelijke initiatieven

Een voorbeeld van dit tweede type is het initiatief 'Minibieb'.[188] Minibieb gaat om het idee dat je met elkaar een plek beheert waar iedereen boeken kan lenen, ruilen of achterlaten. Via een minibieb worden boeken uitgeleend aan mensen in de buurt of bezoekers van die plaats. Een minibieb kan betrekking hebben op een grote ruimte met tien boekenkasten in een buurthuis, maar ook op een klein overdekt boekenplankje bij iemand in de voortuin. Er zijn momenteel zo'n 900 minibieb's geregistreerd via minibieb.nl. Een ander

[185] Zie: In een recent onderzoek van Ecorys naar leenrechtvergoedingen is gekeken naar casussen rondom ruilbibliotheken. Ook Ecorys aan dat er bij hen geen onderzoeken en/of publicaties bekend zijn die dit concept op een gefundeerde en structurele manier in kaart hebben gebracht. Ecorys (2017). Onderzoek naar de ontwikkeling van de afdracht van leenrechtvergoedingen.
[186] Zie: http://www.debibliotheken.nl/nc/de-vob/uitgaves/nieuws/bericht/peiling-burgerinitiatieven-en-aanbieders/.
[187] Zie: http://www.leeszaalrotterdamwest.nl/over-de-leeszaal/.
[188] Zie: minibieb.nl.

soortgelijk voorbeeld zijn de zogeheten 'boekspots'. Boekspots zijn kasten in scholen, theaters, verzorgingshuizen, bedrijven en horeca waar je boeken kunt delen met anderen.[189] Dit is een initiatief van de Bibliotheken, ondersteund door de provincie Utrecht. Burgers kunnen zich aanmelden en zelf een nieuwe boekspot beginnen.[190]

Voor deze initiatieven is relatief weinig organisatiekracht nodig. Deze boekenkasten waar boeken kunnen worden geleend of geruild, vervullen enkel kernfunctie 1 van artikel 5 van de Wsob, namelijk het (mogelijk in beperkte mate) ter beschikking stellen van kennis en informatie.

Type 3. Apps (zoals Peerby)

Er zijn tal van apps die mensen in staat stellen boeken te lenen, te ruilen, weg te geven, et cetera. Een voorbeeld hiervan is platform Peerby.[191] Deelname hieraan door burgers vereist geen organisatiekracht, anders dan het downloaden van een app.

4.3.3. Casestudy-onderzoek naar vijf burgerinitiatieven

Case selectie

Uit het overzicht met burgerinitiatieven (zie bijlage 5) zijn vijf cases geselecteerd die nader worden onderzocht in een casestudy-onderzoek:

1. De vrijwilligersbibliotheek in Uitgeest (2016).
2. Thuisbibliotheek de Ruit in Venlo (2014).
3. De vrijwilligersbibliotheken in Roerdalen (2015-2017).
4. Het uitleenpunt dat wordt gerund door de gemeenschapsraad in Heibloem (2015).
5. Bibliotheekinitiatief in Geesteren (2017).

Bij de selectie van deze vijf cases is gebruik gemaakt van de volgende drie criteria, waarbij in de selectie van de casus is gestreefd naar variëteit op deze drie criteria:

- ***Betrokkenheid van de gemeente: verschil in betrokkenheid.*** Sommige burgerinitiatieven krijgen (na verloop van tijd) financiële steun van de lokale overheid, andere initiatieven hebben geen financiële relatie met de gemeente. Daarnaast opereren sommige burgerinitiatieven volledig los van de gemeente, terwijl andere initiatieven bijvoorbeeld onderwerp van bespreking zijn in de gemeenteraad, bijvoorbeeld in verband met een hulpvraag vanuit het initiatief of interesse in het initiatief vanuit de gemeente. Uiteraard gaan politiek-bestuurlijke en financiële betrokkenheid van de gemeente vaak samen. De beleidsmatige kant van burgerinitiatieven is, mede in het licht van de motie Keijzer, interessant om uit te lichten in deze midterm review. In de caseselectie zijn daarom vier initiatieven opgenomen waarbij de gemeente politiek-bestuurlijk en/of financieel betrokken is. Daarnaast is een initiatief opgenomen waar de gemeente niet bij betrokken is.
- ***Startjaar initiatief: diversiteit in startjaar.*** De Wsob is in 2015 ingevoerd. In deze midterm review kijken wij dan ook naar initiatieven die na 2015 zijn gestart. Om ook een beeld te krijgen van het verloop van deze initiatieven door de tijd heen, kiezen wij er echter voor om één initiatief te bestuderen dat al voor 2015 is gestart. In de caseselectie is één initiatief opgenomen dat is gestart in 2014, twee initiatieven die zijn gestart in 2015, één initiatief dat is gestart in 2016 en één initiatief dat is gestart in 2017.
- ***Aanleiding: verschil in aanleiding.*** Bij het selecteren van cases is onderscheid gemaakt in burgerinitiatieven die zijn ontstaan als gevolg van en reactie bezuinigingen bij de openbare bibliotheek (waardoor bijvoorbeeld een vestiging dreigde te verdwijnen) en burgerinitiatieven waarvoor bezuiniging niet de aanleiding was. In de huidige selectie is één casus gekozen die is voortgekomen uit een bezuiniging bij een gemeenten die als gevolg had dat er in die gemeente geen openbare

[189] Zie: https://sites.google.com/site/boekspotsv2/wat-is-boekspots.
[190] Zie: https://www.hetkanwel.net/2016/11/18/gratis-boeken-lezen-boekspots/.
[191] Zie: https://www.peerby.com/nl/producten/Boek/boek.

bibliotheekvoorziening meer is (conform de Wsob), drie cases die zijn voortgekomen uit gemeentelijke bezuinigingen die als gevolg hebben dat vestigingen (maar niet alle vestingen in die gemeente) moesten sluiten en één casus waarvan de aanleiding niet is gelegen in bezuinigingen.

In de volgende paragrafen worden de burgerinitiatieven die zijn bestudeerd beschreven. Onderstaande beschrijvingen zijn opgesteld op basis van documentenonderzoek en twee telefonische interviews, met de gemeente en met (een van de) initiatiefnemer(s).

4.3.4. De vrijwilligersbibliotheek in Uitgeest

Aanleiding voor het initiatief

In 2013 heeft de gemeente Uitgeest (provincie Noord-Holland) besloten om de bibliotheeksubsidie te schrappen uit de gemeentebegroting en de relatie met de Bibliotheekorganisatie IJmond-Noord formeel te beëindigen. Het ging om een subsidie van circa € 300.000 die stapsgewijs is afgebouwd. De dienstverlening van de Bibliotheek is uitgefaseerd in Uitgeest. Uiteindelijk is de bibliotheekvestiging in Uitgeest op 1 januari 2016 gesloten.[192]

Beschrijving van het initiatief

De gemeente Uitgeest heeft adviesbureau Questum in 2015 de opdracht gegeven om te onderzoeken of (en in welke vorm) een bibliotheekvoorziening gehandhaafd kan blijven.[193] Op basis van dit rapport koos de gemeente Uitgeest voor een scenario waarin uitgegaan wordt van: schoolbibliotheken op alle basisscholen in de gemeente; een taal- en mediapedagogisch programma om ouders, leerkrachten en pedagogisch medewerkers te ondersteunen bij vraagstukken in de ontwikkeling van kinderen; een bibliotheek voor volwassenen onder leiding van een lokale groep van vrijwilligers. Deze bibliotheek moet ruimte bieden voor sociale functies en bevat een leestafel met een selectie kranten en tijdschriften. De boekenvoorziening wordt in eigen beheer georganiseerd via een alternatief concept zonder (de kosten van) een geavanceerd uitleensysteem.[194]

In 2014 heeft een groep bewoners, die verontwaardigd waren over de bezuinigingen op en de mogelijke sluiting van de bibliotheek, de Werkgroep Behoud Bibliotheek Uitgeest opgezet. De Werkgroep, sinds eind 2015 Stichting Bibliotheek Uitgeest (SBU) en sinds 2017 LeesLokaal Uitgeest, kreeg van de gemeente een belangrijke rol bij het opzetten en in stand houden van de bibliotheekvoorziening voor volwassenen.[195]

Huidige stand van zaken

In maart 2016 is het LeesLokaal Uitgeest geopend. Het LeesLokaal Uitgeest is een ontmoetingsplek waar boeken kunnen worden geruild, een kop koffie kan worden gedronken, documenten kunnen worden gekopieerd en verschillende activiteiten worden georganiseerd. In LeesLokaal Uitgeest kan iedereen zich aanmelden voor een Vriend van LeesLokaal abonnement. Dit betekent een vrijwillige bijdrage van €10 per jaar. Wanneer iemand geen 'Vriend' is, kan hij wel lezen in het leeslokaal maar geen boeken meenemen. Jeugd tot en met 17 jaar kan gratis een pas aanvragen. Met deze pas kun je maximaal 4 boeken tegelijkertijd meenemen. Het LeesLokaal is vijf dagen per week (tussen de twee en vier uur per dag) geopend voor alle inwoners van Uitgeest.[196]

Op peildatum 30 juni 2017 zijn 360 volwassen en 238 kinderen Vriend van het LeesLokaal. De initiatiefnemers geven aan dat het aantal vrienden blijft groeien. Zo zijn er in 2017 reeds 100 extra volwassen gebruikers

[192] Zie: https://www.uitgeest.nl/fileadmin/RIS/bijlagen/sint15.1966_1_43058_tds.pdf.
[193] Zie: http://leeslokaal-uitgeest.nl/over-ons.
[194] Zie: https://www.uitgeest.nl/fileadmin/RIS/bijlagen/sint15.1966_1_43058_tds.pdf.
[195] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000007047.
[196] Zie: http://leeslokaal-uitgeest.nl/.

bijgekomen ten opzichte van 2016. De collectie bevat ongeveer 6.000 items. De collectie is vloeibaar omdat de filosofie is dat men boeken meeneemt en die ruilt voor andere boeken. Het LeesLokaal schaft van de vrijwillige bijdrage van Vrienden en van een deel van de gemeentelijke subsidie ook zelf boeken aan. Dit is echter maar een klein deel van de collectie. Er is geen uitleen- of aanvraagsysteem beschikbaar. Dit betekent dat een boek als het niet aanwezig is niet ergens anders worden opgevraagd. Het LeesLokaal heeft wel een administratiesysteem dat informatie over het aantal gebruikers bijhoudt. Er is een groep van 40 vrijwilligers actief voor het LeesLokaal Uitgeest.[197]

Het LeesLokaal heeft daarnaast de opdracht gekregen van de gemeente om een leesbevorderingsprogramma op te zetten. Het LeesLokaal zorgt dat leesconsulenten op scholen een aantal uren beschikbaar hebben voor leesbevordering. De leesconsultenten zijn docenten van de school die extra uren betaald krijgen voor de leesbevordering. Leesconsulenten wisselen onderling methoden uit en werken, gevoed door externe deskundigen, aan lesmateriaal voor leesbevordering. De consultenten nemen onder andere kinderen mee naar het leeslokaal. Daarnaast lezen vrijwilligers van het LeesLokaal voor op kinderdagverblijven. Het LeesLokaal bevoorraadt ook vijf schoolbibliotheken, 3-4 bibliotheken in kinderdagverblijven en 3 verzorgingstehuizen in Uitgeest.[198]

Betrokkenheid van de gemeente

De Stichting LeesLokaal Uitgeest heeft als startkapitaal € 160.000,- ontvangen van de gemeente Uitgeest. Jaarlijks is er verder €112.000,- exploitatiesubsidie beschikbaar vanuit de gemeente voor het initiatief.[199] Circa de helft van dit bedrag is bedoeld voor het leesbevorderingsprogramma (in 2016 was dit €53.000,- euro).

De gemeente Uitgeest is bestuurlijk betrokken bij het initiatief. De initiatiefnemers spreken viermaal per jaar met de gemeente. Ze leveren kwartaalrapportages op aan de gemeente. Elk jaar maken ze prestatieafspraken met het initiatief dat ook wordt geëvalueerd.[200] Een voorbeeld is dat er afspraken zijn gemaakt over de eigen inkomsten van het initiatief, het aantal openingsuren per week en de wijze waarop de tevredenheid van de klanten wordt gemeten.

Toekomstperspectief

Het LeesLokaal Uitgeest is ruim een jaar geleden van start gegaan. De initiatiefnemers geven aan dat de verwachtingen zijn overtroffen. Het aantal gebruikers neemt volgens hen nog steeds toe en ook de collectie is voldoende en van goede kwaliteit. Bovendien is er veel betrokkenheid vanuit de bevolking in Uitgeest bij het initiatief. Het initiatief onderzoekt momenteel of ze ook activiteiten kunnen uitvoeren op het gebied van volwasseneneducatie (les in het Nederlands). Hiertoe wil ze gaan samenwerken met professionele organisaties die al ervaring hebben met dit onderwerp.

Er is in de beginfase van het initiatief goed overleg geweest met de bibliotheek, bijvoorbeeld over het overnemen van stellingen. Een belangrijke uitdaging voor de toekomst is dat er een locatie beschikbaar dient te blijven voor het initiatief met voldoende ruimte. De Stichting is voor de huisvestigingskosten in grote mate afhankelijk van anderen zoals de gemeente. Een andere uitdaging die speelt is de afdracht van leenrechtvergoedingen. De Stichting is van mening dat zij enkel boeken ruilt en geen boeken in haar bezit heeft. Als er leenrechtvergoedingen dienen te worden afgedragen heeft dit gevolgen voor het financieringsmodel van de Stichting. Tot slot benoemt de gemeente als uitdaging de continuïteit van het initiatief. Er zijn nu bevlogen vrijwilligers betrokken, maar er is geen garantie dat het initiatief ook in de toekomst door vrijwilligers zal worden uitgevoerd.

[197] Bron: Informatie uit telefonisch gesprek met LeesLokaal Uitgeest.
[198] Bron: Informatie uit telefonisch gesprek met LeesLokaal Uitgeest.
[199] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000007047.
[200] Zie: https://www.uitgeest.nl/fileadmin/user_upload/PDC/bestanden/Programmabegroting_Uitgeest_2017.pdf.

4.3.5. Thuisbibliotheek De Ruit in Venlo

Aanleiding voor het initiatief

In de gemeente Venlo in Limburg is een openbare bibliotheekvoorziening conform de Wsob aanwezig, namelijk de Bibliotheek Venlo.[201] Veel inwoners uit de wijk De Ruit, in Venlo-Oost, zijn echter geen lid van de Bibliotheek Venlo. De Ruit is een achterstandswijk in Venlo-Oost. Wijkbewoners zijn vaak geen lid van de bibliotheek, omdat zij niet vaardig zijn in lezen of het abonnement voor lidmaatschap van de Bibliotheek Venlo te duur vinden. Buurtbewoners startten als reactie hierop een bibliotheek in hun eigen huis: Thuisbibliotheek De Ruit.

Beschrijving van het initiatief

De Thuisbibliotheek bestaat uit een aantal boekenkasten met ruim 1.500 boeken voor zowel kinderen als volwassenen.[202] Deze thuisbibliotheek staat in het huis van de initiatiefnemers en is zes dagen per week twee uur per dag geopend. Buurtbewoners betalen niet voor het lenen van een boek maar er kan slechts één boek per week worden geleend. Thuisbibliotheek De Ruit kent geen maximale uitleentermijn. De boeken komen vooral van particuliere donaties uit de buurt.[203]

Er zijn ongeveer 100 tot 150 buurtbewoners die vast gebruik maken van de Thuisbibliotheek. Daarnaast organiseert de Thuisbibliotheek af en toe activiteiten. Voorbeelden zijn voorleesmiddagen voor kinderen, workshops, een kerstmiddag, een boekenfeest, taal coaching, activiteiten tegen analfabetisering en het helpen bij het schrijven van sollicitatiebrieven.[204]

Betrokkenheid van de gemeente

Thuisbibliotheek De Ruit is zelfstandig gestart door de initiatiefnemers. De gemeente is niet actief betrokken bij de Thuisbibliotheek. Wel heeft Thuisbibliotheek De Ruit eenmalig gebruik gemaakt van het gemeentelijke SAM fonds (Stad van Actieve Mensen fonds). Dit fonds is bestemt voor kleine initiatieven van bewoners die een positief effect hebben op de sociale cohesie in de wijk. Aanvragers kunnen tot maximaal €5.000 aanvragen.

Het contact met de initiatiefnemers verloopt vanuit de gemeente via de bewonersondersteuning. De bewonersondersteuning bestaat uit opbouwwerkers die zijn ingehuurd door de gemeente om direct contact te onderhouden met de buurtbewoners. De gemeente staat open voor vragen en eventuele hulp als de initiatiefnemers hierom vragen.

Huidige stand van zaken

Thuisbibliotheek De Ruit heeft recent meegedaan aan een wedstrijd van de gemeente Venlo omtrent sociale innovatie. Hierbij werden bewoners uitgedaagd om een idee voor sociale binding te pitchen. Naar aanleiding van deze wedstrijd heeft Thuisbibliotheek De Ruit zich als ambassadeur aangesloten bij het initiatief Kinderzwerfboek. Het initiatief Kinderzwerfboek legt kinderboeken neer op plekken waar kinderen ze kunnen lezen, zoals bijvoorbeeld bij de dokter of in de speeltuin.[205]

Er is niet meer informatie beschikbaar over de huidige stand van zaken rondom de Thuisbibliotheek.

Toekomstperspectief

Het toekomstperspectief van het initiatief is voor de gemeente Venlo lastig in te schatten, omdat de initiatiefnemers vrijwilligers zijn en geen verplichtingen hebben. De gemeente Venlo geeft aan dat de Thuisbibliotheek belangrijk is voor de sociale cohesie binnen de gemeente. Als de bibliotheek ooit zou

[201] Zie: https://www.bibliotheekvenlo.nl/.
[202] Zie: https://www.lindanieuws.nl/nieuws/een-prachtig-initiatief-thuisbibliotheek-de-ruit/.
[203] Zie: http://annievangansewinkel.blogspot.nl/2013/10/thuisbieb.html.
[204] Zie: https://issuu.com/thesword/docs/thesword_magazine_3-2014.
[205] Zie: https://www.facebook.com/Bibliotheek-De-Ruit-600678693399515/.

ophouden te bestaan, geeft de gemeente aan te willen inspringen om samen met de bewoners te zoeken naar oplossingen.

4.3.6. De vrijwilligersbibliotheken in Roerdalen

Aanleiding voor het initiatief

De gemeente Roerdalen in de provincie Limburg telt 20.700 inwoners en bestaat uit de zes kernen: Vlodrop, Herkenbosch, Melick, Montfoort, Sint Odiliënberg en Posterholt. Bibliotheek Bibliorura heeft tot 2012 de bibliotheekvoorziening in de gemeente Roerdalen verzorgd met vestigingen in Herkenbosch en Posterholt. Als een gevolg van bezuinigingen van de gemeente Roerdalen zijn beide vestigingen per 1 januari 2013 gesloten. Na het sluiten van de vestigingen van Bibliorura heeft de gemeente Roerdalen ervoor gekozen om zowel vrijwilligersbibliotheken te ondersteunen als bepaalde diensten te blijven afnemen bij Bibliorura.

Beschrijving van het initiatief

De gemeente Roerdalen heeft zich ten doel gesteld dat er in elke dorpskern in ieder geval een vrijwilligersbibliotheek moet zijn die één of meerdere bibliotheektaken vervult. In 2016 is de gemeente daarom begonnen met het financieel ondersteunen van vrijwilligersbibliotheken. In de gemeente Roerdalen zijn momenteel zes vrijwilligersbibliotheken.

De grootte van de collectie, de openingstijden, de mate van professionaliteit en het aantal vrijwilligers verschilt per bibliotheek. Op elke locatie werken tussen de vijftien en twintig vrijwilligers. In de bibliotheek in Herkenbosch heeft men ook groot letterboeken en kan men online de catalogus raadplegen.[206] De bibliotheek in Posterholt in dorpshuis De Beuk heeft een boekencollectie van Bibliorura overgenomen en bestaat uit 1.200 romans en 100 grootletterboeken.[207] Andere boeken komen van donaties door particulieren. In totaal zijn er tussen de 25 en 80 gebruikers per vrijwilligersbibliotheek.

Huidige stand van zaken

De vrijwilligersbibliotheken hebben een eigen collectie en organiseren activiteiten die los staan van Bibliorura. Wel dienen deze bibliotheken als servicepunten van Bibliorura. Bibliorura krijgt namelijk een subsidie van €265.987,- om services aan te bieden aan inwoners van Roerdalen.[208] In de voorwaarden van de subsidie wordt specifiek gestuurd op samenwerking met de vrijwilligersbibliotheken op het gebied van de collectie.[209]

Bibliorura heeft deze samenwerking onder andere vormgegeven door in iedere vrijwilligersbibliotheek een afhaalpunt te creëren. Er maken momenteel ongeveer 23 inwoners van Roerdalen gebruik van die service via de verschillende afhaalpunten. Om deze service te stimuleren komt Bibliorura binnenkort met een actie waarbij bewoners tegen een gereduceerd tarief lid kunnen worden. Voor het bestellen van boeken bij Bibliorura is een serviceabonnement nodig dat €25 per jaar kost.[210]

Bibliorura komt daarnaast ongeveer tweemaal per jaar samen met de vrijwilligers om te overleggen over de samenwerking. Daarin geeft Bibliorura advies en ondersteuning waar dat gewenst is. Zo heeft Bibliorura bij enkele bibliotheken geholpen bij het verkrijgen van boekenkasten en het aanleggen van een internetverbinding. Omdat de vrijwilligersbibliotheken geen centraal bestuur hebben blijkt het soms lastig te zijn voor Bibliorura om een overleg te houden met vertegenwoordigers van alle zes de vrijwilligersbibliotheken.

[206] Zie: http://www.openbiebherkenbosch.nl/hoewerkthet.php.
[207] Zie: https://bibliorura.nl/service/afhaalpunten-roerdalen/643-open-bibliotheek-versterkt-het-sociale-gebeuren-in-posterholt.
[208] Zie: https://bibliorura.nl/homepage/nieuws/567-roerdalen-en-stichting-bibliorura-gaan-voor-vernieuwd-bibliotheekwerk.
[209] Zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/gmb-2016-89085.html.
[210] Zie: https://www.roerdalen.nl/krachtige-dorpen/nieuws_43587/item/lekker-lezen-met-het-serviceabonnement-van-bibliorura_101353.html.

Tot slot hebben de vrijwilligersbibliotheken een eigen abonnement bij Bibliorura waarmee ze boeken lenen om te gebruiken bij activiteiten zoals voorleesmiddagen. Dit serviceabonnement kost voor de vrijwilligersbibliotheken ook €25,- per jaar. Dit abonnement wordt betaald door de gemeente.

Betrokkenheid van de gemeente

De gemeente ondersteunt de vrijwilligersbibliotheken financieel. De vrijwilligersbibliotheken dienen een begroting in bij de gemeente. De gemeente baseert hierop vervolgens een subsidie die tussen €5.000,- en €10.000,- per vrijwilligersbibliotheek bedraagt. Daarnaast overlegt de gemeente regelmatig met de zes vrijwilligersbibliotheken. Ook helpt de gemeente bij het maken van plannen en geeft ze aan met wie de vrijwilligers contact kunnen opnemen. Deze overleggen vonden in 2016 ongeveer één maal per twee maanden plaats, maar in 2017 gebeurde dit op minder reguliere basis.

Toekomstperspectief

Zowel de gemeente, als Bibliorura en de vrijwilligers merken dat de communicatie tussen de partijen steeds beter verloopt. De gemeente en Bibliorura geven aan dat ze de huidige samenwerking periodiek evalueren en op basis daarvan plannen maken voor de toekomst. De gemeente Roerdalen wil daarnaast meer sociale activiteiten aanbieden in dorpshuizen, zoals filmavonden. Hier zouden de vrijwilligersbibliotheken ook een rol in kunnen gaan spelen.

4.3.7. Uitleenpunt gemeenschapsraad in Heibloem

Aanleiding voor het initiatief

De gemeente Leudal in de provincie Limburg bestaat uit de 36.000 inwoners verdeeld over 16 dorpskernen. Eind 2015 besloot de gemeenteraad van gemeente Leudal te bezuinigen op het bibliotheekwerk. De subsidie voor bibliotheekwerk werd teruggebracht van 700.000 naar 165.000 euro.[211] Bibliocenter, de openbare bibliotheek in Leudal met een aantal vestigingen in verschillende kernen, besloot daarop een aantal bezuinigingsmaatregelen voor het bibliotheekwerk in gemeente Leudal door te voeren. Eén van deze maatregelen betrof de sluiting van de vestiging in de kern Heibloem.

De bibliotheek in Heibloem is echter één van de weinige voorzieningen in de kern. De gemeenschap wilde niet dat deze uit het dorp zou verdwijnen. Een deel van de gemeenschap van Heibloem verzocht de gemeenteraad daarom eind 2015 toch subsidie te verlenen voor het bibliotheekwerk in Heibloem. De gemeenteraad heeft naar aanleiding van dit verzoek besloten om Bibliocenter een subsidie te verstrekken voor 2016. Voor 2017 is besloten de subsidie niet aan Bibliocenter, maar aan de gemeenschapsraad van Heibloem rechtstreeks te verstrekken. Met deze subsidie kan de gemeenschapsraad zelf een vrijwilligersbibliotheek in Heibloem in stand houden.

Beschrijving van het initiatief en huidige stand van zaken

De bibliotheekvestiging van Bibliocenter in Heibloem draaide al voor 2015 vrijwel volledig op vrijwilligers. Er werd enkel ondersteuning geboden vanuit de bibliotheek door een betaalde leesconsulent. Deze leesconsultent bood onder andere ondersteuning aan de vestiging op het gebied van collectievorming. Toen Bibliocenter besloot per 1 januari 2016 de vestiging in Heibloem te sluiten, besloot de gemeenteraad door weerstand van de gemeenschap voor 2016 €12.500,- subsidie te verlenen aan de Bibliocenter om in 2016 de werkzaamheden voor te zetten. In de loop van 2016 heeft de gemeente besloten de subsidie voort te zetten voor 2017 voor een bedrag van €7.500,-. Deze wordt rechtstreeks verstrekt aan de gemeenschapsraad voor het in stand houden van een vrijwilligersbibliotheek in Heibloem.

[211] Later bleek deze bezuiniging toch niet mogelijk en het nieuwe subsidiebedrag werd bijgesteld naar 295.000 euro.

De gemeenschapsraad van Heibloem kiest ervoor om de verkregen subsidie van de gemeente volledig te betalen aan Bibliocenter. De vrijwilligersbibliotheek in Heibloem is dus een onderdeel van Bibliocenter en wordt in stand gehouden door de gemeenschapsraad van Heibloem. De vrijwilligersbibliotheek is gevestigd in een school en is op maandag geopend van 15.00 tot 16.30 uur en op donderdag van 10.30 tot 12.00 uur.[212] De vrijwilligersbibliotheek heeft zelf geen grote collectie, maar boeken kunnen worden opgevraagd bij Bibliocenter of bij andere bibliotheken via IBL. De vrijwilligersbibliotheek in Heibloem wordt voornamelijk gebruikt door de kinderen van de school waarin de bibliotheek is gevestigd. Het grootste deel van de vrijwilligers zijn ouders van één van de schoolgaande kinderen. Daarnaast zijn er enkele tientallen ouderen die gebruik maken van het initiatief. Aangezien dit een relatief kleine groep betreft is er maar een kleine collectie voor volwassenen aanwezig. Volwassenen kunnen echter wel boeken aanvragen bij Bibliocenter en deze ophalen in de vrijwilligersbibliotheek in Heibloem.

Tot slot is de betaalde leesconsultent niet langer werkzaam in de vrijwilligersbibliotheek in Heibloem, omdat het bedrag dat de gemeente sinds 2015 verstrekt aan de gemeenschapsraad lager is dan het oorspronkelijke bedrag dat Bibliocenter begrootte voor de exploitatie van de bibliotheek in Heibloem. Er werkt geen enkele betaalde kracht meer in de vrijwilligersbibliotheek.

Betrokkenheid van de gemeente

De initiatiefnemer uit Heibloem geeft aan dat de gemeenschap van Heibloem relatief laat te horen heeft gekregen dat de bibliotheek in de kern zou worden opgeheven. Eind november 2015 werden de bibliotheekleden geïnformeerd over het verdwijnen van de vestiging in Heibloem en de afbouw van de voorziening zou reeds in januari 2016 gaan starten. De initiatiefnemer geeft verder aan dat vanuit de gemeente weinig betrokkenheid en belangstelling voor de vrijwilligersbibliotheek is. Na het verlenen van de subsidie in 2016 werd bijvoorbeeld niets meer van de gemeente vernomen over vervolgsubsidie voor 2017. De initiatiefnemers hebben zelf moeten informeren bij de gemeente of er nog subsidie zou worden verstrekt voor 2017.

Toekomstperspectief

De gemeente blijft de gemeenschapsraad de komende jaren financieel ondersteunen. Dit is vastgesteld in het bibliotheekbeleid 2017-2020. De initiatiefnemer van de gemeenschapsraad vindt het opmerkelijk dat de vrijwilligers van bibliotheek Heibloem niet zijn betrokken bij het opstellen van dit beleid.

4.3.8. Bibliotheekinitiatief in Geesteren (2017)

Aanleiding voor het initiatief

Voorheen waren er in Tubbergen in de provincie Overijssel drie vestigingen van de Stichting Bibliotheken Tubbergen (SBT). In het kader van bezuinigingen werd in december 2014 door de gemeenteraad besloten de subsidie voor SBT terug te brengen van ongeveer €450.000 naar ongeveer €300.000.[213] Dit bedrag is uiteindelijk gecorrigeerd naar €350.000, om de komende vijf jaar (2017 tot en met 2022) dBos op alle scholen te bekostigen.

De SBT gaf aan voor dit bedrag niet alle voorzieningen in stand te kunnen houden en besloot daarom twee vestigingen, in Geesteren en Albergen, te sluiten. Alleen de vestiging in dorpskern Tubbergen werd behouden.[214] De bibliotheek in Geesteren werd op 16 december 2016 gesloten.[215] De gemeente gaf aan bereid

[212] Zie: https://www.bibliocenter.nl/service/vestigingen-en-openingstijden/detail.2097167.html/bibliotheek-heibloem/.
[213] Zie: https://bestuur.tubbergen.nl/onderwerpen/raadsbrieven/Raadsbrief-nr-66-Bibliotheek-en-muziekonderwijs.pdf.
[214] Zie: http://www.dorpsbelanggeesteren.nl/nieuws-dorpsbelang-geesteren/actie-nodig-om-bibliotheek-te-/.
[215] Zie: http://www.dorpsbelanggeesteren.nl/nieuws-dorpsbelang-geesteren/bieb-geesteren-opent-9-januari.

te zijn om het bibliotheekpand voor Geesteren te behouden op de voorwaarde dat bewoners van Geesteren een creatieve invulling van de bibliotheek zouden voorstellen. De bewoners kwamen met het initiatief om in Geesteren een vrijwilligersbibliotheek te starten.[216]

Beschrijving van het initiatief

In Geesteren opende Stichting Geesteren Samen op 9 januari 2017 een vrijwilligersbibliotheek, waarbij de collectie en een deel van de inventaris grotendeels zijn geschonken door de SBT.[214] Het initiatief is gehuisvest in een pand waar een multifunctioneel centrum, 'de Bib', zal worden gerealiseerd. De Bib zal functioneren als sociale dorpshuiskamer waar werkplekken zijn voor jongeren, studenten en ZZP-ers, stilteruimtes voor mensen die een boek willen lezen en een eetkamer waar vrijwilligers koken voor inwoners die daar behoefte aan hebben. Bij de dorpsbibliotheek in de Bib kan iedere inwoner zonder registratie kosteloos boeken, tijdschriften en dagbladen lenen. Daarnaast is de jeugdcollectie van dBos van de gesloten bibliotheek verplaatst naar dit pand. Samen met de Aloysiusschool en de leesconsulent van de SBT worden kinderen van nul tot twaalf jaar gestimuleerd om te lezen. Voor deze kinderen worden ook evenementen georganiseerd, zoals de Kinderboekenweek en een voorleesontbijt.[217] Er werken ruim twintig vrijwilligers mee die tijdens openingsuren de inname, selectie, inrichting en uitstalling van boeken verzorgen en het haal-en-brengpunt van SBT faciliteren. Bij het haal-en-brengpunt kunnen bewoners boeken van de SBT halen en brengen. Daarvoor moet men wel een abonnement bij de SBT hebben. De vrijwilligers verzorgen het verkeer van boeken tussen de Bib en de bibliotheek van de SBT.

Betrokkenheid van de gemeente

De gemeente Tubbergen is zowel financieel als politiek-bestuurlijk betrokken bij het initiatief. Op 4 juli 2017 heeft de gemeenteraad besloten eenmalig een subsidie van ongeveer €85.000 te verstrekken aan het initiatief in Geesteren. Het doel van deze subsidie is het in stand houden van de bibliotheekfuncties binnen de gemeente, alsmede het vervullen van maatschappelijke functies.[218] Daarnaast heeft de gemeente een adviesbureau ingehuurd om te helpen bij het maken van een stichtingsplan voor het initiatief. De gemeente heeft na het goedkeuren van de exploitaties de subsidies toegekend. Stichting Geesteren Samen moest zelf het pand van de SBT overnemen tegen de boekwaarde, maar de gemeente heeft het bedrag betaald.

Huidige stand van zaken

Het pand in Geesteren moet nog worden overgedragen van de SBT aan Stichting Geesteren Samen, waarna het zal worden opgeknapt. Deze verbouwing begint in januari 2018 en duurt tot het einde van februari 2018. De bibliotheek in het pand is wel al operationeel. De verbouwingswerkzaamheden worden deels door vrijwilligers en deels door professionals uitgevoerd. De professionals worden betaald met de eerder genoemde subsidie van de gemeente. De helft van het pand wordt bij voorkeur verhuurd aan een externe partij om opbrengsten te krijgen en het project rendabel te maken. Er zijn potentiele huurders, maar er zijn nog geen concrete afspraken gemaakt. De huidige grootte en inhoud van de collectie is niet bekend, omdat deze niet geregistreerd wordt. Het initiatief vertrouwt erop dat mensen de geleende boeken na het lezen ook weer terugbrengen.

Ondersteuning

De gemeente was bij de start van het burgerinitiatief zowel financieel als politiek-bestuurlijk betrokken. Na het verstrekken van de volledige subsidie en het afronden van de verbouwing zal de gemeente met Stichting Geesteren Samen het initiatief evalueren. Daarna is het de bedoeling om de samenwerking te stoppen en het initiatief zelfstandig te laten functioneren, zowel bestuurlijk als financieel.

[216] Zie: https://tubbergen.nieuws.nl/gemeenteberichten/20170630/bibliotheken-albergen-en-geesteren-krijgen-nieuwe-rol-maatschappij/.
[217] Exploitatie- en stichtingsplan 'De Bib: het huis van ideeën' (2017).
[218] Zie: https://bestuur.tubbergen.nl/Vergaderingen/Commissie-Samenleving-en-Bestuur/2017/04-juli/19:30/Rvs-Doorontwikkeling-bibliotheekvestigingen-Albergen-en-Geesteren.pdf.

Toekomstperspectief

Het dorpshuis Erve Kampboer in Geesteren gaat samen met het initiatief op korte termijn praten over eventuele samenwerkingen. Binnen een aantal jaar wordt een nieuwe basisschool gebouwd in Geesteren. De Bibliotheek op school zal mogelijk verplaatsen naar die school.

De gemeente is positief over de ontwikkeling van het initiatief. De gemeente geeft aan dat men er bij het goedkeuren van de plannen van uit is gegaan dat het initiatief minimaal tien jaar blijft bestaan.

4.3.9. Analyse

Op basis van de inventarisatie van de burgerinitiatieven en het casestudy-onderzoek kunnen een aantal overkoepelende bevindingen worden geformuleerd.

Het scannen van openbare bronnen op nieuwsberichten over initiatieven die zijn gestart na 1 januari 2015 levert 31 voorbeelden van burgerinitiatieven op.

- Na het sluiten van de openbare bibliotheek binnen gemeenten zijn verschillende initiatieven opgestart. Deze initiatieven nemen daarbij soms de locatie en (een deel van) de collectie over van de bibliotheek die gesloten is.
- In een aantal gemeenten is er een handtekeningenactie gestart om een bibliotheek te behouden en/of het korten van de subsidie van de gemeente voor de bibliotheekvoorziening tegen te gaan.
- Daarnaast zijn er veel kleinschalige bibliotheken, zoals boekenkasten in supermarkten en kleine boekenkastjes in de straat of in de voortuin van particulieren. Deze zijn soms 24 uur per dag beschikbaar en bieden inwoners de mogelijkheid om gratis boeken te ruilen. Zo zijn er zo'n 900 minibieb's geregistreerd via minibieb.nl.

De cases in het casestudy-onderzoek zijn onder andere geselecteerd op betrokkenheid van de gemeente bij de initiatieven. Deze betrokkenheid van de gemeente bij initiatieven wordt op verschillende manieren ingevuld.

- Ten eerste varieert de hoogte van de subsidie tussen de verschillende initiatieven. Zo krijgt het LeesLokaal Uitgeest jaarlijks circa €112.000 van de gemeente Uitgeest en de bibliotheek in Heibloem €7.500 van de gemeente Leudal.
- Daarnaast is er een verschil in overlegfrequentie tussen de verschillende initiatieven. Zo hebben Thuisbibliotheek De Ruit en de bibliotheek in Heibloem weinig overleg met de gemeente, terwijl de vrijwilligersbibliotheken in Roerdalen en het LeesLokaal Uitgeest aangeven regelmatig contact te hebben met te gemeente. Voor de gemeente Tubbergen is het nog lastig vast te stellen wat de overlegfrequentie is met de initiatieven, aangezien deze zich nog in de opstartfase bevinden.
- Ook de samenwerking met openbare bibliotheekvoorziening in de (naastliggende) gemeente verschilt tussen verschillende initiatieven. Zo werkt de bibliotheek in Heibloem sterk samen met Bibliocenter en de vrijwilligersbibliotheken van Roerdalen werken samen met Bibliorura. Het LeesLokaal Uitgeest is daarentegen een meer opzichzelfstaande voorziening, die geen directe samenwerking onderhoudt met een openbare bibliotheekvoorziening.
- Tenslotte zijn zowel initiatiefnemers als gemeenten over het algemeen redelijk positief over de toekomst van de burgerinitiatieven. Wel zien zij enkele uitdagingen. Deze zijn opgenomen in hoofdstuk zes.

4.4. Vrijwilligers in de bibliotheek

Binnen de openbare bibliotheekvoorzieningen op lokaal niveau zijn tot slot in toenemende mate vrijwilligers actief. In 2015 waren er 10.828 vrijwilligers actief en in 2016 13.489.[219] Vrijwilligers in de bibliotheek verrichtten 12 procent van het totaal aantal medewerkersuren in 2015. Er is sinds 2010 sprake van een stijging van het percentage medewerkersuren dat vrijwilligers verrichten in de bibliotheek. In 2010 verrichtten werknemers 5 procent van het totaal aantal medewerkersuren.[220]

In 2014 heeft Stichting Bibliotheekwerk onderzoek uitgevoerd naar de werkzaamheden van deze vrijwilligers binnen de bibliotheken. Door middel van telefonische interviews met directeuren en HR-verantwoordelijken van 124 bibliotheken hebben zij een inventarisatie gemaakt van de inzet van vrijwilligers in de branche.

Van de 124 ondervraagde bibliotheken gaf 92 procent aan met vrijwilligers te werken. Bijna de helft van de bibliotheken gaf aan dat er meer vrijwilligers werkzaam zijn in de bibliotheek dan medewerkers met een arbeidsovereenkomst. Vrijwilligers worden wel veelal een beperkt aantal uur per week ingezet. Wanneer een bibliotheek niet met vrijwilligers werkt, is dit over het algemeen een principiële beslissing.

Over het algemeen voeren vrijwilligers in bibliotheken verschillende taken uit, waarvan een belangrijke taak de bezorging van materialen aan huis is. Ook worden vrijwilligers regelmatig ingezet als gastheer of gastvrouw en ondersteunen ze regelmatig bij de uitvoering van verschillende publieks- en promotieactiviteiten in de bibliotheek. Activiteiten zoals het adviseren over de ontwikkeling van de collectie worden minder vaak door vrijwilligers uitgevoerd. De geïnterviewden in het onderzoek van Stichting Bibliotheekwerk zijn overwegend positief over de manier waarop de vrijwilligers en medewerkers met een arbeidsovereenkomst met elkaar samenwerken.

Ruim een kwart van de bibliotheken met vrijwilligers geeft aan dat vrijwilligers werkzaamheden uitvoeren die eerder door een werknemer met een arbeidsovereenkomst werden uitgevoerd. Hoewel het in de praktijk dus voorkomt dat vrijwilligers dit type werkzaamheden uitvoeren, geven nagenoeg alle bibliotheken aan dat in de organisatie wel bevorderd wordt dat kernfuncties worden uitgevoerd door werknemers met een arbeidsovereenkomst.

Een ruime meerderheid van de deelnemende bibliotheken geeft aan dat er in de organisatie beleid is opgesteld hoe om te gaan met de inzet van vrijwilligers. Over het algemeen geldt dat hoe meer vrijwilligers er werkzaam zijn in een bibliotheek, hoe vaker er beleid geformuleerd is. Bibliotheken die geen beleid hebben opgesteld, doen dit voornamelijk omdat zij onvoldoende noodzaak ervaren om beleid op te stellen.

De rol van vrijwilligers ten opzichte van de professionele organisatie wordt momenteel onder andere verder onderzocht door middel van een subsidieverzoek dat Stichting Bibliotheekwerk heeft gehonoreerd voor een project van De Tweede Verdieping in Nieuwegein en bibliotheek Bibliocenter in Weert. Het project beoogt een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de arbeidsmarkt van openbare bibliotheken. Centraal staat de vraag wat de professionele organisatie en de vakkracht in zijn maatschappelijk effect onderscheiden van de inzet van vrijwilligers en hoe dat kan worden geborgd.[221]

[219] Cijfers verkregen van KB. Deze cijfers worden niet gepubliceerd door CBS omdat zij de kwaliteit van de cijfers onvoldoende acht. De cijfers moeten dan ook worden geïnterpreteerd als indicatie van het absoluut aantal vrijwilligers.
[220] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob, p. 11.
[221] Zie: https://www.bibliotheekwerk.nl/nieuws/subsidie-voor-project-over-professionalisering-door-inzet-vrijwilligers/.

5. Landelijke digitale openbare bibliotheek

In dit hoofdstuk worden de gebruikerservaringen en wensen met betrekking tot de landelijke digitale openbare bibliotheek (hierna digitale bibliotheek) beschreven. We starten met de bekendheid van de digitale bibliotheek. Vervolgens beschrijven we de gebruikerservaringen en de wensen voor de toekomst van de diensten die vallen onder de digitale bibliotheek.

5.1. Producten en diensten digitale bibliotheek

De digitale bibliotheek bestaat uit tien verschillende producten en diensten[222] die beschikbaar worden gesteld via onlinebibliotheek.nl en bibliotheek.nl.[223] Het gaat dan om:

1. E-books
2. Cursussen
3. LuisterBieb
4. VakantieBieb
5. WelkBoek
6. Literatuurplein
7. Leesplein
8. Werkstuk en spreekbeurt
9. Lezen voor de Lijst
10. eBooks eregalerij

5.2. Bekendheid

GfK verricht landelijk onderzoek[224] naar de boekenmarkt, in opdracht van KVB/Stichting Marktonderzoek Boekenvak (KVB-SMB). De KB neemt deel aan deze onderzoeken voor de openbare bibliotheken, net als Stichting Lezen en Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB). Vier maal per jaar vraagt GfK consumenten naar hun koop- en leesgedrag.

Onderdeel van het onderzoek is ook het lenen van e-books en de bekendheid met de digitale bibliotheek. Uit de boekenbranche meting van december 2016 bleek dat 16% van de e-book lezers lid is van de digitale bibliotheek. Nog eens 7% gebruikt het lidmaatschap van een ander.[225] De helft van de e-book lezers (51%)

[222] De eBookselectie-app is niet opgenomen in dit overzicht. Het product is niet meer in gebruik.
[223] De portals bibliotheek.nl en de onlinebibliotheek.nl zijn onderworpen aan usability tests door bibliotheekleden en lezers. Valsplat (2014). Usabiltytest E-books platform Bibliotheek. Valsplat (2017). De online bibliotheek. Rapport usabilitytest.
[224] Het consumentenonderzoek vindt online plaats, via het GfK Online Panel, dat uit ca. 100.000 personen bestaat. De veldwerkperiode is elk jaar in vaste maanden, om seizoensinvloeden zoveel mogelijk uit te sluiten. Jaarlijks zijn er twee reguliere metingen en twee themametingen. In de reguliere metingen ligt de nadruk op het meten van trends. In de themametingen neemt GfK – indien mogelijk – ook de belangrijkste trendvragen mee, om hiervoor zo veel mogelijk meetpunten te verzamelen. Het onderzoek kent altijd dezelfde randvoorwaarden: 1. Veldwerkperiode: viermaal per jaar, de laatste jaren op vaste momenten: januari, april, juli en oktober. 2. Doelgroep: Nederlandse consumenten van veertien jaar en ouder. 3. Steekproef: de netto steekproef van de reguliere metingen bedraagt n = 1200. Voor de themametingen is dat n = 1000. De netto steekproef is representatief op de kenmerken geslacht, leeftijd en opleiding. Zie http://kvbboekwerk.nl/gebruikte-bronnen/.
[225] GfK (2016). Boekenbranche Meting 38 digitaal lezen, p. 53.

kende in 2016 de digitale bibliotheek. In het onderzoek is ook specifiek gevraagd naar de VakantieBieb-app. 30% van de e-book lezers kent deze app. [226]

In de meting van april 2017 is gevraagd naar de bekendheid van leners van boeken in de bibliotheek (n=435) met een aantal producten en diensten van de digitale bibliotheek. Uit het onderzoek bleek dat van het totaal aantal leners 56% bekend is met het lenen van e-books bij het e-bookplatform, 57% bekend is met het lenen van gratis luisterboeken via de LuisterBieb-app, 41% met de meesterwerken via de website of app van de e-Books eregalerij en 54% met het lenen van een gratis selectie rechtenvrije e-books via de digitale bibliotheek.[227]

De KB heeft in september 2017 een onderzoek laten uitvoeren door Motivaction om de wensen en behoeften van gebruikers en potentiële gebruikers van het e-bookplatform in kaart te brengen. Uit de groep van de potentiële gebruikers bleek dat de helft de online Bibliotheek nog niet kent.[228]

Er is geen informatie beschikbaar over de bekendheid van de overige diensten die onderdeel zijn van de digitale openbare bibliotheek. Het gaat dan om Cursussen, Literatuurplein, Leesplein, Lezen voor de Lijst, Werkstuk en spreekbeurt.

5.3. Gebruikerservaringen en wensen

In deze paragraaf beschrijven we de ervaringen van gebruikers met de producten en diensten van de digitale bibliotheek. We beschrijven waar mogelijk de bekendheid, het gebruik en de tevredenheid van het product of dienst. De onderzoeken naar gebruikers zijn uitgevoerd onder leden van de bibliotheek. Bij het merendeel van de onderzoeken is geen informatie over niet-leden van de bibliotheek en digital-only leden van de bibliotheek meegenomen. Uitzonderingen hierop zijn de gebruikersonderzoeken van VakantieBieb, LuisterBieb en e-books.

Onderstaande grafiek 10 laat de bekendheid van een aantal producten en diensten zien en het gebruik van deze producten en diensten. Uit de meting van mei 2017 van GfK onder consumenten is informatie gehaald over het gebruik en de bekendheid van e-books, VakantieBieb, LuisterBieb en de eBooks eregalerij.

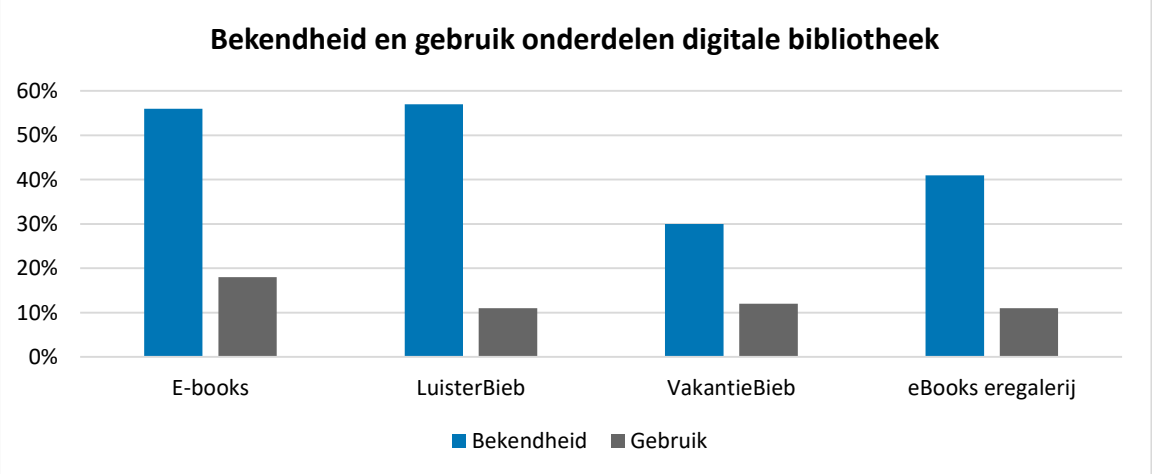

Figuur 10. Bekendheid onderdelen digitale bibliotheek en percentage gebruik.

[226] GfK (2016). Boekenbranche Meting 38 digitaal lezen, p. 55.
[227] GfK (2017). Boekenbranche Meting 40 digitaal lezen, p. 66.
[228] Motivaction (2017). De online Bibliotheek: Wensen en behoeften van gebruikers en potentiële gebruikers, p. 13.

Onderstaande grafiek 11 laat het aantal gebruikers en het gebruik zien van producten en diensten van de digitale bibliotheek in 2016. Bij het aantal gebruikers is het aantal accounts of bezoekers van de website weergeven. Bij het gebruik gaat het om het aantal uitleningen of sessies op de website.

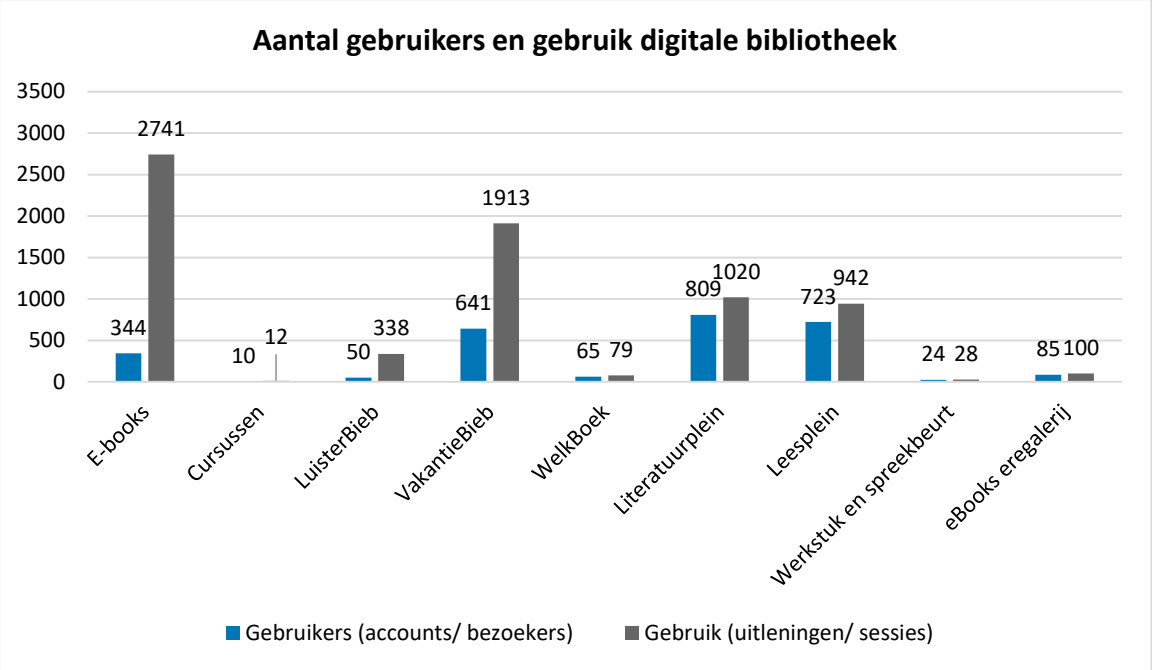

Figuur 11. Aantal actieve gebruikers en gebruik digitale bibliotheek (x 1.000).

5.3.1. E-books

Sinds januari 2014 kunnen bibliotheekleden e-books lezen via het e-bookplatform van de Bibliotheek. Meer informatie over de collectie e-books is te vinden in paragraaf 2.2.2. Eind 2016 hadden 344.152 bibliotheekleden een account op het landelijke e-bookplatform aangemaakt. Van deze accounts waren er 204.398 actief in de zin dat accounthouders in het kalenderjaar ten minste één boek hebben geleend. 2.600 accounts zijn van digital-only leden.[229] Eind augustus 2017 is het totaal aantal accounts toegenomen naar 410.000.[230]

Uit onderzoek blijkt dat 9% van de Nederlandse consumenten wel eens via de digitale bibliotheek leent.[231] 51% van de e-book lezers kent de digitale bibliotheek en hiervan maakt 13% gebruik van de digitale bibliotheek. Van de leners die bekend zijn met het e-bookplatform (56%) maakt 18% ook gebruik van deze dienst. [232]

De KB heeft onderzoek laten uitvoeren naar het marktpotentieel voor het lenen van e-books. Hieruit blijkt dat 44% van de Nederlanders geïnteresseerd is in het lenen van e-books terwijl slechts 3% van de Nederlanders hier nu gebruik van maakt.[233] De KB heeft in september 2017 een onderzoek laten uitvoeren door Motivaction om de wensen en behoeften van gebruikers en potentiële gebruikers van het e-bookplatform in kaart te brengen. Hieruit blijkt dat een kwart van de potentiële gebruikers die nog niet lid is van een bibliotheek, geïnteresseerd is in e-books van de online Bibliotheek. Een derde van deze groep geïnteresseerden is zelfs bereid om lid te worden van een bibliotheek om toegang te krijgen tot de e-books.[234]

[229] KB (2017). Gegevenslevering landelijke digitale bibliotheek ocw 2016, p. 1-2.
[230] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob. November 2017, p. 24.
[231] GfK (2016). Boekenbranche Meting 38 digitaal lezen, p. 53.
[232] GfK (2017). Boekenbranche Meting 40 digitaal lezen, p. 66.
[233] Blauw (2016). E-reader belangrijk voor vergroten markt e-lending. Rapportage pricing & portfolio KB, p. 6, 9.
[234] Motivaction (2017). De online Bibliotheek: Wensen en behoeften van gebruikers en potentiële gebruikers.

Het grootste deel van de gebruikers is lid van een lokale bibliotheek. Gebruikers van de online Bibliotheek zijn voornamelijk 55 jaar en ouder (55%). Een klein aandeel van de gebruikers is 34 jaar of jonger (7%). Vooral jongeren zijn ondervertegenwoordigd onder huidige online Bibliotheek-gebruikers. Gemiddeld worden er per gebruiker 30 e-books per jaar geleend. 45% van de gebruikers leest dagelijks of meerdere keren per week een e-book van de online Bibliotheek. 34% is een regelmatige gebruiker en leest minimaal eens per week tot eens per maand een boek van de online Bibliotheek. 22% is een incidentele gebruiker en leest een of een paar keer per jaar een e-book van de online Bibliotheek. Voor een derde van de gebruikers is de online Bibliotheek de enige manier om e-books te lezen. [235]

Het gemiddelde algemene oordeel van gebruikers over de online Bibliotheek is een 6,8. 16% van de gebruikers geeft een onvoldoende. Gebruikers die via de e-reader lezen geven vaker een onvoldoende dan gebruikers die via de overige apparaten lezen. Verbeterpunten van gebruikers zijn het uitbreiden van de collectie en het aanbod en het verbeteren van de actualiteit van het aanbod. Andere punten die gebruikers vaak noemen is het verbeteren van de downloadprocedure en de zoekfunctie. [236] Ook uit het onderzoek van het Biebpanel in 2016 blijkt dat gebruikers van het e-portal ontevreden zijn over het aanbod (actualiteit en hoeveelheid) en de vindbaarheid van de e-books binnen het portal. In dat onderzoek gaf echter wel 70% van de respondenten aan dat het downloaden van het e-book zonder technische problemen ging.[237]

Om de gebruikerservaring te verbeteren is het streven om in 2018 aan de slag te gaan met een nieuw e-bookplatform en een nieuwe e-bookapp en toename uitbreiding van het aanbod e-books: meer titels (minimaal 20.000) en actueler aanbod (tot half jaar na verschijnen). De KB heeft in het najaar van 2017 de eerste afspraken met uitgevers gemaakt.

5.3.2. Cursussen

Met de Cursussen van de Bibliotheek krijgen bibliotheekleden gratis toegang tot 32 online cursussen zoals taalcursussen en computercursussen. Een compleet overzicht is te vinden in paragraaf 2.5.2. Bibliotheekleden kunnen jaarlijks gratis twee cursussen kiezen die ze willen volgen. Cursussen van de Bibliotheek is gestart in november 2016 en is de opvolger van de Bibliotheek/HEMA-academie (gestart in 2012). Deze dienst betreft een pilot van een jaar.[238] Eind oktober 2017 is besloten om de online cursussen aan te blijven bieden. [239]

In 2016 zijn 9.856 accounts aangemaakt voor cursussen en zijn er 11.774 cursussen door gebruikers gekozen en afgenomen.[240] In juni 2017 is een online enquête uitgezet onder de afnemers van de online cursussen. De respons van het onderzoek was n=1.515. Uit het onderzoek blijkt dat de groep cursisten voornamelijk (voor 80%) bestaat uit leden van 50 jaar en ouder. Ruim een derde (37%) is 65 jaar of ouder. Ook blijkt dat van de cursisten die zich aangemeld hebben voor één of meerdere cursussen, ruim een derde (38%) nog niet is begonnen met een cursus. Naast een groot aandeel cursisten dat niet start met de cursus, rondt bijna twee vijfde (18%) van de cursisten de cursus niet af.[241]

De tevredenheid over de cursussen van respondenten was een 7,3. Dit is het gemiddelde rapportcijfer berekend over alle cursussen. De meeste cursisten zijn tevreden tot zeer tevreden over de website van Cursussen van de Bibliotheek. 81% is (zeer) tevreden met de gebruiksvriendelijkheid van de site. 72% is (zeer)

[235] Motivaction (2017). De online Bibliotheek: Wensen en behoeften van gebruikers en potentiële gebruikers.
[236] Motivaction (2017). De online Bibliotheek: Wensen en behoeften van gebruikers en potentiële gebruikers.
[237] ProBiblio heeft in 2009 BiebPanel opgericht, een onderzoeksplatform speciaal ontwikkeld voor de bibliotheekbranche. Bibliotheekleden kunnen lid worden van BiebPanel en ontvangen als deelnemer viermaal per jaar een vragenlijst over verschillende onderwerpen. Biebpanel (2016). Klanttevredenheid. Totaalrapport. Een onderzoek naar de beoordeling van diensten van de bibliotheek, p. 25.
[238] Zie: https://www.kb.nl/ob/leren-lezen-digivaardigheden/cursussen-van-de-bibliotheek.
[239] Zie: https://www.kb.nl/ob/nieuws/2017/pilot-online-cursussen-krijgt-vervolg.
[240] KB (2017). Gegevenslevering landelijke digitale bibliotheek OCW 2016, p. 1-2.
[241] DUO Market Research (2017). Rapportage Tevredenheidonderzoek Cursussen van de Bibliotheek.

tevreden met de inlogprocedure van hun persoonlijke cursusomgeving en 82% is (zeer) tevreden met de vormgeving van de cursus.[242]

Een aandachtspunt dat uit het onderzoek naar voren komt is dat er vaak een mismatch is tussen het niveau van de cursus en het opleidingsniveau van de cursisten. De door de Bibliotheek aangeboden cursussen hebben een mbo-niveau. De doelgroep van de Bibliotheek voor deze cursussen is dan ook voornamelijk leden met een middelhoge opleiding (mbo/mts/meao of havo/vwo). De responsgroep bestaat voornamelijk uit hoger opgeleiden (51% heeft een opleiding afgerond op hbo/heao/pabo/hts of wo). Bij veel cursussen geeft een relatief groot deel van de cursisten aan dat de cursus niet voldeed aan hun verwachtingen. Als reden hiervoor noemen cursisten het (te) lage niveau van de cursus.[243]

Daarnaast geeft het onderzoek aan dat er een belangrijke rol is weggelegd voor lokale bibliotheken. Ruim de helft van de cursisten heeft via een nieuwsbrief van hun lokale bibliotheek gehoord over de mogelijkheden en het aanbod van cursussen. Daarnaast geeft ruim de helft van de cursisten aan (veel of enigszins) behoefte te hebben aan klassikale vervolgcursussen, bijvoorbeeld in een vestiging van een openbare bibliotheek bij hen in de buurt. De onderzoekers raden aan de banden met lokale bibliotheken ‘warm te houden’ en hen ook te laten weten dat zij een belangrijke rol spelen bij het aantal aanmeldingen.[244]

5.3.3. LuisterBieb

LuisterBieb is een luisterboekenapp waarmee de bibliotheek 750 audioboeken aan haar leden aanbiedt voor mobiel gebruik.[245] Uit de meting van mei 2017 van GfK onder consumenten blijkt dat 57% van de leners bekend is met de LuisterBieb-app. Van deze 58% maakt 11% gebruik van dit product. [246]

In juni 2017 is, in opdracht van de KB, een enquête uitgezet onder gebruikers en niet gebruikers (Nederlands publiek dat is geïnteresseerd is in lezen en/of luisterboeken) met een respons van 535 respondenten. Hieruit blijkt dat 79% van de respondenten de LuisterBieb-app niet kent. 12% kent de app alleen van naam. 9% van de respondenten is bekend met de LuisterBieb-app.[247]

In 2016 waren er 49.887 accounts aangemaakt voor de LuisterBieb en waren er 337.851 uitleningen.[248] In juli 2017 werd de LuisterBieb-app 34.000 keer gedownload en door 29.500 mensen geactiveerd. Ook werden 125.000 luisterboeken gedownload. Eind augustus 2017 zijn er in totaal ongeveer 250.000 geactiveerde accounts.[249] In 2015 was er nog sprake van 171.101 downloads en in 2014 waren dit er 145.639.

23% van de gebruikers luistert dagelijks naar een luisterboek via de LuisterBieb. 30% luistert meerdere malen per week naar een luisterboek. Voor nog eens 23% van de respondenten geldt dat zij of maandelijks of meerdere keren per maand of wekelijks naar een luisterboek luisteren via de LuisterBieb. Gemiddeld downloaden gebruikers 18,5 luisterboeken per jaar, waarvan er gemiddeld 16,6 volledig worden beluisterd. Gebruikers zijn bijna allemaal lid van de bibliotheek (94%).[250]

8% van de benaderde gebruikers van de LuisterBieb geeft aan de app niet meer te gebruiken. Er is niet gevraagd aan respondenten waarom ze geen gebruik meer maken van de app. Redenen om geen gebruik te

[242] DUO Market Research (2017). Rapportage Tevredenheidonderzoek Cursussen van de Bibliotheek.
[243] DUO Market Research (2017). Rapportage Tevredenheidonderzoek Cursussen van de Bibliotheek.
[244] DUO Market Research (2017). Rapportage Tevredenheidonderzoek Cursussen van de Bibliotheek.
[245] Zie: https://www.kb.nl/ob/leesbevordering-digivaardigheden/luisterbieb.
[246] GfK (2017). Boekenbranche Meting 40 digitaal lezen, p. 66.
[247] Motivaction (2017). Wensen en behoeften van gebruikers en niet-gebruikers van de LuisterBieb.
[248] KB (2017). Gegevenslevering landelijke digitale bibliotheek OCW 2016.
[249] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob, p. 25.
[250] Motivaction (2017). Wensen en behoeften van gebruikers en niet-gebruikers van de LuisterBieb.

maken van luisterboeken in het algemeen is dat 66% liever een boek leest. Ook geeft 29% aan het niet prettig te vinden om te worden voorgelezen, 22% geeft aan 'het komt niet bij me op', 14% is niet (goed) bekend met luisterboeken en 6% vindt de keuze beperkter dan bij fysieke boeken.[251]

Aan de respondenten die niet bekend zijn met de LuisterBieb is gevraagd of ze interesse hebben in de app. 37% van de respondenten geeft aan dit oninteressant te vinden, omdat ze bijvoorbeeld de voorkeur geven aan een boek of hier geen behoefte aan hebben. 26% van de respondenten heeft interesse in de LuisterBieb.[252]

De diversiteit van het aanbod in de app wordt als sterk punt genoemd. Tevens is de app makkelijk in gebruik en werkt deze over het algemeen goed. De gemiddelde waardering voor de LuisterBieb-app is een 7,3. De app krijgt een onvoldoende van 9% van de gebruikers. Verbetering is vooral gewenst in het aanbod van titels (ruimer aanbod en recentere titels) en de werking van de app. Minder vaak genoemde verbeterpunten zijn de snelheid van de app, zoekfunctie en andere voorleesstemmen. [253]

5.3.4. VakantieBieb

De VakantieBieb is een gratis app voor Nederlanders die gedurende de vakantieperiode een selectie van Nederlandse e-books bevat. In 2017 waren er 60 e-books beschikbaar voor zowel jeugd als volwassenen. De app is geactiveerd door iets minder 800.000 gebruikers (stand van zaken zomer 2017). [254] In 2016 waren er 1.912.518 uitleningen via de VakantieBieb en zijn er 640.503 accounts aangemaakt.[255] Het aantal uitleningen in 2015 was 2.255.397.

Uit de meting van mei 2017 van GfK onder consumenten blijkt dat van de leners die bekend zijn met de VakantieBieb-app (30%), 12% gebruik maakt van dit product.[256]

In september 2015 en in augustus 2017 is een online enquête uitgezet onder gebruikers. De enquête in 2015 is door 3.343 respondenten ingevuld. De enquête in 2017 kent een respons van 2.406. Uit het onderzoek uit 2015 blijkt dat 80% van de gebruikers lid is van de bibliotheek. In 2017 is meer dan de helft van de respondenten (55%) lid van de bibliotheek in hun woonplaats en is 9% lid van de digitale bibliotheek. [257] In 2017 is 44% van de respondenten geen lid van de bibliotheek. Met de VakantieBieb wordt zodoende een grote groep mensen bereikt die normaal gesproken niet bereikt wordt. [258]

De registratieprocedure voor de Vakantiebieb werd in 2015 beoordeeld door 68% als 'handig', 17% vond de registratieprocedure 'redelijk handig' en 3% vond dit 'niet handig'. [259] In 2017 is gevraagd naar de tevredenheid van het registratieproces. 70% is tevreden over het registratieproces, 29% neutraal en slechts 1% is ontevreden. [260]

Ook vond in 2015 78% de app gebruiksvriendelijk, 18% redelijk gebruiksvriendelijk en 2% niet gebruiksvriendelijk. 92% van de respondenten in 2015 zou de app aanbevelen aan familie, vrienden of bekenden. Er is ook gevraagd naar de tevredenheid over het aanbod waarbij 47% van de respondenten aangaf dat er te weinig boeken werden aangeboden en 42% gaf aan 'de juiste hoeveelheid boeken'.[261] In de enquête

[251] Motivaction (2017). Wensen en behoeften van gebruikers en niet-gebruikers van de LuisterBieb.
[252] Motivaction (2017). Wensen en behoeften van gebruikers en niet-gebruikers van de LuisterBieb.
[253] Motivaction (2017). Wensen en behoeften van gebruikers en niet-gebruikers van de LuisterBieb.
[254] KB (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Rapportage voor de midterm review Wsob, p. 25.
[255] KB (2017). Gegevenslevering landelijke digitale bibliotheek OCW 2016.
[256] GfK (2016). Boekenbranche Meting 38 digitaal lezen, p. 55.
[257] KB (2015). VakantieBieb enquête uitkomsten september 2015.
[258] ICSB (2017). Koninklijke Bibliotheek. Gebruikersonderzoek VakantieBieb.
[259] KB (2015). VakantieBieb enquête uitkomsten september 2015.
[260] ICSB (2017). Koninklijke Bibliotheek. Gebruikersonderzoek VakantieBieb.
[261] KB (2015). VakantieBieb enquête uitkomsten september 2015.

in 2017 zijn andere vragen gesteld waar dus ook andere resultaten uit voortkomen. Er is gevraagd naar de tevredenheid met het menu van de VakantieBieb waar 84% van de respondenten tevreden over is. 57% van de respondenten is (zeer) tevreden over het aanbod voor kinderen. 10% is (zeer) ontevreden over het aanbod. De algemene tevredenheid over de app is groot. 83% van de respondenten is (zeer) tevreden. Zij geven aan tevreden te zijn over het gebruiksgemak en de beschikbare boeken.[262]

Respondenten zijn ook gevraagd naar verbeterpunten voor de VakantieBieb. Hiervoor konden ze uit een aantal opties kiezen. De belangrijkste wensen van respondenten zijn de mogelijkheid om verder te lezen op meerdere apparaten, beter inzicht in waar je in het boek bent en er is de behoefte om bladwijzers toe kunnen voegen.[263]

5.3.5. WelkBoek

WelkBoek is een digitale bibliothecaris. Het is een website die bibliotheekmedewerkers en bibliotheekleden helpt om boeken uit de kiezen die passen bij hun belangstelling.[264] In 2016 zijn er 78.693 sessies gehouden op de website en waren er 64.546 gebruikers.[265]

In mei 2017 is een online enquête uitgezet onder bibliotheekleden en niet-bibliotheekleden via een banner op de homepage van bibliotheek.nl en op de pagina WelkBoek. 97 respondenten hebben de enquête volledig ingevuld. 48% van de respondenten is bekend met WelkBoek, 12% heeft hier wel eens van gehoord maar het nog nooit bekeken en 39% is onbekend met WelkBoek.

Van de respondenten die WelkBoek kennen, maakt 90% (wel eens) gebruik van deze dienst. 10% van deze groep gebruikt WelkBoek meer dan één keer per maand. Ruim 93% van de respondenten die gebruikmaken van WelkBoek is lid van de openbare bibliotheek. 30% is ook lid van de digitale bibliotheek. De helft van de twaalf respondenten die WelkBoek wel kennen maar niet gebruiken, geeft (onder meer) als reden dat de leessuggesties niet aan de verwachtingen voldoen.

Bijna 90% van de respondenten die gebruikmaken van WelkBoek geeft de dienst een voldoende of hoger. Drie kwart waardeert WelkBoek met een 7, 8, 9 of zelfs een 10. Slechts 10% van de respondenten geven de dienst een onvoldoende.[266]

5.3.6. Literatuurplein

Literatuurplein stimuleert het lezen van literaire boeken door het bieden van informatie, inspiratie en verdieping over Nederlandstalige boeken. De website biedt ook informatie over activiteiten rond lezen en literatuur, zoals literaire cursussen, literaire excursies, een literaire agenda en discussietips voor leesclubs. Literatuurplein is voor zowel leden als niet-leden van de bibliotheek vanaf vijftien jaar beschikbaar. De website is ook een hulpmiddel voor bibliotheekmedewerkers.[267] Eind 2017 wordt door de KB een gebruikersonderzoek uitgezet onder bezoekers van Literatuurplein.

[262] ICSB (2017). Koninklijke Bibliotheek. Gebruikersonderzoek VakantieBieb.
[263] ICSB (2017). Koninklijke Bibliotheek. Gebruikersonderzoek VakantieBieb.
[264] Zie: https://www.kb.nl/ob/leesbevordering-digivaardigheden/welkboek.
[265] KB (2017). Gegevenslevering landelijke digitale bibliotheek OCW 2016.
[266] KB (2017). Rapportage WelkBoek (19 april t/m 24 mei 2017).
[267] Zie: https://www.kb.nl/ob/leesbevordering-digivaardigheden/literatuurplein.

	2015	2016
Bezoekers/gebruikers	939.632	809.139
Aantal paginaweergaven	2.553.615	onbekend
Aantal sessies op website	1.208.339	1.019.641

Tabel 18. Gebruikcijfers Literatuurplein. Bron: KB.

5.3.7. Leesplein

Leesplein is een website over kinder- en jeugdboeken voor kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar, hun ouders en professionals. Leesplein bevat circa 18.000 boekbeschrijvingen die zijn verrijkt met bijvoorbeeld interviews, recensies en boekbeschrijvingen.[268] In 2016 waren er 722.733 gebruikers van Leesplein en zijn 942.149 sessies gehouden op de website.[269] In 2015 waren er nog 814.961 gebruikers en zijn 1.068.679 sessie gehouden.

In 2016 heeft de KB een online enquête uitgezet onder bezoekers van Leesplein (n=6.200). Het gaat dan om zowel jeugd als volwassenen. 25% van de respondenten was tussen de 6 en 12 jaar, 33% tussen de 13 en 15 jaar, 9% 16 of 17 jaar en 32% waren volwassenen (18 jaar en ouder). Het doel van de enquête was om een beeld te krijgen van de gebruikers van Leesplein en het gebruik van de site.

Bezoekers van Leesplein komen veelal via Google of een andere zoekmachine op de website terecht (45%). 16% van de respondenten gaat direct naar Leesplein.nl en 13% komt via de website van de bibliotheek terecht op Leesplein.nl

Een groot deel van de respondenten uit de enquête bezocht de website voor het eerst (73%). Slechts 5% is meer dan vijf keer op de website geweest. Redenen om de website te gebruiken zijn het zoeken van boeken voor school (51%), voor 'mijn lijst' (18%) of voor thuis (31%). Volwassenen die de website bezochten waren vaak leerkrachten (38%), (groot)ouders (29%) of bibliotheekmedewerkers (11%). Redenen om de website te bezoeken zijn het opzoeken van leesboeken voor het werk (29%), leestips (26%) en leesboeken voor het (klein)kind. In het onderzoek is niet gevraagd naar de tevredenheid van de website Leesplein.nl

5.3.8. Lezen voor de Lijst

Lezen voor de Lijst is onderdeel van de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs (dBos VO). Het gaat om pilots die worden ingesteld om te kunnen experimenteren met bijvoorbeeld verschillende vormen van dienstverlening vanuit de lokale bibliotheek aan de school, zoals het leveren van een fysieke collectie in de school, lidmaatschap van de bibliotheek, e-books via het e-bookplatform van de landelijke digitale (jeugd)bibliotheek, luisterboeken via de app Luisterbieb, inzetten van leesconsulent en adviseur educatie op school en het geven van een workshop voor leerlingen.[270]

Voor deze dienst is geen gebruiksonderzoek beschikbaar of andere informatie over de bekendheid, het gebruik en de tevredenheid van gebruikers van Lezen voor de Lijst.

In 2015 waren er 1.259.337 sessies, 789.600 gebruikers en 8.850.234 pagina's bekeken. Er kwamen bijna 60% nieuwe bezoekers en 40% '*returning visitors*'. In 2016 waren er 1.457.215 sessies, 892.330 gebruikers en 10.199.744 pagina's bekeken. Er kwamen 58% nieuwe bezoekers en 42% '*returning visitors*'.

[268] Zie: https://www.kb.nl/ob/leesbevordering-digivaardigheden/leesplein.
[269] KB (2017). Gegevenslevering landelijke digitale bibliotheek OCW 2016.
[270] Kunst van Lezen (2017). Feitenrelaas Kunst van Lezen, Juni 2017.

5.3.9. Werkstuk en spreekbeurt

Werkstuk en spreekbeurt is een dienst die kinderen geschikte geselecteerde informatie biedt voor werkstukken en spreekbeurten over ruim 300 onderwerpen via de website bibliotheek.nl. De informatie is voor verschillende niveaus geselecteerd: basisschool groep 5/6, groep 7/8 en middelbare school klas 1 en 2. De informatie is geselecteerd door een team van onderwijsspecialisten en wordt minimaal één keer per jaar geactualiseerd. Per niveau wordt een beperkte selectie van boeken (inclusief e-books), filmpjes en links naar websites van derden (zoals Winkler Prins Junior) getoond. De ambitie is om dit onderdeel van de website onderdeel te laten zijn van de nieuwe Jeugdbibliotheek.[271]

In 2016 waren er 27.615 sessies via de website en 23.888 gebruikers van de website.[272] In 2015 waren er 58.852 sessies en 49.417 gebruikers van de website. Voor deze dienst is geen gebruiksonderzoek beschikbaar of andere informatie over de bekendheid en de tevredenheid van bezoekers van de website. In 2017 gaat de KB een usability-onderzoek uitvoeren met gebruikers om vervolgens met de resultaten de site te verbeteren.

5.3.10. eBooks eregalerij

De eBooks eregalerij bestond uit 26 klassiekers uit de Nederlandse literatuur. In combinatie met filmpjes, foto's en een uitgebreide en gevarieerde documentatie over de auteur kreeg de lezer een breed beeld van de klassiekers.[273] De eBooks eregalerij bestond uit een website en een app. De eBooks eregalerij was een van de eerste projecten van de bibliotheken voor het uitlenen van e-books. Deze e-books waren rechtenvrij vanwege de ouderdom van deze 'meesterwerken' (en omdat ze rechtenvrij waren hoefden er geen afspraken te worden gemaakt over het beschikbaar stellen van de e-books met rechthebbenden). In april 2011 werd in samenwerking met het Letterkundig Museum en de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) de app gelanceerd. In de eerste maanden waren er circa 150.000 downloads.[274]

Uit de meting van mei 2017 van GfK onder consumenten blijkt dat van de leners die bekend zijn met het lenen uit de eBooks eregalerij via de website of app (41%), 11% ook gebruik maakt van deze dienst. [275]

In 2016 waren er 99.913 sessies, 85.133 gebruikers en 9.182 downloads. Sinds 1 april 2017 is de app niet meer beschikbaar.[276]

[271] Zie: https://www.kb.nl/ob/leren-lezen-digivaardigheden/werkstuk-en-spreekbeurt.
[272] KB (2017). Gegevenslevering landelijke digitale bibliotheek OCW 2016.
[273] Zie: https://www.kb.nl/ob/digitale-infrastructuur/e-bookplatform.
[274] Stichting Bibliotheek.nl (2015). 5 jaar Bibliotheekinnovatie. Wat heeft de BNL-periode 2010-2014 gebracht?
[275] GfK (2017). Boekenbranche Meting 40 digitaal lezen, p. 66.
[276] KB (2017). Gegevenslevering landelijke digitale bibliotheek OCW 2016.

6. Ontwikkelingen rondom de Wsob

De midterm review geeft duiding aan ontwikkelingen in de bibliotheeksector en signaleert eventuele situaties die aandacht behoeven. In dit hoofdstuk schetsen we de ontwikkelingen en benoemen we aandachtspunten en uitdagingen voor de toekomst. Dit doen we door de verschillende onderdelen van de midterm reviews achtereenvolgens te bespreken.

Invulling van de vijf bibliotheekfuncties

In de Wsob staan vijf wettelijke kernfuncties benoemd. In gesprekken komt naar voren dat het expliciteren van de vijf kernfuncties door alle partijen als waardevol worden ervaren. Het opnemen van deze vijf kernfuncties in de wet heeft in de praktijk bijgedragen aan de verankering van de bibliotheekvoorziening op lokaal niveau. Zo bieden de functies een helder kader voor gemeenten en openbare bibliotheken voor het maken van afspraken. De brede formulering van de functies zorgt er voor dat deze kaders tegelijkertijd de benodigde ruimte bieden om invulling op lokaal niveau mogelijk te maken.

De invulling van de functies is veranderd in de afgelopen jaren. Zo voeren veel bibliotheken steeds meer activiteiten uit op het gebied van het sociaal domein en rondom de informatiesamenleving. Dit krijgt veelal een plek binnen de bestaande bibliotheekfuncties. Welke lokale rol een bibliotheek kan vervullen voor persoonlijke ontwikkeling van mensen is afhankelijk van de lokale maatschappelijke behoeften, het lokale aanbod van partners en de lokale wensen van gemeenten over (het bundelen van) voorzieningen. Regionaal worden netwerken van bibliotheken ondersteund die samenwerken aan innovatie van passende producten en activiteiten voor onder meer ontmoeting, debat, leren en bestrijding van laaggeletterdheid. Provincies ondersteunen regionale bibliotheeknetwerken voor verankering van bibliotheekfuncties in de samenleving.

De fysieke collectie en het aantal fysieke uitleningen dalen terwijl er sprake is van een stijging van de digitale collectie en van het aantal digitale uitleningen. De totale collectie en het totaal aantal uitleningen dalen, net als ook het totaal aantal leden van de bibliotheek. In de midterm review is de wens uitgesproken door verschillende gesprekspartners te zorgen voor een betere aansluiting tussen de producten uit de digitale bibliotheek en de lokale bibliotheken. Een voorbeeld hierbij is het bieden van ondersteuning aan lokale bibliotheken wanneer digitale producten zoals Klik & Tik en Oefenen.nl worden aangeboden aan leden van de bibliotheek. De digitale producten vereisen lokale begeleiding door medewerkers van bibliotheken en dat vereist dat medewerkers op de hoogte dienen te zijn van de werking van de digitale producten en daarvoor geëquipeerd zijn.

Het ter beschikking stellen van ‘kennis en informatie’ (functie 1) betreft naast de bovengenoemde uitleningen en de collectie van bibliotheken ook door bibliotheken opgezette informatiepunten. Op het gebied van ‘ontwikkeling en educatie’ (functie 2) en het ‘bevorderen van lezen en kennismaking met literatuur’ (functie 3) zijn verschillende landelijke programma’s opgezet. Zo werken bibliotheken nauw samen met scholen via het programma de Bibliotheek op school. Door nauwe samenwerking in het veld is het programma breed uitgerold in het primair onderwijs. De ambitie voor de toekomst is om dit programma uit te breiden naar het voortgezet onderwijs. Ook zijn er landelijke afspraken gemaakt in samenwerking met bijvoorbeeld de Belastingdienst en rondom Taalhuizen. De uitdaging is telkens pilots en experimenten die succesvol blijken te zijn, op te schalen en breed beschikbaar te maken voor het hele bibliotheeknetwerk. Dit vereist samenwerking in het netwerk door samen te kiezen voor gezamenlijke activiteiten. Op lokaal en regionaal niveau vereist dit samenwerking met partijen in het sociaal domein, educatie voor volwassenen en onderwijs.

De **rol van bibliotheken verandert** en ook de wijze waarop zij hun maatschappelijke bijdrage zichtbaar maken. Via de **Regeling gegevenslevering** wordt informatie verzameld bij bibliotheken en POI’s over bijvoorbeeld het

aantal activiteiten dat bibliotheken organiseren met betrekking tot de vijf bibliotheekfuncties maar ook over het aantal uitleningen. De Regeling gegevenslevering is vastgesteld door de minister van OCW. De informatie wordt verzameld op basis van beschikbaarheid bij de bibliotheken. In gesprekken komt naar voren dat er bij het opvragen van informatie een goed onderscheid gemaakt dient te worden tussen informatie die *need-to-know* is en informatie die *nice-to-know* is. Daar komt bij dat sommige gesprekspartners aangeven dat sommige gegevens minder goed passen bij de veranderende rol van bibliotheken. Zo worden bijvoorbeeld vragen gesteld over de relevantie van cijfers over uitleningen maar ook over enkel het registreren van het aantal activiteiten. De gegevenslevering is in ontwikkeling en jaarlijks worden aanpassingen gedaan om de verzamelde informatie beter te laten aansluiten bij de behoeften van het bibliotheekveld, maar ook bij de behoeften van overheidsorganisaties die voor een groot gedeelte zorgdragen voor de financiering door het verstrekken van subsidie aan bibliotheekorganisaties. Het idee is om geleidelijk meer gegevens over de maatschappelijke bijdrage op te nemen wanneer deze uit onderzoeken beschikbaar komen. De Regeling gegevenslevering kan bijvoorbeeld direct worden uitgebreid met de gegevens zoals deze nu al jaarlijks opgevraagd worden via het Bibliotheekonderzoeksplatform (BOP).

Benchmarking wordt in de toekomst mogelijk door de openbaarheid van de gegevens die verzameld worden via de Regeling gegevenslevering. Bij de KB is een tool in ontwikkeling die op basis van de gegevens snel selecties kan maken en inzicht in de cijfers kan geven. In het veld heerst echter een zorg voor ongenuanceerde vergelijking (benchmarking) van bibliotheken. De KB geeft aan dat benchmarking zal worden ingezet om ontwikkelingen te schetsen en verbanden te duiden.

Naast de gegevenslevering zijn er ook initiatieven die zich richten op het in kaart brengen van **maatschappelijke effecten** van bibliotheken. Een voorbeeld is het programma Meten Maatschappelijke Opbrengst waarbinnen de KB samen met POI's sinds begin 2017 methoden en instrumenten voor effectmeting voor bibliotheken ontwikkelt en dit toegankelijk wil maken. Een ander voorbeeld is dat de VOB met haar leden sinds begin 2017 werkt in het project Meervoudig verantwoorden aan effectmeting. De maatschappelijke bijdrage van bibliotheken wordt momenteel zichtbaar gemaakt via monitoring en rapportage van bibliotheken via onderzoeken die beschikbaar worden gesteld op het BOP.

Dat bibliotheken van waarde kunnen zijn voor het **sociale domein** staat bij de verschillende stakeholders niet ter discussie. Welke rol dit zou moeten zijn en hoe deze specifiek kan worden ingevuld door bibliotheken wordt wel als een uitdaging gezien. Sommige gesprekspartners vrezen voor een bibliotheek die over 'alle domeinen' wil gaan en uit het oog verlies waar de sterke kanten van de bibliotheek van oorsprong liggen. Gemeenten zien de rol van bibliotheken in het sociale domein in relatie met de informatiesamenleving. Bibliotheken spelen al een rol bij op het gebied van leesbevordering, laaggeletterdheid, digitale vaardigheden, scholing en arbeidsmarkt. Naast lokale invulling van de rol in het sociaal domein, worden daarnaast landelijk een aantal programma's uitgerold (met bijvoorbeeld de Belastingdienst en met UWV).

Conclusie en vooruitblik: De kernfuncties bieden een helder kader voor gemeenten en openbare bibliotheken om afspraken te maken over de rol van de bibliotheek in de lokale omgeving. De brede formulering van de vijf functies zorgt er voor dat het kader tegelijkertijd de benodigde ruimte biedt om invulling op lokaal niveau mogelijk te maken. De invulling van de functies heeft breder vorm gekregen waarbij met name de invulling op het gebied ontwikkeling en educatie in relatie tot het sociaal domein stelselbreed gestalte heeft gekregen. Dat blijkt met name uit de veelheid aan activiteiten op het gebied van basisvaardigheden, lezen en laaggeletterdheid. Uitdagingen voor de toekomst zijn het nog beter zichtbaar maken van de maatschappelijke impact van de bibliotheek, het opschalen en breed beschikbaar stellen voor het hele bibliotheeknetwerk van producten en diensten die in pilots en experimenten succesvol zijn gebleken en het verder verbeteren van de aansluiting tussen de producten en diensten van de digitale bibliotheek en de lokale ondersteuning door bibliotheken die daarbij wordt gegeven.

Functioneren van het bibliotheeknetwerk als stelsel

Het vormen van één netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen door bibliotheken, POI's en de KB is een belangrijk onderdeel van de Wsob. Ook zijn er drie overheidslagen als opdrachtgevers en subsidiënten betrokken bij het bibliotheeknetwerk als stelsel. In het algemeen geven betrokkenen aan dat het netwerk in ontwikkeling is. Partijen weten elkaar te vinden, stemmen zaken af en maken afspraken over gezamenlijke uitvoering van agenda's. Op provinciaal niveau is sinds de invoering van de Wsob het provinciaal overleg tussen beleidsambtenaren weer actief. Op gemeentelijk niveau was al een overleg op ambtelijk niveau via de VNG actief. Provincies hebben de inwerkingtreding van de Wsob aangegrepen om zich expliciet te heroriënteren op hun rol en hebben daarbij menigmaal ook veranderingen doorgevoerd in de aansturing van de POI's en in hun contacten met gemeenten. Bij de rolinvulling door gemeenten in het stelsel is veelal geen sterke verandering te zien, hetgeen ook verklaard kan worden door het gegeven dat de beoogde rol van de bibliotheek zoals beschreven in de Wsob niet sterk veranderd is ten opzichte van de periode voor inwerkingtreding van de Wsob (toen de vijf functies ook reeds waren gedefinieerd, al waren ze toen nog niet gecodificeerd in wetgeving).

Het verder ontwikkelen van het netwerk van bibliotheekvoorzieningen. De Wsob heeft een structuur vastgelegd waarin de rollen van de partijen en de verhoudingen ten opzichte van elkaar zijn beschreven. Deze rollen zijn in verschillende documenten zoals de Innovatieagenda nader uitgewerkt. De KB werkt samen met partijen en haalt niet alleen door informatie en input op uit het netwerk, maar zoekt nadrukkelijk ook draagvlak in het netwerk en trekt samen op met de verschillende partijen uit het netwerk om tot concrete plannen te komen. De Wsob beschrijft de rollen en taken maar geeft geen directe 'doorzettingsmacht' aan partijen omdat er wordt uitgegaan van coördinatie en afstemming. In de praktijk geven verschillende partijen aan dat de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de overheden (gemeenten, provincies en OCW) nog te weinig zichtbaar is. Er vindt weliswaar een bestuurlijk overleg plaats (VNG, IPO en OCW), maar de uitkomsten van dit overleg landen volgens sommige betrokkenen niet duidelijk in het netwerk en zijn weinig bekend in het bibliotheekveld. Er is bij een aantal partijen behoefte aan een overlegstructuur tussen de overheidspartijen met als doel de opdrachten aan partijen in het netwerk af te stemmen. Een ander voorbeeld is de stelseltaak 'afstemming en coördinatie' van de KB. De KB zoekt vaak het netwerk op om input op te halen. Zo is de website 'met de KB' een medium om bibliotheken te informeren en met hen te communiceren over de taakuitvoering van de KB. Verschillende bibliotheken geven echter aan behoefte te hebben aan een meer formele governance-structuur. De KB geeft aan dat een sterkere governance in strijd is met de netwerkgedachte.

De samenwerking binnen het netwerk is in ontwikkeling. De POI's en de KB werken samen bij de uitvoering van landelijke programma's zoals BoekStart en de Bibliotheek op School. De gezamenlijke uitvoering van deze programma's functioneert volgens betrokken goed en de uitdaging zit in het blijven ontwikkelen en uitbreiden van de programma's. Over de samenwerking tussen bibliotheken en POI's bestaan verschillende opvattingen. Zo zijn er bibliotheken die tevreden zijn over de samenwerking met en ondersteuning door de POI's maar zijn er ook kritische geluiden over de activiteiten die POI's uitvoeren. Belangrijk punt over het algemeen is dat de **bestaande samenwerking in het netwerk beter zichtbaar kan worden gemaakt.** Betrokkenen uit het bibliotheeknetwerk op bestuurlijk niveau benoemen concrete resultaten van samenwerking binnen het stelsel sinds de invoering van de Wsob, maar die zijn weinig bekend. Zo werken bijvoorbeeld POI's via SPN aan programma's die in gezamenlijkheid worden bekostigd. De KB noemt het Collectieplan en de gezamenlijke Innovatieagenda als resultaten. Partijen die minder of niet betrokken zijn op bestuurlijk niveau zien de samenwerking en veranderingen die voortkomen uit de samenwerking echter niet of nauwelijks. Een voorbeeld hiervan is dat niet alle bibliotheken en gemeenten op de hoogte zijn van de samenwerking op provinciaal niveau bij POI's of dat men niet weet van het bestaan van documenten die door het netwerk in gezamenlijkheid zijn opgesteld. De samenwerking die er al is zou ook beter zichtbaar kunnen worden gemaakt bij de bibliotheken zelf. Het zichtbaar maken van de bestaande samenwerking in het bibliotheeknetwerk is dan ook een aandachtspunt voor de toekomst.

De samenwerking tussen bibliotheken en de KB wordt belast door verschillende opvattingen over de rol van de KB. Zo ziet de brancheorganisatie van bibliotheken, de VOB, de KB op het gebied van de digitale bibliotheek als een tweedelijnsorganisatie ter ondersteuning van de lokale bibliotheken, een organisatie die geen eigen klantrelatie zou moeten hebben met eindgebruikers. Het ministerie van OCW heeft reeds bij invoering van de Wsob aangegeven dat een digitale bibliotheek die slechts toegankelijk zou mogen zijn via de lokale bibliotheek niet verenigbaar is met artikelen 17 en 18 van de Wsob. In de wet staat dat de digitale bibliotheek een voorziening is, net zoals dat geldt voor een lokale bibliotheek. De KB ziet hiermee grond in de wet voor klantcontact door de KB. In de praktijk zorgen deze verschillende opvattingen regelmatig voor een discussie bij de uitvoering van activiteiten van de KB.

Uitvoering van netwerkverplichtingen. In de Wsob staat een aantal netwerkverplichtingen opgenomen. De uitvoering van de netwerkverplichtingen is onderhanden en wordt gezien als 'werk in uitvoering'. Er zijn nog weinig concrete resultaten van de uitvoering zichtbaar. Zo is er de ambitie voor een gezamenlijke catalogus van beschikbare werken via de NBC+. Sinds eind 2014 synchroniseren alle bibliotheken hun bezit via de NBC+ maar 25 bibliotheken verwijzen hun klanten nog niet door naar de NBC+ voor het zoeken in de landelijke collectie. Verder is eind 2016 een collectieplan vastgesteld door de uitvoerende netwerkpartners. Momenteel wordt gewerkt aan de uitvoering van de 37 afspraken die hierin staan genoemd. Voor de taak 'een op de andere deelnemers van het netwerk afgestemde digitale infrastructuur' geldt dat de KB onlangs het onderzoek Collectief Landelijk Bibliotheeksysteem heeft uitgezet. Uitkomst hiervan is dat een meerderheid van de openbare bibliotheken heeft aangegeven door te willen gaan met een collectief landelijk bibliotheeksysteem. De uitvoering van agenda's en plannen (zoals het Collectieplan en Innovatieagenda) is uitgewerkt in actie- en uitvoeringsagenda's. Het gaat dan om een gezamenlijke uitvoering / realisatie van netwerkpartijen waarbij iedereen zijn rol in het netwerk pakt.

Netwerkpartners zijn over het algemeen positief over het opstellen van bijvoorbeeld het Collectieplan en de Innovatieagenda. Tegelijkertijd geven zij aan dat het veelal 'papieren exercities' zijn zonder financiële **uitvoeringskaders**. Partijen verschillen van mening over de noodzaak van deze kaders. Zo geeft de KB aan dat hier niet per sé financiële uitvoeringskaders bij horen. Iedereen levert zijn bijdrage aan de implementatie vanuit zijn eigen positie in het netwerk en vanuit bestaande financiering. Aandachtspunt bij de uitvoeringsplannen is om voldoende te **communiceren** over de te zetten stappen bij gemeenten en provincies. De uitdaging is volgens de gesprekspartners om ook na het vaststellen van gemeenschappelijke netwerkdocumenten, zichtbaar coördinatie en afstemming te voeren op de uitvoering ervan. Als laatste aandachtpunt wordt aangegeven dat er voor uitvoering van de netwerkverplichtingen in de Wsob nog onduidelijkheden zijn. POI's en provincies geven aan onvoldoende te weten wat de netwerkverplichtingen voor hen betekenen. Ze geven aan dat de wet verantwoordelijkheden bij verschillende overheden neerlegt, maar nergens beschrijft wat dan wordt verwacht bij uitvoering van die verantwoordelijkheid. Er is bij sommige gesprekspartners behoefte aan consensus over een aantal minimale kwaliteitseisen voor uitvoering van de wet.

Een van de netwerkverplichtingen is dat deelnemers van het netwerk gebruik maken van een op de andere deelnemers afgestemde digitale infrastructuur. In de praktijk zijn er thans 44 installaties van bibliotheeksystemen (bij de 154 bibliotheekorganisaties in Nederland) die ervoor zorgen dat de uitwisseling van informatie lastig is. Afgelopen najaar vond een draagvlakpeiling plaats om te kijken welke mogelijkheden er zijn voor een collectief landelijk bibliotheeksysteem voor openbare bibliotheken. Uitkomst was dat een meerderheid van openbare bibliotheken heeft aangegeven door te willen gaan met een collectief landelijk bibliotheeksysteem. De overgang naar één collectief systeem biedt kansen omdat het de werking van het digitale stelsel kan verbeteren door gezamenlijke oplossingen en standaarden. Tegelijkertijd brengt één systeem ook transitiekosten met zich mee. Het is dan ook een uitdaging om te zoeken naar mogelijkheden waarop uniformering mogelijk is.

Conclusie en vooruitblik: De Wsob heeft structuur en houvast gegeven door de rollen van de partijen en de verhoudingen ten opzichte van elkaar te beschrijven. Deze rollen en de bijbehorende ambities zijn in de eerste twee jaar na de start van de Wsob in verschillende documenten - in samenspraak met alle netwerkpartners en overheden - nader uitgewerkt, zoals bijvoorbeeld in de Innovatieagenda. Het verder gestalte geven en realiseren van de samenwerking is in ontwikkeling. Voor de samenwerking tussen bibliotheken en de KB geldt dat die belast wordt door verschillende opvattingen over de rol van de KB. De samenwerking en resultaten van de samenwerking zijn nog niet altijd goed zichtbaar. Voor de uitvoering van de netwerkverplichtingen geldt dat dit wordt gezien als 'werk in uitvoering'. Resultaten zijn wel zichtbaar in het door de KB vastgestelde collectieplan en de uitkomst dat een meerderheid van de openbare bibliotheken aangeeft door te willen gaan met een collectief landelijk bibliotheeksysteem.

Rol van de Koninklijke Bibliotheek in het stelsel

De KB heeft met de invoering van de Wsob een aantal nieuwe taken gekregen: een drietal stelseltaken, de instandhouding van de landelijke digitale bibliotheek en het verzorgen van een bibliotheekvoorziening van noodzakelijk omgezette werken voor personen met een handicap (Aangepast Lezen).

De KB heeft in haar beleidsplan gestructureerd aangegeven op welke wijze de KB invulling wil geven aan deze taken. Naast het beleidsplan zijn er verschillende interne visies en uitwerkingen gemaakt om uitvoering te geven aan deze drie typen taken. Uit documenten en in gesprekken met de KB komen hoge ambities naar voren. Er heerst bij de KB enerzijds het gevoel dat veel is bereikt, maar anderzijds heerst ook het gevoel dat men pas 'net op stoomt komt'. In het veld wordt de opvatting gedeeld dat stappen zijn gezet. Een deel van het veld geeft aan dat de KB zaken gedegen uitvoert, maar dat dit wel als consequentie heeft dat de uitvoering lang duurt. De KB mag volgens hen haar snelheid van handelen vergroten. De uitdaging is om meer zichtbaar te maken welke ambities de KB heeft, welke stappen reeds zijn gezet en hoe het vervolg eruit ziet. De KB kan transparanter zijn en meer uitleg geven hoe de input al dan niet terug te vinden is in de planning en levering van nieuwe producten.

De KB wordt door gesprekspartners gezien als een instituut met aanzien binnen het stelsel. De uitdagingen die deze gesprekspartners zien als het gaat om de rol van de KB in het stelsel hebben voornamelijk betrekking op de taak 'instandhouding digitale bibliotheek'. Voor het programma Aangepast Lezen geldt overigens dat het verhoudingsgewijs minder bekend is, maar stakeholders die wel bekend zijn met het programma zijn er over het algemeen positief over.

De KB kan synergie tussen taken vanuit de Wsob en de WHW bevorderen en resultaten van deze synergie sectorbreed uitdragen. De KB benadrukt dat zij bepaalde wettelijke taken heeft gekregen om synergie tussen verschillende taken tot stand te brengen en daarmee de taakuitvoering te kunnen verbeteren. De KB geeft aan deze synergie ook te realiseren, bijvoorbeeld door e-content ook toegankelijk aan te gaan bieden aan de doelgroepen van Aangepast lezen via de infrastructuur van de landelijke digitale openbare bibliotheek. Andere stelselpartners zien nog niet altijd de concrete resultaten van deze synergie en de KB zou dan ook meer zichtbaar kunnen maken hoe zij deze benut om resultaat te boeken voor de sector. Zo wordt Delpher genoemd als product waarbij de synergie zichtbaar is. Delpher was in eerste instantie bedoeld voor wetenschap maar inmiddels is de toegang tot de gedigitaliseerde content met de Delpher-app via de websites van lokale bibliotheken beschikbaar.

Conclusie en vooruitblik: De KB heeft in haar beleidsplan gestructureerd aangegeven op welke wijze zij invulling wil geven aan haar stelseltaken, de instandhouding van de landelijke digitale bibliotheek en het verzorgen van een bibliotheekvoorziening van noodzakelijk omgezette werken voor personen met een handicap. Ze geeft invulling aan haar stelseltaken door de uitvoering te ondersteunen met landelijke programma's zoals Basisvaardigheden en Kunst van Lezen. Er heerst bij de KB enerzijds het gevoel dat veel is bereikt, maar anderzijds ook het gevoel dat men pas 'net op stoom komt'. Een deel van het veld geeft aan dat de KB zaken gedegen uitvoert, maar dat dit wel als consequentie heeft dat de uitvoering lang duurt. De KB mag volgens hen haar snelheid van handelen vergroten. De uitdaging is om meer zichtbaar te maken welke ambities de KB heeft, welke stappen reeds zijn gezet en hoe het vervolg eruit ziet. De KB kan daarnaast de synergie tussen de taken vanuit enerzijds de Wsob en anderzijds de WHW nog verder bevorderen.

Bereikbaarheid en spreiding bibliotheekvoorzieningen

Deze midterm review heeft ten eerste de bereikbaarheid en spreiding van bibliotheken in kaart gebracht. Er is in geografisch opzicht sprake van een verminderde bereikbaarheid van bibliotheken. Het aantal gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob is toegenomen, van 10 in 2014 naar 16 in 2017. Tegelijkertijd is ook de gemiddelde afstand tot de bibliotheek(vestiging) voor burgers toegenomen, van 1,8 kilometer in 2014 naar 1,9 kilometer in 2016. Tegenover deze verminderde geografische bereikbaarheid, plaatsen verschillende gesprekpartners echter ook een ander beeld. Wanneer we ten eerste de geografische bereikbaarheid en spreiding van bibliotheken in perspectief plaatsen, valt op dat de afstand tot een bibliotheek(vestiging) voor burgers nog altijd het kleinst is ten opzichte van andere culturele instellingen. Daarnaast beschikken 350 van de 366 gemeenten over een bibliotheekvoorziening conform de Wsob en geldt voor minder dan 5% dat ze niet beschikken over een bibliotheekvoorziening conform de Wsob. Daarnaast blijkt uit dit onderzoek dat in bijna alle gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob er andere voorzieningen zijn die de bibliotheekvoorziening (gedeeltelijk) invullen. Ook is het bereik van de bibliotheek onder jongeren toegenomen. Zo is er sinds 2006 een stijging van het aantal jeugdleden en bereiken leesbevorderingsprogramma's als de Bibliotheek op school en BoekStart een groot aantal jongeren.

Gesprekspartners geven concluderend aan dat er niet zozeer een zorg heerst over de huidige spreiding en bereikbaarheid, maar wel ten aanzien van een mogelijke ontwikkeling naar een nog (veel) verdere afname van de bereikbaarheid van bibliotheken. Gesprekspartners benadrukken daarbij het belang van een laagdrempelige toegang tot de bibliotheek(voorziening) voor burgers in Nederland. Nabijheid van vestigingen speelt daarin een belangrijke rol. Belangrijk hierbij op te merken is dat op grond van dit onderzoek niet is aan te geven of en hoe deze ontwikkeling zich de komende jaren zal doorzetten.

Tot slot is een vijftal burgerinitiatieven nader bestudeerd. Uit de bestudering van deze initiatieven blijkt dat zowel de initiatiefnemers als de gemeente over het algemeen positief zijn over de samenwerking. Daarnaast komt naar voren dat de initiatieven verschillen in hun samenwerking met openbare bibliotheekorganisaties en de relatie met de gemeente. Zo werken sommige initiatieven intensief samen met de openbare bibliotheekvoorziening in de eigen of in de naastliggende gemeenten. Andere initiatieven zijn volledig zelfstandige initiatieven, los van openbare bibliotheekvoorzieningen die onderdeel zijn van het bibliotheeknetwerk. Daarnaast staat bij sommige initiatieven de gemeente duidelijk meer op afstand dan bij andere initiatieven. De verstrekte subsidie per initiatief verschilt en ook de frequentie van overleg tussen initiatiefnemers en gemeente varieert.

Gemeenten geven over het algemeen aan dat het lastig is om de continuïteit van burgerinitiatieven te waarborgen. Initiatieven zijn vaak afhankelijk van één of enkele zeer betrokken vrijwilligers. Er bestaat daardoor een risico dat wanneer deze betrokken vrijwilligers om welke reden dan ook uitvallen, de continuïteit van het initiatief ook in gevaar komt. Het vervangen van een openbare bibliotheekvoorziening voor een vrijwilligersbibliotheek, brengt dan ook over het algemeen een hogere mate van onzekerheid voor wat betreft continuïteit met zich mee. Initiatiefnemers geven daarnaast aan niet altijd tevreden te zijn met de korte termijn

tussen de besluitvorming door de gemeente en het wegvallen van een (of meer) vestiging(en). Ook is aangegeven dat vrijwilligersbibliotheken niet altijd worden betrokken bij bijvoorbeeld het gemeentelijk bibliotheekbeleid, terwijl zij wel een voorziening op het gebied van bibliotheekwerk in stand houden. Hierdoor kunnen zij zich door de gemeenten onvoldoende erkend voelen. Gemeenten zouden in de omgang met vrijwilligersbibliotheken dan ook extra aandacht kunnen schenken aan het betrekken van deze bibliotheken in het beleidsvormingsproces (voor zover het raakt aan de activiteiten van de vrijwilligersbibliotheek). Ten slotte heerst bij zowel gemeenten als initiatiefnemers een zorg rond de leenrechtvergoeding die mogelijk moet worden afgedragen door vrijwilligersbibliotheken. Een verplichte afdracht van deze vergoeding heeft directe invloed op de financiën van bijvoorbeeld een ruilbibliotheek. Duidelijke informatievoorziening voor gemeenten en initiatiefnemers over wanneer een ruilbibliotheek al dan niet leenrechtvergoeding moet afdragen, zou de zorgen weg kunnen nemen.

Conclusie en vooruitblik: Het aantal 'gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob' is toegenomen ten opzichte van 2014. Dat geldt ook voor de gemiddelde afstand tot een bibliotheek(vestiging) voor burgers. Een aantal betrokkenen uit het bibliotheeknetwerk nuanceert deze ontwikkeling: in de 'gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob' is veelal een andere invulling van de bibliotheekvoorziening of bibliotheektaken gerealiseerd en daartoe is democratisch besloten. Bovendien zijn bibliotheken, met de huidige gemiddelde afstand van 1,9 kilometer tot aan de bibliotheek, nog altijd de meest nabije culturele voorzieningen voor burgers. Tot slot wordt aangegeven dat het bereik van de bibliotheek onder jongeren juist is toegenomen de afgelopen jaren, onder meer door het landelijke programma de Bibliotheek op school waaraan steeds meer scholen meedoen. Daar staat tegenover dat een aantal andere betrokkenen uit het bibliotheeknetwerk bezorgd is dat de ontwikkeling van het sluiten van vestigingen en locaties zich verder doorzet (als een soort van olievlek), ook al is in gemeenten de noodzaak tot bezuiniging niet meer zo nadrukkelijk aanwezig als enkele jaren geleden. Zij wijzen er bovendien op dat het aantal 'gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob' een vertekend beeld kan geven. Door fusies tussen gemeenten wordt een 'gemeente zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob' ineens een 'gemeente mét een bibliotheekvoorziening conform de Wsob', zonder dat er feitelijk iets is veranderd in de bereikbaarheid en spreiding. Uit het voorgaande volgt dat de bereikbaarheid van de bibliotheekvoorziening, bijvoorbeeld in termen van de gemiddelde afstand tot een bibliotheek, ook de komende jaren een belangrijk aandachtspunt zal zijn.

Een ander aandachtspunt is de mate waarin, bij een voorgenomen besluit van een gemeente dat tot gevolg heeft dat een openbare bibliotheekvoorziening ophoudt te bestaan of redelijkerwijs niet meer kan voldoen aan de verplichtingen in de wet, wordt overlegd met de andere partijen op wie dit van invloed kan zijn waaronder de ingezetenen. Op basis van de gevoerde gesprekken in dit onderzoek is bij de onderzoekers de indruk ontstaan dat het overleg dat in artikel 6.4 wordt bedoeld niet altijd heeft plaatsgevonden. Sommige gesprekspartners hebben de wens geuit om de verplichting tot dit overleg, die volgt uit artikel 6.4 van de Wsob, nader in beleid te specificeren. Andere gesprekspartners geven echter aan nadere verplichtingen niet noodzakelijk te vinden, aangezien volgens hen de bestaande wet- en regelgeving voldoende waarborgen biedt. Daarnaast biedt de werking van de lokale democratie volgens deze gesprekspartners voldoende mogelijkheden voor betrokkenen en belanghebbenden om hun belang onder de aandacht te brengen.

Een laatste aandachtspunt bij dit onderdeel betreft de burgerinitiatieven. Deze initiatieven zijn zeer uiteenlopend voor wat betreft omvang en ambitieniveau, maar ook als het gaat om de samenwerking die er is tussen het burgerinitiatief en de bibliotheek en de mate waarin het initiatief financieel wordt ondersteund door de gemeente. De continuïteit van burgerinitiatieven is een aandachtspunt, met name door de afhankelijkheid van (een soms select gezelschap van) vrijwilligers. Initiatiefnemers van burgerinitiatieven zelf geven aan dat zij in sommige gevallen intensiever bij het (gemeentelijk) beleid zouden willen worden betrokken. Tot slot geven zowel initiatiefnemers als gemeenten aan dat duidelijke informatieverstrekking

omtrent leenrechtvergoeding zou helpen in het wegnemen van een zorg omtrent de mogelijke afdracht hiervan.

Landelijke digitale openbare bibliotheek

Het ontwikkelen en het in stand houden van de digitale bibliotheek is als taak bij de KB belegd. Om uitvoering te geven aan deze taak haalt de KB input op uit het veld, bijvoorbeeld door het organiseren van gesprekstafels en werkgroepen over speciale onderwerpen (over tarieven en het landelijke bibliotheeksysteem), klankbordgroepen over onderdelen van de infrastructuur en regulier overleg (bestuurlijk, directie, operationeel). Partijen in het netwerk zijn positief over de opstelling van de KB, maar ze zijn tegelijkertijd kritisch over wat de KB (soms) in hun ogen met die opgehaalde input doet en over de terugkoppeling door de KB over het gebruik van de geleverde input. Meer concreet: soms is het voor partijen een black box wat er met input is gedaan en soms leidt het tot besluiten die, sommige lokale bibliotheken, graag anders hadden gezien. De uitdaging die deze partijen zien is om in ieder geval aan de voorkant van het proces, duidelijker aan te geven hoe input wordt gebruikt. Op deze wijze wordt volgens hen gewaarborgd dat het proces van advisering en inspraak aan de verwachtingen van alle partijen voldoet.

De inkoop van e-content is een van de onderwerpen waar in gesprekken veel over is gezegd. De inkoopfunctie van e-content bestaat uit het uitwerken van inkoopvoorstellen, inkoop, beheer, ontsluiting, beschikbaarstelling en marketing van e-content. Er is een wettelijk geregelde governance rondom de inkoop van digitale content (e-content) dat is vastgelegd in een reglement. De uitwerking van inkoopvoorstellen (een voordracht voor de inkoop van e-content) wordt gedaan door een Adviesgroep. De leden van de 'Adviesgroep voordracht e-content' worden voorgedragen en benoemd door de VOB. De leden zijn een afspiegeling van de openbare bibliotheken. De Inkoopcommissie e-content bepaalt daarna wat wordt ingekocht binnen het jaarplan en de financiële kader van het door OCW ter beschikking gestelde bedrag. De leden van de Inkoopcommissie worden tevens benoemd door de VOB. De commissie bestaat uit een vertegenwoordiging van de VOB, openbare bibliotheken en de KB. De KB is vervolgens verantwoordelijk voor het 'hoe', de uitvoering. Zij draagt zorg voor de uitwerking en uitvoering van de inkoopvoorstellen en de (contract)onderhandelingen met de uitgevers. Via de landelijke digitale openbare bibliotheek wordt de e-content beschikbaar gesteld en ontsloten voor de eindgebruiker. Met name lokale bibliotheken geven aan ook meer invloed te willen hebben op de uiteindelijke besluitvorming door de KB aangaande de digitale bibliotheek en de inkoop van e-content. Zij zouden graag zien dat de governance wordt aangepast en dat hun adviesrol een dwingender karakter krijgt, ten einde te borgen dat de uiteindelijke taakuitvoering door de KB beter aansluit bij de wensen van de lokale bibliotheken en de lokale klanten. De KB geeft aan dat een dwingender karakter van de adviesrol van de bibliotheken niet in lijn is met de netwerkgedachte en eigenstandige verantwoordelijkheid van partijen op hun onderscheiden rollen zoals omschreven in de Wsob. Het beeld van de KB is dat de invloed van bibliotheken juist is geregeld via de advies- en inkoopcommissie.

De afgelopen jaren is er een duidelijke groei in de collectie, het aantal gebruikers en het aantal uitleningen van de landelijke digitale openbare bibliotheek. In gesprekken met het bibliotheekveld is de wens uitgesproken om het aanbod in de digitale bibliotheek verder te vergroten. Zo wordt het **vergroten van het aanbod van e-books** vaak genoemd, maar ook het **aanbod voor de jeugd in de digitale bibliotheek**. Daarbij moet worden opgemerkt dat het aanbod op de markt (lees: het aantal digitaal beschikbare titels) voor jeugd nog niet zo groot is als het aanbod voor volwassenen. Het streven van de KB voor 2018 is om de collectie te vergroten tot minimaal 20.000 titels. Met de strategie voor de jeugdbibliotheek is binnen de KB een koers uitgezet voor de komende jaren voor wat betreft de doelgroep 0-18 jaar. De KB geeft aan dat deze strategie al volop in uitwerking is met verschillende projecten.

Naast het vergroten van het aanbod geven gesprekspartners aan dat **een meer gezamenlijke aanpak** voor het bereiken van het publiek ook kunnen helpen. Er wordt dit moment door de KB en de VOB gewerkt aan een

gezamenlijke marketingkalender om de inspanningen op dat gebied beter op elkaar af te stemmen en daardoor meer effect te sorteren.

De KB geeft aan zo goed mogelijk met de openbare bibliotheken te communiceren op het gebied van de oplevering van nieuwe digitale producten in de digitale bibliotheek. In het bibliotheekveld heerst echter het beeld dat er regelmatig nieuwe producten worden gelanceerd, zonder dat de bibliotheken daarvan precies genoeg op de hoogte waren. Het is dan volgens bijvoorbeeld lokale bibliotheken niet goed mogelijk om de lokale programmering hierop af te stemmen en de medewerkers bijvoorbeeld te laten oefenen met de programma's.

Momenteel zijn er tien producten en diensten onderdeel van de landelijke digitale openbare bibliotheek. Voor bijna al deze producten en diensten is een gebruikersonderzoek beschikbaar dat ingaat op ofwel de bekendheid ofwel het gebruik en de tevredenheid over de product of dienst. De onderzoeken verschillen onderling van elkaar als het gaat om welke vragen worden gesteld en welke respondentgroepen worden bevraagd. Een aantal onderzoeken zijn meermaals uitgevoerd. De uitdaging is om in de toekomst het onderzoek naar de bekendheid, het gebruik en de tevredenheid van de producten en diensten in de landelijke digitale openbare bibliotheek meer systematisch uit te voeren, meer te uniformeren en periodiek te herhalen. Op deze wijze ontstaat een beter beeld van de bekendheid, het gebruik en de tevredenheid, met name als het gaat om ontwikkelingen in de tijd en om hoe de verschillende producten en diensten ten opzichte van elkaar worden beoordeeld. Dat betere beeld draagt vervolgens weer bij aan het goed kunnen beslissen over de mate waarin middelen worden ingezet ter doorontwikkeling van de afzonderlijke producten en diensten.

Conclusie en vooruitblik: De KB haalt voor het ontwikkelen en het in stand houden van de digitale bibliotheek input op uit het veld. Partijen in het netwerk zijn positief over de opstelling van de KB, maar ze zijn tegelijkertijd kritisch over wat de KB (soms) in hun ogen met die opgehaalde input doet en over de terugkoppeling over het gebruik van de geleverde input. De besluitvorming rondom de inkoop van e-content is een onderwerp waar veel discussie over is. Met name lokale bibliotheken geven aan ook meer invloed te willen hebben op de uiteindelijke besluitvorming door de KB aangaande de digitale bibliotheek en de inkoop van e-content. Het beeld van de KB is dat de invloed van bibliotheken juist is geregeld via de advies- en inkoopcommissie, waarin de lokale bibliotheken vertegenwoordigd zijn. Voor het verder ontwikkelen van producten en diensten van de digitale bibliotheek wordt aangeraden om onderzoeken naar de bekendheid, het gebruik en de tevredenheid van deze producten en diensten meer systematisch uit te voeren, meer te uniformeren en periodiek te herhalen. Communicatie met het bibliotheekveld met betrekking tot de oplevering van nieuwe digitale producten en diensten in de digitale bibliotheek is ook als aandachtspunt genoemd. Eenieders wens voor de toekomst is om het aanbod van e-books (ook voor jeugd) te vergroten in de digitale bibliotheek.

Bijlage 1. Overzicht gemeenten en provincies en subsidies aan bibliotheken en POI's

Deze bijlage geeft een overzicht van de gemeentelijke subsidies per bibliotheekorganisatie. De bibliotheken zijn alfabetisch geordend. Voor elke bibliotheek is hierin weergegeven van welke gemeente(n) zij subsidie ontvangt. Dat bedrag is uitgesplitst in exploitatiesubsidies en overige gemeentelijke subsidies. Vervolgens is per gemeente berekend wat het gemiddeld bedrag per inwoner is dat aan deze bibliotheek wordt verleent.

De inwoneraantallen zijn gegevens van CBS over het aantal inwoners per gemeente. Waar mogelijk is de subsidie per individuele gemeente weergeven. Bij bibliotheken waarvan geen overzicht is van de uitsplitsing van de subsidies per gemeente, zijn gemiddelde cijfers berekend. Dit is gedaan door het totale gemeentelijk subsidiebedrag van die bibliotheek evenredig te verdelen ten opzichte van het aantal inwoners van die gemeenten. Voor die gemeenten kan de daadwerkelijke subsidie dus afwijken van de schatting die wordt weergegeven. Waar dat van toepassing is wordt duidelijk aangegeven in de kolom 'Toelichting'. De gegevens van de bibliotheken die slechts van één gemeente subsidie ontvangen en de bibliotheken waarvan geen uitsplitsing per gemeente bekend is komen uit de gegevenslevering van de KB.[277]

Bij de bibliotheken die slechts van één gemeente subsidie ontvangen, is de subsidie per inwoner berekend door het subsidiebedrag te delen door het aantal inwoners. Daarnaast zijn er bibliotheken die subsidie ontvangen van meerdere bibliotheken en waarbij het subsidiebedrag per gemeente bekend is. Deze gegevens komen uit de jaarstukken van de bibliotheek zelf of, in twee gevallen, uit stukken van de gemeenteraad. Bij deze gegevens staat altijd de bronvermelding in de voetnoot. Ook voor die gemeenten is het subsidiebedrag per inwoner berekend door het delen van het subsidiebedrag per gemeente door het aantal inwoners van de desbetreffende gemeente. Tot slot zijn er bibliotheken die subsidie ontvangen van meerdere bibliotheken, waarvan geen uitsplitsing van het subsidiebedrag per gemeente bekend is. Bij deze bibliotheken wordt de gemiddelde verleende subsidie per gemeente berekend. Dit is uitgerekend door het totale gemeentelijk subsidiebedrag van de bibliotheek evenredig te verdelen over het aantal inwoners per gemeente. Voor die gemeenten kan de daadwerkelijke subsidie dus afwijken van de schatting die wordt weergegeven. Waar dat van toepassing is wordt duidelijk aangegeven in de kolom 'Toelichting'.

De gegevens in deze bijlage zijn onder andere gebaseerd op de gegevenslevering van de KB.[278] Een kanttekening hierbij is dat gemeenten subsidie kunnen verstrekken aan een commerciële bibliotheek of een vrijwilligersbibliotheek. Dit is echter niet opgenomen in de gegevenslevering van de KB en komt dus ook niet naar voren in de onderstaande tabel.

De totale gemeentelijk subsidie voor de bibliotheek is gemiddeld € 21,70 per inwoner. Dit bedrag ligt bij ongeveer 1,5% van de gemeenten lager dan € 10,-, bij 79,7% van de gemeenten tussen de € 10,- en € 30,- en bij ongeveer 18,8% van de gemeenten hoger dan € 30,-. Figuur 12 geeft de verdeling van deze bedragen gedetailleerd weer. Hierbij is goed te zien dat de meeste gemeenten gemiddeld rond de € 20,- per inwoner aan subsidie verlenen voor bibliotheekwerk. Een kanttekening hierbij is dat slechts één op de zeven bibliotheken een overzicht geeft van hoeveel subsidie zij per gemeente ontvangt. Hierdoor is het vergelijken van gemeentelijke subsidies lastig.

[277] Informatie uit gegevenslevering over 2016.
[278] Informatie uit gegevenslevering over 2016.

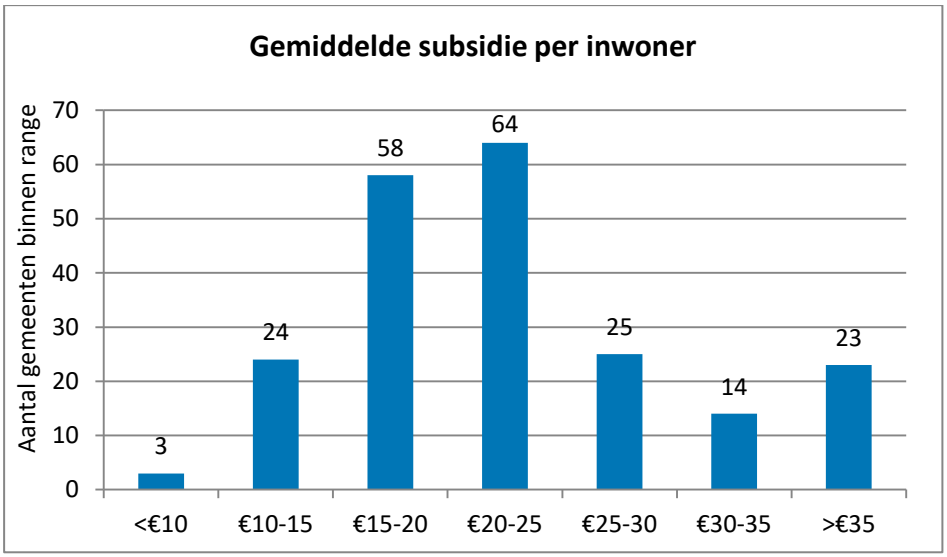

Figuur 12. Histogram plot met gemiddelde gemeentelijke subsidie per inwoner in 2016.

Bibliotheek	Gemeente	Inwoners [279]	Exploitatie-subsidie gemeente	Overige gemeentelijke subsidies	Totale subsidie per inwoner	Toelichting
Biblionet Drenthe[280]	Aa en Hunze	25.286	€ 406.008	€ 497.962	€ 35,75	
	Borger-Odoorn	25.355	€ 512.163	€ 168.722	€ 26,85	
Biblionet Groningen[281]	Slochteren*	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	*Gefuseerd met Hoogezand-Sappemeer.
	Zuidhorn	18.859	€ 463.173	€ -	€ 24,56	
	Hoogezand-Sappemeer	48.969*	€ 1.461.717	€ 92.278	€ 31,73	*Inwoneraantal Slochteren is hierbij opgeteld door fusie.
	Haren	19.570	€ 570.962	€ 3.615	€ 29,36	
	Loppersum	9.914	€ 185.122	€ 2.410	€ 18,92	
	Eemsmond	15.656	€ 304.504	€ 1.033	€ 19,52	
	Delfzijl	24.965	€ 491.200	€ 4.545	€ 19,86	
	Bellingwedde	8.919	€ 194.879	€ 22.550	€ 24,38	
	Leek	19.643	€ 267.272	€ 3.443	€ 13,78	
	Ten Boer	7.288	€ 204.456	€ 791	€ 28,16	
	Winsum	13.596	€ 278.157	€ 3.997	€ 20,75	
	Appingedam	11.971	€ 241.024	€ 7.537	€ 20,76	
	Marum	10.388	€ 189.524	€ 2.398	€ 18,48	
	Oldambt	38.108	€ 856.993	€ 2.238	€ 22,55	
	Vlagtwedde	15.908	€ 386.615	€ 1.582	€ 24,40	
	Grootegast	12.166	€ 327.727	€ 1.930	€ 27,10	
	De Marne	10.088	€ 121.845	€ -	€ 12,08	
	Bedum	10.479	€ 244.483	€ 6.100	€ 23,91	
Bibliotheek Den Haag	's-Gravenhage	524.882	€ 25.020.000	€ 326.000	€ 48,29	

[279] Regionale kerncijfers Nederland (CBS, 2017).
[280] Zie: https://www.biblionetdrenthe.nl/images/pdf/finacieel%20jaaroverzicht%202016%20biblionet%20drenthe.pdf.
[281] Zie: https://biblionetgroningen.nl/sites/default/files/bestanden/jaarverslag/jaarrekening_biblionet_2016_nw_-_versie_16_dd_26_mei_2017.pdf.

Bibliotheek het Markiezaat*	Woensdrecht	21.837	€ 1.731.082	€ 122.975	€ 16,56	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Steenbergen	23.970				
	Bergen op Zoom	66.164				
Bibliotheek Hilversum	Hilversum	88.888	€ 1.455.500	€ -	€ 16,37	
Bibliotheek Huizen Laren Blaricum*	Huizen	41.382	€ 1.263.634	€ -	€ 20,16	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Laren	11.088				
	Blaricum	10.201				
Bibliotheek VANnU[282]	Moerdijk	36.944	€ 809.188	€ 57.319	€ 23,45	
	Halderberge	29.579	€ 395.730	€ 50.000	€ 15,07	
	Roosendaal	77.163	€ 1.368.503	€ 3.553	€ 17,78	
	Zundert	21.657	€ 255.052	€ -	€ 11,78	
	Rucphen	22.345	€ 440.949	€ -	€ 19,73	
BplusC*	Leiden	123.661	€ 4.170.040	€ 223.845	€ 29,14	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Leiderdorp	27.128				
Centre Cèramique	Maastricht	122.753	€ 6.874.242	€ -	€ 56,00	
CODA	Apeldoorn	160.047	€ 6.460.600	€ 771.200	€ 45,19	
Cultura Ede	Ede	113.421	€ 2.294.057	€ -	€ 20,23	
CultuurSpoor Best	Best	29.180	€ 758.876	€ -	€ 26,01	
de bblthk	Wageningen	38.458	€ 1.034.000	€ -	€ 26,89	
de Bibliotheek aan de Vliet*	Rijswijk	51.027	€ 3.089.250	€ 123.036	€ 25,57	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Leidschendam-Voorburg	74.604				

[282] Zie: https://www.bibliotheekvannu.nl/dam/bestanden/jaarverslag-2016-bibliotheek-vannu.pdf.

de Bibliotheek aan den IJssel[283]	Krimpen aan den IJssel	29.123	€ 833.702	€ 40.004	€ 30,00	
	Capelle aan den IJssel	66.421	€ 952.361	€ -	€ 14,34	
de Bibliotheek AanZet*	Barendrecht	48.344	€ 9.819.400	€ 903.000	€ 20,57	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Papendrecht	32.292				
	Hendrik-Ido-Ambacht	29.731				
	Giessenlanden	14.596				
	Albrandswaard	25.105				
	Zwijndrecht	44.417				
	Gorinchem	35.755				
	Dordrecht	118.731				
	Hardinxveld-Giessendam	17.872				
	Zederik	13.842				
	Sliedrecht	25.012				
	Leerdam	20.905				
	Molenwaard	29.212				
	Ridderkerk	45.408				
	Alblasserdam	20.008				
de Bibliotheek Achterhoekse Poort*	Aalten	27.047	€ 1.504.170	€ 23.870	€ 22,94	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Oude IJsselstreek	39.568				
de Bibliotheek Almelo	Almelo	72.479	€ 1.786.604	€ 149.000	€ 26,71	
de Bibliotheek Altena*	Woudrichem	14.539	€ 843.800	€ 130.979	€ 17,90	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers
	Aalburg	13.067				
	Werkendam	26.844				

[283] Zie: https://www.capelleaandenijssel.nl/document.php?m=31&fileid=53026&f=9a7137d2529d0626bda415d7b5374eb6&attachment=0&c=28990.

						zijn gebaseerd op totale subsidie.
de Bibliotheek Amstelland[284]	Amstelveen	89.294	€ 2.108.347	€ -	€ 23,61	
	Uithoorn	29.201	€ 476.545	€ 80.805	€ 19,09	
	Aalsmeer	31.373	€ 465.400	€ 23.612	€ 15,59	
de Bibliotheek Angstel, Vecht en Venen*	De Ronde Venen	42.763	€ 1.599.050	€ 131.869	€ 16,14	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Stichtse Vecht	64.450				
de Bibliotheek Arnhem	Arnhem	155.699	€ 4.500.920	€ -	€ 28,91	
de Bibliotheek Assen	Assen	67.551	€ 2.664.853	€ 3.144	€ 39,50	
de Bibliotheek Barneveld	Barneveld	56.376	€ 759.184	€ 26.187	€ 13,93	
de Bibliotheek Bibliocenter*	Nederweert	16.864	€ 2.024.835	€ 33.593	€ 16,33	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Maasgouw	23.774				
	Weert	49.574				
	Leudal	35.878				
de Bibliotheek BiblioNu*	Horst aan de Maas	42.139	€ 1.192.484	€ 8.420	€ 14,01	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Venray	43.565				
de Bibliotheek BiblioPlus*	Cuijk	24.696	€ 2.535.923	€ 63.884	€ 20,60	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Grave	12.370				
	Bergen (L.)	13.095				
	Sint Anthonis	11.594				
	Mook en Middelaar	7.775				
	Boxmeer	28.709				
	Mill en Sint Hubert	10.807				

[284] Zie: http://www.amstelland-bibliotheken.nl/images/downloads/PDF/jaarrekening%20amstelland%20bibliotheken%202016%20wg.pdf.

	Gennep	17.129				
de Bibliotheek Bibliorura*	Roerdalen	20.700	€ 1.857.693	€ -	€ 23,79	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Roermond	57.390				
de Bibliotheek Bollenstreek*	Oegstgeest	23.608	€ 2.859.156	€ 243	€ 22,95	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Teylingen	36.093				
	Noordwijkerhout	16.318				
	Lisse	22.717				
	Noordwijk	25.867				
de Bibliotheek Borne	Borne	22.795	€ 324.014	€ -	€ 14,21	
de Bibliotheek Breda	Breda	182.304	€ 4.464.548	€ 65.882	€ 24,85	
de Bibliotheek Brummen | Voorst*	Voorst	24.199	€ 737.954	€ -	€ 16,38	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Brummen	20.843				
de Bibliotheek Brunssum	Brunssum	28.358	€ 407.812	€ 14.500	€ 14,89	
de Bibliotheek Coevorden	Coevorden	35.286	€ 654.000	€ 60.461	€ 20,25	
de Bibliotheek Dalfsen-Nieuwleusen	Dalfsen	28.070	€ 542.000	€ 84.000	€ 22,30	
de Bibliotheek De Groene Venen*	Waddinxveen	26.536	€ 1.226.112	€ 1.960	€ 12,07	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Zuidplas	41.468				
	Bodegraven-Reeuwijk	33.733				
de Bibliotheek De Kempen*	Bergeijk	18.342	€ 2.871.527	€ -	€ 18,49	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers
	Reusel-De Mierden	12.908				
	Valkenswaard	30.516				

	Cranendonck	20.676				zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Eersel	18.554				
	Oirschot	18.499				
	Heeze-Leende	15.714				
	Bladel	20.063				
de Bibliotheek De Lage Beemden*	Laarbeek	21.942	€ 876.818	€ -	€ 14,06	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Gemert-Bakel	30.024				
	Boekel	10.414				
de Bibliotheek De Meierij*	Schijndel**	23.625	€ 2.157.887	€ 39.025	€ 17,31	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie. **Gemeenten zijn gefuseerd in Meijerijstad. Ter indicatie inwoneraantal van CBS (januari 2016) genomen.
	Boxtel	30.655				
	Sint-Michielsgestel	28.584				
	Sint-Oedenrode**	17.896				
	Vught	26.183				
de Bibliotheek De Wolden	De Wolden	23.744	€ 491.356	€ 54.814	€ 23,00	
de Bibliotheek Deventer	Deventer	99.295	€ 3.328.122	€ 342.013	€ 36,96	
de Bibliotheek Dinkelland	Dinkelland	26.244	€ 404.958	€ -	€ 15,43	
de Bibliotheek Dommeldal*	Son en Breugel	16.626	€ 1.457.954	€ -	€ 18,56	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Nuenen, Gerwen en Nederwetten	22.866				
	Geldrop-Mierlo	39.078				
de Bibliotheek Drachten| Smallingerland	Smallingerland	55.695	€ 1.272.940	€ 24.900	€ 23,30	
	Waalre	16.898	€ 262.547	€ -	€ 15,54	

de Bibliotheek Eindhoven[285]	Eindhoven	226.868	€ 3.415.071	€ 230.923	€ 16,07	
de Bibliotheek Emmen	Emmen	107.490	€ 2.441.216	€ 91.058	€ 23,56	
de Bibliotheek Enschede	Enschede	158.140	€ 3.258.600	€ -	€ 20,61	
de Bibliotheek Flevomeer*	Dronten	40.746	€ 5.660.937	€ 690.267	€ 30,70	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Noordoostpolder	46.544				
	Urk	20.220				
	Lelystad	76.937				
	Zeewolde	22.457				
de Bibliotheek Gelderland Zuid*	Berg en Dal	34.764	€ 7.824.132	€ 61.355	€ 22,94	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Overbetuwe	47.394				
	Beuningen	25.424				
	Heumen	16.475				
	Nijmegen	173.556				
	Lingewaard	46.182				
de Bibliotheek Gemeente Nijkerk	Nijkerk	41.775	€ 753.567	€ 28.000	€ 18,71	
de Bibliotheek Gooi en meer	Eemnes	8.999	€ 2.267.471	€ 51.215	€ 21,44	
	Weesp	18.751				
	Gooise Meren	56.935				
	Wijdemeren	23.447				
de Bibliotheek Gouda	Gouda	71.752	€ 1.659.851	€ 319.924	€ 27,59	
de Bibliotheek Graafschap[286]	Lochem	33.545	€ 615.246	€ -	€ 18,34	
	Zutphen	47.340	€ 903.850	€ -	€ 19,09	
de Bibliotheek Groesbeek	Berg en Dal	34.764	€ 394.000	€ -	€ 11,33	
de Bibliotheek Gulpen-Wittem	Gulpen-Wittem	14.337	€ 182.000	€ 21.200	€ 14,17	

[285] Zie: https://www.bibliotheekeindhoven.nl/dam/bestanden/jaarrekening-2016.pdf.
[286] Zie: https://www.graafschapbibliotheken.nl/dam/pdf-bestanden/jaarrekening-2016.pdf.

de Bibliotheek Haarlemmermeer*	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	5.665	€ 3.447.002	€ 2.811	€ 22,75	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Haarlemmermeer	146.003				
de Bibliotheek Hardenberg	Hardenberg	60.211	€ 1.191.250	€ 87.632	€ 21,24	
de Bibliotheek Heiloo	Langedijk	27.608	€ 451.351	€ -	€ 16,35	
de Bibliotheek Helmond-Peel*	Deurne	31.933	€ 3.000.406	€ 588.948	€ 22,68	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Someren	19.036				
	Asten	16.714				
	Helmond	90.602				
de Bibliotheek Hengelo	Hengelo	80.802	€ 2.250.352	€ -	€ 27,85	
de Bibliotheek het Eemhuis*	Woudenberg	12.701	€ 5.125.350	€ 475.189	€ 23,12	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Bunschoten	21.020				
	Amersfoort	154.337				
	Baarn	24.529				
	Leusden	29.677				
de Bibliotheek Het Groene Hart*	Woerden	51.513	€ 1.084.818	€ 36.419	€ 14,84	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Oudewater	10.187				
	Montfoort	13.866				
de Bibliotheek Heusden	Heusden	43.516	€ 931.621	€ -	€ 10,93	
de Bibliotheek Heuvelland*	Eijsden-Margraten	25.297	€ 651.892	€ -	€ 12,67	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Valkenburg aan de Geul	16.440				
	Vaals	9.710				
de Bibliotheek Hoeksche Waard*	Cromstrijen	12.797	€ 1.451.172	€ 150	€ 19,42	*Geen overzicht met subsidie per
	Strijen	8.785				

	Oud-Beijerland	24.015				gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Binnenmaas	29.122				
de Bibliotheek Hof van Twente	Hof van Twente	35.011	€ 640.000	€ 15.000	€ 18,71	
de Bibliotheek Hoogeveen	Hoogeveen	55.311	€ 1.777.858	€ 55.510	€ 33,15	
de Bibliotheek Hoorn	Hoorn	72.493	€ 1.636.017	€ 4.850	€ 22,63	
de Bibliotheek IJmond Noord*	Heemskerk	39.171	€ 2.128.357	€ 4.150	€ 22,85	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Uitgeest	13.465				
	Beverwijk	40.709				
de Bibliotheek Kampen	Kampen	52.511	€ 1.312.711	€ 99.044	€ 26,88	
de Bibliotheek Katwijk	Katwijk	64.532	€ 1.437.499	€ 133.307	€ 24,34	
de Bibliotheek Kennemerwaard*	Bergen (NH.)	29.844	€ 6.123.793	€ -	€ 26,81	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Alkmaar	108.373				
	Heerhugowaard	54.950				
	Castricum	35.216				
de Bibliotheek Kerkrade*	Simpelveld	10.571	€ 1.458.742	€ -	€ 21,15	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Voerendaal	12.462				
	Kerkrade	45.937				
de Bibliotheek Kop van Overijssel	Steenwijkerland	43.448	€ 832.137	€ 4.332	€ 19,25	
de Bibliotheek Krimpenerwaard	Krimpenerwaard	55.204	€ 1.028.069	€ 6.436	€ 18,74	
de Bibliotheek Landgraaf-Onderbanken	Onderbanken	7.865	€ 1.008.674	€ 10.211	€ 22,48	
	Landgraaf	37.458				

de Bibliotheek Langedijk	Heiloo	22.857	€ 282.125	€ 13.280	€ 12,92	
de Bibliotheek Lek&IJssel*	Vianen	19.714	€ 2.068.655	€ 3.591	€ 20,08	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	IJsselstein	34.208				
	Houten	49.300				
de Bibliotheek Liemers*	Westervoort	14.991	€ 967.746	€ 43.141	€ 12,09	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Rijnwaarden	10.852				
	Duiven	25.398				
	Zevenaar	32.379				
de Bibliotheek Losser	Losser	22.482	€ 467.500	€ 10.292	€ 21,25	
de Bibliotheek Maas en Peel[287]	Beesel	13.405	€ 201.886	€ 3.233	€ 15,30	
	Peel en Maas	43.347	€ 954.780	€ 3.933	€ 22,12	
de Bibliotheek Maassluis | Midden-Delfland*	Midden-Delfland	19.034	€ 901.441	€ 119.503	€ 19,83	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Maassluis	32.450				
de Bibliotheek Mar en Fean[288]	Heerenveen	50.203	€ 891.199	€ 1.862	€ 17,79	
	Littenseradiel	10.746	€ 237.213	€ 404	€ 22,11	
	De Fryske Marren	51.585	€ 905.802	€ 6.902	€ 17,69	
	Súdwest-Fryslân	84.158	€ 1.694.706	€ 11.195	€ 20,27	
de Bibliotheek Meerssen	Meerssen	19.072	€ 260.701	€ 70.518	€ 17,37	
de Bibliotheek Meppel	Meppel	33.025	€ 547.289	€ 39.974	€ 17,78	
de Bibliotheek Midden Fryslân[289]	Leeuwarden	108.667	€ 2.733.503	€ -	€ 25,15	
	Tytsjerksteradiel	31.963	€ 651.472	€ -	€ 20,38	
	Waalwijk	47.410	€ 8.537.535	€ 414.778	€ 25,66	

[287] Zie: https://www.debibliotheekmaasenpeel.nl/dam/pdf/jaarrekening-2016.pdf.
[288] Zie: https://www.bibliothekenmarenfean.nl/dam/bestanden/jaarverslagbibliothekenmarenfean2016.pdf.
[289] Zie: https://www.sbmf.nl/dam/bestanden/over-ons/sbmf-jaarverslag-jaarrekening-2016.pdf.

de Bibliotheek Midden-Brabant*	Hilvarenbeek	15.283				*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Oisterwijk	25.936				
	Goirle	23.317				
	Tilburg	213.804				
	Loon op Zand	23.093				
de Bibliotheek Midden-Drenthe	Midden-Drenthe	33.399	€ 541.821	€ 50.668	€ 17,74	
de Bibliotheek Montferland	Montferland	35.316	€ 660.899	€ -	€ 18,71	
de Bibliotheek Nieuwegein	Nieuwegein	61.868	€ 1.358.718	€ 591.283	€ 31,52	
de Bibliotheek NOBB[290]	Veghel	38.078*	€ 839.015	€ -	€ 22,03	*Gemeente is gefuseerd in Meijerijstad. Ter indicatie is het inwoneraantal van januari 2016 bekend bij het CBS genomen.
	Oss	90.376	€ 1.877.682	€ -	€ 20,78	
	Uden	41.384	€ 1.088.728	€ -	€ 26,31	
	Landerd	15.332	€ 368.335	€ -	€ 24,02	
	Bernheze	30.252	€ 648.449	€ -	€ 21,43	
de Bibliotheek Noordenveld	Noordenveld	32.981	€ 411.101	€ 105.473	€ 15,66	
de Bibliotheek Noord-Veluwe*	Hattem	12.040	€ 1.730.478	€ -	€ 15,82	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Heerde	18.561				
	Epe	32.537				
	Elburg	23.026				
	Oldebroek	23.256				
de Bibliotheek Noordwest Veluwe*	Harderwijk	46.352	€ 2.116.046	€ 142.725	€ 18,18	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers
	Ermelo	26.590				
	Putten	24.428				

[290] Zie: https://www.nobb.nl/images/nobb/pdfnobb/jaarverslagen/DOC060417-06042017111244.pdf.

	Nunspeet	26.892				zijn gebaseerd op totale subsidie.
de Bibliotheek Nuth	Nuth	15.305	€ 373.185	€ -	€ 24,38	
de Bibliotheek Oldenzaal	Oldenzaal	32.006	€ 588.662	€ 30.964	€ 19,36	
de Bibliotheek Ommen	Ommen	17.531	€ 347.094	€ 18.608	€ 20,86	
de Bibliotheek Oost Achterhoek*	Berkelland	44.238	€ 1.346.437	€ 123.121	€ 14,30	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Winterswijk	28.912				
	Oost Gelre	29.634				
de Bibliotheek Oosterschelde*	Borsele	22.688	€ 3.104.313	€ 332.957	€ 22,29	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Reimerswaal	22.356				
	Goes	37.274				
	Kapelle	12.622				
	Tholen	25.527				
	Schouwen-Duiveland	33.765				
de Bibliotheek Oostland[291]	Lansingerland	60.105	€ 695.580	€ -	€ 11,57	
	Pijnacker-Nootdorp	52.656	€ 746.050	€ -	€ 14,17	
de Bibliotheek Rijn en Venen*	Kaag en Braassem	26.374	€ 1.929.811	€ 255.162	€ 12,74	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Zoeterwoude	8.367				
	Nieuwkoop	27.914				
	Alphen aan den Rijn	108.915				
de Bibliotheek Rijssen-Holten	Rijssen-Holten	37.983	€ 802.300	€ 21.644	€ 21,69	
de Bibliotheek Rivierenland*	Zaltbommel	27.728	€ 2.701.135	€ 1.441.320	€ 17,85	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers
	Neder-Betuwe	23.303				
	Lingewaal	11.158				
	Culemborg	27.864				

[291] Zie: https://www.bibliotheekoostland.nl/dam/bestanden/oostland-jaarrekening-2016.pdf.

	Tiel	41.488				zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Druten	18.563				
	Neerijnen	12.344				
	Geldermalsen	26.587				
	West Maas en Waal	18.820				
	Maasdriel	24.250				
de Bibliotheek Rotterdam	Rotterdam	634.660	€ 18.933.805	€ 235.106	€ 30,20	
de Bibliotheek Salland*	Raalte	36.907	€ 1.156.310	€ 23.214	€ 21,50	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Olst-Wijhe	17.957				
de Bibliotheek Scherpenzeel	Scherpenzeel	9.704	€ 190.220	€ -	€ 19,60	
de Bibliotheek Schiedam	Schiedam	77.838	€ 2.371.087	€ 104.506	€ 31,80	
de Bibliotheek 's-Hertogenbosch	's-Hertogenbosch	152.411	€ 3.399.920	€ 169.566	€ 23,42	
de Bibliotheek Spijkenisse	Nissewaard	85.401	€ 1.969.960	€ 26.706	€ 23,38	
de Bibliotheek Staphorst	Staphorst	16.691	€ 327.500	€ 17.944	€ 20,70	
de Bibliotheek Theek 5*	Gilze en Rijen	26.220	€ 3.366.507	€ 185.010	€ 20,72	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Baarle-Nassau	6.657				
	Geertruidenberg	21.504				
	Oosterhout	54.604				
	Alphen-Chaam	10.058				
	Dongen	25.509				
	Drimmelen	26.869				
de Bibliotheek Tubbergen	Tubbergen	21.153	€ 477.947	€ 27.600	€ 23,90	
de Bibliotheek Twenterand	Twenterand	33.845	€ 682.331	€ 55.818	€ 21,81	

de Bibliotheek Tynaarlo	Tynaarlo	33.280	€ 528.560	€ 66.775	€ 17,89	
de Bibliotheek Utrecht	Utrecht	343.038	€ 10.819.000	€ 1.146.500	€ 34,88	
de Bibliotheek Veenendaal	Veenendaal	64.277	€ 1.602.400	€ 398.300	€ 31,13	
de Bibliotheek Veldhoven	Veldhoven	44.724	€ 1.154.566	€ 5.217	€ 25,93	
de Bibliotheek Velsen	Velsen	67.619	€ 1.960.406	€ 16.065	€ 29,23	
de Bibliotheek Veluwezoom*	Rheden	43.645	€ 1.687.929	€ 72.531	€ 23,00	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Renkum	31.391				
	Rozendaal	1.498				
de Bibliotheek Venlo	Venlo	101.059	€ 1.680.049	€ 19.904	€ 16,82	
de Bibliotheek Vlaardingen	Vlaardingen	71.999	€ 1.412.249	€ -	€ 19,61	
de Bibliotheek Vlissingen*	Vlissingen	44.394	€ 1.817.076	€ 30.000	€ 41,61	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
de Bibliotheek Voorschoten-Wassenaar*	Voorschoten	25.315	€ 961.104	€ -	€ 18,71	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Wassenaar	26.055				
de Bibliotheek Waterland*	Purmerend	79.928	€ 2.814.989	€ -	€ 18,34	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Waterland	17.290				
	Landsmeer	11.275				
	Beemster	9.205				
	Edam-Volendam	35.800				
de Bibliotheek West-Achterhoek*	Doesburg	11.341	€ 2.087.737	€ 94.868	€ 20,82	*Geen overzicht met subsidie per
	Bronckhorst	36.410				

	Doetinchem	57.068				gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
de Bibliotheek Westerveld	Westerveld	19.084	€ 371.142	€ 38.806	€ 21,48	
de Bibliotheek Westland	Westland	105.632	€ 1.680.390	€ 110	€ 15,91	
de Bibliotheek Wierden	Wierden	24.225	€ 480.825	€ 6.440	€ 20,11	
de Bibliotheek Wijchen	Wijchen	40.876	€ 647.548	€ 42.196	€ 16,87	
de Bibliotheek Zeeuws-Vlaanderen*	Hulst	27.395	€ 2.095.967	€ -	€ 19,84	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Sluis	23.658				
	Terneuzen	54.588				
de Bibliotheek ZINiN	Hellendoorn	35.772	€ 822.988	€ 374.896	€ 33,49	
de Bibliotheek Zoetermeer	Zoetermeer	124.763	€ 4.029.397	€ 4.500	€ 32,33	
de Bibliotheek Z-O-U-T[292]	Utrechtse Heuvelrug	49.035	€ 988.736	€ -	€ 20,16	
	Wijk bij Duurstede	23.502	€ 397.161	€ -	€ 16,90	
	Rhenen	19.597	€ 278.859	€ -	€ 14,23	
	Renswoude	5.101	€ 60.280	€ -	€ 11,82	
de Bibliotheek Zuid Hollandse Delta*	Hellevoetsluis	38.722	€ 1.994.339	€ 92.042	€ 10,23	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Nissewaard	85.401				
	Goeree-Overflakkee	48.653				
	Brielle	16.833				
	Westvoorne	14.257				
de Bibliotheek Zuid-Kennemerland*	Hillegom	21.316	€ 6.388.800	€ -	€ 25,27	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers
	Heemstede	26.936				
	Bloemendaal	22.826				

[292] Zie: https://www.bibliotheekzout.nl/dam/bestanden/jaarrekening_2016.pdf.

	Zandvoort	16.899				zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Haarlemmerliede en Spaarnwoude	5.665				
	Haarlem	159.229				
de Bibliotheek Zwartewaterland	Zwartewaterland	22.309	€ 405.581	€ 39.063	€ 19,93	
de Bibliotheek Zwolle	Zwolle	125.548	€ 3.754.225	€ 144.303	€ 31,05	
de Bibliotheken Menterwolde-Pekela-Veendam*	Pekela	12.517	€ 1.173.069	€ 3.233	€ 22,53	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Veendam	27.527				
	Menterwolde	12.162				
de Bibliotheken Westfriese Bibliotheken*	Medemblik	44.058	€ 2.796.282	€ 6.632	€ 20,40	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Enkhuizen	18.479				
	Drechterland	19.384				
	Opmeer	11.420				
	Stede Broec	21.552				
	Koggenland	22.522				
de Bibliotheken Zuid-Groningen	Stadskanaal	32.252	€ 880.100	€ -	€ 27,29	
de Bibliotheken Zuidoost Fryslân*	Opsterland	29.718	€ 1.469.520	€ -	€ 18,17	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Ooststellingwerf	25.540				
	Weststellingwerf	25.608				
De Bieb voor de Zaanstreek[293]	Wormerland	15.820	€ 257.516	€ -	€ 16,28	
	Oostzaan	9.652	€ 185.923	€ -	€ 19,26	
	Zaanstad	153.679	€ 2.867.364	€ -	€ 18,66	
de Domijnen*	Beek	15.951	€ 3.498.269	€ 65.269	€ 19,90	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers
	Echt-Susteren	31.815				
	Stein	25.059				

[293] Zie: https://debieb.nl/images/PDF/De_Bieb_Jaarrekening_Verslag_2016_.pdf.

	Schinnen	12.954				zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Sittard-Geleen	93.319				
de nieuwe bibliotheek	Almere	200.914	€ 8.446.563	€ 101.035	€ 42,54	
Groninger Forum	Groningen	202.636	€ 5.335.000	€ -	€26,33	*Cijfers van het Groninger Forum zijn verlaat aangeleverd bij de KB.
Nieuwe Nobelaer Bibliotheek	Etten-Leur*	43.027	€ -	€ -	€ -	*Deze gemeente verstrekt leningen aan de bibliotheek[294]
OBA*	Amsterdam	844.947	€ 27.196.352	€ 782.932	€ 31,59	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Ouder-Amstel	13.419				
	Diemen	27.272				
Openbare Bibliotheken Noord Fryslân*	Achtkarspelen	27.893	€ 3.575.000	€ 8.600	€ 20,72	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Ameland	3.633				
	Leeuwarderadeel	10.108				
	Kollumerland en Nieuwkruisland	12.872				
	Franekeradeel	20.215				
	het Bildt	10.493				
	Schiermonnikoog	941				
	Terschelling	4.859				
	Ferwerderadiel	8.735				
	Vlieland	1.085				
	Harlingen	15.860				
	Dantumadiel	18.942				
	Menameradiel	13.454				
	Dongeradeel	23.901				

[294] Jaarrekening 2016 (gemeente Etten-Leur).

RegioCultuur-CentrumIdea*	De Bilt	42.754	€ 4.345.004	€ 139.775	€ 26,92	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Zeist	62.830				
	Soest	45.874				
	Bunnik	15.156				
SCHUNCK*	Heerlen	87.189	€ 2.238.000	€ 25.000	€ 25,96	
Stichting DOK	Delft	101.381	€ 3.904.749	€ 354.806	€ 42,02	
Stichting KopGroep Bibliotheken*	Den Helder	56.020	€ 3.276.533	€ 629	€ 20,06	*Geen overzicht met subsidie per gemeente bekend. Cijfers zijn gebaseerd op totale subsidie.
	Schagen	46.193				
	Texel	13.545				
	Hollands Kroon	47.600				
Stichting Kulturhus Haaksbergen	Haaksbergen	24.272	€ 697.000	€ 18.288	€ 29,47	
ZB | Planbureau en Bibliotheek van Zeeland[295]	Middelburg	48.019	€ 1.668.865	€ -	€ 34,75	
	Veere	21.900	€ -	€ -	€ -	De gemeente Veere geeft bij de beschrijving van de bibliotheek-voorziening (bijlage 3) aan 250.000 subsidie te verstrekken aan ZB.
	Noord-Beveland	7.382	€ -	€ -	€ -	

Tabel 19. Overzicht subsidies gemeenten aan bibliotheken 2016.

[295] Zie: https://www.dezb.nl/dam/bestanden/over-ons/ZB/rapport-jaarstukken-20161.pdf.

Tabel 20 geeft een overzicht van de exploitatiesubsidie voor bibliotheekwerk per POI. Door het totaalbedrag te delen door het aantal inwoners is de subsidie per inwoner berekend. Hierin bestaan grote verschillen per provincie. Zo verlenen de POI's in Limburg, Noord-Brabant, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland minder dan €2,- per inwoner aan subsidie. De POI's in Gelderland, Overijssel en Zeeland verlenen tussen de €2,- en €4,- subsidie per inwoner, terwijl de POI's in Drenthe, Friesland en Groningen meer dan €4,- per inwoner aan subsidie verlenen. De exploitatiesubsidie van de SFB voor de provincie Flevoland is niet bekend.

POI	Provincie	Inwoneraantal	Exploitatiesubsidie provincie (x1.000)	Subsidie per inwoner
Biblionet	Drenthe	491.792	€ 2.624	€ 5,34
SFB	Flevoland	407.818	€ 888	€ 2,18
BSF	Friesland	646.874	€ 3.023	€ 4,67
Rijnbrink	Gelderland	2.047.901	€ 5.882	€ 2,87
Biblionet	Groningen	583.581	€ 2.635	€ 4,52
Cubiss	Limburg	1.117.546	€ 1.270	€ 1,14
Cubiss	Noord-Brabant	2.512.531	€ 4.516	€ 1,80
ProBiblio	Noord-Holland	2.809.483	€ 2.382	€ 0,85
Rijnbrink	Overijssel	1.147.687	€ 2.512	€ 2,19
BiSC	Utrecht	1.284.504	€ 1.192	€ 0,93
ZB	Zeeland	381.568	€ 1.235	€ 3,24
ProBiblio	Zuid-Holland	3.650.222	€ 5.093	€ 1,40

Tabel 20. Exploitatiesubsidie bibliotheekwerk voor POI 2016. Bron: Gegevenslevering.

Bijlage 2. Overzicht gesprekspartners

	Organisatie	Naam
1	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Anita Groeneveld en Aad van Tongeren
2	Koninklijke Bibliotheek	Lily Knibbeler, Elsbeth Kwant, Jos Debeij, Marja Geevers, Heleen van Maanen en Hildelies Balk.
3	Stichting Samenwerkende POI's Nederland	Tineke van Ham en Anne Rube
4	Vereniging van Openbare Bibliotheken	Arthur Schellekens en Francien van Bohemen
5	Interprovinciaal Overleg	Groepsgesprek met provincies tijdens een IPO-werkgroep overleg
6	Vereniging van Nederlandse Gemeenten	Groepsgesprek met gemeenten Leiden, Haarlem, Den Helder, Sittard-Geleen, Zeist, Oss en Ede
7	Stichting Lezen	Gerlien van Dalen en Adriaan Langendonk
8	Stichting Lezen en Schrijven	Lydia de Jong
9	Stichting Certificering Openbare Bibliotheken	Willem Camphuis
10	Openbare bibliotheken	Twee groepsgesprekken met bibliotheken: - Gerry Poelert (Cultura Ede); - Albert Kivits (de Bibliotheek Eindhoven); - Martin Berendse (Openbare Bibliotheek Amsterdam); - Mari Nelissen (Noord Oost Brabantse Bibliotheken); - Nan van Schendel (de Bibliotheek Den Bosch); - Erna Staal (de Bibliotheek Gouda); - Erna Winters (de Bibliotheek Kennemerwaard); - Jeanine Deckers (Bibliorura).

Bijlage 3. Gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob

In deze bijlage is een beschrijving opgenomen van 14 van de 16 gemeenten zonder bibliotheekvoorziening conform de Wsob. De gemeenten die hier niet zijn beschreven zijn gemeente Uitgeest en gemeente Zaandam. De gemeente Uitgeest wordt besproken in hoofdstuk 4, waarbij ook het LeesLokaal Uitgeest wordt beschreven. De gemeente Zaandam heeft een openbare bibliotheekvoorziening, op het feit dat één functie (ontmoeting en debat) niet wordt uitgevoerd na. Aangezien in deze gemeente de situatie verder hetzelfde is als in gemeenten met een bibliotheekvoorziening conform de Wsob, is hier geen verdere beschrijving van gemeente Zaandam opgenomen.

De beschrijvingen zijn opgesteld op basis van documentenstudie en een telefonisch interview met een medewerker van de gemeente op het bibliotheekdossier. Wij hebben de overzichten per gemeente teruggelegd en de respondenten hebben de beschrijvingen geverifieerd.[296]

1. Gemeente Alphen-Chaam

De gemeente Alphen-Chaam in de provincie Noord-Brabant heeft 10.058 inwoners.[297] Alphen-Chaam bestaat uit de kernen: Chaam, Alphen, Galder, Strijbeek, Bavel en Ulvenhout. [298]

Situatie voor het wegvallen van de gemeentelijke bibliotheekvoorziening

Tot 1 juli 2016 was Theek 5 aanwezig in de gemeente Alphen-Chaam. Er was één vestiging van Theek 5 in de kern Chaam. Naar deze vestiging kwamen vooral leden uit Chaam. Voor mensen die in Alphen wonen was de vestiging van Theek 5 in Baarle-Nassau dichterbij.

Aanleiding voor het wegvallen van de voorziening heeft zijn oorsprong in de noodzaak tot fors bezuinigen. De sluiting van de vestiging in Chaam kwam als serieuze mogelijkheid in beeld. Er stond toen een groep burgers op in Chaam die aangaf dat zij een vrijwilligersbibliotheek in stand konden houden voor een lager bedrag dan Theek 5 en daar is voor gekozen door de gemeente.

In dit proces van het wegvallen van de bibliotheekvoorziening is volop overleg geweest met Theek 5 en overleg met de gemeente Baarle-Nassau. Er zijn afspraken gemaakt met Theek 5. Zo kon de Stichting Bibliotheekwerk Alphen-Chaam bijvoorbeeld de collectie overnemen. Het college stelde daarnaast voor een afkoopregeling met gemeente Baarle Nassau te treffen. Alphen-Chaam zou dan een bepaald bedrag geven aan Baarle Nassau en bibliotheeklidmaatschap van Theek 5 zou daardoor voor leden uit Alphen-Chaam even duur zijn als voor leden uit Baarle Nassau. De raad heeft hier echter niet voor gekozen dus een dergelijke regeling is niet getroffen.

Het subsidiebedrag voor de nieuwe stichting bedraagt per 1 juli 2016 € 40.000 op jaarbasis. Daarnaast is €19.000,- beschikbaar voor de uitvoering van het programma Bibliotheek op School. Basisbibliotheek Theek 5 blijft dit verzorgen.

Huidige toegang tot bibliotheekvoorziening

Toegang tot een bibliotheekvoorziening in omliggende gemeenten

[296] Gemeente Noord-Beveland en gemeente Veere hebben geen reactie gegeven op de door de onderzoekers ter verificatie voorgelegde beschrijving.
[297] Zie: http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=37230ned&D1=0-2,4-5,7-8,13-17&D2=71&D3=182-193,195-201&VW=T.
[298] Zie: https://www.alphen-chaam.nl/in-de-gemeente-alphen-chaam/kerngegevens.html.

Vanaf 1 juli 2016 is Bibliotheek Chaam geen vestiging meer die is aangesloten op het netwerk van bibliotheken.[299] Inwoners van de gemeente Alphen-Chaam kunnen wel gebruik maken van de bibliotheek van Theek 5 in omliggende gemeenten (bijvoorbeeld Baarle-Nassau), maar betalen hogere kosten dan inwoners van gemeenten die subsidie verlenen aan de basisbibliotheek. Volwassenen leners bij Theek 5 betalen afhankelijk van het gekozen abonnement bijvoorbeeld €44,95 per jaar voor een abonnement en de jeugd maakt gratis gebruik van de bibliotheek. Inwoners van de gemeente Alphen-Chaam betalen €35 extra: volwassenen betalen € 79,95 en de jeugd betaalt € 35 per jaar.[300] Ook voor de bibliotheek Midden-Brabant en de bibliotheek Breda betalen inwoners van Alphen-Chaam €35 per jaar extra.

Burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken
Bibliotheek Alphen-Chaam wordt geëxploiteerd door vrijwilligers en is driemaal per week een aantal uur geopend. Jeugdigen tot 18 jaar kunnen gratis lid worden en vanaf 18 jaar betaalt men €30 per jaar. Er worden een aantal activiteiten per jaar georganiseerd, zoals boekpresentaties en workshops. [301] De bibliotheek heeft de collectie van Theek 5 overgenomen en daarnaast een eenmalige subsidie gekregen om de collectie up to date te maken. Daarnaast is het up to date houden van de collectie opgenomen in de begroting. In Galder is ten slotte een afhaalpunt/servicepunt en daar kunnen boeken worden gereserveerd.

Samenwerking met andere organisaties
In Alphen-Chaam wordt de bibliotheek op school aangeboden op alle scholen door Theek 5. De gemeente subsidieert Theek 5 hiervoor met circa €19.000,-.

2. Gemeente Blaricum

Gemeente Blaricum in de provincie Noord-Holland heeft 10.201 inwoners. Blaricum bestaat uit de 3 kernen Blaricum, Bijvanck en de Blaricummermeent. [302]

Huidige toegang tot bibliotheekvoorziening

In het verleden is in Blaricum geen bibliotheekvoorziening conform de Wsob aanwezig geweest. De gemeente Blaricum versterkt subsidie aan de bibliotheek Huizen Laren en Blaricum. In 2017 bedroeg deze subsidie: € 111.427,- en daarnaast een aparte subsidie voor het project de VoorleesExpress van € 1250,-.

Toegang tot een bibliotheekvoorziening in omliggende gemeenten
Inwoners van de gemeente Blaricum kunnen lid worden bij Bibliotheek Huizen Laren Blaricum met twee vestigingen in de omliggende gemeenten Huizen en Laren. Hiervoor hoeven zij geen meerprijs te betalen ten opzichte van leden uit Huizen of Laren.[303] Daarnaast kunnen inwoners van de gemeente lid worden bij de Bibliotheek Gooi en meer in de aangrenzende gemeente Eemnes. Ook hier betalen inwoners van Blaricum dezelfde prijs als de inwoners van Eemnes. [304] Deze bibliotheek wordt echter niet gesubsidieerd door de gemeente Blaricum. Er is geen afhaalpunt of bibliobus in Blaricum.

De bibliotheek in Huizen is relatief dichtbij voor inwoners uit Blaricum. Van de Blaricumse bibliotheekleden gaat ongeveer twee derde naar Huizen (afstand tussen 2 en 4 km) en één derde naar de Larense vestiging. Er zijn vrijwel geen inwoners die naar Eemnes gaan. De drie Gooise bibliotheken (Bibliotheek Huizen Laren Blaricum, Bibliotheek Gooi en Meer en Bibliotheek Hilversum) verzorgen gezamenlijk een aantal projecten voor

[299] Zie: https://www.theek5.nl/iguana/uploads/image/Brief%20bibliotheek%20Chaam.pdf.
[300] Zie: http://www.theek5.nl/iguana/www.main.cls?surl=Tarieven-en-uitleenvoorwaarden.
[301] Zie: https://www.bibliotheekalphenchaam.nl/.
[302] BMC Advies (2016). Toekomstperspectief van Blaricum.
[303] Zie: https://www.bibliotheekhlb.nl.
[304] Zie: https://www.bibliotheekgooienmeer.nl/.

alle Gooise inwoners waaronder dus ook voor inwoners Blaricum. Hieronder vallen bijvoorbeeld het Digi&Taalhuis, de VoorleesExpress, voorlichting over Belastingopgave en andere activiteiten.

Burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken

Vanuit de Bibliotheek Huizen Laren Blaricum is er een initiatief Bibliotheek aan Huis. Hier kunnen leden van de bibliotheek die aan huis gebonden zijn boeken aanvragen via de telefoon of internet. Een vrijwilliger brengt vervolgens de boeken aan huis. Het werkgebied beslaat onder andere Blaricum.[305] Daarnaast is er een minibieb in de kern Bijvanck. In dit houten kastje op straat kunnen bewoners altijd boeken pakken en terugzetten.[306] Gemeente Blaricum is niet op de hoogte van andere burgerinitiatieven binnen de gemeente.

Samenwerking met andere organisaties

Er zijn diverse programma's beschikbaar gesteld voor scholen binnen Blaricum door de Bibliotheek Huizen Laren Blaricum en de Bibliotheek Gooi en Meer.[307] Daarnaast werkt de bibliotheek samen met middelbare scholen in Huizen en Laren, waar veel scholieren uit Blaricum naartoe gaan. Ook wordt er onder andere samengewerkt met peuterspeelzalen en kinderopvang in Blaricum, het dorpshuis Blaercom, Historische Kring Blaricum en Atelierroute Blaricum, verzorgingshuizen in Blaricum en met Volksuniversiteit het Gooi die ook cursussen in Blaricum verzorgt.

3. Gemeente Buren

De gemeente Buren is een gemeente in de provincie Gelderland met 26.348 inwoners. De gemeente Buren bestaat uit 15 kernen: Buren, Asch, Beusichem, Eck en Wiel, Erichem, Ingen, Kerk-Avezaath, Lienden, Lingemeer, Maurik, Ommeren, Ravenswaaij, Rijswijk, Zoelen en Zoelmond.[308]

Situatie voor het wegvallen van de gemeentelijke bibliotheekvoorziening

Tot 2012 was de Bibliotheek Rivierenland de bibliotheek voor de gemeente Buren. Er was geen vestiging van de bibliotheek in de gemeente Buren maar er waren bibliobushaltes. De gemeente Buren heeft de samenwerking met de Bibliotheek Rivierenland per 2012 opgezegd.[309] De gemeente Buren bouwde eind 2015 haar subsidiebijdrage aan Bibliotheek Rivierenland af tot nul. De Bibliotheek Rivierenland is conform afspraak per 1 januari 2016 gestopt met haar dienstverlening in de gemeente Buren.[310] Sinds 2014 is in de kern Lienden een vestiging van een Karmac Bibliotheek geopend.

Huidige toegang tot bibliotheekvoorziening

Toegang tot een commerciële bibliotheekvoorziening

De Karmac Bibliotheek is een commerciële bibliotheekvoorziening. De gemeente Buren heeft een overeenkomst afgesloten met de Karmac Bibliotheek tot juli 2018. Elke inwoner van de gemeente Buren kan hier lid worden. Een combinatie van vaste werknemers en vrijwilligers organiseren de bibliotheekvoorziening binnen de gemeente.[311] Karmac Bibliotheek voldoet niet aan alle vijf functies van de Wsob. Bij de bibliotheek kunnen boeken worden uitgeleend maar er is geen sprake van andersoortige activiteiten.

[305] Zie: https://www.bibliotheekhlb.nl/dam/bestanden/2017/hlb_folder_bibliotheek-aan-huis.pdf.
[306] Zie: https://minibieb.nl/minibieb/buurtbieb-bijvanck/.
[307] Zie: https://www.bibliotheekhlb.nl/dam/bestanden/2016/HLB_Blaricum_Jaarprogramma_PO-2016-2017.pdf.pdf.
[308] Zie: https://www.buren.nl/.
[309] Zie: https://www.bibliotheekrivierenland.nl/dam/download/Bibliotheek%20Rivierenland%20Jaarverslag%202015.pdf.
[310] Zie: https://www.bibliotheekrivierenland.nl/dam/download/Bibliotheek%20Rivierenland%20Jaarverslag%202015.pdf.
[311] Zie: http://www.karmacbibliotheek.nl/detail/mijn-nieuws/karmac-bibliotheek-lienden/b10g2c1o2/.

In de kern Lienden is een vestiging van de Karmac Bibliotheek.[312] Naast de vestiging is Lienden zijn er sinds begin 2017 drie servicepunten in de kernen Buren, Maurik en Beusichem. In totaal zijn er 655 leden van de Karmac Bibliotheek.[313] De afstand tot de servicepunten is voor inwoners van de gemeente Buren niet groot. Deze servicepunten bieden leden van de Karmac Bibliotheek de mogelijkheid boeken te reserveren (thuis of via de aanwezige computers) die vervolgens bij het servicepunt gehaald kunnen worden. De servicepunten in de kernen Buren en Maurik zijn elke dag (onbemand) open voor bezoekers. Het servicepunt Beusichem is een aanvulling op de vrijwilligersbibliotheek van Dorpshuis 't Zoetzand. Verder is op alle drie de servicepunten één uur per week personeel van Karmac beschikbaar die bezoekers kunnen helpen.[314] Er is daarnaast een bibliobus van Karmac die boeken aan huis levert in de gemeente Buren. Deze dienst is gratis voor abonnementhouders van Karmac. [315] Het lidmaatschap is voor jeugdleden tot 18 jaar gratis, terwijl volwassenen €35 per jaar betalen.

Toegang tot een bibliotheekvoorziening in omliggende gemeenten

Inwoners van de gemeente Buren kunnen lid worden van bibliotheken in aanliggende gemeenten zoals Culemborg, Geldermalsen, Neder-Betuwe en Tiel. Een jeugdlidmaatschap kost dan €25 per jaar en volwassen betalen €100 per jaar, terwijl inwoners van die gemeenten respectievelijk gratis en voor €45 per jaar lid worden.[316] Er zijn zo'n 1.000 inwoners van Buren die lid zijn van de Bibliotheek Rivierenland.[317]

Burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken

In de gemeente Buren zijn diverse burgerinitiatieven rondom het uitlenen en ruilen van boeken. Zo is in 2015 de vrijwilligersbibliotheek het Huis van Buren gestart. Deze vrijwilligersbibliotheek is zeven dagen per week open en heeft zes boekenkasten die gratis te gebruiken zijn voor bezoekers.[318] De twee servicepunten van Karmac Bibliotheek in Maurik en Beusichem zijn een aanvulling op de bestaande vrijwilligersbibliotheken het Huis van Maurik en Dorpshuis 't Zoetzand. De initiatieven Huis van Maurik en Huis van Buren zijn ontstaan in zorgcentra omdat het zorgcentrum haar maatschappelijke taak wilde vergroten in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). De gemeente Buren kijkt of daar mogelijk meer functies aan kunnen worden toegevoegd zoals leerpunten en taalplekken. Daarnaast zijn er Minibiebs in Buren.

Samenwerking met andere organisaties

De Karmac Bibliotheek werkt nog niet samen met andere organisaties in de gemeente Buren rondom bijvoorbeeld leesbevordering en laaggeletterdheid. In 2013 is de gemeente begonnen met een pilot voor leesbevordering.[319] De gemeente werkte nog samen met Bibliotheek Rivierenland omtrent het Bibliotheek op School programma waar 15 scholen aan meededen. [320] Deze dienstverlening is per 31 december 2015 gestopt. De gemeente Buren had in 2016 een budget van bijna €130.000 voor leesstimulering beschikbaar. Het gaat dan om een budget dat gedeeltelijk is gereserveerd voor de Bibliotheek en voor beleid ten aanzien van laaggeletterdheid en leesstimulering in samenwerking met scholen. [321]

[312] Bron: gemeente Buren. Cijfer uit 2016.
[313] Zie: https://www.gelderlander.nl/rivierenland/bieb-doet-het-goed-maar-niet-in-buren~a61b3cce/.
[314] Zie: http://www.karmacbibliotheek.nl/uw-karmac-bibliotheek/.
[315] Zie: http://www.karmacbibliotheek.nl/detail/mijn-nieuws/boekendienst-aan-huis/b10g2c1o62/.
[316] Zie: https://www.bibliotheekrivierenland.nl/service/abonnementen-2016-Buren.html.
[317] Zie: https://www.gelderlander.nl/rivierenland/bieb-doet-het-goed-maar-niet-in-buren~a61b3cce/.
[318] Zie: http://stadtiel.nl/lokaal/bibliotheek-huis-van-buren-officieel-geopend-22318.
[319] Zie: https://www.buren.nl/wp-content/uploads/2017/08/Evaluatie-pilot-leesstimulering.pdf.
[320] Zie: https://www.bibliotheekrivierenland.nl/dam/download/Bibliotheek%20Rivierenland%20Jaarverslag%202015.pdf.
[321] Jaarstukken 2016 (gemeente Buren).

4. Gemeente Ferwerderadiel

De gemeente Ferwerderadiel in de provincie Friesland heeft 8.735 inwoners. Ferwerderadiel bestaat uit 12 kernen: Blije, Burdaard, Ferwert, Ginnum, Hallum, Hegebeintum, Jannum, Jislum, Lichtaard, Marrum, Reitsum en Wânswert. [322]

Situatie voor het wegvallen van de gemeentelijke bibliotheekvoorziening

Ferwerderadiel is onderdeel van stichting Bibliotheken Noord Fryslân (BNF). BNF is in 2014 ontstaan door een fusie van stichting Bibliotheken Noordoost Fryslân en stichting Bibliotheken Noordwest Fryslân. De stichting faciliteert het bibliotheekwerk van 14 gemeenten. Voor 2012 was de bibliotheek in Hallum de enige bibliotheek in de gemeente Ferwerderadiel. Toen de gemeenten binnen het cluster Noord-Oost Friesland moesten bezuinigingen werd een spreidingsplan gemaakt. Een aantal bibliotheekvestigingen werd gesloten. Door deze besparingen kon meer worden geïnvesteerd in de overige bibliotheken binnen het cluster.

Het sluiten van de bibliotheek in Hallum is dus de uitkomst van integraal overleg tussen de gemeenten binnen het cluster Noordoost Fryslân. Het POI is er zijdelings betrokken geweest bij dit proces. Er is overleg geweest met de burgers en de leden van de bibliotheek zijn tijdig geïnformeerd over de gevolgen van het spreidingsplan.

Huidige toegang tot bibliotheekvoorziening

Toegang tot een bibliotheekvoorziening in omliggende gemeenten

Bewoners van de gemeente Ferwerderadiel kunnen naar vestigingen in omliggende gemeenten Dokkum, Stiens en Leeuwarden. [323] Hiervoor is afgesproken dat de gemeenten in Noordoost Friesland samen de kosten en baten delen. Per inwoner betaalt elke gemeente dezelfde subsidie, zodat bewoners voor dezelfde prijs terecht kunnen bij de bibliotheken. [324] Voor mensen die beperkt zijn in hun mobiliteit biedt BNF maatwerk door een boekendienst aan huis.

In 2016 waren in totaal waren 1.520 inwoners van gemeente Ferwerderadiel lid van de bibliotheek.[325] In 2012 waren er 1113 leden van de Bibliotheek in Hallum. De totale subsidie van gemeente Ferwerderadiel aan BNF was in 2016 € 178.612 en in 2017 €180.366,- per jaar.

Burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken

In de gemeente zijn 2 vrijwilligersbibliotheken. De vrijwilligersbibliotheken ontvangen geen subsidie en de gebruikers betalen ook geen lidmaatschapskosten. Hoe groot de collecties zijn en hoe er gewerkt wordt (ruilen of met een systeem) is bij de gemeente niet bekend.

Samenwerking met andere organisaties

Alle basisscholen binnen de gemeente hebben een schoolbibliotheek. De schoolbibliotheek van Hallum (Op ‘e Dobbe) heeft een deel van de jeugdcollectie overgenomen van de gesloten bibliotheek Hallum.[326] Alle basisscholen doen mee aan het landelijke programma de Bibliotheek op School. Ook in peuterspeelzalen zijn er daarnaast boekenkastjes en de gemeente doet mee aan BoekStart. Er zijn tot slot geen samenwerkingsverbanden met verzorgingshuizen binnen de gemeente bekend.

[322] Zie: https://www.ferwerderadiel.nl/over-de-gemeente/feiten-en-cijfers.html.
[323] Zie: http://nieuwedockumercourant.acceptatie.ndc.hosting.buyways.nl/nieuws/8966/bibliotheken-dicht-door-bezuinigingen/.
[324] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000001436.
[325] Gemeente Ferwerderadiel (2017). Jaarverslag 2016.
[326] Zie: http://www.opedobbe.nl/opedobbe/informatie/schoolbibliotheek-.html.

5. Gemeente Haaren

De gemeente Haaren in de provincie Noord-Brabant heeft 13.922 inwoners. [327] Haaren bestaat uit 4 kernen: Esch, Haaren, Helvoirt en Biezenmortel.

Situatie voor het wegvallen van de gemeentelijke bibliotheekvoorziening

Tot en met december 2014 verzorgde bibliotheek De Meijerij bibliotheekwerk in de gemeente Haaren. Gemeente Haaren besloot de subsidie voor de bibliotheek per 1 januari 2015 stop te zetten.[328] De keuze is gemaakt omdat de kosten niet in relatie stonden tot het aantal uitleningen. De raad heeft daarbij overwogen dat de kosten van een bibliotheekabonnement zodanig zijn dat er geen belemmering is om particulier lid te worden. Daarbij is in overweging genomen dat het gemeentelijke Welzijnsfonds voor lage inkomens kan worden ingezet voor een bibliotheekabonnement (zowel kinderen als volwassenen) en zijn er compenserende maatregelen genomen voor de boekenruilpunten in de dorpen en de schoolbibliotheek. Deze boekenruilpunten zijn het resultaat van overleg tussen gemeenten en inwoners over het wegvallen van de bibliotheekvestigingen in Haaren. Er is daarnaast geen overleg geweest met buurgemeenten, POI of provincie.

Gevolg van de subsidiestop was de sluiting van de kleine bibliotheekpunten in de kernen Esch, Haaren, Helvoirt en Biezenmortel. Alle bibliotheekleden uit de gemeente Haaren bleven lid van Bibliotheek De Meierij en konden ook gebruik maken van de andere bibliotheekvestigingen in onder andere de gemeenten Oisterwijk, Udenhout, Den Bosch, Vught en Boxtel.[329]

Huidige toegang tot bibliotheekvoorziening

Toegang tot een bibliotheekvoorziening in omliggende gemeenten

De bibliotheek De Meijerij bestaat niet meer, deze is op 1 juli 2017 overgenomen door de Noord Oost Brabantse Bibliotheken (NOBB) en Bibliotheek 's-Hertogenbosch e.o. Inwoners van de gemeente Haaren kunnen nu lid worden van bibliotheken in de omliggende gemeenten: Bibliotheek Den Bosch (gemeenten Den Bosch en Rosmalen) of de Bibliotheek Midden-Brabant (gemeenten Tilburg, Goirle, Hilvarenbeek, Loon op Zand, Oisterwijk en Waalwijk). Wel betalen bewoners uit de gemeente Haaren hogere abonnementskosten dan bewoners uit gemeenten waar subsidie aan de bibliotheek wordt verleend. Jeugdleden uit Haaren betalen 35 euro per jaar, terwijl lidmaatschap gratis is voor leden uit omliggende gemeenten die wel subsidie verlenen aan de bibliotheek. Ook de abonnementen voor volwassen zijn 35 euro duurder voor de inwoners uit Haaren, dan voor gemeenten die subsidie verlenen aan de bibliotheek.[330]

Burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken

In de kernen Haaren, Esch en Helvoirt zijn burgerinitiatieven ontstaan na sluiting van de bibliotheekpunten. Burgers lenen hier zelf boeken uit en er is een mogelijkheid tot ruilen. Deze uitleen- en ruilpunten zijn opgezet door initiatiefnemers die zelf boeken hebben ingezameld in de buurt. In bijvoorbeeld de kern Helvoirt is aansluiting gezocht bij een multicultureel centrum, waar een koffiecorner met leeshoek en een boeken uitleen van ingezamelde boeken is gerealiseerd.[331] Ook in de kern Haaren is een uitleenpunt door een aantal inwoners geopend na de sluiting van de bibliotheek. In het gemeenschapshuis zijn boekenkasten neergezet met ingezamelde boeken. De boeken mogen een maand geleend worden en moeten op eigen initiatief van de lener worden teruggebracht.[332] Verder is hier bijvoorbeeld ook een actieve boekenclub aanwezig.

[327] Zie: https://www.haaren.nl/home/kerncijfers_41834/.
[328] Zie: http://www.bd.nl/haaren/bibliotheek-de-meierij-wil-niet-weg-uit-haaren~a637d2e1/.
[329] Zie: http://www.haaren.nu/1579-bibliotheekpunten-haaren-sluiten-op-1-december/.
[330] Zie: https://www.bibliotheekmb.nl/abonnement/tarieven.html.
[331] Zie: http://helvoirt.net/nieuw-uitleenpunt-van-boeken-in-het-helvoirthuis/.
[332] Zie: http://www.bd.nl/haaren/haaren-heeft-weer-een-bibliotheek~ae482a5f/.

De collectie van de gesloten bibliotheekvestigingen in Haaren zijn teruggegaan naar bibliotheek De Meijerij. De collectie van de boekenuitleenpunten is opgebouwd door inzameling en de uitleenpunten ruilen onderling regelmatig de boekencollectie. De boekenruilpunten zijn voor inwoners gratis, in die zin dat men een boek mee kan nemen in ruil voor het terugzetten van een ander boek. In het dorp Haaren is daarnaast een actieve leesclub met zo'n 45 leden. Daarvoor wordt door het ruilpunt een jaarlijkse bijdrage van leden gevraagd van circa € 50,-. Deze club heeft in 2016 € 500 subsidie gehad voor een avond met een schrijver, welke avond voor heel de regio toegankelijk was.

Het boekenruilpunt in het dorp Haaren kreeg bij aanvang in 2015 een subsidie van € 560,- om initiële kosten te bestrijden. De andere ruilpunten hebben geen subsidie aangevraagd. Afhankelijk van de activiteiten van een ruilpunt heeft de gemeente ook daarna activiteiten gesubsidieerd.

Samenwerking met andere organisaties
Scholen worden door gemeente Haaren structureel financieel ondersteund voor het aanbieden van een schoolbibliotheek. Hier is een bedrag van €55.000,- voor beschikbaar, dat wordt verdeeld naar rato van het aantal leerlingen van een school (in totaal zijn er vijf basisscholen). In hoeverre deze bibliotheken het landelijke programma de Bibliotheek op school aanbieden, of een andere invulling geven aan de samenwerking met de bibliotheek, is bij gemeente Haaren niet bekend.

6. Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude in de provincie Noord-Holland telt 5.665 inwoners. Haarlemmerliede en Spaarnwoude bestaat uit 6 kernen: Haarlemmerliede, Halfweg, Spaarndam, Spaarnwoude, Penningsveer en Buitengebied.[333]

Situatie voor het wegvallen van de gemeentelijke bibliotheekvoorziening
Er is geen documentatie bekend over eerdere bibliotheekvoorzieningen binnen de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude.

Huidige toegang tot bibliotheekvoorziening
Bibliotheek Zuid-Kennemerland heeft een vestiging in de kern Spaarndam. Deze vestiging heeft enkel een jeugdcollectie en is geopend op dinsdag, woensdag, donderdag en vrijdag, waarbij alleen op woensdag een medewerker aanwezig is. Op dinsdag, donderdag en vrijdag is men aangewezen op zelfservice.[335] Volwassenen kunnen bij deze vestiging wel boeken ophalen die ze hebben gereserveerd bij de Bibliotheek Zuid-Kennemerland.

Toegang tot een bibliotheekvoorziening in omliggende gemeenten
Inwoners van Haarlemmerliede en Spaarnwoude kunnen terecht bij de andere vestigingen van Bibliotheek Zuid-Kennemerland. Er zijn vier vestiging in de omliggende gemeente Haarlem, waar men zonder meerkosten lid kan worden.[334]

Burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken. In het dorpscentrum van Spaarndam staat een boekenkast waar iedereen boeken kan lenen en ruilen.[335]

Samenwerking met andere organisaties. Er zijn geen samenwerkingen met andere organisaties bekend binnen de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude, zoals leesprogramma's op scholen.

[333] Zie: https://www.haarlemmerliede.nl/actueel/ontwikkelingen/kernenbeleid.html.
[334] Zie: https://www.bibliotheekzuidkennemerland.nl/.
[335] Zie: http://dcspaarndam.nl/bibliotheek/.

7. Gemeente Korendijk

De gemeente Korendijk in de provincie Zuid-Holland heeft 10.959 inwoners. Korendijk bestaat uit vier kernen: Goudswaard, Nieuw-Beijerland, Piershil en Zuid-Beijerland.[336]

Situatie voor het wegvallen van de gemeentelijke bibliotheekvoorziening

In gemeente Korendijk is in het verleden geen openbare bibliotheekvoorziening conform de Wsob geweest.

Huidige toegang tot bibliotheekvoorziening

Toegang tot een bibliotheekvoorziening in omliggende gemeenten

Inwoners van gemeente Korendijk kunnen lid worden bij vestigingen van de Bibliotheek Hoeksche Waard in de omliggende gemeenten Oud-Beijerland en Cromstrijen. Hiervoor betalen ze dezelfde prijzen voor abonnementen als inwoners van die gemeenten. In totaal waren in 2016 1674 inwoners uit Korendijk lid van de Bibliotheek Hoeksche Waard: 290 inwoners uit Goudswaard, 665 uit Nieuw-Beijerland en 719 uit Zuid-Beijerland. In het kader van Cultuureducatie met Kwaliteit krijgt de Bibliotheek Hoeksche Waard subsidie van de gemeente Korendijk

Burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken

Samenwerkende Bibliotheken Korendijk (SBK) is een instelling met drie bibliotheken in de kernen Goudswaard, Nieuw-Beijerland en Zuid-Beijerland. Deze bibliotheken zijn respectievelijk twee dagen, vier dagen en drie dagen in de week een tot anderhalf uur geopend. Deze SBK bestaat al meer dan 30 jaar. Iedereen is vrij om binnen te lopen en te lezen, maar men moet lid worden om boeken te lenen. Een abonnement kost €25 per jaar voor volwassenen, €12,50 voor personen van 65 jaar en ouder en is gratis voor jeugd tot 18 jaar.[337] De bibliotheek in Zuid-Beijerland heeft ook vrijwilligers die eens in de vier weken aan huis langs kan komen bij inwoners van de kern Zuid-Beijerland.[338]

Deze drie bibliotheken worden in stand gehouden door stichtingen die werken met vrijwilligers. De bibliotheken organiseren maatschappelijke activiteiten, zoals een koffieochtend voor ouderen, voorlezen bij kinderdagverblijven voor het voorlezen en samenwerking met scholen. Ook nodigen ze soms een schrijver uit. De bibliotheken zijn niet aangesloten op het landelijke bibliotheeknetwerk. Leden kunnen dus geen gebruik maken van IBL, maar wel boeken leden bij Bibliotheek Hoeksche Waard. Met deze bibliotheek hebben de stichtingen namelijk een samenwerking op het gebied van de collectie. In 2015 verstrekte de gemeente totaal €102.000 subsidie aan deze drie stichtingen. In 2016, 2017 en in de begroting van de jaren 2018, 2019 en 2020 is deze subsidie circa €85.000.[339]

Tot slot is er de Bibliotheek Piershill in Woonzorgcentrum Heemzicht in de kern Piershill. Voorheen werd ook deze bibliotheek georganiseerd door een stichting. Deze stichting is echter begin dit jaar opgehouden te bestaan. Nu exploiteert woonzorgcentrum Heemzicht zelf een kleine bibliotheek, met name gericht op de ouderen die in het complex wonen.

Samenwerking met andere organisaties

De verschillende vrijwilligersbibliotheken werken samen met scholen. Deze scholen krijgen een schoolabonnement, waarmee diverse klassen van de scholen in de bibliotheek gratis boeken kunnen lenen. Boeken uit de bibliotheken worden uitgeleend aan de school en voorgelezen. Dit gebeurt 2 á 3 keer per jaar; soms aan de hand van een thema. Ook kunnen studenten maatschappelijke stages lopen. De scholen nemen niet deel aan de landelijke programma's BoekStart en de Bibliotheek op School. Wel doen de scholen mee aan

[336] Zie: https://www.korendijk.nl/ontdek-korendijk/statistieken_3839/item/overzicht-korendijk-in-cijfers_6493.html.
[337] Zie: http://www.zoekeenboek.nu/zoek/tarieven.php.
[338] Zie: http://www.sbkorendijk.nl/pages/activiteiten.php.
[339] Gemeente Korendijk (2017). Programmabegroting 2017.

de Nationale Kinderboekenweek. Later dit jaar wordt een samenwerking met consultatiebureaus in de gemeente opgezet en ten slotte wordt er samengewerkt met verzorgingshuizen, zoals in Piershil (zie de vorige paragraaf).

8. Gemeente Lopik

Gemeente Lopik ligt in de provincie Utrecht en telt 14.208 inwoners.[340] Lopik bestaat uit de negen kernen Benschop, Cabauw, Jaarsveld, Lopik, Lopikerkapel, Polsbroek, Polsbroekerdam, Uitweg en Willige Langerak.[341]

Situatie voor het wegvallen van de gemeentelijke bibliotheekvoorziening

Voor 2017 werd de gemeentelijke bibliotheekvoorziening geregeld door bibliotheek Lek & IJssel. Er waren vestigingen in Lopik en Benschop en drie bibliotheekpunten (Cabauw, Jaarsveld en Polsbroek).[342] De vestiging in Benschop was tweemaal per week geopend en werd verplaatst naar de openbare Viktorschool vanwege de huisvestigingskosten. De vestiging in Lopik kon met behulp van vrijwilligers bredere openingstijden hanteren dan de vestiging in Benschop. Het totaal aantal leden daalde de afgelopen jaren. Het aantal leden van de vestiging in Lopik was in 2012, 2013, 2014 en 2015 respectievelijk 1.639, 1.579, 1.670 en 1.580. Bij de vestiging in Benschop waren dit respectievelijk 637, 632, 548 en 530 leden. Daarnaast steeg het totaal aantal uitleningen van 68.561 in 2012 naar 78.908 in 2013, maar daalde dit aantal naar 71.858 in 2014 en 63.057 in 2015. In 2015 bevatte de collectie in Lopik 8425 titels en in Benschop 4552 titels.[343, 344] In een vergelijking van kosten en baten heeft de gemeente Lopik besloten te kiezen voor Karmac als dienstverlener voor de bibliotheekvoorziening. Voor dezelfde dienstverlening kan Karmac een lagere abonnementsprijs vragen en heeft het minder subsidie van de gemeente nodig dan bibliotheek Lek & IJssel. De gemeente heeft overleg gevoerd met elf basisscholen binnen de gemeente en de aanliggende gemeenten Houten, Vianen, IJsselstein en Schoonhoven. In 2015 werd besloten dat de subsidie voor deze voorziening verlaagd zou worden van €178.000 naar €78.000. De keuze voor Karmac past goed in die bezuiniging, omdat de structurele kosten van de bibliotheek Lek & Ijssel €153.000 bedraagt en voor Karmac €97.500. Er is bovendien €5.000 extra beschikbaar gesteld om de jeugdabonnementen gratis te houden. Daarnaast was er volgens de gemeente ontevredenheid over de service van Lek & IJssel. Het stadsmodel van deze bibliotheek met steeds hogere kosten en bredere openingstijden vond de gemeente Lopik niet goed passen bij de dorpscultuur van de gemeente. De twee vestigingen in Lopik en Benschop bleven behouden, maar de drie bibliotheekpunten verdwenen.[345]

Huidige toegang tot bibliotheekvoorziening

Toegang tot een commerciële bibliotheekvoorziening

Karmac neemt niet deel aan het IBL. Verder organiseert Karmac wel activiteiten, zoals voorleesdagen, tentoonstellingen voor kinderen, leeskringen en workshops voor laaggeletterden. Voor een onbeperkt lenen-abonnement betaalt men bij Karmac €35,00 en bij Lek & IJssel €79,50.[346] Leden tot en met zeventien jaar (jeugd) zijn gratis lid. Karmac heeft een vestiging in Benschop en in Dorpshuis De Schouw in Lopik. Laatstgenoemde is een sociale ontmoetingsplek, waar minimaal vijf keer per jaar activiteiten worden georganiseerd, zoals BoekStart en taalgerichte cursussen.[347]

Toegang tot een bibliotheekvoorziening in omliggende gemeenten

[340] Zie: https://www.lopik.nl/over-lopik/inwoneraantallen_41325/item/de-gemeente-in-cijfers_62033.html.
[341] Zie: http://www.lopiknatuurlek.nl/de-negen-kernen/.
[342] Gemeente Lopik. Beleidskader Bibliotheek 2015 – 2018.
[343] Zie: https://www.bibliotheeklekijssel.nl/dam/bestanden/Resultaat_2014_Lopik.pdf.
[344] Zie: https://www.bibliotheeklekijssel.nl/dam/bestanden/Resultaten/Resultaten-Lopik-2015.pdf.
[345] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000007257/gemeente_lopik_kiest_voor_karmac.
[346] Zie: https://lopik.raadsinformatie.nl/document/3481197/1.
[347] Zie: https://www.lopik.nl/inwoners/nieuws_41226/item/karmac-bibliotheek-en-gemeente-lopik-ondertekenen-contract_92026.html.

Bibliotheek Lek & IJssel, die voorheen de bibliotheekvoorzieningen in Lopik regelde, heeft nu vestigingen in de omliggende gemeenten IJsselstein en Vianen.[348] Inwoners van Lopik kunnen hier zonder meerkosten lid worden en boeken lenen en terugbrengen in de hele provincie Utrecht.[349] De gemeente Lopik verstrekt geen subsidie aan deze bibliotheek.

Burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken

Er zijn binnen de gemeente Lopik drie minibiebs, waar iedereen boeken kan ruilen. De minibieb aan de Lopikerweg[350], de minibieb aan de Vrijheidslaan[351] en de minibieb in de voortuin van een buurtbewoner in Dorp[352] zijn 24 uur per dag geopend voor geïnteresseerde buurtbewoners.

Samenwerking met andere organisaties

Basisschool Sint Victor in Benschop heeft een bibliotheek die verzorgd wordt door Karmac.[353] Daarnaast hebben alle elf de basisscholen een eigen schoolbibliotheek. Het beheer van deze bibliotheken en het uitbreiden van de collecties worden verzorgt door de directie of het stichtingsbestuur waar de school onder valt. Bovendien is in 2017 als pilot eenmalig vanuit de gemeente een subsidie van €52.500 beschikbaar voor het leesprogramma 'Lezen is de basis'. Dit programma is bedoeld om laaggeletterdheid aan te pakken [354] en wordt uitgevoerd door welzijnsstichting Pulse in samenwerking met het consultatiebureau (GGD), de Kinderopvang, het basisonderwijs en Taalhuis Lekstroom.

9. Gemeente Montfoort

De gemeente Montfoort in de provincie Utrecht heeft 13.866 inwoners. [355] Montfoort bestaat uit 2 kernen: Montfoort en Linschoten. [356]

Situatie voor het wegvallen van de gemeentelijke bibliotheekvoorziening

Voorheen was bibliotheek Het Groene Hart de bibliotheek binnen de gemeente met twee vestigingen: Montfoort en Linschoten. De subsidie voor de Bibliotheek Het Groene Hart in 2014 was €191.000.[357] Na een bezuinigingsvoorstel (waarbij de subsidie teruggebracht werd naar €45.000) werd het voortzetten van de voorziening in de huidige opzet niet mogelijk geacht. [358] Per 1 november 2015 werden de vestigingen in Montfoort en Linschoten gesloten. [359]

Huidige toegang tot bibliotheekvoorziening

Toegang tot een bibliotheekvoorziening in omliggende gemeenten

De gemeente Montfoort blijft de regiobibliotheek wel van subsidie voorzien zodat inwoners de vestigingen van bibliotheek Het Groene Hart in omliggende gemeenten Woerden en Oudewater kunnen bezoeken. Het Groene Hart verkreeg in 2016 aan subsidie €81.088 en in 2017 €46.088.[360] Inwoners van Montfoort kunnen, tegen

[348] Zie: https://www.bibliotheeklekijssel.nl/openingstijden.html.
[349] Zie: https://www.bibliotheeklekijssel.nl/uw-bibliotheek/online-lid-worden.html.
[350] Zie: https://minibieb.nl/minibieb/peetje-bieb/.
[351] Zie: https://minibieb.nl/minibieb/bieb-vrijheidslaan-te-lopik/.
[352] Zie: https://www.hetkontakt.nl/regio/krimpenerwaard/algemeen/99197/benschopse-opent-minibieb-op-t-dorp.
[353] Zie: http://www.karmacbibliotheek.nl/bibliotheek-informatie-buren/gemeente-lopik/benschop/b11g3c5o7/.
[354] Zie: https://www.hetkontakt.nl/regio/krimpenerwaard/algemeen/108650/lopik-aanpak-laaggeletterdheid.
[355] Bevolkingsontwikkeling; regio per maand (CBS, 2017).
[356] Zie: http://www.mooisticht.nl/montfoort/.
[357] Zie: https://gemeenteraad.woerden.nl/Vergaderingen/Commissie-Algemeen/2013/01-januari/20:00/Cultuur/jaarverslag2014-bibliotheek.pdf.
[358] Zie: https://www.regiobibliotheekhetgroenehart.nl/content/dam/utrecht/het-groene-hart/nieuws/inspreken%20Montfoort%20Keuze%20Maken%20raadsvoorstel%2020141013%20versie%20kort.pdf.
[359] Zie: https://www.montfoort.nl/mozard/!suite05.scherm1070?mNwb=5040&mNwc=82.
[360] Zie: https://www.montfoort.nl/mozard/document/docnr/965517.

hetzelfde tarief als de inwoners van omliggende gemeenten, gebruik maken van alle voorzieningen in de twee vestigingen in omliggende gemeenten Woerden en Oudewater. [361] In het derde kwartaal van 2016 waren er 718 leden uit Montfoort en 414 leden uit Linschoten van bibliotheek Het Groene Hart. Er zijn geen afhaalpunten binnen de gemeente.

Burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken
Er zijn vijf Boekspots binnen de gemeente, waar inwoners boeken kunnen uitlenen en ruilen zonder betaling. Vier Boekpots bevinden zich in Montfoort (Geboorte Johannes de Doperkerk, SWOM, Bibliotheek Montfoort en Antoniushof) en een Boekspot is in de Hervormde Kerk Linschoten te vinden. [362] In bijvoorbeeld de Boekspot in Linschoten staan twee boekenkasten vol met boeken voor zowel de jeugd als volwassenen. [363] Er zijn geen andere burgerinitiatieven bekend bij de gemeente.

Samenwerking met andere organisaties
Bibliotheek Het Groene Hart verzorgt de Bibliotheek op School op alle zeven scholen in Montfoort en Linschoten. [364] Hiervoor gebruikt de bibliotheek een deel van de subsidie van de gemeente Montfoort. Er is verder geen samenwerking met andere organisaties

10. Gemeente Mook en Middelaar

Gemeente Mook en Middelaar in de provincie Limburg heeft 7.775 inwoners. [365] Mook en Middelaar bestaat uit drie kernen, namelijk Mook, Middelaar en Molenhoek.[366]

Situatie voor het wegvallen van de gemeentelijke bibliotheekvoorziening

BiblioPlus verzorgde voor 2012 de bibliotheekvoorziening in de gemeente Mook en Middelaar. Er was één bibliotheekvestiging in Mook en er waren twee uitleenpunten op scholen in de kernen Molenhoek en Middelaar. BiblioPlus ontving een subsidie van de gemeente Mook en Middelaar van €200.000 per jaar. Door een bezuiniging van €150.000 op deze subsidie kwamen de bibliotheek en de gemeente niet tot een akkoord.[367] De subsidierelatie met BiblioPlus is toen beëindigd. Met deze beëindiging is per 1 januari 2012 de bibliotheekvestiging in Mook gesloten. De gemeente heeft de dorpsraden van de kernen Molenhoek, Mook en Middelaar de mogelijkheid geboden om lees- en ontmoetingspunten op te richten in de kernen met een totale subsidie van €13.800. [368]

Huidige toegang tot bibliotheekvoorziening

Toegang tot een bibliotheekvoorziening in omliggende gemeenten
Sinds 1 januari 2012 is er in de gemeente Mook en Middelaar geen openbare bibliotheekvoorziening meer. Inwoners van de gemeente Mook en Middelaar kunnen terecht bij bibliotheken in de aanliggende plaatsen zoals Malden (gemeente Heumen), Groesbeek (gemeente Berg en Dal), Cuijk, Gennep. In Gennep en Cuijk verzorgt BiblioPlus de bibliotheekvoorziening. De Bibliotheek Gelderland Zuid verzorgt de bibliotheekvoorziening in Malden en Groesbeek. Inwoners van Mook en Middelaar kunnen hier zonder extra kosten lid worden van de bibliotheek.[369] Het is niet bekend of en in welke mate inwoners uit Mook en

[361] Zie: https://www.regiobibliotheekhetgroenehart.nl/actueel/sluitingmontfoortenlinschoten.html.
[362] Zie: https://sites.google.com/site/boekspotsv2/home.
[363] Zie: http://www.kruispuntlinschoten.nl/actueel.
[364] Zie: https://www.regiobibliotheekhetgroenehart.nl/dam/bestanden/bibliotheekhgh-jaarverslag-2016.pdf.
[365] Zie: http://www.overheidinlimburg.nl/mook-en-middelaar/s/87.
[366] Zie: Gemeente Mook en Middelaar (2016). Programmabegroting 2017-2020.
[367] Zie: https://www.gelderlander.nl/maasland/mook-heeft-in-2012-waarschijnlijk-geen-bibliotheek-meer~a025d363a/.
[368] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/rubrieken/artikel/1000006500.
[369] Zie: https://www.biblioplus.nl/klantenservice/tarieven.html en https://www.obgz.nl/lid-worden.html.

Middelaar gebruik maken van deze bibliotheekvoorzieningen in andere gemeenten. De gemeente Mook en Middelaar verleent geen subsidie aan bibliotheekvoorzieningen in omliggende gemeenten.

Burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken

De dorpsraden in de gemeente Mook en Middelaar zijn drie burgerinitiatieven voor het uitlenen en ruilen van boeken gestart na sluiting van de bibliotheekvestiging. In de kern Molenhoek is sinds oktober 2013 een lees- en ontmoetingspunt (LOP) waar vrijwilligers koffie schenken en buurtbewoners gratis boeken kunnen ruilen en lezen. Daarnaast worden ook verschillen lezingen activiteiten aangeboden.[370] In de kern Mook is sinds 2012 een een leestafel met tijdschriften en kranten in het gemeenschapshuis. Als laatste heeft de kern Middelaar sinds oktober 2012 een leestafel in een dorpshuis. Er is een aanbod van kranten en tijdschriften en een uitleen van tweedehands boeken. Daarnaast kunnen boeken worden gereserveerd bij BiblioPlus die eenmaal per week worden afgeleverd bij het leespunt. [371] De gemeente Mook en Middelaar verleent jaarlijks een subsidie aan de drie lees- en ontmoetingspunten. In 2017 gaat het om een bedrag van € 13.900,- voor de drie initiatieven.[372]

Samenwerking met andere organisaties

De gemeente Mook en Middelaar verleent in 2017 een subsidie van €18.000 voor de schoolbibliotheken aan Stichting Lijn 83. In de gemeente zijn drie basisscholen en Lijn 83 is het bestuur van deze scholen. De subsidie is bedoeld om gestalte te geven aan leesbevordering door te zorgen voor een wisselende collectie, afgestemd op het leesgedrag/behoefte per school. De praktische en organisatorische invulling berust bij de Stichting Lijn 83, die hieraan invulling geeft in samenwerking met BiblioPlus.[373]

11. Gemeente Noord-Beveland

De gemeente Noord-Beveland in de provincie Zeeland telt 7.382 inwoners. [374] Noord-Beveland bestaat uit zes kernen: Geersdijk, Kamperland, Wissenkerke, Kortgene, Colijnsplaat en Kats.[375]

Situatie voor het wegvallen van de gemeentelijke bibliotheekvoorziening

In gemeente Noord-Beveland is in het verleden geen bibliotheekvoorziening conform de Wsob geweest. Dit is ook geen onderwerp van politieke discussie binnen de gemeente, naar verwachting omdat er op vaste tijden bibliobussen van de ZB Planbureau en Bibliotheek van Zeeland komen naar de verschillende kernen van de gemeente.

Huidige toegang tot bibliotheekvoorziening

Toegang tot een bibliotheekvoorziening in omliggende gemeenten

In de gemeente Noord-Beveland komen op vaste tijden bibliobussen van de ZB Planbureau en Bibliotheek van Zeeland. Hier kan men zonder extra kosten boeken lenen van de collectie van de bibliotheek.[376]
De bibliobus komt op maandag in de kernen Colijnsplaat en Kortgene, op donderdag in de kernen Colijnsplaat, Kamperland, Kortgene, Geersdijk en Wissenkerken en, op zaterdag in de kernen Kats en Wissenkerken.[377]

Inwoners van de gemeente Noord-Beveland kunnen er ook voor kiezen lid te worden bij Bibliotheek Oosterschelde met vestigingen in de omliggende gemeenten Goes en Zierikzee. Inwoners van de gemeente

[370] Zie: http://www.dorpsraadmolenhoek.nl/index.php?text=lop.
[371] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/rubrieken/artikel/1000006500.
[372] Gemeente Mook en Middelaar (2017). Subsidieplan 2017.
[373] Informatie verkregen uit gesprek met gemeente Mook en Middelaar.
[374] Regionale kerncijfers Nederland (CBS, 2017).
[375] Zie: https://www.noord-beveland.nl/home/nieuws_42857/item/bevolkingscijfers-noord-beveland_22857.html.
[376] Zie: https://www.dezb.nl/bibliotheek/bibliobussen.html.
[377] Zie: https://www.bibliotheekoosterschelde.nl/dam/bestanden/bibliobussen-halteplaatsen-oktober-2015-def.pdf.

Noord-Beveland betalen hier geen meerkosten voor abonnementen in vergelijking met inwoners van Goes en Zierikzee.[378] De inwoners van Noord-Beveland zijn gemiddeld het langst onderweg naar een bibliotheek in vergelijking met alle andere gemeenten van Nederland.[379]

Jaarlijks betaalt gemeente Noord-Beveland circa 121.000 euro subsidie aan de bibliotheek aan ZB Planbureau en Bibliotheek van Zeeland voor de bibliobushaltes in de gemeente. Dit bedrag is relatief constant gebleven de afgelopen jaren.

Burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken
Er zijn binnen de gemeente Noord-Beveland geen burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken bekend.

Samenwerking met andere organisaties
Sinds 2015 is op basisschool de Zuidvliet in de kern Kortgene de eerste dBos in de gemeente Noord-Beveland geopend.[380] Dit wordt niet apart gesubsidieerd door de gemeente en de verwachting van de gemeente is dat het voorlopig de enige school blijft in de gemeente die dit programma aanbiedt. Dit komt omdat andere scholen binnen de gemeente momenteel geen interesse hebben in het programma. Ook is er een samenwerking met verzorgingshuis Cleijenborch. Dit verzorgingshuis is onder andere een afhaalpunten van boeken voor de bewoners van het complex.

Tot slot organiseert de ZB Planbureau en Bibliotheek van Zeeland via de Bibliobus ook een aantal activiteiten per jaar in Noord-Beveland. Zo is de Bibliobus aanwezig bij het ontbijt voor nieuwe inwoners en bij een evenement met ouderen in verzorgingshuis Cleijenborch.

12. Gemeente Rozendaal

De gemeente Rozendaal in de provincie Gelderland heeft 1.498 inwoners.[381] De gemeente bestaat uit één kern, namelijk Rozendaal.

Situatie voor het wegvallen van de gemeentelijke bibliotheekvoorziening

In de gemeente Rozendaal is in het recente verleden geen bibliotheekvoorziening geweest. Gezien het relatief kleine aantal inwoners kent de gemeente weinig voorzieningen. Er is bijvoorbeeld ook geen detailhandel. Inwoners gaan regelmatig naar het naastgelegen dorp Velp (onderdeel van de gemeente Rheden). Hier kunnen zij ook gebruik maken van de Bibliotheek Veluwezoom. Gezien de afstand tot gemeente Velp wordt een bibliobus ook niet nodig geacht door de gemeente Rozendaal. De gemeente Rozendaal subsidieert de Bibliotheek Veluwezoom in de gemeente Rheden, naar rato van het aantal inwoners. In 2017 kwam dit neer op een subsidie van €33.000,-. Het subsidiebedrag heeft meebewogen met de bezuinigingen en indexeringen van de gemeente Rheden. De hoogte van de subsidie is redelijk constant gebleven. Het gaat om circa de volgende bedragen: € 34.150 in 2014; € 32.400 in 2015 en € 32.700 in 2016.

Huidige toegang tot bibliotheekvoorziening

Toegang tot een bibliotheekvoorziening in omliggende gemeenten
Inwoners van de gemeente Rozendaal kunnen lid worden bij Bibliotheek Veluwezoom in de aanliggende gemeente Velp. Hiervoor worden geen extra abonnementskosten gerekend.[382] Er zijn momenteel 371 inwoners

[378] Zie: https://www.bibliotheekoosterschelde.nl/klantenservice/leengelden.html.
[379] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000006210.
[380] Zie: https://www.dezb.nl/dam/bestanden/voor%20wie/onderwijs/Basisbibliotheken/januari%202015%20nieuwsbrief%20dBos%20Zeeland.pdf
[381] Regionale kerncijfers Nederland (CBS, 2017).
[382] Zie: https://www.bibliotheekveluwezoom.nl/lidmaatschap/tarieven.html.

van de gemeente Rheden lid van de Bibliotheek Veluwezoom. Dit aantal is de afgelopen jaren afgenomen, in 2012 waren er nog 386 leden. De vestiging in Velp ligt nu verder af van de gemeente Rozendaal dan voorheen. In 2013 is de bibliotheek verhuisd naar een zuidelijker deel van Velp. Rozendaal grenst aan het noorden van Velp dus de afstand tot de bibliotheek is groter geworden. Het is onbekend of dit een rol heeft gespeelt in de lichte afname van het aantal leden.

Burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken
Er is een Bibliotheek aan huis service die gerealiseerd wordt door vrijwilligers. Deze halen boeken op en bezorgen deze bij mensen die niet zelf naar een bibliotheek kunnen gaan.[383] Dit is een initiatief vanuit de bibliotheek op verzoek van de gemeente.

Samenwerking met andere organisaties
Dorpsschool Rozendaal is de enige basisschool in de gemeente.[384] Deze school heeft een zogenaamd instellingsabonnement. Met dat abonnement kan een instelling 40 materialen tegelijk lenen en die 8 weken houden. Zo kunnen ze zelf voor wisselcollecties zorgen. Op dit moment is men bezig met de realisatie van een nieuwe dorpsschool en wordt heroverwogen of wordt deelgenomen aan de Bibliotheek op school. Bibliotheek Veluwezoom heeft geen samenwerking met het Voortgezet onderwijs. Gemeente Rozendaal kent tot slot geen verzorgingshuizen.

13. Gemeente Veere

De gemeente Veere in de provincie Zeeland heeft 21.904 inwoners. Veere bestaat uit 13 kernen: Aagtekerke, Biggekerke, Domburg, Gapinge, Grijpskerke, Koudekerke, Meliskerke, Oostkapelle, Serooskerke, Veere, Vrouwenpolder, Westkapelle en Zoutelande.[385]

Situatie voor het wegvallen van de gemeentelijke bibliotheekvoorziening
Er zijn geen bibliotheken bekend die voorheen de bibliotheekvoorzieningen regelden in de gemeente Veere.

Huidige toegang tot bibliotheekvoorziening
Er komt een Veere een bibliobus op twee plaatsen binnen de gemeente. Deze verbinden het netwerk van bibliotheekvoorzieningen in Zeeland. De ene bus komt om de week op vrijdag tussen 09.00 en 09.45 en de andere bus op elke vrijdag tussen 10.00 en 10.45.[386]

Toegang tot een bibliotheekvoorziening in omliggende gemeenten
Inwoners van de gemeente Veere kunnen lid worden bij Planbureau en Bibliotheek van Zeeland (ZB) met vestigingen in de gemeenten Vlissingen en Middelburg. In 2016 waren er 2.765 leden van ZB afkomstig uit Veere.[387] Inwoners van de gemeente Veere betalen hier geen meerkosten voor abonnementen in vergelijking met inwoners van Vlissingen en Middelburg.[388] De gemeente Veere verstrekt jaarlijks subsidie aan ZB en maakt afspraken over de samenwerking met scholen en de bibliobus. Het gaat om een bedrag van ongeveer 250.000 euro per jaar.

Burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken

[383] Zie: http://www.rozendaal.nl/dsresource?objectid=0538835b-1c3c-468b-b46e-0c971ff3ea3f&type=org.
[384] Zie: http://www.scholengroepveluwezoom.nl/over-ons/onze-scholen/.
[385] Zie: https://www.veere.nl/bestuur/feiten-en-cijfers_47605.
[386] Zie: https://www.dezb.nl/dam/bestanden/service/bibliobussen/bibliobussen-halteplaatsen-augustus-2017.pdf.
[387] Zie: https://www.dezb.nl/dam/bestanden/over-ons/ZB/rapport-jaarstukken-20161.pdf.
[388] Zie: https://www.dezb.nl.

Er is een Volksbond Bibliotheek in de kern Domburg die elke donderdag een uur geopend is.[389] De gemeente Veere verstrekt een subsidie van 250 euro per jaar aan deze vereniging die boeken beschikbaar stelt. Daarnaast is in de Saronkerk in kern Oostkapelle een bibliotheek, waar iedereen voor €6 per jaar op dinsdagavond tussen 19.00 en 20.00 uur boeken kan lenen.[390] Een ander voorbeeld is de Leesvereniging in Meliskerke die ook ongeveer 250 euro subsidie ontvangt van de gemeente Veere. Ook is er nog een christelijke bibliotheek in de kern Westkappele. Voor deze initiatieven geldt dat het onbekend is hoeveel gebruikers er zijn en hoe groot de collecties zijn.

Samenwerking met andere organisaties
Er zijn geen samenwerkingen met andere organisaties bekend binnen de gemeente Veere, zoals leesprogramma's op scholen. De gemeente Veere heeft de taak rondom samenwerking met scholen en welzijnsorganisaties belegd bij de ZB. Zij zijn regelmatig in gesprek met scholen en maken hierover afspraken.

14. Gemeente Waterland

De gemeente Waterland in de provincie Noord-Holland heeft 17.279 inwoners.[391] Waterland bestaat uit tien kernen: Broek in Waterland, Ilpendam, Katwoude, Marken, Monnickendam, Overleek, Purmer, Uitdam, Watergang en Zuiderwoude.[392]

Situatie voor het wegvallen van de gemeentelijke bibliotheekvoorziening

De Bibliotheek Waterland verzorgde tot en met 2013 de bibliotheekvoorziening in de gemeente Waterland met vier vestigingen: Monnickendam, Marken, Broek in Waterland en Ilpendam. De Bibliotheek Waterland kreeg tot 2012 € 350.000,- subsidie. In 2012 is in de gemeente Waterland een kerntakendiscussie gevoerd en is besloten dat op het bibliotheekwerk moest worden bezuinigd. Bibliotheek Waterland is gevraagd de bibliotheekvoorziening voor een lagere subsidie te leveren, maar achtte dit onhaalbaar omdat de Bibliotheek Waterland het volledige pakket aan diensten wilde leveren. Per 31 december 2013 is de subsidie voor Bibliotheek Waterland stopgezet. In plaats van de Bibliotheek Waterland subsidie te verlenen, is door gemeente een bibliotheekvoorziening bij commerciële partij Karmac ingekocht. Karmac ontvangt jaarlijks € 197.727,- voor het leveren van de gehele bibliotheekvoorziening (dat is inclusief boekstart, nationale voorleeswedstrijd en voorleesexperts). Belangrijk verschil met het aanbod van de Bibliotheek Waterland is dat Karmac uitgaat van basisdienstverlening (boekenuitleen) en deze op verzoek van de gemeente en tegen extra betaling uitbreid met aanvullende dienstverlening. Dit in tegenstelling tot Bibliotheek Waterland die alleen een volledig pakket aan dienstverlening aanbiedt.

De overgang van Bibliotheek Waterland naar Karmac is volgens de gemeente relatief moeizaam verlopen. Bibliotheek Waterland weigerde om gegevens van leden over te dragen aan Karmac. Zo heeft de Bibliotheek Waterland een klacht ingediend bij de gemeentelijke klachtencommissie over de gang van zaken rond de overgang van Bibliotheek Waterland naar Karmac. Verder weigerde Bibliotheek Waterland om de inventaris en de collectie aan Karmac over te dragen. Uiteindelijk heeft Karmac een deel van de collectie, inventaris en huurovereenkomsten van de bibliotheek Waterland overgenomen. De gemeente geeft aan dat de overgang goed is afgestemd tussen Karmac en Bibliotheek Waterland. Overleg over het stopzetten van de subsidie is onderwerp van overleg geweest in het regionaal overleg Bibliotheekwerk, waar de gemeente Waterland met de regiogemeenten in participeerde. Inwoners zijn wel geïnformeerd, maar toen was in principe het besluit reeds genomen.

[389] Zie: https://www.pzc.nl/walcheren/bibliotheekje-is-elke-donderdag-nog-uurtje-open~a98d894a/.
[390] Zie: https://www.saronkerk.nl/844/bibliotheek/.
[391] Cijfers gemeente Waterland – per 20 september 2017.
[392] Zie: https://www.brandweer.waterland.nl/over-waterland/waterland-op-de-kaart.

Huidige toegang tot bibliotheekvoorziening

Karmac bibliotheek

Karmac is sinds 16 december 2013 de aanbieder van de bibliotheekvoorziening in de gemeente Waterland. In eerste instantie met een mobiele bibliotheekvoorziening (Bibliobus). Vanaf 2014 heeft Karmac vier bibliotheekvestigingen in de kernen: Monnickendam, Marken, Broek in Waterland en Ilpendam. Voor jeugd tot en met 17 jaar is lidmaatschap gratis. Jongeren (18 tot en met 21 jaar) betalen € 20,- lidmaatschapsgeld per jaar en volwassenen betalen € 35,-. Naast het uitlenen van boeken, organiseert Karmac activiteiten. Zo is tijdens de Kinderboekenweek een poppenkastvoorstelling georganiseerd en organiseerde Karmac in buurthuis Den Bolder in Monnickendam een vrijwilligersmarkt. Ook werd er een 'leesrace' georganiseerd en gaf lokale auteur Marten Horjus een lezing over een door hem geschreven boek. [393]

Het aantal leden van Karmac is de afgelopen jaren gegroeid. In 2014 waren er 1.450 leden bij de Karmac bibliotheek in Waterland. Op 1 september 2017 waren dit al 2.129 leden.[394] Deze leden komen overigens niet allemaal uit de gemeente Waterland, ook een aantal inwoners van Amsterdam en Purmerend zijn lid van de Karmac bibliotheek in Waterland. In totaal zijn 2.098 inwoners van Waterland lid van de Karmac Bibliotheek.

Toegang tot een bibliotheekvoorziening in omliggende gemeenten

Inwoners van de gemeente Waterland kunnen ook terecht in vestigingen van Bibliotheek Waterland in de omliggende gemeenten Beemster, Edam-Volendam, Landsmeer en Purmerend. [395] Voor alle abonnementen geldt een toeslag van 25% op de reguliere prijs die inwoners betalen van gemeenten die wel aangesloten zijn bij de bibliotheek Waterland (Beemster, Edam-Volendam, Landsmeer en Purmerend). [396] Jongeren onder de 18 kunnen voor €10,- per jaar lid worden. In 2012, het laatste jaar waarin bibliotheek Waterland vestigingen had in gemeente Waterland, waren er 4.597 leden in de gemeente Waterland. Momenteel zijn er in totaal 1.095 inwoners van de gemeente Waterland nog lid van de Bibliotheek Waterland.

Burgerinitiatieven voor uitleen en ruilen van boeken

Bij de gemeente Waterland zijn geen burgerinitiatieven bekend voor de uitleen en het ruilen van boeken. Wel zijn er vanuit buurthuis den Bolder initiatieven zoals lezen met vluchtelingen en leesclubs, georganiseerd door vrijwilligers. Karmac ondersteunt dergelijke initiatieven. Zo ondersteunen zij onder andere de boekendienst aan huis, voorleesuurtjes in de bibliotheek, onder andere tijdens de Nationale Voorleesdagen en de Kinderboekenweek, het bieden van stageplaatsen aan middelbare scholieren, een Literair Café. Als een leesclub acht dezelfde boeken wenst te gebruiken worden deze door Karmac aangeschaft. Op aanvraag is Karmac dus bereid te investeren in extra boeken. Ook stellen zij computers beschikbaar voor oefenen met taal, en rekenen. Voor een aantal aanvullende diensten zoals Boekstart, de Nationale Voorleesdag en de Voorleesexperts krijgt Karmac aanvullende financiering en is een allonge op de overeenkomst gesloten.

Samenwerking met andere organisaties

Karmac heeft geen samenwerking met scholen in de gemeente Waterland. Wel hebben de scholen beschikking over een bibliotheekpas en worden door leerkrachten of vrijwillige ouders boeken geleend bij één van de vestigingen. Op verzoek van de scholen kan de bibliotheek ook buiten openingstijden open, maar dan is er rechtstreeks contact met een vrijwilliger die de bibliotheek dan opent. Ook kunnen scholen tegen aanvullende bedragen zaken inkopen, bijvoorbeeld een themabox voor € 17,50 . Dit is een kist met circa 30 boeken over hetzelfde onderwerp. Dit wordt in de praktijk echter nog weinig gedaan gezien de extra kosten voor de scholen. Er is daarnaast een samenwerking tussen Karmac en verzorgingshuis Swaensborch in Monnickendam.

[393] Zie: http://www.karmacbibliotheek.nl/nieuws-karmac-bibliotheken/.
[394] Cijfers ontvangen van gemeente Waterland.
[395] Zie: https://www.bibliotheekwaterland.nl/service/openingstijden-en-adressen.html.
[396] Zie: https://www.bibliotheekwaterland.nl/service/tarieven-en-abonnementen.html.

Het verzorgingshuis is lid van Karmac en vrijwilligers van Karmac wisselen regelmatig boeken in het verzorgingshuis.

Bijlage 4. Overzicht burgerinitiatieven

Deze bijlage geeft een overzicht van burgerinitiatieven. Deze initiatieven zijn samengesteld door de nieuwsberichten van de website van de VOB, de KB en www.bibliotheekblad.nl te scannen. Daarbij is gezocht naar berichten van na 1 januari 2015 en geselecteerd op initiatieven in de bibliotheeksector die opgestart zijn door burgers. Dit kan eventueel in samenwerking zijn geweest met bibliotheekorganisaties. Daarnaast zijn initiatieven opgenomen die in andere delen van het rapport naar voren zijn gekomen, zoals de casestudies van burgerinitiatieven. Deze lijst van 31 burgerinitiatieven is bedoeld om een beeld te geven van het soort initiatieven in de bibliotheeksector. De lijst is nadrukkelijk geen uitputtend overzicht van burgerinitiatieven in de bibliotheeksector in Nederland.

Van deze lijst zijn acht initiatieven gestart na het sluiten van de openbare bibliotheek binnen de gemeente. Deze initiatieven nemen soms de locatie en (een deel van) de collectie over van de bibliotheek die gesloten is.. Ook zijn er van deze lijst vier burgerinitiatieven waarbij een handtekeningenpetitie wordt gestart om een bibliotheek te behouden en/of het korten van de subsidie van de gemeente voor het bibliotheekwerk tegen te gaan. Daarnaast zijn er veel kleinschalige bibliotheken, zoals boekenkasten in supermarkten en kleine boekenkastjes in de straat of in de voortuin van particulieren. Deze zijn soms 24 uur per dag beschikbaar en bieden inwoners de mogelijkheid om gratis boeken te ruilen.

De volgende 31 burgerinitiatieven staan op de groslijst:

1. **Gemeente Neder Betuwe – Burgerinitiatief behoud bibliotheek Neder-Betuwe**

Enkele inwoners van de gemeente Neder-Betuwe zijn in 2015 een burgerinitiatief gestart voor behoud van de bibliotheek (onderdeel van Bibliotheek Rivierenland) in hun gemeente. [397] Voor het initiatief 'Onze bieb moet blijven' zijn ruim 1.500 handtekeningen opgehaald.[398]

2. **Gemeente Rotterdam - Leeszaal Rotterdam**

Toen de wijkbibliotheken werden gesloten, besloten bewoners en ondernemers in Rotterdam-West zelf een leeszaal te openen. Je kunt er boeken brengen en lenen. Daarnaast worden er bijvoorbeeld taalessen, muziekprogramma's, dichtersavonden en filmavonden georganiseerd. Ook zijn er computers en kranten in verschillende talen beschikbaar voor de bewoners. [399]

3. **Gemeente De Marne – Boeken Uitleenpunt Kloosterburen**

Het Boeken Uitleenpunt is in 2011 opgezet door Stichting SintJan en Dorpsbelangen toen de bibliotheek de deuren sloot vanwege bezuinigingen. Het uitleenpunt is gevestigd in een voormalig verzorgingstehuis en steunt op de inzet van vrijwilligers. [400]

4. **Gemeente Amsterdam - Flexbieb IJburg**

In 2013 begon de Flexbieb IJburg als wijkbieb, ontmoetingscentrum en internetcafé voor IJburgers. Het is opgezet door en steunt volledig op vrijwilligers. Aanleiding voor de Flexbieb was het gegeven dat de wijk IJburg

[397] Zie http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000006778 en http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000006904.
[398] Zie: http://www.omroepgelderland.nl/nieuws/2129182/College-wil-bezuiniging-bibliotheken-Neder-Betuwe-van-tafel.
[399] Zie: http://www.leeszaalrotterdamwest.nl/over-de-leeszaal/.
[400] Zie: http://www.marnecultuur.nl/kunstencultuur/boeken-uitleenpunt/.

nog te weinig inwoners had voor een 'echte' wijkbibliotheek, terwijl de afstand tot de hoofdvestiging van de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) door veel wijkbewoners als een drempel werd ervaren. Lidmaatschap kost € 10,- per jaar.[401]

5. Gemeente Zwartewaterland – Burgerinitiatief Hasselt

Inwoners van Hasselt (in de gemeente Zwartewaterland) hebben de handen ineengeslagen om de bibliotheek te behouden en verkoop van het huidige pand te voorkomen. In plaats daarvan moet de 'bieb' toekomstbestendig worden. De bibliotheek draait op vrijwilligers en werkt samen met Stichting Culturele Activiteiten Bibliotheek Hasselt. [402]

6. Gemeente Eindhoven – Buurtsalon Bakker

In de gemeente Eindhoven is sinds medio 2015 in Buurtsalon Bakker een bibliotheek opgezet met ruim 1.000 boeken. Deze bibliotheek wordt gerund door een vrijwilliger en is iedere woensdag- en donderdagmiddag open. [403]

7. Boekspots

Boekspots zijn kasten in scholen, theaters, verzorgingshuizen, bedrijven en horeca waar lezers boeken kunnen delen met anderen. Boekspots is een initiatief van de Bibliotheken, ondersteund door de Provincie Utrecht, die op deze manier het delen en lezen van boeken tussen gebruikers wil ondersteunen. [404]

8. Minibieb

Een minibieb leent boeken uit aan mensen in de buurt of bezoekers van die plaats. Een grote ruimte met tien boekenkasten in een buurthuis is net zo goed een Minibieb als een klein boekenplankje bij iemand in de voortuin. Een Minibieb gaat om het idee dat lezers met elkaar een plek beheren waar iedereen boeken kan lenen, ruilen of achterlaten. Er zijn momenteel ongeveer 900 minibieb's geregistreerd via minibieb.nl. [405]

9. **Leencafé's Assen**

Stichting Leencafé Assen is in november 2011 opgericht en is een alternatief voor de gesloten wijkfilialen van de bibliotheek in Assen. Het Leencafé is een ontmoetingsplek waar iedereen boeken kan lenen, een kop koffie kan drinken en activiteiten rondom lezen kan bijwonen. [406]

10. Gemeente Tubbergen – Vrijwilligersbibliotheken Albergen en Geesteren

In de gemeente Tubbergen is Bibliotheek Tubbergen in december 2016 gesloten nadat de subsidie voor de bibliotheek van circa €450.000 daalde naar €100.000. In de kernen Albergen en Geesteren ontstonden werkgroepen om de bibliotheekvestigingen te behouden. Momenteel zijn beide vestigingen nog geopend voor inwoners van de gemeente doordat vrijwilligers de voorzieningen realiseren.[407]

11. Gemeente Alphen-Chaam – Vrijwilligersbibliotheek Chaam

In 2014 besloot de gemeente Alphen-Chaam om per 2016 de subsidie aan Theek 5 stop te zetten. De gemeente vroeg de buurtbewoners met een initiatief te komen. Hieruit ontstaat de actie 'Behoud Bibliotheek Chaam' en werd de vestiging van Theek 5 in dorpskern Chaam gerund door vrijwilligers.[408] Een abonnement bij de bibliotheek is gratis voor jeugd tot achttien jaar en kost €30 voor volwassenen. De bibliotheek is drie dagen per

[401] Zie: http://www.flexbieb.nl/ijburg.html.
[402] Zie: https://destadskoerier.nl/algemeen/burgerinitiatief-voor-behoud-bibliotheek.
[403] Zie: http://gildebuurteindhoven.nl/activiteiten/buurtsalon-big/.
[404] Zie: https://sites.google.com/site/boekspotsv2/wat-is-boekspots.
[405] Zie: http://minibieb.nl/wat-is-minibieb/.
[406] Zie: https://www.interzorg.nl/nieuws/feestelijke-opening-leencafe-de-wijde-blik.
[407] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000008042/inwoners_geesteren_en_albergen_zetten_zelf_bibliotheek_voort.
[408] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000007319.

week geopend en organiseert verschillende activiteiten, zoals boekpresentaties, kleurwedstrijden, voorleesmiddagen en workshops.[409]

12. Gemeente Oisterwijk - Bibliotheek in openluchtzwembad Oisterwijk

Stichting Oisterwijk Centraal heeft in juli en augustus van 2017 een pop-upbibliotheek (Boekenhopper) gestart in openluchtzwembad Oisterwijk in samenwerking met Bibliotheek Midden-Brabant. Bibliotheek Oisterwijk heeft de kast gevuld, waarna het de bedoeling is dat bezoekers van het zwembad boeken lenen, ruilen en weer terug plaatsen.[410]

13. Buurtbiebs in Albert Heijn-vestigingen

Bij verschillende vestigingen van supermarktketen Albert Heijn worden boekenkasten geplaatst, waar bezoekers gratis boeken kunnen ruilen. Deze buurtbiebs werken in principe zo dat wanneer men een boek leent, deze binnen twee weken weer terug geplaatst moet worden.[411] De vestigingen die mee doen zijn onder andere de Mare in Alkmaar, Limburglaan in Eindhoven en Meijhorst in Nijmegen.[412]

14. VoorleesExpress

Het project VoorleesExpress is bedoeld voor kinderen met een taalachterstand. Vrijwilligers komen een half jaar lang, één keer per week, voorlezen bij gezinnen met zulke kinderen. VoorleesExpress biedt voorlezers trainingen en begeleiding aan om hierbij te helpen en is actief in meer dan 100 gemeenten.[413]

15. Provincie Overijssel - ThuisTaal

ThuisTaal is een project waarbij ongeveer tachtig studenten van de Saxion Lerarenopleiding Basisonderwijs vluchtelingengezinnen opzoeken om de kinderen te helpen met lezen. De studenten kunnen zo de op de opleiding geleerde technieken toepassen. Dit project wordt ondersteund door onder meer Rijkbrink en de Overijsselse bibliotheken.[414]

16. Gemeente Beuningen - Dorpsbibliotheek

In het dorp Weurt binnen de gemeente Beuningen heeft basisschool De Ruyter in 2016 een plan gemaakt om een dorpsbibliotheek te maken. Dit initiatief was ontstaan nadat door bezuinigingen de bibliobus zou verdwijnen uit het dorp.[415] Er is één kast voor volwassenen en één kast voor de jeugd. Met vier vrijwilligers kunnen bezoekers zonder kosten vier boeken per keer lenen. De dorpsbibliotheek is op maandag, dinsdag en woensdag geopend van 14.00 tot 16.00. Daarnaast kan men op maandag tot en met vrijdag van 15.15 tot 15.45 langskomen, met uitzondering van woensdagmiddag (12.15 tot 12.45).[416]

17. Gemeente Uitgeest – Vrijwilligersbibliotheek

In 2013 heeft de gemeente Uitgeest besloten om de bibliotheeksubsidie te schrappen uit de gemeentebegroting en de relatie met de Bibliotheekorganisatie IJmond-Noord formeel te beëindigen.[417] In maart 2016 is het Lees Lokaal Uitgeest geopend. Het Lees Lokaal Uitgeest is een ontmoetingsplek waar boeken kunnen worden geruild, een kop koffie kan worden gedronken, documenten kunnen worden gekopieerd en verschillende activiteiten worden georganiseerd. In Lees Lokaal Uitgeest kan iedereen zich aanmelden voor een Vriend van Lees Lokaal abonnement. Dit is een vrijwillige bijdrage van €10 per jaar. Wanneer iemand geen

[409] Zie: https://www.bibliotheekalphenchaam.nl/.
[410] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000008035/zwembad_bibliotheek_geopend_in_openluchtzwembad_oisterwijk.
[411] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000007540/albert_heijn_vestigingen_starten__27buurtbiebs_27.
[412] Zie: http://www.bookcrossing.com/forum/15/534953/8809203.
[413] Zie: https://voorleesexpress.nl/wie-zijn-wij/organisatie/.
[414] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000007591/nominatie_voor_overijssels_initiatief_thuistaal.
[415] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000007096/basisschool_weurt_wil_dorpsbibliotheek_opzetten.
[416] Zie: http://www.awaken.beuningenmagazine.nl/heel-weurt-leest/.
[417] Zie: Zie: https://www.uitgeest.nl/fileadmin/RIS/bijlagen/sint15.1966_1_43058_tds.pdf.

'Vriend' is, kan hij wel lezen in het leeslokaal maar geen boeken meenemen. Jeugd tot en met 17 jaar kan gratis een pas aanvragen. Met deze pas kan je maximaal 4 boeken tegelijkertijd lenen. Het Lees Lokaal is vijf dagen per week (tussen de twee en vier uur per dag) geopend voor alle inwoners van Uitgeest.[418]

18. Gemeente Heumen – Pop-up bibliotheek in een vluchtelingenopvang

Twee Syrische vluchtelingen, Mohammed Ibraheem en Andy Mudarris, zijn een initiatief gestart om boeken beschikbaar te krijgen voor vluchtelingen. In samenwerking met Bibliotheek Gelderland hebben ze een pop-up bibliotheek gestart bij een opvang voor vluchtelingen in het Nijmeegse Heumensoord. De huidige collectie van 800 boeken bestaat deels uit afgeschreven boeken uit de collectie van de Bibliotheek Gelderland, deels uit bestelde boeken en deels uit donaties van particulieren.[419]

19. Gemeente Rotterdam – burgerinitiatief behoud bibliotheek Afrikaanderwijk

In het Rotterdamse Afrikaanderwijk werd in 2011 besloten om de bibliotheekvestiging Afrikaanderwijk te sluiten per 2014. Inwoners van de wijk startte een actiegroep 'Wij willen de bibliotheek terug in de Afrikaanderwijk' en verenigde zich in de 'Bewoners Organisatie Afrikaanderwijk'. In een petitie om de bibliotheek te behouden werden 3.600 handtekeningen verzameld en aangeboden aan de Rotterdamse wethouder Adriaan Visser.[420]

20. Inzamelingsactie voor Biblionef Ghana

Op 9 juli 2015 zijn Wim Huisman-Smeenk en Ans Ruiter drie weken naar Ghana gegaan om Biblionef Ghana advies te geven op het gebied van leesbevordering en het organiseren van een leesevenement. Hier hebben ze in Nederland een inzamelingsactie voor gehouden met als streven een bedrag van €7.500,-.[421]

21. Gemeente Amsterdam – Surinaamse bibliotheek

In het New Urban Café in Amsterdam Noord is in 2015 de Surinaamse Bibliotheek geopend. Initiatiefnemers Mitchell Esajas Jessica de Abreu van Urban Collective startte de collectie met de bedoeling om de bibliotheek een ontmoetingsplaats te laten worden voor studenten en anderen die een interesse hebben voor onderwerpen zoals slavernij, kolonisatie, racisme en feminisme.[422]

22. Gemeente Nijkerk – burgerinitiatief tegen bezuiniging

De gemeente Nijkerk was in 2015 van plan om te bezuinigen op de subsidie voor Bibliotheek Nijkerk. Een burgerinitiatief werd gesteund met 666 handtekeningen en aangeboden aan burgemeester Renkema van Nijkerk. Hierin werd gepleit voor een referendum om te beslissen over de bezuinigingen.[423]

23. Gemeente Beek – burgerinitiatief tegen bezuinigingen

In de gemeente Beek is een bezuiniging voor bibliotheekwerk deels teruggedraaid na een burgerinitiatief.[424] Het initiatief 'Samen werken aan het toekomstige bibliotheekwerk Gemeente Beek' pleitte voor een werkgroep om in samenwerking met de gemeente Beek en andere partijen de bibliotheekvoorzieningen te vernieuwen.[425]

---

[418] Zie: http://leeslokaal-uitgeest.nl/
[419] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000006895/bibliotheek_gelderland_zuid_opent_pop_up_bibliotheek_voor_vluchtelingen.
[420] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000006649/bewoners_rotterdamse_afrikaanderwijk_willen_bibliotheek_terug.
[421] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000006564/inzamelingsactie_voor_biblionef_ghana.
[422] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000006560/surinaamse_bibliotheek_opent_in_amsterdam.
[423] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000006428/handtekeningen_voor_referendum_over_bezuinigingen_bibliotheek_nijkerk.
[424] Zie: http://www.bibliotheekblad.nl/nieuws/nieuwsarchief/bericht/1000007537.
[425] Zie: https://online.ibabs.eu/ibabsapi/publicdownload.aspx?site=beek&id=100003938.

24. Gemeente Lansingerland - burgerinitiatief voor behoud bibliotheek

Het burgerinitiatief 'Behoud 't Web' is gestart nadat het bibliotheekpand 't Web in aanmerking kwam om verkocht te worden. Er werden plannen gemaakt om het pand uit te breiden tot een cultuurhuis met meerdere sociale functies, waarna de raadsvergadering besloot om het pand door Bibliotheek Oostland te laten gebruiken om deze functies uit te voeren. [426]

25. Gemeente Sint-Michielsgestel – burgerinitiatief voor behoud bibliotheek

In het dorp Berlicum binnen de gemeente Sint-Michielsgestel is in 2015 een burgerinitiatief gestart voor het behoud van de bibliotheek. Hierbij werden 1.500 handtekening opgehaald en aangeboden aan de gemeente om de bezuinigingen te stoppen en de bibliotheek te behouden.[427]

26. Gemeente Roerdalen – zes vrijwilligersbibliotheken

Binnen de gemeente Roerdalen zijn er zes vrijwilligersbibliotheken. Deze bibliotheken hebben een eigen collectie en organiseren verschillende activiteiten. Daarnaast functioneren de vrijwilligersbibliotheken als afhaalpunt van de Bibliotheek Bibliorura.[428]

27. Gemeente Leudal – vrijwilligersbibliotheek Heibloem

In 2015 besloot de gemeenteraad om de subsidie voor bibliotheekwerk in 2016 te halveren naar €285.000. Als gevolg werd de bibliotheek in Heibloem gesloten, één van de kernen van de gemeente Leudal. In de kern Heibloem bestaat sinds eind 2015 een uitleenpunt dat wordt gerund door de gemeenschapsraad. Deze bibliotheek is op maandag geopend van 15.00 tot 16.30 en op donderdag van 10.30 tot 12.00.[429]

28. Gemeente Venlo – thuisbibliotheek de Ruit

In Venlo-Oost is een thuisbibliotheek, de Ruit, waar buurtbewoners een van de 1.500 boeken kunnen lenen. De klanten zijn mensen die om diverse redenen niet naar de openbare bieb gaan. De initiatiefnemers van de bibliotheek, Teun en Belinda Augustinus vragen geen bijdrage.[430]

29. Gemeente Eindhoven – bewonersbibliotheek BIEB Dommelbeemd

In gemeente Eindhoven sloot de openbare bibliotheek haar filiaal in de buurt Vaartbroek. De bewoners hebben vervolgens een plan gemaakt om zelf een bibliotheek te runnen. Dit resulteerde in de Bewoners Inloop en Buurtcentrum Dommelbeemd (BIEB). Vrijwilligers zijn hier zes dagen per week aanwezig.[431]

30. Gemeente Wouterswoude – vrijwilligers bibliotheek

In de gemeente Wouterswoude (Fries: Wâlterswâld) hebben vier vrijwilligers in zes weken een dorpsbibliotheek geopend in de Nije Warf. De bibliotheekcollectie is gevuld door particuliere donaties van inwoners van Wouterswoude en Driesum, het voormalige antiquariaat Atsee in Dokkum en de bibliotheek in Oudwoude. Voor €5,- per jaar kunnen inwoners lid worden van de bibliotheek.[432]

31. Gemeente De Friese Meren – ruilbibliotheek

In Goingarijp (Fries: Goaiïngaryp) in de gemeente De Friese Meren is een ruilbibliotheek in een telefooncel gestart. In de kleine bibliotheek passen een paar honden boeken, waar buurtbewoners gratis boeken kunnen neerzetten en meenemen.[433]

---

[426] Zie: https://lansingerland.d66.nl/burgerinitiatief-cultuurhuis-bleiswijk/.
[427] Zie: https://www.bd.nl/sint-michielsgestel/burgerinitiatief-sint-michielsgestel-en-berlicum-levert-1500-handtekeningen-op-voor-bibliotheek~a1fdffe6/.
[428] Zie: https://bibliorura.nl/service/afhaalpunten-roerdalen/693-vrijwilligersbibliotheken-en-afhaalpunten-de-bibliotheek-bibliorura-in-roerdalen-2.
[429] Zie: https://www.bibliocenter.nl/service/vestigingen-en-openingstijden/detail.2097167.html/bibliotheek-heibloem/
[430] Zie: http://iheartbooks.nl/tip-doneer-een-boek-aan-thuisbibliotheek-de-ruit/.
[431] Zie: https://www.woonbedrijf.com/nieuws/nieuwsberichten/feestelijke-opening-bieb-dommelbeemd.
[432] Zie: http://www.nieuwedockumercourant.nl/nieuws/51867/vrijwilligers-zetten-in-zes-weken-dorpsbibliotheek-op-poten/.
[433] Zie: http://www.lc.nl/friesland/Dorpsbibliotheek-in-telefooncel-Go%C3%AFngarijp-21302407.html.

Bijlage 5. Lijst met afkortingen

- AMvB – algemene maatregel van bestuur
- AV – Authenticatievoorziening
- BOP – Bibliotheekonderzoeksplatform
- BZK – Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- CBB – Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden
- CBS – Centraal Bureau voor de Statistiek
- CMS – Content Management System
- COA – Centraal Orgaan opvang asielzoekers
- CPNB – Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek
- CRM – Customer Relationship Management
- DBNL – Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren
- dBos – de Bibliotheek op school (VO en PO)
- DWH – het datawarehouse
- G4 – de vier grote gemeenten (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht)
- GfK – Gesellschaft für Konsumforschung Group
- GGC – Gemeenschappelijk Geautomatiseerd Catalogiseersysteem
- IAM – Identity and Access Management
- IBL – interbibliothecair leenverkeer
- IDM – Informatiedienstverlening en -management
- ILS – Integrated Library System
- IPO – Interprovinciaal Overleg
- ISIL-codes – International Standard Identifier for Libraries and Related Organisations
- KB – Koninklijke Bibliotheek
- KVB-SMB – Koninklijke Vereniging van het Boekenvak - Stichting Marktonderzoek Boekenvak
- LDOB – Landelijke Digitale Openbare Bibliotheek
- NBC+ –Nationale Bibliotheekcatalogus
- NOBB – Noord Oost Brabantse Bibliotheken
- NUV – Nederlands uitgeversverbond
- OCLC –Online Computer Library Center
- OCW – ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- PO – primair onderwijs
- POI – Provinciale Ondersteuningsinstelling
- ROC – Regionaal Opleidingen Centrum
- SBR – Stichting Belastingwinkel Rotterdam
- SCOB – Stichting Certificering Openbare Bibliotheken
- SPN – Stichting Samenwerkende POI's Nederland
- UWV – Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
- VN – Verenigde Naties
- VNG – Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- VO – voortgezet onderwijs
- VOB – Vereniging van Openbare Bibliotheken
- VWS – ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- WaaS – Website as a Service (de gezamenlijke website-infrastructuur)
- WHW – Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek
- Wsob – Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen

Nassaulaan 1
2514 JS Den Haag

Postbus 93063
2509 AB Den Haag

+31 (0)70 359 6955
info@kwinkgroep.nl
www.kwinkgroep.nl

KWINK GROEP